

АХТАРОНИ
АДАБ

**ҲАЙАТҲОИ МУШОВАРА ВА ТАҲРИРИЯИ
50-ЧИЛДАИ ОСОРИ КЛАССИКОН ВА МУОСИРОН
АЗ СИЛСИЛАИ «АХТАРОНИ АДАБ»**

ҲАЙАТИ МУШОВАРА

*Саидмурод Фаттоев
Мирзошоҳрух Асрорӣ
Абдуҷаббор Раҳмонов
Мамадишо Илолов
Шарофиддин Имомов
Сайфиддин Назарзода
Ато Ҳамдам*

ҲАЙАТИ ТАҲРИРИЯ

*Абдулҳамид Самад
Абдунабӣ Сатторзода
Худой Шарифов
Камол Айнӣ
Зоҳир Аҳрорӣ
Амрияздон Алимардонов
Али Муҳаммади Хуросонӣ
Сайидали Маъмур
Фарҳоди Карим*

АБУЛҶОСИМ
ФИРДАВСӢ

ШОҲНОМА

ҶИЛДИ VI

ДУШАНБЕ,
«АДИБ»
2008

ББК 83,3(0)9+83,3 (2 тоҷик)
А-19

Таҳияи матн ва лугату тавзеҳот аз
КАМОЛ АЙНӢ ва ЗОҲИР АҲРОРӢ

Мухаррир
Мубашишӣ Акбарзод

А-19 **Абулқосим Фирдавӣ. Шоҳнома.** — Душанбе:
«Адиб», 2008. -480 сах.

Ба хонандаи азиз чопи сеvуми “Шоҳнома”-и бе-
воли Ҳаким Фирдавӣ, ки бо кӯшиши таҳиягарони мат-
ни он омода гаштааст, пешкаш мегардад. Муҳакқиқон
дар ин нашр аз нусхаҳои дигари “Шоҳнома” истифода
кардаанд, ки ин арзиши қорашонро бештар мекунад.

ISBN 978-99947-32-84-5

© Нашриёти “Адиб”, 2008.

ВАСИЯТ КАРДАНИ КАЙХУСРАВ ГУДАРЗРО

2970 Ба ҳаштум нишаст аз бари гоҳ шоҳ¹
Абе ёраву гурзу зарринкулоҳ.

Чу омад-ш рафтан ба тангӣ фароз,
Яке ганчро дар кушоданд боз.

Чу букшод он ганчи ободро,
Васӣ кард Гударзи Кашводро.

Бад-ӯ гуфт: «Бингар ба кори чаҳон,
Ки бо ошкоро чӣ дорад ниҳон.

Гаҳе*² ганчро рӯзи огандан аст
Ба сахтиву рӯзе парокандан аст.

2975 Нигаҳ кун работе, ки вайрон бувад,
Пуле к-он ба наздики Эрон бувад.

Дигар обгире ки бошад хароб
Аз Эрону аз ранчи Афросиёб.

Дигар кӯдаконе, ки бемодаранд,
Заноне ки бешӯю бечодаранд,

Дигар он, к-аш ояд ба пирӣ ниёз,
Зи ҳар кас ҳама дорад ӯ ранҷ боз.

Бар эшон дари ганҷ баста мадор,
Бубахшу битарс аз бади рӯзгор.³

1. Л-боргоҳ

2. М-ки ҳар.

3. ТПЗЛИ – Дигар ганҷ, к-аш ном Бодовар аст,
Пур аз афсару зевару гавҳар аст.

Нигаҳ кун ба шаҳре, ки вайрон шудааст,
Куноми палангону шерон шудааст.

2980 Дигар ҳар кучо расми оташкада-ст,
Ки бе ҳирбад ҷои вайрон шудааст.¹

Се дигар касе к-ӯ зи тан боз монд,
Ба рӯзи ҷавонӣ дирам барфишонд.

Дигар чоҳсоре, ки беоб гашт,
Фаровон бар ӯ солиён баргузашт.

Бад-ин ганчи симу зар обод кун,
Дирам хор кун, маргро ёд кун.

Дигар ганҷ, к-аш хондандӣ Арӯс,
Ки оганд Ковус дар шаҳри Тус,

2985 Ба Гударз фармуд, к-онро бубахш
Ба Геву ба Золу худованди Рахш.

Ҳама ҷомаҳои танаш² баршумурд,
Пас он гоҳ³ яксар ба Рустам⁴ супурд.

Ҳама ёраву тавқи кундоварон
Ҳамон ҷавшану гурзҳои гарон.

Ба Густаҳм бахшид, к-ӯро сазид,
В-аз он пас зи аспону зин баргузид.⁵

Гаронмоя аспон,⁶ ки будаш яла,
Ба Туси сипаҳбад супурдаш гала.

-
1. ТПЗ - Бибояд ҳаме оташ афрӯхтан,
Бад-он номи некӯ биандӯхтан.
2. Л-ҷомаҳо пеши ӯ.
3. И- нигаҳ карду.
4. ЛМ – Нигаҳ карду яксар бад-эшон.
5. ИЛ-2889 нест.
6. ИЛМ – зи аспон ба ҷое.

2990 Ҳама боғу гулшан ба Гударз дод,
В-аз айвонҳое, ки ӯ кард ёд.

Силеҳи танаши он чи дар ганҷ буд,
Ки ӯро бад-он хоста ранҷ буд,

Супурданд яксар ба Геви далер
Бад-он гаҳ, ки Хусрав шуд аз гоҳ¹ сер.

Зи айвону хиргоҳу пардасарой,
Ҳамон хаймаву охуру чорпой.

Фарибурзи Ковусро дод шох
Ҳамон² чавшану таргу румикулоҳ.³

2995 Яке тавқ равшантар аз муштарӣ,
Зи ёкути рахшон ду ангуштарӣ.

Набишта бар ӯ номи шоҳи чаҳон,
Ки андар чаҳон он набудӣ ниҳон.⁴

Ба Бежан чунин гуфт к-«Ин ёдгор
Ҳамин⁵ дору чуз тухми некӣ макор».

Ба эрониён гуфт: «Ҳангоми ман
Фароз омаду тоза шуд коми ман.

Бихоҳед чизе ки бояд зи ман,
Ки омад парокандани анҷуман».

3000 Ҳама меҳтарон зор гирён шуданд,
Зи дарди шаҳаншоҳ бирён шуданд.

Ҳама гуфт ҳар кас, ки то шаҳрёр
Киро монад ин тоҷро ёдгор?

1. И-чанг.

2. Л-Басе; ИМ-яке.

3. Л-зарринкулоҳ.

4. И-пас аз б. 2994 б. омада, ки такрори бемавқеи б. болост.

5. Л- ҳама.

ХОСТАНИ ЗОЛ МАНШУР АЗ КАЙХУСРАВ БАРОИ РУСТАМ

Чу бишнид Дастони хусравпараст,
Заминро бибӯсиду бар пой част.

Чунин гуфт, к- «Эй шаҳрӯри чаҳон,
Сазад, к-орзуҳо намонад ниҳон.

Ту донӣ, ки Рустам ба Эрон чӣ кард
Ба разму ба ранчу ба нангу набард.

3005 Чу Ковуси Кай шуд ба Мозандарон
Раҳи дуру фарсангҳои гарон,

Ки девон бубастанд Ковусро
Чу Гударзи гарданкашу Тусро.

Таҳамтан чу бишнид, танҳо бирафт,
Ба Мозандарон рӯй бинҳод тафт.

Биёбону торикиву деу шер,
Чи ҷодузану аждаҳои далер.

Бад-он ранчу тимор бубрид роҳ,
Ба Мозандарон шуд ба наздики шох.

3010 Бидаррид паҳлӯи деви сапед,
Цигаргоҳи Авлоди Ғундиву Бед.

Сари Санҷаро он гаҳ¹ аз тан² биканд,
Хурӯшаш³ баромад ба чархи⁴ баланд.

Чу Ковус шуд сӯи Ҳомоварон,
Бубастанд ўро ба банди гарон.

1. И-ногоҳ.
2. Л-ногоҳ аз бун.
3. И- хурӯше.
4. ИЛ- абри.

Або Тусу Гударзу ҳам Гевро,
Далерони фарзонаи невро.

Таҳамтан бишуд бо сипоҳи гарон,
Аз Эрону Зобул гузида сарон.

- 3015 Раҳо кард аз банд Ковусро,
Чу Гударзу ҳам Геву ҳам Тусро.¹

Чу Сӯҳроб фарзанд, к-андар ҷаҳон
Касеро набуд аз кеҳону меҳон,

Бикушт аз паи кини Ковусшоҳ,
Зи дардаш бигиряд ҳаме солу моҳ.

В-аз он пас кучо разми Комус кард,
Ба мардӣ ба абр андаровард гард.

Зи кирдори ӯ чанд ронам сухун,
Ки он дostonҳо наёяд ба бун.

Агар шоҳ сер ояд аз тоҷу гоҳ,
Чӣ монад бар ин шердил неkhоҳ?»

- 3020 Чунин дод посух, ки «Кирдори ӯй
Ба наздики мо ранҷу пайкори² ӯй

Кӣ донад, магар кирдгори сипеҳр,
Намояндаи доду орому меҳр?

Суханҳои ӯ нест андар нуҳуфт,
Набошад³ кас ӯро ба офоқ чуфт.

Бифармуд, то рафт пешаш дабир,
Биёвард қиртосу мушку абир.

1. И-б. 2893-2896 нест.

2. ИЛ –тимори.

3. ИЛМ- надонад.

Навиштанд аҳде зи шоҳи замин
Сарафроз Кайхусрави покдин.¹

3025 Зи баҳри сипаҳбад гави пилтан
Ситуда ба мардӣ ба ҳар анҷуман,

Ки ӯ бошад андар ҷаҳон пешрав,
Ҷаҳондору солору бедору гав.²

Сипаҳдори пирӯзу лашкарфурӯз
Ҷам ӯро бувад кишвари Нимрӯз.

Ниҳоданд бар аҳд-бар мӯҳри зар
Бар оини Кайхусрави додгар.

Бад-ӯ дод маншуру кард офарин,
Ки «Обод бодо ба Рустам замин!».

3030 Меҳоне ки бо Золи Сомӣ савор
Бирафтанд бо зичҳо бар канор,

Бубаҳшидашон ҷомаву симу зар,
Бибуданд з-ӯ ҳар яке баҳравар.

МАНШУР ДОДАНИ КАЙХУСРАВ ГЕВРО

Чу он дид Зол, офарин кард сахт
Бар он шоҳи бедори пирӯзбахт.³

Чу биншаст,⁴ Гударз бар пой хост,
Биёрост бо шоҳ гуфтори рост.

Чунин гуфт, к-«Эй шоҳи пирӯзбахт,
Надидем чун ту худованди тахт.

1. ИЛ-б. офарин.

2. ТПЗМ – Зи Зобулситон то ба дарёи Синд,
Ҷама Кобулу Дамбару Мою Ҳинд,
Дигар Бусту Ҷазину Зобулситон,
Раворав чунин то ба Кобулситон.

3. Л-б. 2914 нест.

4. ЛМ – Ҷаҳондида.

3035 Зи гоҳи Манучехр то Кайкубод
Зи Ковус то шоҳи фаррухнажод,

Ба пеши бузургон камар бастаем,
Ба ором¹ як рӯз наншастаем.

Наберу² писар буд ҳафтоду ҳашт,
Кунун монд аз он ҳашту дигар гузашт.

Ҳамон Гевӣ бедордил ҳафт сол
Ба Туронзамин буд бе хурду ҳол.

Ба дашт-андарун гӯр буд хурданаш
Ҳамон чарми нахчир пероҳанааш.

3040 Ба Эрон расид, он чи буд, шоҳ дид,
Ки тимори ӯ Гев чанде кашид.

Ҷаҳондор сер омад аз тоҷу гоҳ,
Ҳама чашм дорад ба ҳубӣ зи шоҳ».

Чунин дод посух, ки «Беш аст аз ин,
Ки бар Гев бодо ҳазор офарин!

Худованди гетӣ варо ёр бод,
Гули бадсиголаш пур аз хор бод!

Каму беши ман пок дар дасти туст,
Ки равшанравон бодиву тандуруст!»

3045 Бифармуд аҳди Қуму Исфаҳон
Ниҳоди бузургону ҷои меҳон.

Навишта^{*3} зи мушку зи анбар дабир
Яке нома аз подшо⁴ бар ҳарир.

1. ИЛМ – беозор.

2. ИЛ- набера.

3. М-навишташ.

4. Л-пошоҳ.

Яке мӯҳри заррин бар ӯ барниҳод,
Бар он нома шоҳ¹ офарин кард ёд.

Ки «Яздон зи Гударз хушнуд бод,
Дили бадсиголаш пур аз дуд бод!»

Ба эронӣён гуфт: «Геви далер,
Ки ёли ялон дораду чанги шер.

3050 Бидонед, к-ӯ ёдгори ман аст,
Ба назди шумо зинҳори ман аст.

Мар ӯро ҳама пок фармон баред,
Зи гуфтори Гударз барнагзаред».

Зи гударзиён ҳар кӣ буд пешрав,
Яке офарин кард бар шоҳи нав.²

МАНШУР ДОДАНИ КАЙХУСРАВ ТУСРО

Чу Гударз биншаст, бархост Тус,
Бишуд пеши Хусрав, замин дод бўс.

Бад-ӯ гуфт: «Шоҳо, анӯша бадӣ,
Ҳамеша зи ту дур дасти³ бадӣ!

3055 Манам з-ин бузургон фаридуннажод,
Зи мо фаррухон то биёмад Қубод.

Камар бастаам пеши эронӣён,
Ки накшодам аз банд ҳаргиз миён.

Ба кӯҳи Ҳамовон зи ҷавшан танам
Бихасту набуд эҷ пероҳанам.

Ба кини Сиёвуш бад-он размгоҳ
Будам ҳар шабе посбони сипоҳ.

1. Л-Абар ном шаҳ.

2. И-б. 2934 нест.

3. И-чашми.

Ба Лодан сипахро накардам раҳо,
Ҳама будам андар дами аждаҳо.

3060 Ба Ҳомоварон баста Ковус буд,
Дигар банд бар гардани Тус буд.

Ба Мозандарон низ бо ӯ ба банд
Зи баҳри ҷаҳондор будам нажанд.

Ҳама ҷой пешаш сипаҳбад будам,
Агар нек будам, агар бад будам.¹

Накардам сипахро ба ҷое яла,
На аз ман касе кард ҳаргиз гила.

Кунун шоҳ сер омад аз тоҷу ганҷ,
Ҳама бугзарад з-ин сарои сипанҷ.

3060 Чӣ фармоиям,² чист нерӯи ман
Ту донӣ хунароху охуи ман?»

Чунин дод посух бад-ӯ шаҳрёр,
Ки «Беш аст аз ин ранҷат аз рӯзгор.

Ҳама бош бо ковиёӣ дурафш,
Ту бошӣ сипаҳдори зарринакафш.

Бад-ин сар³ зи гетӣ Хуросон турост,
Аз ин номдорон тан осон турост.

Навиштанд аҳде бар ин ҳам⁴ нишон,⁵
Ба пеши бузургону⁶ гарданкашон.⁷

1. ИЛМ –б. 3061-3062 нест.

2. ИЛ- фармоиям.

3. И-Бар ин мар.

4. И-он сон.

5. Л-бад-он анҷуман.

6. И-Ки буданд мардони.

7. Л-Ки буданд гурдони лашкаршикан.

3065 Ниҳода ба қиртос - бар*¹ муҳри зар,
Яке тавқи заррину зарринкамар.

Бад-ӯ доду кардаш бaсе офарин,
Ки аз ту мабодо дилам² пур зи кин.

ДОДАНИ КАЙХУСРАВ ПОДШОҲӢ БА ЛӢХРОСП

Зи кори бузургон чу пардаҳт шуд,
Шаҳаншоҳ аз он пас сӯи тахт шуд.

Аз он меҳтарон номи ЛӢхросп монд,
Ки аз дафтари шоҳ кас барнаҳонд.

Ба Бежан бифармуд, то бо кулоҳ
Биёвард ЛӢхроспро назди шоҳ.

3070 Чу дидаш чаҳондор, бар пой част,
Бар ӯ офарин карду букшод даст.

Фуруд омад аз номвар тахти оч,
Зи сар баргирифт он дилафрӯз тоҷ.

Ба ЛӢхросп биспурду кард офарин
Ҳама подшоҳии Эронзамин,

Ки «Ин тоҷи ту бар ту фархунда бод,
Чаҳон сар ба сар пеши ту банда бод!

Супурдам туро³ тоҷи шохиву ганҷ
Аз он пас, ки бурдам⁴ бaсе дарду ранҷ.

3075 Магардон забон з-ин сипас чуз ба дод,
Ки аз дод бошӣ ту пирӯзу шод.

Макун девро ошно бо равон,
Чу хоҳӣ, ки бахтат бимонад чавон.

-
1. М-бар аҳд-бар.
 2. Л-диле.
 3. ИЛ-бе ту.
 4. ИЛ-дидам.

Хирадманд бошу беозор бош,
Ҳамеша забонро ниғаҳдор бош!»

Ба эрониён гуфт, к-«Аз баҳти ӯй¹
Бибошед шодондил аз таҳти ӯй.

Шигифт андар ӯ монда эрониён,
Барошуфт ҳар як чу шери жиён.

3080 Ҳаме ҳар касе дар шигифтӣ бимонд,
Ки Лӯҳроспро шоҳ боист хонд.

Аз эрониён² Зол бар пой хост,
Бигуфт, он чи будаҳ ба дил рой рост.

Чунин гуфт, к-«Эй шаҳрёрӣ баланд,
Сазад, гар кунӣ хокро арҷманд.

Сари баҳти он кас пур аз хок бод,
Даҳони варо заҳр тарёк бод,

Ки Лӯҳроспро шоҳ хонад ба дод,
Зи бедод ҳаргиз нагирем ёд.

3085 Ба Эрон чу омад ба назди Зарасп,
Фурӯмоёе дидамаш бо як асп.

Ба чанги Алонон фиристодияш,
Сипоҳу дурафшу³ камар додияш.

Нажодаш надонам, надидам ҳунар,
Аз ин гуна нашнидаам тоҷвар.

Зи чандин бузургони ҳусравнажод
Наёмад касе бар дили шоҳ ёд».

Чу Дастони Сом ин суҳанҳо бигуфт,
Шуданд анҷуман бо суҳангӯй чуфт.

1. И-бибошад; Л-баҳти ту бошад.

2. И-зи пеши ялон.

3. Л-дирафшу кулоҳу.

3090 Хурӯше баромад аз эронӣён,
К-аз ин пас набандем, шоҳо, миён.

Начӯем кас разм дар корзор
Чу Лӯҳроспро баркашад шаҳрёр.

Чу бишнид Хусрав зи Дастон сухун,
Бад-ӯ гуфт: «Маштобу тундӣ макун,

Ки ҳар кас, ки бедод гӯяд ҳаме,
Ба чуз дуди¹ оташ начӯяд ҳаме,²

Ки напсандад аз мо бадӣ кардгор,
Бупечад бад аз гардиши рӯзгор,

3095 Ки Яздон касеро кунад некбахт,
Сазовори шоҳиву зебои тахт,

Ки дин дораду шарму фарру наҷод,
Бувад роду пирӯзу аз дод шод.

Ҷаҳонафарин бар забонам гувост,
Ки гашт ин ҳунарҳо ба Лӯҳросп рост.

Набера ҷаҳондори Хушанг ҳаст
Ҳамон роду^{*3} бинодилу покдаст.

Зи тухми Пашин асту аз Кайқубод
Диле пур зи дониш, саре пур зи дод.⁴

3100 Паи ҷодувон бугсилонад зи хок,
Падида оварад роҳи Яздони пок.

Замона ҷавон гардад аз панди ӯй,
Бар ин ҳам бувад пок фарзанди ӯй.

1. ИЛ-дуд аз.

2. ТПЗ – Бибояд бад-ин кор хушнуд буд,
Кучо равшанӣ беҳтар аз тира дуд.

3. М-Хирадманду.

4. ИЛМ –б. 3099 нест.

Маро гуфт Яздон бад-ӯ кун ту рӯй,
Накардам ман ин чуз ба фармони ӯй.¹

Ба шоҳӣ бар ӯ офарин густаред,
В-аз ин панди бомехри ман магзаред.

Ҳар он кас к-аз андарзи ман даргузашт,
Ҳама ранчи ӯ пеши ман бод гашт.

3105 Чунин ҳам зи Яздон бувад носипос,
Ба дил-ш андарояд зи ҳар сӯ ҳарос».

Чу бишнид Зол ин суханҳои пок,
Биёзиду ангушт барзад ба хок.

Биёлуд лабро ба хоки сиёҳ,
Ба овоз Лӯҳроспро хонд шоҳ.

Ба шоҳи ҷаҳон гуфт: Хуррам бадӣ,
Ҳамеша зи ту дур дасти бадӣ.

Кӣ донист чуз шоҳи пирӯзу род,
Ки Лӯҳросп дорад зи шоҳон нажод?²

3110 Ки³ савганд хӯрдам ба хоки сиёҳ,
Лаб олуда шуд, машмар он аз гуноҳ».

Бузургон-ш гавҳар барафшонданд,
Ба шоҳӣ бар ӯ офарин хонданд.

Чу аз кори Лӯҳросп пардохт шоҳ,
Аз он пас ниғаҳ кард кори сипоҳ.⁴

Ба эрониён гуфт фархунда шоҳ,
Ки «Фардо шуморо ҳам ин аст роҳ».⁵

1. ИЛМ –б. 3102 нест.

2. И-б. 3109 нест.

3. ИЛМ – Чу.

4. Л-б. 3112 нест. И-б. 3111 нест.

5. М- Ки падруд бод ин дилафрӯз гоҳ.

Чу ман бугзарам з-ин фурӯмоя хок,
Шуморо бихоҳам зи Яздони пок».

3115 Ба падруд кардан рухи ҳар касе
Бибӯсид бо оби мижгон басе.

Ялонро ҳама пок дар бар гирифт,
Ба зорӣ хурӯшидан андаргирифт.

Ҳамае гуфт: «Эй кош, к-ин¹ анчуман
Тавонистае бурд бо хештан».

Хурӯше баромад зи эронсипоҳ,
Ки хуршед бар чарх гум кард роҳ.

Паси пардаҳо кӯдаку марду зан
Ба кӯю ба бозору бар анчуман,

Хурӯшидану нолаву оҳ буд,
Ба ҳар барзане мотами шоҳ буд.

Сарон сар ниҳоданд яксар ба хок,
Ҳама чомаҳо карда з-ин дард чок.

Замин сар ба сар ларза андаргирифт.
Бузургон аз ин монда андар шигифт.²

3120 Ба эронӣ он замон гуфт шоҳ:
«Кунед андар ин панд як-як нигоҳ.

Ҳар он кас, ки доред фарру наҷод,
Ба доди Худованд бошед шод!

Ман акнун равонро ҳама парварам,
Ки бар некномӣ ҳама бугзорам.³

Набастам дил андар сипанҷӣ сарой,
Бад-он то Суруш омадам раҳнамой».

1. ИЛ-боре ман.

2. ИЛМ- 3118 нест.

3. И-б. 3121, 3122 нест.

Бигуфт ину Шабранги беҳзод¹ хост,
В-аз он лашкар овози фарёд хост.

- 3125 Биёмад ба айвони шоҳӣ диҷам,
Ба озодсарв андаровард ҳам.

ПАДРУД КАРДАНИ КАЙХУСРАВ БА КАНИЗАКОНИ ХУД

Канизак будаш чор чун чун офтоб,
Касе рӯи эшон надида² ба хоб.

Зи парда бутонро бари хеш хонд,
Ҳама рози дил пеши эшон биронд,

Ки «Ман рафтаниям зи ҷои сипанҷ,
Шумо дил мадоред бо дарду ранҷ.

Набинед ҷовид аз ин пас маро,
Аз ин хоки бедодгар бас маро.

- 3135 Сӯи довари пок хоҳам шудан,
Набинам ҳама роҳи боз омадан.³

Бишуд ҳуш аз он чор хуршедчеҳр,
Хурӯшон шуданд аз ғами⁴ дарду меҳр.

Шахуданд рӯю биканданд мӯй,
Гусистанд перояи рангу бўй.

В-аз он пас ҳар он кас, ки омад ба ҳуш,
Чунин гуфт бо нолаву бо хурӯш,

Ки «Моро бубар 3-ин сипанҷӣ сарой,
Ту бош андар ин некуй раҳнамой».

1. Л-в-аз пайкор асп.

2. ИЛ-Надидӣ яке ҷирми ўро. Надида.

1. М-Ки фардо шуморо ҳамин аст роҳ.

3. Л-б. 3020 нест.

4. ИЛ-гаму.

3140 Бад-эшон чунин гуфт пурмоя шох,
Ки «Биспард хоҳед аз ин гуна роҳ.

Кучо хоҳарони ҷаҳондор Ҷам,
Кучо номдорони¹ бободу дам?

Кучо модарам - духти Афросиёб,
Ки бугзашт аз он сӯи Ҷайхун бар об?

Кучо духтари Тур - Мохофарид,
Ки чун ӯ кас андар замона надид.

Ҳама хок доранд болину хишт,
Надонам ба дӯзах-даранд, аз² биҳишт.

3145 Чи афсар ниҳӣ бар сарат-бар, чи тарг,
Бар ӯ бугзарад чангу дандони марг.

Ба некӣ бибояд тан оростан,
Ки некӣ нашоҷад зи кас хостан.³

Маҷӯед аз ин рафтани озои ман,
Ки равшан^{*4} шавад роҳи дидори ман».

Хурӯшиду Лӯҳроспро пеш хонд,
В-аз эшон фаровон суҳанҳо биронд.

Ба Лӯҳросп гуфт «Ин бутони мананд,
Фурӯзандаи бӯстони мананд.

3150 Бад-ин ҳам нишасту бад-ин ҳам сарой
Ҳама дорашон, то ту бошӣ ба ҷой.

1. И-тоҷдорони.

2. И-ё.

3. ТПЗИ – Замин гар кушода кунед рози хеш,
Намояд саранҷому огози^{*} хеш.
Канораи пур аз тоҷдорон бувад.
Барои пур зи хуни саворон бувад.
Пур аз марди доно бувад доманиаш,
Пур аз хун руҳи хоку пероҳаниаш.^{**}

^{*} И-Бипоймояд андозаи кори, ^{**} Б, охир дар «т» нест.

4. М-осон.

Набояд, ки Яздон чу хонад-т пеш,
Равони ту шарм орад аз кори хеш.

Чу бинӣ маро бо Сиёвуш ба ҳам,
Зи шарми ду хусрав бимонӣ диҷам.

Пазируфт Лӯҳроsp з-ӯ, ҳарчӣ гуфт,
Ки «Чун дидашон дорам андар нухуфт».

В-аз он ҷойгаҳ танг баста миён,
Бигардид бар гирди эронӣён,

3155 К-«Аз эдар ба айвон хиромед зуд,
Мадоред бар дил зи мо доғу дуд.

Мабошед густох бо ин ҷаҳон,
Ки ӯ тирагӣ*¹ дорад андар ниҳон.

Мабошед ҷовид ҷуз роду шод,
Зи ман² ҷуз ба некӣ магиред ёд.

Ҳама шоду хуррам ба Яздон шавед,³
Чу рафтан бувад, шоду хандон шавед.⁴

Ҳама номдорони эронсипох
Ниҳоданд сар бар замин пеши шоҳ,

3160 Ки «Мо панди шаҳро ба кирдори ҷон
Бидорем, то ҷон бувад ҷовидон.

РАФТАНИ КАЙХУСРАВ БА КӢҲ ВА НОПАДИД ШУДАН ДАР БАРФ

Ба Лӯҳроsp фармуд, то бозгашт,
Бад-ӯ гуфт: «Рӯзи ман андаргузашт.

1. М-душманӣ.
2. Л-мо.
3. ИЛ-бувед.
4. ИЛ-бувед.

Ту шав, тахти шоҳӣ ба оин бидор,
Ба гетӣ чуз аз тухми некӣ макор.

Ҳар он гаҳ ки бошӣ таносон зи ранҷ,
Нанозӣ ба тоҷу нанозӣ ба ганҷ.

Чунон дон, ки рӯзи ту торик шуд,
Ба Яздон туро роҳ наздик шуд.¹

3165 Ҳама дод чӯю ҳама дод кун,
Зи гетӣ тани меҳтар озод кун».

Фуруд омад аз асп Лӯҳросп зуд,
Заминро бибӯсиду зорӣ намуд.

Бад-ӯ гуфт Хусрав, ки «Падруд бош,
Ба дод-андарун тору ҳам пуд бош!»

Бирафтанд бо ӯ зи Эрон сарон,
Бузургони бедору кундоварон.

Чу Дастану Рустам, чу Гударзу Гев,²
Дигар Бежани гурду Густаҳми невр.

3170 Ба ҳафтум Фарибурзи Ковус буд,
Ба ҳаштум кучо³ номвар Тус буд.

Ҳама рафт лашкар гурӯҳогурӯҳ
Зи ҳомун бишуд то сари теғи кӯҳ.

Бибуданд як ҳафта, дам барзаданд,
Яке бар лаби хушк нам барзаданд.

Хурӯшону чӯшон⁴ зи кирдори шох,
Касеро набуд сӯи он ранҷ роҳ.

1. Л-б. 3048-3050 нест.

2. И-Геву.

3. И- дигар.

4. И-печон.

Ҳамае гуфт ҳар мӯбаде дар нухуфт,
К-аз ин сон сухан дар ҷаҳон кас нагуфт.¹

- 3175 Чу хуршед бар зад сар аз теги кӯх,
Зи гетӣ биёмад зи ҳар сӯ гурӯх.

Зану мард эрониён сад² ҳазор,
Хурӯшон бирафтанд бо шаҳрёр.

Ҳама³ кӯх пурнолаву пурхурӯш,
Ҳама санги хоро баромад ба ҷӯш.

Ҳамае гуфт ҳар кас, ки «Шоҳо, чӣ буд,
Ки равшан дилат шуд пур аз доғу дуд?

Гар аз лашкар озор дорӣ ҳама,
Мар ин тоҷро хор дорӣ ҳама,

- 3180 Бигӯю ту аз хоки Эрон марав,
Ҷаҳони куҳанро макун шоҳи нав.

Ҳама хок бошем аспи туро,
Парастанда озаргушаспи туро.⁴

Кучо шуд туро донишу рою ҳуш,
Ки назди Фаридун наёмад суруш.⁵

Ҳама пеши Яздон ситоиш кунем,
Ба оташкада-дар ниёиш кунем.

Магар покяздон бубахшад ба мо,
Дили мӯбадат бардурахшад ба мо».

- 3185 Шаҳаншоҳ аз он кор хира бимонд,
В-аз он анҷуман мӯбадонро бихонд.

1. Л-б. 3059 нест.

2. Л-се.

3. ИЛ-ҳама.

4. Л-б. 3181 нест.

5. И-б. 3181 нест.

Чунин гуфт, к-«Эдар хама некуист,
Бар ин некуиҳо набояд гирист.

Зи Яздон шиносед яксар сипос,
Мабошед чуз шоду¹ яздоншинос,

Ки гирд омадан зуд бошад ба ҳам,
Мабошед аз ин рафтани ман дижам.

Бад-он меҳтарон гуфт: «Аз кӯҳсор
Ҳама бозгардед бешаҳрёр,

3190 Ки роҳи дароз асту беобу сахт,
На бошад гиёҳу на барги дарахт.

Ба омадшудан роҳ кӯтаҳ кунед,
Равонро сӯи равшани раҳ кунед.

Бар ин рег- бар нагзарад ҳар касе,
Магар фарраву бурз дорад басе.

Се гурди гаронмоя, гарданфароз,
Шуниданд гуфтору гаштанд боз.

Чу Дастану Рустам, чу Гударзи пир
Ҷаҳонҷӯву бинандаву ёдгир.

3195 Нагаштанд аз ӯ боз чун Тусу Гев,
Ҳамон Бежану ҳам Фарибурзи нев.

Бирафтанд як рӯзу як шаб ба ҳам,
Шуданд аз биёбону хушкӣ дижам.

Ба раҳ-бар яке чашма омад падид,
Ҷаҳонҷӯй Кайхусрав он ҷо расид.

Бари² оби равшан фуруд омаданд,
Бихӯрданд чизеву³ дам барзаданд.

1. И-поку.

2. И-Бад-он.

3. И-якбора.

Бад-он марзбонон¹ чунин гуфт шох,
Ки «Имшаб наронем аз ин чойгоҳ.

3200 Бигӯем кори гузашта басе,
К-аз ин пас маро худ набинад касе.

Чу хуршеди тобон барорад дурафш,
Чу зароб гардад замини бунафш.

Маро рӯзгори чудой бувад,
Магар бо суруш ошноӣ бувад.

Аз ин роҳ агар бозгардад дилам,
Дили тирагашта зи тан бугсилам».

Чу баҳре зи тира шаб-андар чамид,
Каи номвар пеши Яздон хамид.

3205 Ба он оби равшан² сару тан бишуст,
Ҳаме хонд андар ниҳон*³ Занду Уст.

Чунин гуфт бо номвар бихрадон,
Ки «Бошед падруд то ҷовидон.

Кунун чун барорад сипехр⁴ офтоб,
Набинед аз ин пас маро чуз ба хоб.

Шумо низ фардо бар ин реги хушк
Мабошед, агар борад аз абр мушк.

Зи кӯҳ андарояд яке боди сахт,
К-аз ӯ бугсилад шоҳу барги дарахт.

3210 Биборад яке барф з-абри сиёҳ,
Шумо сӯи Эрон наёбед роҳ».

1. Л-Ба эрониён пас.
2. Л-об андаромад.
3. М-бар ҳештан.
4. ИЛ- сипон.

ҒАРҚ ШУДАНИ ПАҲЛАВОНОН ДАР МИЁНИ БАРФ

Сари меҳтарон з-он суҳан шуд гарон,
Бихуфтанд бо дард кундоварон.

Чу аз кӯҳ хуршед сар баркашид
Зи чашми меҳон шоҳ шуд нопадид.

Бигаштанд аз он чойгаҳ шоҳчӯй,
Ба реғу биёбон ниҳоданд рӯй.

Зи Хусрав надиданд чое нишон,
Зи раҳ боз гаштанд чун беҳушон.

3215 Ҳама тангдил гаштаву тофта,
Сипарда замин, шоҳ ноёфта.

Хурӯшон бар он чашма боз омаданд,
Пур аз ғам дилу бо гудоз¹ омаданд.

Ҳама дод шоҳи чаҳонро дуруд,
Бари² об ҳар кас, ки омад фуруд.

Фарибурз гуфт, он чи Хусрав бигуфт,
Ки бо қони покаш хирад бод чуфт,

Ялон пеши ӯ посух оростанд,
Ба гуфтори ӯ дил наперостанд.³

3220 Замин гарму нарм асту равшан ҳаво,
Бар ин мондагӣ нест рафтаи раво.⁴

Чу осуда гардему чизе х(в)арем,
Бихуспем бар чашма, пас бугзарем.

Бари чашма яксар фуруд омаданд,
Зи Хусрав ҳаме дostonҳо заданд,

1. ИЛ-пургудоз.

2. И-Бад-он.

3. И-б. 3219 нест.

4. Л-б. 3219-3220 нест.

Ки чунин шигифтӣ набинад касе
В-агар дар замона бимонад басе.

Чунин рафтани шоҳ кай дидаем,
Зи гарданкашон низ нашнидаем.

- 3225 Дарег он баланд ахтару рои ӯй,
Бузургиву дидору болои ӯй.¹

Хирадманд аз ин кор хандон шавад,
Ки зинда касе пеши Яздон шавад?!²

Кӣ донад зи гетӣ, ки ӯро чӣ буд,
Чӣ гӯям, ки гӯш он наёрад шунуд.

Бад-он номдорон чунин гуфт Гев,
Ки «Ҳаргиз чун ӯ нашнавад гӯши невр.

Ба мардиву бахшиш, ба доду ҳунар,
Ба болову дидору ному гуҳар.³

- 3230 Ба разм-андарун пил буд бо сипоҳ,
Ба базм-андарун моҳ буд бо кулоҳ».

В-аз он пас бихӯрданд чизе ки буд,
Зи хӯрдан сӯи хоб рафтанд зуд.

Ҳамон гаҳ баромад яке боду абр,
Ҳаво гашт бар сони чарми ҳижабр.

Чу барф аз замин бодбон баркашид,
Набуд найзаи номдорон паид.⁴

1. ТПЗ – Дарег он шаҳаншоҳи вологуҳар,
Ба мардӣ зи шоҳон бароварда сар.

2. И-б. 3111 нест.

3. Л-б. 3114 нест.

4. ТПЗЛМ – Баромад яке тунд барфи гарон,
Замин рост шуд аз карон то карон.
Бибуданд бечора гурдони невр
Чу Тусу чу Бежан, Фарибурзу Гев.

Якояк ба барф-андарун монданд,
Надонам бад-он чой чун монданд.

3235 Замоне тапиданд дар зери барф,
Яке чоҳ шуд канда ҳар ҷои жарф.

Намонд эч касро аз эшон тавон,
Баромад ба фарҷом ширин равон.

В-аз ин рӯй Рустам бар он кӯҳсор
Ҳама буд бо Золу чандин*¹ савор.

Бар он кӯҳ буданд гирён се рӯз,
Чахорум чу бифрӯхт гетифурӯз,

Бигуфтанд, к-ин кор шуд бодиранг,
Чунин чанд бошем бар кӯҳу санг.

3240 Агар шоҳ гашт аз ҷаҳон нопадид,
Чу боди ҳаво аз миён бардамид.

Дигар номдорон кучо рафтаанд,
Магар панди Хусрав напазруфтаанд.

Бибурданд як ҳафта бар бурзи кӯҳ,
Сари ҳафта гаштанд яксар сутӯҳ.

Бар эшон² ҳама зору гирён шуданд,
Ки бар оташи тез³ бирён шуданд.

Ҳама канд Гударзи Кашвод мӯй,
Ҳама рехт обу ҳама хаст рӯй.

3245 Ҳама гуфт, ҳаргиз кас ин бад надид,
Ки аз тухми Ковус бар ман расид.

Набера, писар доштам лашкаре
Ҷаҳондору бар ҳар саре афсаре.

1. М-Ҳамон Золу Гударзу чанде.

2. Л-Бад-он ғам.

3. Л-Бад-он оташи дард.

Ба кини Сиёвуш ҳама кушта шуд,
Ҳама дударо рӯз баргашта шуд.*¹

Кунун дигар аз чашм шуд нопадид,
Кӣ дид ин шигифтӣ, ки бар ман расид?

Суханҳои дерина Дастон бигуфт,
Ки бо доди Яздон хирад бод чуфт.

3250 Магар бозгарданду ёбанд роҳ,
Чу аз барф пайдо шавад шоҳроҳ.

Нашояд бар ин кӯҳсар-бар будан,
Хуриш нест, аз эдар бибояд шудан.

Пиёда фиристем чанде ба роҳ,
Биёбанд рӯзе нишони сипоҳ.

Бирафтанд аз он кӯҳ гирён, бадард,
Ҳама ҳар касе аз касе ёд кард.

Зи хешону фарзанду аз дӯстон,
В-аз он шоҳ чун сарв дар бӯстон.²

3255 Чаҳонро чунин аст оину дин,
Намондаст ҳамвора бар беҳгузин.

Якero зи хоки сияҳ баркашад,
Якero зи тахти каён даркашад.

На з-ин шод бошад, на з-он дардманд,
Чунин аст расми сипеҳри баланд.

Куҷо он ялону каёни чаҳон,
Аз андеша дил дур кун, то тавон.

1. М-б. 3248 нест.

2. ТПМ – Пиёда бирафтанду дидандашон,
Аз он ҷойгаҳ баркашидандашон,
Бад-он ҳол бурдандашон боз шаҳр,
Аз он меҳтароншон чунин буд баҳр.
Аз он ҳар яке даҳмае сохтанд,
Пас аз сӯи эшон бипардохтанд.

ОГОҲӢ ЁҲТАНИ ЛӢХРОСП АЗ НОПАДИД ШУДАНИ КАЙХУСРАВ

Чу ЛӢхросп огаҳ шуд аз кори шоҳ
Зи лашкар, ки буданд бо ӯ ба роҳ.

3260 Нишаст аз бари тахт бо тоҷи зар,
Бирафтанд гурдони зарринкамар.

Нишастанд ҳар кас, ки пурмоя буд,
В-аз он номдорон гаронсоя буд.

Нигаҳ кард ЛӢхросп, бар пой хост,
Ба хубӣ биёрост гуфтори рост.

Ба овоз гуфт: «Эй сарони сипоҳ,
Шунида ҳама панду андарзи шоҳ.

Ҳар он кас, ки аз тахти ман нест шод,
Надорад ҳама панди Хусрав ба ёд.

3265 Ба мо¹ ҳар чи фармуду гуфт, он кунам,
Бикӯшам ба некиву фармон кунам.

Шумо низ аз андарзи ӯ даст боз
Мадореду аз ман мапӯшед роз.

Гунаҳгор бошад ба Яздон касе,
Ки андарзи шоҳон нахонад басе.

Баду нек аз ин ҳарчи доред ёд,
Саросар ба ман-бар² бибояд кушод».

Чунин дод посух варо пури Сом,
Ки «Хусрав туро шоҳ бурдаст ном.

3270 Пазируфтаам панду андарзи ӯй,
Наёбад гузар пой аз марзи ӯй.

1. ИЛМ –маро.

2. И-саранҷом бар ман.

Ту шоҳиву мо яксара меҳтарем,
Зи рою зи фармони ту нагзарем.

Ману Рустами зобулӣ ҳар кӣ ҳаст,
Зи меҳри ту ҳаргиз нашӯем даст.

Ҳар он кас, ки ӯ чуз бар ин раҳ бувад,
Зи неки варо даст кӯтаҳ бувад».

Чу Лӯҳросп гуфтори Дастон шунид,
Бар ӯ офарин карду дар бар кашид.

3275 Чунин гуфт, к-аз дод в-аз ростӣ
Мабодо шуморо каму костӣ,

Ки Яздон шуморо бад-он офарид,
Ки ранчу бадиҳо шавад нопадид.

Ҷаҳондори некахтари некрӯз¹
Шуморо супурд он замон Нимрӯз.

Кунун подшоҳӣ чуз он ҳам чӣ ҳаст,
Бигиред чандон, ки бояд ба даст.

Маро бо шумо ганҷ баҳшида нест,
Тану дудаду подшоҳӣ якест».

3280 Ба Гударз гуфт: «Он чи дорӣ ниҳон,
Бигӯ аз дил, эй паҳлавони ҷаҳон».

Бад-ӯ гуфт Гударз: «Ман як танам,
Ки бе Геву Баҳрому бе Бежанам».

Чу аз дарди он дуда омад ба ҷӯш,
Чунин гуфт бо нолаву бо хурӯш:

«Дареғо, гаво, геви рӯинтано,
Ҷаҳондору*² шамшерзан Бежано!»³

1. ИЛ- шодрӯз.

2. М- Ҷаҳонҷӯю.

3. ТПЗ – Дареғ он ҳама пок фарзанди ман,
Дареғ он ҳама хуб дилбанди ман.

Бигуфт ину чома зи сар то ба пой
Бидаррид чиниву румӣ қабой.

3285 Ба озодагон пир Гударз гуфт,
Ки «Фаррух касе к-аш бувад хок чуфт.¹

Бар онам саросар,² ки Дастон бигуфт,
Аз ӯ ман надорам сухан дар нухуфт.³

Туй шоҳу мо сар ба сар кехтарем,
Зи паймону фармони ту нагзарем».

Ҳама меҳтарон хонданд офарин,
Ба фармон ниҳоданд сар бар замин.

Зи гуфтори эшон дилаш тоза гашт,
Биболиду бар дигар андоза гашт.⁴

3290 Гузидаш яке рӯзи фархундатар,
Ки то барниҳад тоҷи шоҳӣ ба сар.

Чунон чун Фаридуни фаррухнаҷод
Маҳи меҳргон тоҷ бар сар ниҳод.

Бад-он меҳрмоҳи гузин рӯзи меҳр,
Ки зӣ ростӣ рафт меҳри сипеҳр,

Биёрост айвони кайхусравӣ,
Барафрӯхт Эрон бад-ӯ аз навӣ.

Чунин аст гетӣ фарозу нишеб,
Яке шодмон, дигаре бо ниҳеб.

1. Л-3283-3285 нест.

2. И- Ки ман ҳам бар онам.

3. Л-пас аз б. 3286 ин б. омада:

Чунон ҳам, ки бо шоҳ гуфтам нахуст,

Бад-ин моя нашкаст аҳди дуруст.

4. ТПЗ – Чу андозаи кори худро шинохт,

Яке тоҷи заррини навро бисохт;

И – пас б. 3289 ин б. омада;

Гаронмоя Лӯҳросп ором ёфт,

Хирадмоя доно бад-он ром ёфт.

3295 Аз ӯ шодмонӣ в-аз ӯ дардманд,
Бибояд гусист аз чиву чуну чанд.

Аз ин кори Хусрав чу берун шудем,
Сӯи кори¹ Лӯҳросп боз омадем.²

Кунун тоҷу авранги Лӯҳроспшоҳ
Биёрояму барнишонам ба гоҳ.

Ба пирӯзии шаҳрӯри баланд,
К-аз ӯяст уммеду бими газанд.

Ба некӣ расонад дили дӯстон,
Газанд ояд аз вай ба норостон.³

3300 Ҷаҳонро чунин аст оину сон,
Бигардад ҳамин⁴ з-он бадин, з-ин бад-он.

Дили зангхӯрда зи талхӣ сухан
Бубаррад аз ӯ занг бода куҳан.

Чу пирӣ дарояд зи ногаҳ ба мард,
Ҷавонаш кунад бодаи сол(х)вард.

Ба бода-дарун гавҳар ояд падид,
Ки фарзонагавҳар бувад ё палид.

Чу баддил^{*5} хӯрад мард, гардад далер,
Чу рӯбах хӯрад, гардад ӯ тундшер.

3305 Або он ки гавҳар ту оӣ падид,
Дари бастаро худ ту бошӣ калид.⁶

1. Л-гоҳи.

2. И-б. 3290-3296 нест.

3. ТПЗ – Бад ин пир бодо дилаш меҳрбон,
Ки бар офариниш кушояд забон.

4. Л-ҳаме.

1. М-Дили бастаро бода бошад калид.

5. М-бедил.

6. Л-б. 3302-3305 нест; И-б. 3298-3305 нест:
ТПЗМ- Чу ғамгин хӯрад, шодмона шавад,
Ба рухсор чун нордона шавад.

ПОДШОҲИИ ЛҶҲРОСП САДУ БИСТ СОЛ БУД

ОТАШКАДА СОХТАНИ ЛҶҲРОСП БА БАЛҲ

Чу ЛҶҲросп биншаст бар тахти оҷ,*¹
Ба сар барниҳод он дилафрӯз тоҷ,*^{2*3}

Чаҳонофаринро ситоиш гирифт,
Ниёиш варо дар физиоиш гирифт.

Чунин гуфт, к-аз довари додпок
Пуруммед бошеду ботарсу бок.

Нигорандаи чархи гарданда ўст,
Физояндаи фарраи банда ўст.

5 Чу дарёву кӯху замин офарид,
Баланд осмон аз бараш баркашид.

Яке тез гардону дигар ба ҷой,
Ба чунбиш надодаш нигоранда пой.

Чу чавгон фалак, мо чу гӯ дар миён,
Ба ранҷем аз дасти суду зиён.*⁴

Ту шодондилу марг чанголтез
Нишаста чу шери жиён пурситез.

Зи озу фузунӣ ба як сӯ шавем,
Ба нодонии хеш хасту шавем.

Ҳар он кас, ки гирад мар ўро ба чанг,
Нахоҳад ҷуз аз ромишу ною чанг.
Зи ман достон хоҳӣ аз достон,
Зи гуфтору кирдори он ростон.
Кунун бишнава аз марди дехкони пир,
Суҳанҳо ҳама як ба як ёд гир.

1. М – дод.

2. Л – Чунон чун Фаридуни фаррухнаҷод
Бар ин меҳргон тоҷ бар сар ниҳод.

3. М – Ба шоҳаншаҳӣ тоҷ бар сар ниҳод.

4. М – б. 7 нест.

- 10 Аз ин тоҷи шоҳиву тахти баланд
 Наҷӯям чуз аз доду орому панд.
- Магар баҳрамон 3-ин сарои сипанҷ
 Наёяд ҳаме кину нафрину ранҷ.¹
- Ман аз панди Кайхусрав афзун кунам,
 Зи дил кинаву оз*² берун кунам.
- Бисозед в-аз дод бошед шод,
 Таносону аз кин магиред ёд.
- Меҳони ҷаҳон офарин хонданд,
 Варо шаҳрёрӣ замин хонданд.
- 15 Гаронмоя Лӯҳросп ором ёфт,
 Хирад мояву ком пидром ёфт.
- В-аз он пас фиристод касҳо ба Рум,
 Ба Ҳинду ба Чину ба обод бум.
- Зи ҳар марз ҳар³ кас, ки доно буданд,
 Ба ҳар кори некӯ тавоно буданд,
- Зи ҳар кишваре баргирифтанд роҳ,
 Расиданд яксар ба даргоҳи*⁴ шоҳ.
- Бибуданд бекор чанде ба Балх,
 Зи дониш чашиданд ҳар шӯру талх.
- 20 Яке шорсоне баровард шоҳ
 Пур аз барзану кӯю бозоргоҳ.
- Ба ҳар барзане ҷои ҷашни сада,
 Ҳама гирд бар гирд⁵ оташкада.

1. Л – Магар баҳрае 3-ин сипанҷи сарой
 Набояд магар дониш (у) пок рой.
 2. М – рашк.
 3. ИЛМ – ба паймон-ш андар.
 4. М- Бирафтанд пӯён ба наздики.
 5. ЛМ –Ҳаме кард бар гирдаш.

Яке озаре сохт, Барзин ба ном,
Ки буд бо бузургиву бо фарру ком.¹

РАФТАНИ ГУШТОСП АЗ ПЕШИ ЛУҲРОСП БА ХАШМ

Ду фарзанд будаш ба сони ду моҳ
Сазовори шоҳиву тахту кулоҳ.

Яке ном Гуштосп, дигар Зарир,
Ки² зер оваридӣ сари наррашер.³

- 25 Гузашта ба ҳар донише аз падар,
Зи лашкар ба мардӣ бароварда сар.

Ду шоҳи сарафрозу ду некпай
Набера чаҳондори Ковуси Кай.

Бад-эшон будӣ чони Лӯҳросп шод
В-аз эшон накардӣ зи Гуштосп ёд.

Аз он кор Гуштосп ношод буд,
Ки Лухроспро сар пур аз бод буд.⁴

Чунин то баромад бар ин рӯзгор,
Пур аз дард Гуштосп аз шаҳрёр.

- 30 Чунон буд, ки дар Порс як рӯз тахт
Ниҳоданд зери гулафшон дарахт.

Бифармуд Лӯҳросп, то меҳтарон
Бирафтанд чанде зи лашкар сарон.

Ба хон-бар яке чоми май хостанд,
Дили шоҳи гетӣ биёростанд.⁵

1. Л – б. 22 нест.

2. Л – Ба.

3. И – б. 24, 25 нест.

4. Л – байти 28 нест.

5. И – б. 32 нест.

Чу Гуштосп май хӯрд, бар пой хост,
Чунин гуфт, к-«Эй шоҳи бододу рост,

Ба шоҳӣ нишасти ту фархунда бод,
Ҳамон ҷовидон номи ту зинда бод.

- 35 Туро дод Яздон кулоҳу камар,
Дигар тоҷи Кайхусрави додгар.

Кунун ман яке бандаам бар дарат,
Парастандаи афсару ахтарат.

Надорам касеро зи мардон ба мард,
Ки пеши ман ояд ба рӯзи набард.

Магар Рустами Золи Соми савор,
Ки бо ӯ насозад касе корзор.

Чу Хусрав зи гетӣ пурандеша гашт,
Туро дод тоҷу худ андаргузашт.

- 40 Гар эдун, ки ҳастам зи озодагон,
Маро ном кун тоҷу тахти*¹ каён.

Чунин ҳам бувад пеши ту бандавор,
Ҳама бошаму хонамат шаҳрёр».

Ба Гуштосп гуфт: «Эй писар, гӯш дор,
Ки тундӣ на хуб ояд аз номдор.

Чу андарзи Кайхусрав орам ба ёд,
Ту бишнава, магар сар напечӣ зи дод.

- 45 Маро гуфт он додгар шаҳрёр,
Ки гар чӯ бувад пеши*² боғи баҳор,

Агар*³ об ёбад, банерӯ шавад,
Ҳама боғ аз ӯ пур зи оҳу шавад.

1. М- Мон бар тахту тоҷи.

2. М – Яке чӯй бошад ба.

3. М – ки чун.

Чавонӣ ҳанӯз, ин баландӣ маҷӯй,
Суханро бисанчу ба андоза гӯй».

Чу Гуштосп бишнид, дил пур зи дард
Биёмад зи пеши падар рӯйзард.

Ҳама гуфт: «Бегонагонро навоз,
Чунин бошу бо зода харгиз масоз»

Зи лашкар варо буд сесад савор,
Ҳама гурду шоистаи корзор.

50 Фуруд омаду кехтаронро бихонд,
Ҳама рози дил¹ пеши эшон биронд,

Ки имшаб ҳама сози рафтани кунед,
Дилу дида з-ин боргаҳ барканед.

Яке гуфт аз эшон, ки «Роҳат кучост,
Чу бардорӣ, оромгоҳат кучост?»

Чунин дод посух, ки «Дар Ҳиндувон
Маро шоҳ дорад ба^{*2} равшанравон.

Яке нома дорам ман аз шоҳи Ҳинд,
Навишта зи мушки сияҳ бар паринд,

55 Ки гар зӣ ман оӣ, яке кехтарам,
Зи фармону паймони ту нагзарам».³

Чу шаб тира шуд, бо сипаҳ барнишаст,
Ҳама рафт ҷӯшону гурзе ба даст.

Ба шабгир Лӯҳросп огоҳ шуд,
Ғамӣ гашту шодиш кӯтоҳ шуд.

1. И розҳо.

2. М – шод доранду.

3. Л –б. 54, 55 нест.

Зи лашкар чахондидагонро бихонд,
Ҳама гуфтани¹ пеши эшон биронд.

«Бубинед, - гуфт, - ин ки Гуштосп кард,
Дилам кард пурдарду сар пур зи гард.

- 60 Бипарвардамаш, то баровард ёл,
Шуд андар чахон сар ба сар^{*2} беҳамол.

Бад-он гаҳ ки гуфтам, ки омад ба бор,
Зи боғи ман овора шуд мевадор».

Бигуфту пурандеша биншаст дер,
Бифармуд, то пеши ӯ шуд Зарир.

Бад-ӯ гуфт: «Бугзин зи лашкар ҳазор
Саворони гурд аз дари корзор.

Бирав тез бар сӯи Ҳиндустон,
Мабодо бару буми ҷодуситон.»

- 65 Сӯи Рум Густаҳми Нӯзар бирафт,
Сӯи Чин Гуроза гурозид тафт.

БОЗОМАДАНИ ГУШТОСП БО ЗАРИР

Ҷаҳонҷӯй Гуштосп пуроб чашм
Ҳама ронд пеш – андарун пур зи^{*3} хашм.

Ҳама тохт^{*4}, то пеши Кобул расид,
Дарахту гулу сабзаву об дид.

Бад-он ҷои хуррам фуруд омаданд,
Бибуданд як рӯзу дам барзаданд.

Ҳама кӯҳсорон-ш нахчир буд,
Ба ҷӯй обҳо чун маю шир буд.

1. ИМ -Ҳама буданӣ.

2. М – номвар.

3. М – Диле пур зи кину пур аз тобу.

4. М – Ҳама рафт.

70 Шаби тира май хост аз майгусор,
 Бибурданд шамъ аз дари*¹ чӯйбор.

 Чу бифрӯхт аз кӯҳ гетифурӯз,
 Бирафтанд аз он беша бо бозу юз.

 Ҳама тохт тез аз паси ӯ Зарир,
 Ба чое замоне наёсуд² дер.*³

 Чу овози аспон баромад зи роҳ,
 Бирафтанд гурдон зи нахчиргоҳ.

 Чу бинҳод Гуштосп гӯш андар он,
 Чунин гуфт бо номвар меҳтарон,

75 Ки «Ин чуз ба овози аспи Зарир
 Намонад, ки ӯ дорад овои шер.

 Ба танҳо наёмад,*⁴ гар ӯ омадаст,
 Ки бо лашкари ҷангчӯ омадаст».

 Ҳанӯз андарин буд, ки гарде бунафш
 Падид омаду пилпайкар дурафш.

 Зарири сипахбад ба пеши сипоҳ
 Чу боди дамон андаромад зи роҳ.

 Чу Гуштоспро дид, гирён бирафт,
 Пиёда бад-ӯ рӯй бинҳод тафт.

80 Ҷаҳонофаринро ситоиш гирифт,
 Ба пеши бародар ниёиш гирифт.

1. М – бари.

2. Л – Замоне наёсуд як чой.

*4 М – танҳо.

3. М – Пас аз б. 71 ин б. омада:

 Яла карда аспон диловар савор,

 Басе хуфтагон бар лаби чӯйбор.

4. М – баромад.

Гирифтанд мар якдигарро канор,
Бирафтанд гирён*¹ дар он марғзор.

Зи лашкар ҳар он кас, ки буд пешрав,
Варо хондӣ шоҳ Гуштосп гав.

Бихонданду наздик биншонданд,
Зи ҳар чойгоҳе сухан ронданд.

Чунин гуфт аз эшон яке номвар
Ба Гуштосп, к-«Эй гурди зарринкамар,

85 Ситорашиносон аз эронгурӯх
Ҳар он кас, ки дидем*² донишпижӯх,

Ба ахтар-т гӯянд Кайхусравӣ,
Ба шоҳӣ бар он пойгаҳ*³ бар шавӣ.

Кунун кехтари шоҳи Ҳиндустон
Бибошӣ, набошем ҳамдостон.

Аз эшон касе нест яздонпараст,
Яке ҳам надоранд бо шоҳ даст.

Нигар, то писанд ояд андар хирад
Кучо ройро шоҳ фармон барад?

90 Туро аз падар сар ба сар некуист,
Надонам, ки озурдан аз баҳри чист?»⁴

Бад-ӯ гуфт Гуштосп, к-«Эй номчӯй,
Надорем назди падар обрӯй.

Ба ковусиён дорад*⁵ ӯ некувӣ
Бузургиву ҳам афсари хусравӣ.

1. М – нишастанд шодон.

2. М – донем.

3. М – ба тахти меҳӣ.

4. ТПЗ – Чу бишнид Гуштосп, бигрист зор,
Биборид аз дида хун бар канор.

5. М – хоҳад.

Марову туро назди ӯ чой нест,
Бех аз бандагӣ карданаш рой нест.

Зи баҳри ту ман боз гардам кунун,
Зи Лӯҳросп дорам дили пур зи хун.

95 Агар точи Эрон супорад ба ман,
Парастиш кунам чун бутонро шаман.

В-агарна набошам ба даргоҳи ӯй,
Нагардад дилам равшан аз моҳи ӯй.¹

Ба чое шавам, к-ам наёбанд низ,
Ба Лӯҳросп монам ҳама марзу чиз».

Бигуфт ину баргашт аз он марғзор,
Биёмад бари номвар шаҳрёр.

Чу бишнид Лӯҳросп бо меҳтарон,
Пазира шудаиш бо сипоҳи гарон.

100 Чаҳонҷӯи рӯи падар дид боз,
Фуруд омад² аз аспу бурдаиш намоз.

Варо танг Лӯҳросп дар бар гирифт,
Бад-он пӯзиш осоиш андаргирифт,

Ки тоҷи ту тоҷи сари моҳ бод,
Зи ту девро даст кӯтоҳ бод!

Ки ҳазмон биёмӯзадат роҳи бад
Чу дастури бад дар бари шоҳи бад.

Зи шоҳи маро номи тоҷ асту тахт,
Туро мӯҳру паймону фармону бахт.

105 Варо гуфт Гуштосп, к-«Эй шаҳрёр,
Манам бар дарат чун яке пешкор.

1. Л –б. 96 нест.

2. И –Пиёда –шуд.

Агар кам кунӣ чоҳ, фармон¹ кунам,
Ба паймони ту дил^{*2} гаравгон кунам». ³

Бузургон, ки буданд бо ӯ ба роҳ,
Бирафтанд шодон ба айвони шоҳ.

Биёрист айвони гавҳарнигор,
Ниҳоданд хону маи хушгвор.

Яке чашн карданд, к-аз чарх моҳ
Ситора биборид бар пешгоҳ.

- 110 Чунон шуд зи мастӣ, ки ҳар меҳтаре
Ниҳоданд аз гул ба сар афсаре. ⁴

Ба кокусиён буд Лӯҳроsp шод,
Ҳамеша зи Кайхусраваш буд ёд.

Ҳаме рехт аз дард Гуштосп хун,
Ҳаме гуфт ҳар гуна бо раҳнамун.

Бад-ӯ гуфт: «Ҳарчанд кӯшам ба рой,
Наёрам ҳаме чораи ин ба ҷой.

Агар бо саворон шавам, меҳтаре
Фиристад падар низ бо лашкаре.

- 115 Ба чора зи раҳ бозгардонадам,
Басе хоҳишу пандҳо ронадам.

Чу танҳо равам, нанг дорам ҳаме
Зи Лӯҳроsp дил танг дорам ҳаме.

1. И –Ба ҳарч-ам ту фармондихӣ он.

2. М – паймон равонро.

3. И –пас аз б. 106 ин б. омада:

Ту шохиву парвардгори манӣ,
Бидонам, ки ҳам дӯстдори манӣ.
Валекин чу барно начӯяд хунар,
Бар ӯ-бар нахандад наҷоду гуҳар.

4. ТПЗИЛ – Бирафтанду бугзашт чанде бар ин,
Надид он чавон аз падар офарин.

Дили ӯ ба кокусиён аст шод,
Наёбад гузар меҳри ӯ бар наҷод.

Чу танҳо*¹ равам, чун кунад хостор,
Чӣ донад, ки ман чун шудам шаҳрёр.

РАФТАНИ ГУШТОСП БА СҶИ РҶМ

Шаби тира шабдези лӯҳроспӣ
Биёварду бо зини гуштоспӣ.

- 120 Бипӯшид зарбафту чиникабой
Зи тоҷ андаромехт парри ҳумой.

Зи динор в-аз гавҳари шоҳвор
Биёвард чандон, ки ояд*² ба кор.

Аз Эрон сӯи Рум бинҳод рӯй,
Падар гоҳчӯву писар роҳчӯй.

Падар чун зи Гуштосп огоҳ шуд,
Бупечиду шодиш кӯтоҳ шуд.

Зариру ҳама бихрадонро бихонд,*³
Зи Гуштосп чанде суҳанҳо биронд.

- 125 Бад-эшон чунин гуфт, к-«Ин шермард
Сари тоҷдорон дарорад ба гард.

Чӣ бинеду инро чӣ дармон кунед,
Нашояд, ки ин бар дил осон кунед».

Чунин гуфт мӯбад, ки «Эй некбахт,
Гиромӣ ба мардон бувад тоҷу тахт!

Чу Гуштосп фарзанд касро набуд,
На ҳаргиз кас аз номдорон шунуд.*⁴

1. М – Як тан.

2. М – К-аш омад.

3. М – Ҳама бихрандонро бари ҳеш.

4. ТПЗМ – Туро подшоҳӣ аз ӯ шуд фузун,
Зи бимаш ҳама душманон сарнагун.

Зи ҳар сӯ бибояд фиристод кас
Диловар бузургони фарёдрас.

- 130 Гар ӯ боз гардад, ту зуфтӣ макун,
Хунар ҷӯву бо оз *¹ чуфтӣ макун,

Ки тоҷи каён чун набинад басе,
Намонад ҳамон меҳри ӯ бар касе,

Ба Гуштосп деҳ 3-ин ҷаҳон лашкаре,
Бинех бар сараш номдор афсаре.

жуз аз паҳлавон Рустами номдор
Ба гетӣ набином чун ӯ савор.

Ба болову фарҳангу дидору хуш
Чун ӯ номвар низ нашнид гӯш».

- 135 Фиристод Лӯҳросп чанде меҳон,
Бичустан гирифташ ба гирди ҷаҳон.

Бирафтанду навмед бозомаданд,
Ки бо ахтари дерсоз омаданд.

Накӯҳиш бад-он баҳши Лӯҳросп буд,
Ғаму ранҷи тан баҳри Гуштосп буд.

РАСИДАНИ ГУШТОСП БА РУМ

жу Гуштосп наздики дарё расид,
Пиёда бишуд, божхоҳаш бидид.

- 140 Яке пирсар буд Хайшуй ном,
жавонмарди бедору бофарру ком.

Бар ӯ офарин кард Гуштоспу гуфт,
Ки «Бо ҷони покати хирад бод чуфт!

Аз Эрон яке номдорам дабир,
Хирадманду равшандилу ёдгир.

1. М – Ҷарх.

Ба киштӣ ба ин об агар бугзарам,
Сипосе ниҳӣ ҷовидон бар сарам.»

Бад-ӯ гуфт: шоистай тоҷро,
Дигар ҷавшану хӯду торочро.

Кунун*¹ роз букшову бо ман бигӯй,
Аз ин сон ба дарё гузаштан маҷӯй.

145 Маро ҳадя бояд, дигар гуфт рост
Туро рою рӯи дабирӣ кучост.

Зи Ҳайшуй бишнид Гуштосп, гуфт,
Ки «Аз ту маро нест чизе нухуфт.

Зи ман ҳарчи хоҳӣ, надорам дарег
Аз ин афсару аспу динору теғ».

Зи динор лахте ба Ҳайшуй дод,
Аз он ҳадя шуд марди гиранда² шод.

Зи киштӣ сабук бодбон баркашид,
Ҷаҳонҷӯйро сӯи хушкӣ³ кашид.

150 Яке шорсон буд ба Рум-андарун,
Се фарсанг болои шахраш фузун.

Баровардаи Салм, ҷои бузург,
Нишастангаҳи қайсарони сутург.

Чу Гуштосп омад бар он шорсон,
Ҳама ҷуст ҷое дар он корсон.⁴

Ҳама гашт як ҳафта дар гирди Рум,
Ҳама кор ҷуст андар обод бум.

1. М – Яке.

2. Л – покиза.

3. Ил – Қайсар.

4. Л – бедор кори ҷаҳон.

Чу чизе ки будаш, бихӯрду бидод,
Ҳама рафт ношоду лаб пур зи бод.

- 155 Чу дар шаҳри обод чанде бигашт,
Аз айвон ба девони Қайсар гузашт.

Ба усқуф чунин гуфт, к-«Эй дастгир,
Зи Эрон яке номчӯям дабир.

Бар ин кор бошам туро ёрманд,
Зи девон кунам, ҳар чӣ ояд писанд».

Дабирон, ки буданд дар боргоҳ,
Ҳама кард ҳар як ба дигар нигоҳ,

К-аз ин килк пӯлод гирён шавад,
Ҳамон рӯи қиртос бирён шавад.

- 160 Яке бора бояд ба зераш баланд,
Ба бозу камону ба зин-бар каманд.

Ба овоз гуфтанд: «Моро дабир
Набояд, зи эдар раҳи хеш гир».

Чу бишнид Гуштосп дил пур зи дард,
Зи девон биёмад ду рухсора зард.

Яке¹ боди сард аз чигар баркашид,
Ба сӯи галадори Қайсар кашид.^{2*3}

Чавонмардро ном Настор буд,
Далеру хирадманду хушёр буд.

- 165 Ба наздики Настор чун шуд фароз,
Бар ӯ офарин карду бурдаш намоз.

Нигоҳ кард чӯпону бинвохташ,
Ба наздикии хеш биншохташ.

1. ИЛ – бaсe.

2. Л –paсид.

3. М – Ба наздики чӯпони Қайсар давид.

«Чй мардй, - бад-ӯ гуфт, - бо ман бигӯй,
Ки ҳам шоҳхӯиву*¹ ҳам шоҳрӯй?»

Чунин дод посух, ки «Эй номдор,
Яке курратозам далеру савор.

Маро гар бидорй, ба кор оямат,
Ба ранчу ба бад² низ ёр оямат».

- 170 Бад-ӯ гуфт Настор: «Аз ин дар бигард,
Ту эдар ғарибиву бепоймард.

Биёбону дарёву аспон яла,
Ба ноошно чун супорам гала?»

Чу бишнид Гуштосп, ғамгин бирафт,
Ҳама пӯст бар тан-ш гуфтӣ бикафт.

Ҳама гуфт, ҳар кас, ки дарди падар
Бичӯяд, аз ин бадтар ояд ба сар.³

В-аз он чо яке тезпай баргирифт,
Раҳи сорвонони Қайсар гирифт,

- 175 Яке офарин кард*⁴ бар сорвон⁵
Ки бедор бодиву равшанравон.

Хирадманд чун рӯи Гуштосп дид,
Пазира шуду ҷойгоҳаш гузид.

Сабук бозгустард густарданӣ,
Биёвард чизе, ки буд х(в)арданӣ.

Чунин гуфт Гуштосп бо сорвон,
Ки «Эй ёри пирӯзу⁶ равшанравон,

1. М – шоҳфарриву.

2. И – неку бадй.

3. Л –б. 172 нест.

4. М –Чунин гуфт Гуштосп.

5. И –сорбон.

6. И –пирӯз бодиву.

Маро дех яке корвони шутур,
Чу рой оядат, музди моҳам бибур».

- 180 Бад-ӯ сорвон гуфт, к-«Эй шермард,
Назебад ҳаме бар ту ин кор кард.

Ба чизе ки морост, кай сар кунӣ,
Ҳамон беҳ,*¹ ки оҳанги Қайсар кунӣ,

Туро бениёзӣ диҳад з-ин сухун,
Чуз оҳанги даргоҳи Қайсар макун.²

В-агар роҳ дур аст,*³ дорам ҳаюн
Писандидаву мардуми раҳнамун.»

Бар ӯ офарин карду баргашт аз ӯй,
Пур аз ғам сӯи шаҳр бинҳод рӯй.

- 185 Шуд он дардҳо бар дилаш-бар гарон,
Биёмад ба бозори оҳангарон.

Яке номвар буд, Буроб ном,
Писандида оҳангари шодком.

Ҳаме кард ӯ наъл аспони шоҳ,
Варо назди Қайсар будӣ дастгоҳ.^{4*5}

Варо ёру шогирд буд сиву панҷ,
Зи путку зи оҳан расида ба ранҷ.

Ба дуккон-ш биншаст Гуштосп дер,
Шуд он пешавар аз нишастан-ш сер.

- 190 Бад-ӯ гуфт оҳангар: «Эй некхӯй,
Чӣ дорӣ ба дуккони мо орзуй?»

1. М –беҳ ояд.

2. ИЛ –б. 182 нест.

3. М – бошадат рой.

4. ИЛ –б. 187 нест.

5. М –Бари Қайсар ўро будӣ чойгоҳ.

Бад-ӯ гуфт Гуштосп, к-«Эй некбахт,
Напечам сар аз путк в-аз кори сахт.

Маро гар бидорӣ ту, ёрӣ кунам,
Бар ин путку сандон саворӣ кунам».

Чу бишнид Буроб аз ӯ дoston,
Ба шогирдияш¹ гашт ҳамдoston.

Гаронмоя гӯе ба оташ битофт,
Чу шуд тофта, сӯи сандон шитофт.

195 Ба Гуштосп доданд путки гарон,
Бар ӯ анҷуман гашта оҳангарон.

Бизад путку бишкаст сандону гӯй,
Аз ӯ гашт бозор пургуфтугӯй.

Битарсид Буробу гуфт: «Эй чавон,
Ба захми ту сандон надорад тавон,

На сангу на оташ, на сандону дам».
Чу бишнид Гуштосп, з-ӯ шуд диҷам.

Бияндохт путку бишуд гурсуна
На рӯи хуриш буд, на ҷои буна.

200 Намонад ба кас рӯзи сахтиву ранҷ,
На осониву шодмониву ганҷ.

Бадунек бар мо ҳаме бугзарад,
Набошад диҷам, ҳар кӣ дорад хирад.

БУРДАНИ ДЕҲҚОНЕ ГУШТОСПРО ДАР ХОНАИ ХЕШ

Ҳаме буд Гуштосп дилдардманд,
Хурӯшону ҷӯшон зи чархи баланд.

1. ЛМ – ёрии ӯ.

Наёмад зи гетиш чуз захр баҳр,
Яке русто дид наздики шаҳр.

Дарахту гулу обҳои равон,
Ништастангаҳи шод, марди чавон.

- 205 Дарахте гашан соявар пеши об,
Ниҳон гашта з-ӯ чашмаи офтоб.

Бад-он соя биншаст марди чавон,
Пур аз дард, печону тираравон.

Ҳамае гуфт, к-«Эй довари кирдгор,
Ғам омад маро баҳра аз¹ рӯзгор.

Бубинам ҳама ахтари хеш бад,
Надонам чаро бар сарам бад расад?»

Яке номвар з-он писандида дех
Гузар кард бар вай, чу ӯ буд меҳ.

- 210 Варо дид бо дидагон пур зи хун,
Ба зери занах даст карда сутун.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй зодмарди² чавон,
Чароӣ пур аз дарду тираравон?

Агар з-эдар оӣ ба айвони ман,
Бувӣ шод якчанд меҳмони ман.

Магар к-ин ғамон бар дилат кам шавад,
Сари тири мижгон-т бенам шавад».

Бад-ӯ гуфт Гуштосп, к-«Эй номчӯӣ,
Нажоди ту аз кист, бо ман бигӯӣ?»

- 215 Чунин дод посух варо кадхудой,
К-«Аз ин пурсиш акнун туро ҷист роӣ?

1. И – З-ин.

2. Л – роҳмардӣ, ИМ – покмардӣ.

Ман аз тухми шоҳ Офаридуни гурд,
Ки он тухма андар ҷаҳон нест хурд».

Чу бишнид Гуштосп, бардошт пой,
Ҳама рафт бо номвар кадхудой.

Чу он меҳтар омад сӯи хони хеш,
Ба меҳмон биёрист айвони хеш.

Ба сони бародар ҳама дошташ,
Замоне ба ноком нагзошташ.

220 Замона бар ин низ чанде бигашт,
Бар ин кор-бар моҳиён баргузашт.

ДОСТОНИ КАТОҶОН-ДУХТАРИ ҚАЙСАР

Чунон буд Қайсар бад-он гаҳ ба рой,
Ки чун духтари ӯ расидӣ ба ҷой,

Чу гаштӣ баландахтару ҷуфтҷӯй,
Бидидӣ, ки омад-ш хангоми шӯй,

Яке гирд кардӣ ба кох анҷуман,
Бузургони фарзонаву¹ ройзан.

Ҳар он кас, ки будӣ мар ӯро ҳамол
В-аз он номдорон бароварда ёл,

225 Ба кохи падар духтари моҳрӯй
Бигаштӣ бар он анҷуман ҷуфтҷӯй.

Парастанда будӣ ба гирд-андараш,
Ки мардум надидӣ баланд афсараш.²

Паси пардаи Қайсар он рӯзгор
Се духтар будаш чун гул андар баҳор.*³

1. Л – фарзонаи.

2. И – Зи мардон набудӣ пазира бараш.

3. М –буд андар ҷаҳон номдор.

Ба болову дидору оҳистагӣ,
Ба рою ба шарму ба шоистагӣ.

Яке буд меhtar, Катоюн ба ном,
Хирадманду равшандилу шодком.

- 230 Катоюн чунон дид як шаб ба хоб,
Ки равшан шудӣ кишвар аз офтоб.

Яке анчуман мард пайдо шудӣ,
Ба анбӯҳи мардум сурайё шудӣ.

Дар он анчуман буд бегонае,
Ғарибе, дилозурда фарзонае.¹

Ба болой сарву ба дидор моҳ,
Нишастан-ш чун бар сари гоҳ шоҳ.

Яке даста додӣ Катоюн бад-ӯй,
Аз ӯ бистадӣ дастаи рангу бӯй.

- 235 Ба шабгир чун бардамид офтоб,
Сари номдорон баромад зи хоб.

Яке анчуман кард Қайсар бузург,
Ҳар он кас, ки буд аз бузургу² сутург.

Бар он анчуман шод биншонданд,
В-аз он пас паричеҳраро хонданд.

Катоюн бишуд бо парастор шаст,
Яке дастаи тозанаргис*³ ба даст.

Ҳама гашт чандон ки омад сутӯҳ,
Писандаш наёмад яке⁴ з-он гӯрӯҳ.

1. И – 228 – 232 нест.
2. Л – бузургон.
3. М – гул гирифта.
4. ИЛ – касе.

240 Аз айвон паси парда бинҳод рӯй,
 Хиромону гирёну дил чуфтҷӯй.

 Ҷам он гаҳ замин гашт чун парри зоғ,
 Чунин то сар аз кӯҳ барзад чароғ.

 Бифармуд Қайсар, ки аз кехтарон,
 Ба Рум - андарун моявар¹ меҳтарон

 Биёнд яксар ба кохи баланд,
 Бад-он то кӣ бошад ба хубӣ писанд.

 Чу огоҳӣ омад ба ҳар меҳтаре,
 Ба ҳар номдореву ҳар кехтаре.^{2*3}

245 Ҷамон марди некӯ*⁴ ба Гуштосп гуфт,
 Ки «То чанд дар хона бошӣ*⁵ нухуфт?»⁶

 Биё,⁷ то магар коху гоҳи меҳӣ
 Бубинӣ, дилат гардад аз ғам тихӣ».⁸

1. И – номвар.

2. ТПЗЛ – Ба даргоҳи Қайсар ниҳоданд рӯй
 Ба уммед ҳар як пур аз рангу бӯй.

3. М – сарваре.

4. М – Хирадманд меҳтар.

5. М – чандин чӣ бошӣ ту андар.

6. Л – б. 245 нест.

7. Ил – Бирав.

8. И – Пас аз б. 246 ин б. омада:

 Ки Қайсар яке чашн ороаст,
 Ба чоми бихишӣ пур аз хоста.
 Яке духтараш буд, Катоюн ба ном,
 Ҷама сар ба сар кому ором (у) ном.
 Бад-он гаҳ, ки бошад писандаш барӣ,
 Киро баргузинад парӣ озарӣ?
 Ба боло ба монанди озодсарв,
 Хичил гардад аз рафтани ӯ тазарв.
 Яке сур фармуд кардан ба зар,
 Меҳонро ҷама хонд ӯ сар ба сар.
 Наёмад писандаш касе з-он гурӯҳ,
 Кунун гар кунӣ роҳи моро шукӯҳ,
 Хиромем ҳарду бад-он чашнгоҳ,
 Магар бахт фарбеҳ барояд зи гоҳ.

Чу Гуштосп бишнид, бо ӯ бирафт,
Ба айвони Қайсар хиромид тафт.

Ба байгулае шуд фуруд аз мехон,
Пур аз дард биншаст хаста равон.

Бирафтанд бедордил бандагон,
Катоюну гулрух парастандагон.

- 250 Ҳама гашт бар гирди айвони хеш
Парастор дар пас,¹ парастор пеш.

Чу аз дур Гуштоспро дид, гуфт,
Ки он хоб сар баркашид аз нухуфт,

Бад-он моявар номдор афсараш
Ҳамон гаҳ биёрост фаррух² сараш.

Чу дастури омӯзгораш³ бидид,
Ҳам андар замон пеши Қайсар давид,

Ки марде гузин кард аз он анчуман,
Ба боло чу сарви сахй дар чаман.

- 255 Ба рух чун гулистону боёлу кифт,
Ки ҳар к-аш бубинад, бимонад шигифт.

Ту гӯй магар фарраи эзадист,
Валекин надонем ўро, ки кист.

Чунин дод посух, ки «Духтар мабод,
Ки аз парда айб оварад бар нажод.

Агар ман супорам бад-ӯ духтарам,
Ба нанг-андарун паст гардад сарам.

Ҳам инрову онро, ки ӯ баргузид,
Ба кох-андарун сар бибояд бурид».

1. Л –Басаш бихрадону.

2. Ил –хуррам.

3. И – омӯзгор он.

260 Сукуф гуфт, к-«Ин нест кори гарон,
Ки пеш аз ту буданд чандин сарон.

Ту бо духтарат гуфтӣ: «Анбоз чӯй,
Нагуфтӣ, ки шоҳи*¹ сарафроз чӯй.

Кунун чуст ҳар кас, ки омад-ш х(в)аш,
Ту аз роҳи Яздон саратро макаш.

Чунин буд расми ниёкони ту,
Сарафрозу диндор покони ту.

Бар оини ин шуд пайафканда Рум,
Ту роҳе магир андар обод бум.

265 Ҳумоюн набошад чунин, худ мағӯй,
Ба роҳе ки ҳаргиз нарафтӣ, мапӯй».

ДОДАНИ ҚАЙСАР КАТОҶОН ГУШТОСПРО

Чу бишнид Қайсар, бар он барниход²,
Ки духти гиромӣ ба Гуштосп дод.

Бад-ӯ гуфт: «Бо ӯ бирав ҳамчунин,
Наёбӣ зи ман ганчу тоҷу нигин».

Чу Гуштосп он дид, хира бимонд,
Ҷаҳнофаринро фаровон бихонд.

Чунин гуфт бо духтари сарфароз,
Ки «Эй парварида ба нозу ниёз,

270 Зи чандин сару афсари номдор
Ҷаро кард роят маро хостор?

Ҷарибе ҳаме баргузидӣ, ки ганҷ
Наёбиву бо ӯ бимонӣ ба ранҷ.

1. М – мири.

2. И –Бад-он сар ниҳод.

Аз ин сарфарозон ҳамоле бичӯй,
Ки бошад-г назди падар обрӯй».

Катоюн бад-ӯ гуфт, к-«Эй бадгумон,
Машав тез бо гардиши осмон.

Чу ман бо ту хурсанд бошам ба бахт,
Ту афсар чаро чӯиву тоҷу тахт?»

- 275 Бирафтанд аз айвони Қайсар бадард
Катоюну Гуштосп бо боди сард.

Ба наздики он марди деҳқон шуданд,
Дижамгаштаву зору печон шуданд.¹

Сарое бипардохт меҳтар ба деҳ,
Зи густарданиҳо бибурд, он чи беҳ.

Чунин гуфт бо шӯю зан кадхудой,
Ки «Хурсанд бошеду фархундарой!»

Чу он дид Гуштосп, кард офарин
Бар он меҳрубон² меҳтари покдин.

- 280 Катоюн беандоза пероя дошт,
Зи ёкуту ҳар гавҳаре³ моя дошт.

Яке гавҳаре аз миён баргузид,
Ки чашми хирад низ чун он^{*4} надид.

Бибурданд наздики гавҳаршинос,
Пазируфт аз андоза берун сипос.

Баҳо дод ёкутро шаш ҳазор
Зи динору зар он чи ояд ба кор.

1. ИЛМ –б. 276 нест.
2. И – Бад-он номвар.
3. И –гавҳар гарон.
4. М – хирадманд аз он сон.

Хариданд чизе, ки шоиста буд,
Бад-он рӯй чизе ки боиста буд.

- 285 Аз он моя, к-омад, ҳаме зистанд,
 Гаҳе шодмон, гоҳ бигристанд.

Ҳама кори Гуштосп нахчир буд,
Ҳама рӯз бо таркашу тир буд.

Чунон буд, ки рӯзе зи нахчиргоҳ
Мар ӯро ба Ҳайшуй –бар буд роҳ.

Зи ҳар гунае чанд нахчир дошт,
Ҳаме ронд*¹, таркаш пур аз тир дошт.

Ҳама ҳарчи буд аз бузургону хурд
Ҳам аз роҳ наздики Ҳайшуй бурд.

- 290 Чу Ҳайшуй дидаш, пиёда давон,
 Пазира шудаш шоду равшанравон.

Ба зераш бигустард густарданӣ,
Биёвард чизе бараш*² х(в)арданӣ.³

Биёсуд⁴ Гуштосп, чизе бих(в)ард,
Биёмад ба назди Катоюн чу гард.

Чу Гуштосп Ҳайшуйро дӯст кард,
Бад-онаш варо чун паю пӯст кард.

Чу рафтӣ ба нахчири оҳу зи шаҳр,
Аз онҳо⁵ ба Ҳайшуй додӣ ду баҳр.

- 295 Дигар баҳраи меҳтари деҳ будӣ,
 Ҳар он кас, ки з-он русто меҳ будӣ.

1. М – Ҳаме рафту.

2. М –ки бурд.

3. ИЛМ – Баросуд.

4. И –пас аз б. 291 ин б. омада:

Бипурсид аз кори вай сар ба сар,

Ба Ҳайшуй гуфт он гаҳе дар ба дар.

5. ИЛМ – ба раҳ-бар.

Чунон шуд, ки Гуштосп бо кадхудой
Яке шуд ба хӯрду ба орому рой.

ХОСТАНИ МИРИН ДУХТАРИ ДИГАРРО АЗ ҚАЙСАР

Яке румие буд, Мирин ба ном
Сарафроз бо ганчу бо рою¹ ком.²

Фиристод наздики Қайсар паём,
Ки ман сарфарозам ба ганчу ба ном.

Ба ман деҳ диланчом*³ духтар-тро
Ба ман тоза кун ному афсар-тро⁴».

300 Бад-ӯ⁵ гуфт Қайсар, ки «Ман 3-ин сипас
Начӯям бар ин рӯй пайванди кас.

Катоюну он марди носарфароз
Маро доштанд аз чунин кор боз.

Кунун ҳар кӣ чӯяд зи хешии ман,
В-агар сар фарозад ба пешии ман,

Яке кор бояд-ш кардан*⁶ бузург,
Ки хонандаш андар⁷ бузургон сутург.

Ҳам ӯ дар ҷаҳон номдоре бувад.
Маро дар ҷаҳон низ ёре бувад.⁸

1. И – ному.

2. И – пас аз б. 298 ин б. омада:
Ҳам аз хешу пайванди Қайсар будӣ,
Мар ин мардро як бародар будӣ.

3. М – сарафроз.

4. И – пас аз б. 299 ин б. омада:
Бар оин (у) дину ниҳоди туам,
Ки ман босипоҳ аз наҷоди туам,

5. ИЛ – Чунин.

6. М – кардан бояд.

7. Л – эдар.

8. ТПЗ – Ба гетӣ набошад далере чу ӯй,
Ба мардонагӣ наррашере чу ӯй.

- 305 Шавад то сари бешаи Фосқун
Бишӯяд дилу мағзу дасташ ба хун.
- Яке гург бинад ба кирдори пил,
Тани аждаҳо дораду зӯри Нил.
- Сурин дораду неш ҳамчун гуроз,
Наёрад шудан пил пешаш фароз.
- Бар он беша-бар нагзарад наррашер,
На пилу на бабру на марди далер.
- Ҳар он кас, ки бар вай бидаррид пӯст,
Маро бошад ў ёру домоду дӯст».
- 310 Чунин гуфт Мирин: «Бар ин зодбум
Ҷаҳонофарин то пай афканд Рум,
- Ниёкони мо чуз ба гурзи гарон
Накарданд пайкор бо меҳтарон.
- Кунун Қайсар аз ман чӣ чӯяд ҳаме,
Чунин бо ман аз кина гӯяд ҳаме?
- Ман ин чора акнун ба чой оварам,
Зи ҳар гуна покиза рой оварам».
- Биёмад ба айвон писандида мард,
Зи ҳар гуна андешаҳо ёд кард.
- 315 Набишта биёвард¹, бинҳод пеш,
Ҳамон ахтару толеъи соли хеш.
- Чунин дид, к-андар фалон рӯзгор
Аз Эрон биёяд як номдор.
- Ба дасташ барояд се кори гарон,
К-аз он бозмонанд румисарон.

1. ИЛ – биёварду.

Яке он ки домоди Қайсар шавад,
Ҳам ӯ бар сари Қайсар афсар шавад.

Падид ояд аз рӯи кишвар ду дад,
Ки ҳар кас расад аз бади дад ба бад.

- 320 Шавад ҳар ду бар дасти ӯ-бар ҳалок,
Зи ҳар зӯрмандӣ наёяд-ш бок.

Зи кори Катоюн худ*¹ огоҳ буд,
Ки бо гурд Гуштосп ҳамроҳ буд.²

Зи Ҳайшую он меҳтари номчӯй,
Ки ҳарду бар ӯ овариданд рӯй,

Биёмад ба наздики Ҳайшуй тафт,
Бад-ӯ ёд кард³ он суханҳо, ки рафт.

В-аз он ахтари файласуфони Рум
Шигифте ки ояд бар он марзу бум.

- 325 Бад-ӯ⁴ гуфт Ҳайшуй, к-«Имрӯз шод
Бари мо ҳаме бош бо меҳру дод,

Ки он мард, к-аз вай ту додӣ нишон,
Яке номдор аст аз саркашон.

Ба нахчир дорад ҳама рӯз рой,
Наандешад аз тахти ховархудой.

Яке дӣ биёмад ба наздики ман,
Ки хуррам шуд ин ҷони торики ман.

Биёяд ҳам акнун зи нахчиргоҳ,
Ба мо-бар бувад бегумонеш роҳ.

1. М – чу.

2. Л – б. 321 нест.

3. ИЛМ – саросар бигуфт.

4. Л – чунин.

- 330 Май оварду майхора бо бўю ранг,
Нишастанд бо чоми заррин ба чанг.

Бад-он гаҳ, ки шуд чоми май бар чахор,
Паидид омад аз дур гарди савор.

Чу Ҳайшую Мирин бидиданд гард,
Пазира шудандаш ба дашти набард.

Чу Мирин бидидаш, ба Ҳайшуй гуфт,
Ки «Инро ба гетӣ касе нест чуфт.

Бад-ин шоҳу ёлу бад-ин дастбурд
Зи тухме бувад номбардор гурд».¹
- 335 Бад-ӯ гуфт Ҳайшуй, к-«Ин родмард
Дили шер дорад ба дашти набард.

Ҳунарҳо зи дидори ӯ бугзарад,
Ҳамон шарму озодагиву хирад».

Чу Гуштосп танг омад, ин ҳар ду мард
Пиёда бирафтанд бар сони гард.

Нишасте баророст бар пеши об,
Яке хони нав хост андар шитоб.

Май овард, бо майгусорони нав
Нишаста навоину ёрони нав.
- 340 Чу рух лаъл шуд аз маи лаълфом,
Ба Гуштосп Ҳайшуй гуфт «Эй ҳумом,

Маро бар замин дӯст хонӣ ҳама,
Чу аз ман касеро надонӣ ҳама.

Кунун сӯи ман кард Мирин паноҳ,
Яке номдор аст бодастгоҳ.

1. ТПЗ – Бузург асту бо фарраи эзадист,
Хирадманду донову дур аз бадист,

Дабир асту бодонишу хушманд,
Бигирад шумори сипехри баланд.

Сухан гӯяд аз файласуфони Рум,
Зи ободу вайрони¹ хар марзу бум,

- 345 Ҳам аз гавҳари Салм дорад нажод,
Падар бар падар ном дорад ба ёд.

Ба наздики ӯй аст шамшери Салм,
Ки будӣ ҳама сол² дар зери Салм.

Далер асту аспафкану гурдгир,
Уқоб андарорад зи гардун ба тир.

Бар ин низ хоҳад, ки бешӣ кунад,
Або Қайсари Рум хешӣ кунад.

Ба Қайсар сухан гуфту посух шунид,
Зи посух ҳамоно дилаш бардамид,

- 350 Ки ӯ гуфт: «Дар бешаи Фосқун
Яке гург ёбӣ ба сони ҳаюн.

Агар кушта гардад³ ба дасти ту гург,
Ту бошӣ ба Рум ирмоне бузург.

Чаҳондор бошиву домоди ман,
Замона ба хубӣ диҳад доди ман.

Кунун гар ту инро кунӣ даст пеш,
Манат бандаам в-ин сарафроз хеш».

Бад-ӯ гуфт Гуштосп: «Оре⁴ равост,
Бигӯед, к-ин⁵ беша акнун кучост?

1. Л – донову пирони.

2. ЛМ – ҳамасола.

3. ИЛ – ояд.

4. ИЛ – коре.

5. ИЛ – Чӣ гӯянд в-ин.

355 Чй гуна даде бошад андар чаҳон,
Ки тарсанд аз ӯ кехтарону меҳон?»

Бад-ӯ гуфт Ҳайшуй, к-«Ин наррагург»¹
Сараш бартар аст аз ҳаюни сутург.²

Ду дандони ӯ ҳамчу дандони пил,
Ду чашмаш табархуну чармаш чу нил.

Сурухош³ чун обнӯсе фарасп,
Чу хашм оварад, бугзаронад зи асп.

Аз ин чо басе⁴ номвар меҳтарон⁵
Бирафтанд бо гурзҳои гарон.

360 Аз он беша ноком бозомаданд,
Пур аз нангу дил пургудоз омаданд».⁶

Бад-ӯ гуфт Гуштосп, к-«Он теги Салм
Биёреду аспе сарафрозу гарм.

Ҳама аждаҳо хонам онро⁷, на гург,
Ту гурге мадон он ҳаюни сутург».⁸

Чу бишнид Мирин, аз он чо бирафт,
Сӯи хонаи хеш тозид тафт.

Зи охур гузин кард аспе сиёх,
Гаронмоя ҳафтону румӣ кулоҳ.

365 Ҳамон моявар теги алмосгун,
Ки Салм об додаш ба заҳру ба хун.

1. М – пиргург.

2. ИЛ – бузург.

3. Л – сутунхош.

4. И – эдар бар ӯ; Л – эдар яке.

5. ИЛ – қайсарон.

6. ТПЗ – Гар ояд ба дасти ту ин коркард,
Сарат барфарозӣ зи мардони мард.

7. И – ўро.

8. И – аз сутур (е) бузург.

Басе хадя бугзид бо он зи ганч
Зи ёкуту гавҳар ҳама панҷ-панҷ.

Чу хуршед перохани қиргун
Бидарриду аз парда омад бурун,

Чаҳонҷӯй Мирин зи айвон¹ бирафт,
Биёмад ба наздики Ҳайшуй тафт.

Зи нахчир Гуштосп з-он сӯ кашид,
Нигаҳ кард Ҳайшую ўро бидид.

370 Чу наздик омад, пазира шуданд,
Аз он аспу шамшер хира шуданд.

Чу Гуштосп он ҳадяҳо бингарид,
Ҳамон аспу тег аз миён баргузид.

Дигар чиз бахшид Ҳайшуйро,
Биёрост чони чаҳонҷӯйро.

Бипӯшид Гуштосп ҳафтон чу гард,
Ба зер андаровард аспи набард.

Ба бозу камону ба зин-бар каманд
Саворе сарафроз аспе баланд.

375 Бишуд тез² Ҳайшуй бо ў ба роҳ
Чаҳонҷӯй Мирини фарёдхоҳ.

Чунин то лаби бешаи Фосқун
Бирафтанд пӯёну дил пур зи хун.

КУШТАНИ ГУШТОСП ГУРГРО

Чу наздик шуд бешаву чои гург,
Битарсид^{*3} Мирин зи гурги сутург.

1. И – он чо.
2. ИЛ – ҳамегуфт.
3. М – Бупечид.

Ба Гуштосп бинмуд з-ангушти рост,
Ки он аждахоро нишеман кучост?

Аз ӯ боз гаштанд ҳарду бадард,
Пур аз хун дилу дида пуроби зард.

- 380 Чунин гуфт Ҳайшуй, к-«Он сарфароз
Чунон шуд, ки низаш набинем боз.¹

Дареғ он бару бозуву ёли ӯй,
Дареғ он дилу зӯри гӯполи ӯй».

Чу Гуштосп наздики он беша шуд,
Дили размсозаш пурандеша шуд.²

Фуруд омад аз бораи сарфароз,
Ба пеши ҷаҳондор бурдаш намоз.

Ҳаме гуфт, к-«Эй пок парвардгор,
Фурузандаи гардиши рӯзгор,

- 385 Ту бошӣ бар ин дад маро дастгир,
Бубахшой бар ҷони Лӯҳроспи пир.

Агар бар ман ин аждаҳои бузург,
Ки хонад варо нохирадманд гург,

Шавад подшо, чун падар бишнавад,
Хурӯшон шавад, з-он сипас нағнавад.

Бимонад бар ин дард чун беҳушон,
Ба ҳар сӯ хурӯшону ҷӯё нишон.

В-агар ман шавам з-ин дади бад сутӯҳ,
Намонам ман*³ аз шарм пеши гурӯҳ».⁴

1. Л – Далер асту донову ҳам расмсоз.

2. Л – б. 381, 382 нест.

3. М – Бипӯшам сар.

4. И – пас аз б. 389 ин б. омада:

Тавонӣ маро чира кардан бар ӯй,

Туй бартар аз ҷораи чораҷӯй.

390 Бигуфт ину¹ бар борагӣ барнишаст,
Хурӯшону шамшери салмӣ² ба даст.

Камонро ба зех-бар ба бозу-дарун,
Ҳама рафт бедор³, дил пур зи хун.

Зи раҳ чун ба танг андаромад савор,
Бигуррид бар сони абри баҳор.

Чу гург аз дари беша ўро бидид,
Хурӯше ба абри сияҳ баркашид.⁴

Бидаррид*⁵ рӯи заминро ба чанг
Абар гунаи шеру чангӣ паланг.

395 Чу Гуштосп он⁶ аждаҳоро бидид,
Камонро бимолиду⁷ андаркашид.

Чу бод аз бараш тирборон гирифт,
Камонро чу абри баҳорон гирифт.

Дад аз тири гуштоспӣ хаста шуд,
Далериш бо дард пайваста шуд.

Бияфтоду⁸ бархост аз чой гург,
Биёмад ба сони ҳаюни сутург.

Сурина чун гавазгон ба пеш-андарун,
Тан аз захм пурдарду дил пур зи хун.

400 Чу наздики асп андаромад зи роҳ,
Суруне бизад бар суринаи сиёҳ,

1. И – ону.
2. И – ҳӯшону теге.
3. Л – бедору.
4. Л – б. 393 нест.
5. М – Ҳама канд.
6. И – ин.
7. И – ба зех карду.
8. Л – Баросуду.

Ки аз хоя¹ то нофи ӯ бардарид,
Чаҳонҷӯй теғ аз миён баркашид.²

Пиёда бизад бар миёни сараш,
Ба ду нима шуд пушту ёлу бараш.

Биёмад ба пеши худованди дад,
Худованди ҳар донишу неку бад.

Ҳама офарин хонд бар кирдгор,
Ки эй офаринандаи рӯзгор,

405 Туй рохгумкардаро раҳнамой,
Туй бартару додгар як Худой.

Ҳама кому пирӯзӣ аз номи туст,
Ҳама фарру доной аз коми туст.

Чу баргашт аз он ҷойгоҳи намоз,
Биканд он ду дандон, ки будаш дароз.

В-аз он беша танҳо сар андаркашид,³
Ҳама рафт, то пеши дарё расид.⁴

Бари об Ҳайшую Мирин бадард
Нишаста забонҳо пур аз ёдкард.

410 Суханшон зи Гуштосп буду зи гург,
Ки «Зоро, саворо, далеро,^{*5} сутург,

Ки акнун ба разми бузург-андар аст,
Пур аз хун^{*6} ба чанголи гург-андар аст».

Чу Гуштосп омад пиёда паид,
Пур аз хуну рух чун гули шанбалид,

1. И – сина.

2. ТПЗ – Биёмад ба кирдори даррандашер,
Чунон чун бувад марди созу далер.

3. Л – гирифт.

4. Л – шигифт.

5. М – зор он савори далер.

6. М – даридан.

Бидиданд в-аз чой бархостанд,
Ба зорӣ хурӯшидан оростанд.

Ба зорӣ¹ гирифтандаш андар канор
Рухон зарду мижгон чу абри баҳор,

415 Ки «Чун рафт бо гург пайкори ту?
Дили мо пур аз хун зи кирдори ту».

Бад-ӯ гуфт Гуштосп, к-«Эй некрой,
Ба Рум-андарун нест тарс аз Худой,

К-аз ин сон яке аждаҳои далер
Ба кишвар бимонанд то соли дер.²

Барояд, ҷаҳоне шавад з-ӯ ҳалок,
Чи Қайсар мар ўро, чи як мушти хок.

Ба шамшери Салмаш задам бар ду ним,
Сар омад шуморо ҳама тарсу бим.

420 Шавед ин шигифтӣ бубинед гарм,
Ки абр аждаҳо чун даридаст чарм.

Яке жандапил аст гӯй ба пӯст,
Ҳама беша болову паҳнои ўст».

Бад-он беша рафтанд ҳарду давон,
Зи гуфтори ў шоду равшанравон.

Бидиданд гурге ба кирдори пил,
Ба чанголи шерону ҳамранги Нил.

Бар ў карда захме зи сар то миён,³
Зи як пӯст карда ду шеро жаён.

1. И – Пас он гаҳ.

2. И – б. 417 нест.

3. И – б. 424 нест.

- 425 Басе хонданд он замон*¹ офарин
Бад-он фарраманд офтоби замин.
- Ба дил*² шод аз он беша бозомаданд,
Бари шери чангӣ фароз омаданд.
- Басе*³ ҳадя овард Мирин бараш,
Бад-он сон, ки ӯ дид андарх(в)араш.
- Ба чуз дигар аспе напазруфт аз ӯй
В-аз он чо сӯи хона бинҳод рӯй.
- Чу омад зи дарё ба ороми хеш,
Катоюни бинодилаш рафт пеш.
- 430 Бад-ӯ гуфт: «Чавшан кучо ёфтӣ,
К-аз эдар ба нахчир биштофти?»⁴.
- Чунин дод посух, ки «Аз шаҳри ман
Биёмад яке моядор анчуман.»⁵
- Маро ҳадя ин чавшану теғу⁶ хӯд
Бидоданд⁷ чанде зи хешон дуруд».
- Катоюн май овард ҳамчун гулоб,
Ҳаме хӯрд бо шӯй то гоҳи хоб.
- Бихуфтанд шодон ду шодигирой,
Чавонмард ҳар дам бичастӣ зи чой.
- 435 Бидидӣ ба хоб-андарун разми гург
Ба кирдори нараждаҳои сутург.

1. М – Чу диданд, карданд бас.

2. М – Диле.

3. М – Яке.

4. ТПЗМ – Ҳаме обгун теги сандонгузор,
Бад – ӯ гуфт, к-эй мохрух, гӯш дор.

5. И – б. 431 нест.

6. Л – диръу.

7. И – расонид.

Катоюн бад-ӯ гуфт: «Имшаб чӣ буд,
Ки ҳазмон битарсӣ чунин нобисуд?»

Чунин дод посух, ки «Ман¹ бахти хеш
Бидидам ба хоб-андарун² тахти хеш».

Катоюн бидонист, к-ӯро нажод
Зи шоҳе бувад якдилу якниҳод.

Бузург асту бо ӯ нагӯяд ҳаме,
Ба^{*3} Қайсар бузургӣ^{*4} наҷӯяд ҳаме.⁵

- 440 Бад-ӯ гуфт Гуштосп, к-«Эй мохрӯй,
Саҳикадду симинбару мушкбӯй,

Биёрой, то мо ба Эрон равем,^{*6}
Аз эдар ба ҷои далерон шавем.

Бубинӣ бару буми фархундаро,
Ҳамон шоҳи бододу бахшандаро».

Катоюн бад-ӯ гуфт: «Хира мағӯй,
Ба тезӣ чунин роҳи рафтан маҷӯй.

Чу з-эдар ба Эрон ниҳӣ рӯйро,
Ҳамовоз кун пеш Ҳайшуйро.

- 445 Магар бугзаронад ба киштӣ туро,
Ҷаҳон тоза шуд, чун гузаштӣ, туро.

Ман эдар бимонам ба ранчи дароз,
Надонам, ки кай биманат низ боз».

Ба норафта дар чома⁷ гирён шуданд,
Абе оташ аз дард бирён шуданд.

1. И – аз.
2. И – афсару.
3. М – Зи.
4. М – баландӣ.
5. И – б. 438 нест.
6. М – шавем.
7. Л – хона.

Чу аз чарх бифрӯхт гарданда шед,
Чавонони бедордил пурумед

Аз он чомаи нарм бархостанд,
Зи хар гунае гуфтан оростанд,

450 Ки то чун равад бар сари мо сипехр
Ба тундӣ гирояд ҷаҳон гар ба меҳр?

В-аз он рӯй чун бод Мирин бирафт,
Ба наздики Қайсар хиромид тафт.

Чунин гуфт, к-«Эй номдори бузург,
Ба поён расид он зиёнҳои гург.

Ҳама беша сар то сар он аждаҳост,
Ту низ ар¹ шигифтӣ бубинӣ, равост.

Биёмад дамон, кард оҳанги ман,
Яке ханчаре ёфт аз чанги ман.

455 Зи сар то миёнаш ба ду ним гашт,
Дили дев аз он захм пурбим гашт».

Биболид Қайсар зи гуфтори ӯй,
Барафрӯхт пажмурда рухсори ӯй.

Бифармуд, то гову гардун баранд,
В-аз он ҷойгаҳ гург² берун баранд.³

Бирафтанду диданд пили жаён,
Ба ханчар бурида зи сар то миён.

1. 1 И – б. 439 – 453 нест.

2. ИМ – Саропарда аз шаҳр.

3. ТПЗИМ – Яке базмгоҳе биёростанд,
Маю руду ромишгарон хостанд.
Бибурданд говони гардункашон
Бар он беша, к-аз гург буди нишон.

Чу берун кашиданд-ш дар¹ марғзор,
Биларзид гуфтӣ ҳаме кӯхсор.²

460 Чаҳоне назора ба дидори гург
Чӣ гург?! Он жаён наррадеви сутург.

Чу Қайсар бидид он тани пили маст,
Зи шодӣ ҳаме даст барзад ба даст.

Ҳамон рӯз Қайсар сукуфро бихонд
Ба айвону духтар ба Мирин расонд.

Навиштанд нома ба ҳар меҳтаре
Сакубову битриқи ҳар кишваре,

Ки Мирини шер он сарафрои Рум
Зи гурги диловар тихӣ кард бум.

БА ЗАНИҲ ХОСТАНИ АҲРАН ДУХТАРИ СЕҶОМИ ҚАЙСАРО

465 Зи Мирин яке буд кехтар ба сол
Зи гурдони румӣ бароварда ёл.

Гави пурманиш номи ӯ Аҳрано
Зи тухми бузургону рӯинтано.

Фиристод наздики Қайсар паём,
Ки «Эй номвар меҳтари неқном»,^{*3}

Зи Мирин ба ҳар гавҳаре бугзарам,
Ба ганҷу ба теғу ҳунар бартарам.⁴

1. Л – кашидандаш аз.

2. ИЛМ – Ба говони гардункаши товдор.

3. М –б. инб. б. зер омада:

Ба наздики Қайсар шуд он шерзод,
Бигуфто, ки бум аз ту обод бод.

4. И – пас аз б. 468 ин б. омада:

Сипоҳам фаровону ганҷам бәсе,
Ба мардӣ набошад чу ман худ касе.

Ба ман деҳ кунун духтари кехтарат,
Ба ман тоза кун кишвару афсарат».

- 470 Чунин дод посух, ки «Паймони ман
Шунидӣ магар бо ҷаҳонбони ман?

Ки домод нағзинад ин духтарам,
Зи роҳи*¹ ниёкони худ бугзарам.

Чу Мирин яке кор бояд-т кард²
В-аз он пас ту бошӣ маро ҳамнабард.

Ба кӯҳи Сақило яке аждаҳост,
Ки кишвар ҳамасола з-ӯ дар балост.

Агар кам кунӣ аждаҳоро зи Рум,
Супорам ба ту духтару ганчу бум,

- 475 Ки ҳамтои он гурги шеравжан аст,
Дами захри ӯ доми оҳарман аст».

Чунин дод посух, ки «Фармон кунам,
Бад-ин орзу ҷон³ гаравгон кунам».⁴

Ба ёрон чунин гуфт, к-«Ин захми гург
Набуд ҷуз ба шамшери марди сутург,

Зи Мирин кай ояд чунин коркард,
Надонад ҳаме Қайсар аз мард мард.

Шавам з-ӯ бипурсам, бигӯяд магар
Зи чора чӣ кардаст он чорагар.»

- 480 Бишуд то ба айвони Мирин чу гард,
Парастандае рафту огоҳ кард.

1. М – рағйи.

2. И – бояд бикард.

3. И – дил.

4. ТПЗМ – Зи наздики Қайсар биёмад бурун,
Дилаш з-он суханҳои ӯ пур зи хун.

Нишастангаҳе дошт Мирин, ки мох
Ба гардун надорад чунин чойгоҳ.

Чаҳонҷӯй бо кабри кундоварӣ,
Яке афсаре бар сараш қайсарӣ.

Парастанда гуфт, Аҳрани пилтан
Биёмад ҳаме бо яке анчуман.

Нишастангаҳе сохт шоистатар,
Бирафт, он ки ӯ буд боистатар.¹

- 485 Чу Мирин бидидаш, ба бар даргирифт,
Парастидани меҳтар андаргирифт.

Ба айвони Мирин намонданд кас,
Ду меҳтар нишастанд бар тахту бас.

Бад-ӯ гуфт Аҳран, ки «Бо ман бигӯй
Зи ҳар ч-ат бипурсам, ту кажӣ маҷӯй.

Маро орзу духтари Қайсар аст,
Кучо Румро сар ба сар меҳтар аст.

Чу гуфтам, ба посух чунин гуфт боз,
Ки бар кӯҳ бо аждаҳо разм соз.

- 490 Агар бозгӯй ту ин разми гург,
Туй мар маро раҳнамои бузург».

Чу бишнид Мирин аз Аҳран сухун,
Бупечиду² андеша афканд бун,

Ки гар кори он номдори чавон³
Ба Аҳран нагӯям, намонад ниҳон.

1. ТПЗ – Аз анбӯҳ ҳолӣ шуд он чойгоҳ,
Намонд эч кас чуз худованди гоҳ.

2. И – бипажмурду.

3. ИЛ – чаҳон.

Сари мояи мардумӣ ростист,
Зи торию кажжӣ бибояд гирист!

Бигӯям магар, к-он набарда савор
Ниҳад аждаҳоро сар андар канор,

495 Ки*¹ Аҳран бувад мар маро ёру пушт,
Надорад магар бод душман ба мушт.

Барорем гард аз дили он савор,
Ниҳон монад ин роз² як рӯзгор.

Ба Аҳран чунин гуфт, к-«Аз кори гург
Бигӯям, чу савганд ёбам бузург,

Ки ин роз ҳаргиз ба рӯзу ба шаб
Нагӯӣ, кушода надорӣ ду лаб».³

Бихӯрд Аҳран он сахт савганди ӯӣ,
Бипазруфт сар то сар он панди ӯӣ.

500 Чу қиртосро чомаи хома кард,
Ба Ҳайшуй Мирин яке нома кард,

Ки «Аҳран, ки дорад зи Қайсар нажод,
Қаҳонҷӯӣ бо ганҷу бо тахту дод

Бихоҳад зи Қайсар ҳаме духтараш,^{*4}
Ки мондаст аз он духтарон кехтараш.^{5*6}

Ҳаме аждаҳо дом Аҳран кунад,
Бикӯшад сарашро, ки бетан кунад.

1. М – Чу.

2. ИЛ – кор.

3. И –б. 498 нест.

4. М – духтаре.

5. И –б. 502 нест.

6. М – кехтаре.

Биёмад ба наздики ман чораҷӯй,
Кушода шуд он розҳо пеши¹ ӯй.*²

505 Аз он гургу он размдида савор
Бигуфтам ҳама, ҳарчи омад ба кор.

Чунон ҳам, ки кори маро кард хуб,
Кунад, бегумон, кори ин мард хуб.

Ду танро бар ин бум меҳтар кунад,
Ду хуршедро бар сар афсар кунад».

Ситуд Аҳран он нома аз чораҷӯй,
Ба наздики Ҳайшуй бинҳод рӯй.³

Чу Аҳран ба наздики дарё расид,
Ҷаҳондида Ҳайшуй пешаш давид.

510 Аз ӯ бистад он номаи дилписанд,
Бар ӯ офарин карду букшод банд.

Бад-ӯ гуфт Ҳайшуй, к-«Аз дӯстон *⁴
Надонӣ, ки вайрон шавад бӯстон.*⁵

Яке номдори ғарибу чавон
Фидо кард дар пеши Мирин равон.

Кунун гар кунад ҷанги нараждаҳо,
Ба кӯшиш магар з-ӯ наёбад⁶ раҳо.⁷

Ту имшаб бад-ин мизбон рой кун,
Бинех шамъу дарё дилорой кун.

1. И – Ниҳонӣ суҳанҳо кушодам бар.

2. М – Гузашта суҳанҳо кушодам бад-ӯй.

3. ИЛ –б. 508 нест.

4. М – к-эй родмард.

5. М – Набойд, ки ояд ба озоди гард.

6. ИМ – биёбад.

7. ТПЗМ – Ба ман гуфтани кор дар дасти ӯст,
Суҳан гуфтани нек ҳар ҷо накуст.

515 Чу фардо биёяд гави номчӯй,
Бигӯям бад-ӯ, ҳар чӣ гӯй, бигӯй.

Ба шамъ оби дарё биёростанд,
Хуришҳо бихӯрданду май хостанд.¹

Чунин то сапеда зи ёқути зард
Баромад бар ин гунбади*² лочвард.

Зи дарё бидид Аҳрани номдор,
Ки пайдо шуд аз дур*³ гурди савор.⁴

Чу танг андаромад, пиёда давон
Пазира шудандаш ду равшанравон.⁵

520 Фуруд омад аз асп чангисавор⁶
Маю хӯрданӣ хост аз номдор.

Ҳама тез бикшуд Ҳайшуй лаб,
Ки «Шодӣ кун, эй номвар рӯзу шаб.

Нигаҳ кун бар ин гурди⁷ қайсарнажод,
Ки гардуни гардон бад-ӯй аст шод.

Ҳам аз тухмаи қайсарон аст низ,
Ҳамаш фарраву ганчу ном асту чиз.

Ба домодии Қайсар омад-ш рой,
Ҳама хоҳад ин корро раҳнамой.

525 Чун ӯ нест чуз қайсаронро ҳамол,
Қавонест бо фарру бо бурзу ёл.

1. Л –б. 516 нест.

2. М – сабзаву.

3. М – Падид омад аз дашт.

4. ТПМ – Ба Ҳайшуй гуфт: «Омад он номдор,
Ҳаворо нигар, пур зи гарди савор».

5. Л –б. 518, 519 нест.

6. Л –Падид омад аз дашт гурди савор.

7. ИЛ – марди.

Аз ӯ хост як духту посух шунид,
Кунун чораи дигар омад паид.

Ҳама гӯядаш аждаҳогир бош,
Гар аз хешии Қайсар ожир бош.

Ба пеши гаронмоягон рӯзу шаб
Ба ҷуз номи Мирин надорад¹ ба лаб.

Ҳар он кас, ки ӯ ҳаст зебои тахт,
Бихоҳад, ки монад бад-ӯ ному бахт.

530 Яке бурзкӯҳ аст, аз эдар на дур,
Ҳама ҷои хӯрдан буду² кому сур.

Яке аждаҳо бар сари теғи кӯҳ,
Аз ӯ мардumi Рум яксар^{3*4} сутӯҳ.

Ҳама з-осмон каргас андаркашад,
Зи дарё наҳанги диҷам баркашад.

Ҳама дуду захираш бисӯзад замин,
Нахоҳад бад-он марз чарх офарин.*⁵

Гар ӯ кушта ояд ба дасти ту – бар,
Шигифтӣ шавад дар ҷаҳон сар ба сар.

535 Агар ёварат поқыздон бувад,
Ба коми ту хуршед гардон шавад.

Бар ин бурзу болову ин зӯри даст*⁶
Кунӣ аждаҳоро ба шамшер паст».

Бад-ӯ гуфт: «Рав, ханчаре кун дароз*⁷
Або даст болош чун панча боз.

1. И – наёрад.

2. Л – гаҳи.

3. И – Шуда марзу бум аз бади ӯ.

4. М – Шуда марзи Рум аз бади ӯ.

5. М – Надидаст ҳаргиз касе инчунин.

6. М – дастбурд.

7. М – Надонем ҳамтои ту ҳеч гурд.

Зи ҳар сӯш бар сони дандони мор
Синоне бар ӯ руста бар сони хор.¹

Ҳама об дода ба захр - андарун*²
Ба тезию рангоҳанаш обгун.

540 Яке бораву гурзу баргустувон
Паранд овару ҷомаи хусравон.

Ба фармони Яздону пирӯз бахт
Нагун андаровезамаш аз дарахт».

КУШТАНИ ГУШТОСП АЖДАҲОРО ВА ДОДАНИ ҚАЙСАР ДУХТАРИ ХУДРО БА АҲРАН

Бишуд Аҳрану ҳарчи Гуштосп хост,
Биёвард, чун корҳо гашт рост.

Зи дарё ба зин андаровард пой,
Бирафтанд ёрон-ш бо ӯ зи ҷой.

Чу Ҳайшуй кӯҳи Сакило бидид,
Ба ангушт бинмуду дам даркашид.

545 Чу хуршед барзад синон аз фароз,
Худу Аҳран аз роҳ гаштанд боз.

Қаҳонҷӯй дар пеши он кӯҳ буд,
Ки ороми он мори настӯҳ буд.

Қавон пеши зин андаровехт тарг,
Ба дил кард осон дами мору марг.

Ҳама рафт Гуштосп то пеши кӯҳ,
Яке наъра зад, к-аждаҳо шуд сутӯҳ.

Чу он аждаҳо бурзи ӯро бидид,
Ба дам сӯи хешаш ҳама даркашид.

1. Л –б. 538 нест.

2. М – захру ба хун.

550 Бар ӯ тир борид ҳамчун тагарг,
Чунон чун бирезад зи гулнор барг.*¹

Чу танг андаромад бараш аждаҳо,
Ҳама ҷуст марди ҷавон з-ӯ раҳо.

Сабук ханҷар андар даҳонаш ниҳод,
Зи додори некидиҳиш кард ёд.

Бизад тез дандон бар он ханҷараш,
Ҳама теғҳо шуд ба ком-андараш.

Ҳама рехт з-ӯ захр, то гашт суи,
Ба захру ба хун кӯҳ яксар бишуст.

555 Ба шамшер бурд он замон даст шер,
Бизад бар сари аждаҳои далер.

Ҳама рехт*² мағзаш бар он санги сахт,
Зи асп андаромад гави некбахт.

Биканд аждаҳоро*³ ду дандон нахуст
В-аз он ҷо⁴ биёмад, сару тан бишуст.

Хурӯшон биғалтид бар хок-бар
Ба пеши худованди пирӯзгар,

Ки ӯ додаш он дастгоҳи бузург
Бар он гургу он аждаҳои сутург.

560 Ҳама гуфт: «Лӯҳроспу фаррух Зарир
Шуданд аз тану ҷони Гуштосп сер.

Ба равшан равону дилу зӯри пок,
Чунин аждаҳоро фикандам ба хок.*⁵

1. М – Ҷавон пеши зин андаровехт тарг.

2. М – фуру рехт.

3. М – Аз даҳонаш.

4. ИМ – Пас он гаҳ.

5. Л – Ба базму ба разму ба гоҳи шароб
Ҳамоно набинанд моро ба хоб.

Ба чуз ранчу сахтӣ набинам зи дахр,
Пароканда бар чои тарёк захр.

Гарам¹ зиндагонӣ дихад кирдгор,
Ки бинам яке² рӯи он шаҳрёр,³

Бигӯям, ки бар ман чӣ омад зи тахт,
Ҳама тахт ҷустам, ки гум гашт бахт».

565 Пур аз об рух, борагӣ барнишаст
Ҳамон ханчари обдода ба даст.

Чу наздики Ҳайшую Аҳран расид,
Ҳамон ёд кард он шигифтӣ, ки дид.

Бад-эшон чунин гуфт, к-«Ин аждаҳо
Бар ин ханчари тез шуд бебаҳо.

Шумо аз дами аждаҳои бузург
Пур аз бим будед в-аз⁴ кори гург.

Маро корзори диловар сарон,
Сарафроз бо гурзҳои гарон,

570 Басе сахт ояд зи ҷанги⁵ наҳанг,
Ки аз жарфдарё барояд ба ҷанг.

Чунин аждаҳо ман басе дидаам,
Ки аз разми*⁶ ӯ сар напечидам».

Шуниданд Ҳайшую Аҳран суҳан,
Аз он нав ба гуфтору донишкӯҳан.

1. ИЛ – Магар.

2. Л – бинем мо.

3. ИЛ – пас аз б. 563 ин омада:

Яке* чехри фаррух бародар Зарир,
Бигӯям, ки гаштам ман аз кор** сер.

* И – дигар. ** И – тоҷ.

4. И – гаштед аз.

5. Л – сахттар омад зи ҷанги.

6. М – ҷанги.

Ҳам андар замон он ду гарданфароз
Бирафтанду бурданд пешаш намоз.

Ба Гуштосп гуфтанд, к-«Эй наррашер,
Ки чун ту назояд зи модар далер,

575 Худои ҷаҳон мар туро бод ёр,
Ки моро зи зӯри ту шуд рост кор».¹

Биёвард Аҳран бaсе хоста,
Гаронмоя аспони ороста.²

Яке теғ пазруфту аспе саманд,
Камоневу даҳ ҷӯба тиру каманд.

Ба Ҳайшуй дод он дигар, ҳарҷӣ буд
Зи динор в-аз ҷомаи нобисуд.

Чунин гуфт Гуштосп бо саркашон
К-«Аз ин кас набояд, ки ёбад нишон.

580 На аз ман, ки нараждаҳо дидаам,
Ҳам овози он гург бишнидаам».

В-аз он ҷойгаҳ шоду хуррам бирафт,
Ба сӯи Катоюн хиромид тафт.

Бишуд Аҳрану гови гардун бибурд,
Тани аждаҳо кехтаронро супурд,

Ки «Инро ба даргоҳи Қайсар баред
Ба пеши бузургони лашкар баред».*³

Худ аз пеши говони гардун бирафт,
Ба наздики Қайсар хиромид тафт.⁴

1. И –б. 575 нест.

2. ЛМ – б. 575, 576 нест.

3. Л –б. 582 – 584 нест.

4. М –ниҳед.

585 Ба Рум-андарун огаҳӣ ёфтанд,
Ҷаҳондидагон тез¹ биштофтанд.²

Чу гов андаромад ба ҳомун зи кӯҳ,
Хурӯш омад андар миёни гурӯҳ.

Аз он захму он аждаҳои диҷам,
К-аз ӯ буд бар гови гардун ситам,

Ҳама омад аз чарх бонги чаков,
Ту гуфтӣ надорад ҳама гов тов.

Ҳар он кас, ки он захми шамшер дид,
Хурӯшидани гови гардун шунид,

590 Ҳама гуфт, к-ин захми оҳарман аст,
На шамшеру на ҳанҷари Аҳран аст.

Ҳамон гоҳ Қайсар зи айвон биронд,
Бузургону фарзонагонро бихонд.

Ба он аждаҳо-бар яке чашн кард
Зи шабгир, то шуд ҷаҳон лочвард.

Чу хуршед бинҳод бар чарх*³ тоҷ,
Ба кирдори зар об шуд рӯи соҷ.

Фиристонд Қайсар, сукуфро бихонд,
Бари хеш⁴ бар тахти заррин нишонд.

595 Зи битриқ в-аз ҷосалиқони шаҳр
Ҳар он кас, к-аш аз мардумӣ буд баҳр,

Ба пеши сакубо шуданд анчуман
Ҷаҳондидаву⁵ Қайсару ройзан.

1. И –пеш.

2. ТПЗМ – Бидиданд он аждаҳои бузург,
Ки афканда буд ин далери сутург.

3. М – тахт.

4. И –бипурсиду.

5. И –ҷаҳондида бо.

Ба Ахран супурданд пас духтараш,
Ба дастурии меҳрубон модараш.

Аз айвон чу мардум пароканда шуд,
Дили номвар з-он сухан зинда шуд.

Чунин гуфт, к-«Имрӯз рӯзи ман аст,
Баланд осмон дилфурузи ман аст,

600 Ки ҳамчун ду домоди ман дар ҷаҳон
Набинад касе аз кеҳону меҳон».

Набиштанд нома ба ҳар меҳтаре,
Кучо доштӣ тахт бо афсаре,

Ки нараждаҳо бо сарафроз гург
Табаҳ шуд ба дасти ду марди сутург.

ҲУНАР НАМУДАНИ ГУШТОСП ДАР МАЙДОН

Яке манзаре буд ба¹ айвони хеш,
Бароварда² чун тахти рахшони хеш.

Ба майдон шудандӣ ду домоди ӯй,
Биёростандӣ дили шоди ӯй.

605 Ба тиру ба чавгону захми синон
Ба ҳар донише гирд карда инон,

Ҳама тохтандӣ чапу дасти рост,
Ту гуфти саворӣ ба эшон сазост.³

1. И –пеши.

2. И – баровард.

3. И пас аз б. 606 ин б. омада:

Фиканда ба майдон - дарун пеши дар
Аз он гургу он аждаҳо ҳарду сар.
Бимонд андар он, ҳар кӣ онро бидид,
Ба додор з-он офарин густарид.
Ба зӯр инчунин сӯи майдон шуданд,
Ба оромишу гуя чавгон шуданд.

Чунин то баромад бар ин рӯзгор
Биёмад Катоюни омӯзгор.

Ба Гуштосп гуфт: «Эй нишаста диҷам,
Чӣ дорӣ ба андеша дилро ба ғам?

Ба Рум аз бузургон ду меҳтар буданд,
Ки бо тоҷу бо ганҷу афсар буданд.

610 Яке он ки нараждаҳоро бикушт,
Фаровон бало диду нанмуд пушт.

Дигар он ки бар гург бидрид пӯст,
Ҳама Рум яксар пуровои ӯст.

Ба майдони Қайсар ба нангу набард
Ҳамон б-осмон-андар оранд гард.

Назора шав он ҷо, ки Қайсар бувад,
Магар бар дилат ранҷ камтар бувад».

Бад-ӯ гуфт Гуштосп, к-«Эй хубчеҳр»^{*1}
Зи Қайсар маро кай бувад ёду меҳр?»^{*2}

615 Туро бо ман^{*3} аз шаҳр берун кунад,
Чу бинад маро, мардумӣ чун кунад?

Валекин туро гар чунин аст рой,
Напечам зи рои ту, эй раҳнамой».

Бифармуд, то барниҳоданд зин
Бар аспе, ки андарнавардад замин.

Биёмад, ба майдони Қайсар расид,
Ҳама буд, то захми чавгон бидид,

1. М – покзан.

2. М – Падар-т он сарафрози ҳар анҷуман.

3. М – у домод.

Аз эшон яке гӯю чавгон бихост,
Миёни саворон - дар андохт¹ рост.

- 620 Барангехт он борагиро зи чой,
Ялонро ҳама сушт шуд дасту пой.

Ба майдон яке низ гӯяш надид,
Шуд аз захми ӯ дар ҳаво нопадид.

Саворон кучо гӯи ӯ ёфтӣ,
Ба чавгонзадан ҳеч наштофтӣ.

Шуданд он замон² румиён*³ зардруй,
Ҳама пок бо гулгулу гуфтугӯй.

Камон баргирифтанду тири хаданг,
Бирафтанд чанде⁴ саворони чанг.

- 625 Чу он дид, пас гурд Гуштосп гуфт,
Ки акнун хунаrho набояд нухуфт.

Бияфканд чавгон, камон баргирифт,
Зеху тири ӯ даст бар сар гирифт.

Нигаҳ кард Қайсар бар он сарфароз
Бар он чангу ёлу рикеби дароз,

Бипурсиду гуфт: «Ин савор аз кучост,
Ки чандин бупечад чапу дасти рост?»

Сарафроз гурдон басте дидаам,
Саворе бад-ин гуна наштидаам.⁵

- 630 Бихонед, то 3-ӯ бипурсам, ки кист,
Фариштаст ё номчӯй одамист».

1. Л – бияндохт; ИМ – барандохт.

2. И – он ҳама.

3. М – Саворон шуданд он замон.

4. И – чандин.

5. Л –б. 629 нест.

Бихонданд Гуштоспро пеши ўй,
Бупечид чони бадандеши ўй.

Ба Гуштосп гуфт: «Эй набарда савор,
Сари саркашон, афсари корзор,

Чӣ номат,¹ ба ман гӯй шаҳру нажод?»
В-аро з-ин сухан ҳеч посух надод.

Чунин гуфт, к-«Ин хор, бегона мард,
Ки аз шаҳр Қайсар варо дур кард,

635 Чу домод гаштам, зи шаҳрам биронд,
Кас аз дафтараш номи ман барнахонд.

Зи Қайсар ситам бар Катоюн расид,
Ки марде ғариб аз ҷаҳон*² баргузид.

Нарафт андар он ҷуз ба оини хеш,
Аз он ростӣ хорӣ омад-ш пеш.

Ба беша - дарун он зиёнкор гург
Ба кӯҳ-андарун аждаҳои сутург,

Сароншон ба захми ман омад ба пой,
Бад-он кор Ҳайшуй буд раҳнамой,

640 Ки дандонҳошон ба хони ман аст,
Ҳамон захми ханҷар нишони ман аст.

За Ҳайшуй Қайсар бипурсад сухан,
Нав аст ин, нагаштаст кори куҳан».

Чу Ҳайшуй шуд пешу дандон бибурд,
Гузашта суханҳо бар ӯ баршумурд.

Ба пӯзиш биёрист Қайсар забон,
Бад-ӯ гуфт: «Бедод рафт, эй ҷавон.

1. Л – номӣ.

2. М – миён.

Кунун он гиромӣ Катоюн кучост,
Маро гар ситамгора хонӣ, равост?»

- 645 Зи Мирину Аҳран барошuftу гуфт,
Ки «Ҳаргиз намонад сухан дар нухuft».

Ҳамон гаҳ*¹ нишаст аз бари бодпой,
Ба пӯзиш биёмад бари покрӯй.²

Ба духтар чунин гуфт пас шаҳрёр,
Ки «Эй покпайванди беҳрӯзгор,

Тӯй дар ҷаҳон мар маро ҷашми рост,
Ба ҷуз ту дилам орзуе нахост.³

Бипурсӣ аз ин ҷуфтӯ анбози хеш,
Магар бар ту пайдо кунад рози хеш,

- 650 Ки орому шаҳру наҷодаш кучост,
В-агарна нагӯяд ба мо гуфти рост».*⁴

Чунин дод посух,*⁵ ки «Пурсидамаш
На бар домани ростӣ дидамаш.

1. М – Пас он гаҳ.

2. ТПЗ – Бифармуд Қайсар, ки ходим чиҳил,
Ҳама номбардор турки Чигил,
Ки то духтарашро ба ҷой оваранд,
Дар ин кор покиза рӯй оваранд.
Биёвард духтар ба айвони хеш,
Чу бишнохт ўро ба паймони хеш.

3. Л – б. 647, 648 нест.

ТПЗМ – Ҳама офарин кард фарзандро,
Суманбар нигори хирадмандро.
Бад-ӯ гуфт Қайсар, ки «Эй моҳрӯй,
Гузидӣ ту андархури хеш шӯй.
Ҳама дударо сар барафрохтӣ
Бад-ин хуб охан, ки барсохтӣ».
Катоюн чу дидаш, парасторваш
Биёмад бараш даст карда ба каш.
Бар ӯ офарин карду бурдаш намоз,
Замоне ҳама гуфт бо хок роз.

4. М – б. 650 нест.

5. М – Бад-ӯ гуфт чандон.

Нагӯяд ҳаме пеши ман рози хеш
Ниҳон дорад аз ҳар кас овози хеш.

Зи ҳарч-аш бипурсам нагӯяд тамом,^{*1}
Фарухзод гӯяд, ки ҳастам ба ном.

Гумонам, ки ҳаст аз нажоди бузург,
Ки пархошҷӯи асту марди сутург».

655 В-аз он чойгаҳ сӯи айвон гузашт,
Сипехр - андар ин низ чанде бигашт.

Чу Гуштосп бархост аз бомдод,
Сари пурхирад сӯи Қайсар ниҳод.

Чу Қайсар варо дид, хомуш бимонд,
Бар он номвар тахти заррин нишонд.

Камар хост аз ганчу ангуштарӣ,
Яке афсари пургуҳар,² қайсарӣ,

Бибӯсиду пас бар сари ӯ ниҳод,
Зи кори гузашта ҳаме кард ёд.

660 Чунин гуфт: «Бо ҳар кӣ буд ёдгир.
Ки бедор бошед барнову пир.

Фарухзодно чумла фармон баред,
Зи гуфтору кирдори ӯ мағзаред».

В-аз он оғаҳӣ шуд ба ҳар кишваре,
Ба ҳар подшоҳеву ҳар меҳтаре.

НОМАИ ҚАЙСАР БА ИЛЁС ВА БОЖ ХОСТАН АЗ Ӯ

Ба Қайсар Хазар буд наздиктар
В-аз эшон будаш рӯз ториктар.

1. М – Ки орому шаҳру нажодам кадом.

2. ИМ – номвар.

Ба марзи Хазар меҳтар Илӛс буд,
Ки пури ҷаҳондида Меҳрос буд.

- 665 Ба Илӛс Қайсар яке нома кард,
Ту гуфти, ки хун бар сари хома кард.

Ки чанде ба афсӯс хӯрдӣ Хазар,
Кунун рӯзи шодит омад*¹ ба сар.

Кунун сов бифристу божи гарон,
Гаравгон аз он марз чандон² сарон.

Вагарна Фарухзод чун пили маст
Биёяд, кунад рӯи кишвар чу даст».

Чу Илӛс бархонд он номаро,
Ба захр об барзад сари хомаро.

- 670 Чунин дод посух, ки «Чандин ҳунар
Набудӣ ба Рум - андарун пештар.

Агар ман нахоҳам ҳаме божи Рум,
Шумо шод бошед аз он марзу бум.

Чунин дил гирифтед аз ин як савор,
Ки назди шумо ёфт ӯ зинҳор.

Чунон дон, ки ӯ доми оҳарман аст
В-агар кӯҳи оҳан, ҳамон як тан аст.

Ту ӯро бад-ин ҷанг ранча макун,
Ки ман бо дарозӣ намонам сухун».³

- 675 Сухан чун ба Мирину Аҳран расид,
Зи Илӛсу он дом, к-ӯ густарид,

1. М – осоиш.

2. И –чанде.

3. ТПЗ – Фиристода баргашт монанди бод,
Паёмаш саросар ба Қайсар бидод.
Бупечид Қайсар зи гуфтори ӯ,
Барошuftу бишкаст бозори ӯ.

Фиристод Мирин ба Қайсар паём,
Ки «Ин аждаҳо нест, к-ояд ба дом.

На гург аст, к-аз чора бечон шавад
В-аз олудани захр печон шавад.

Чу Илёс дар чанг хашм оварад,
Ҷаҳонҷӯро хун ба чашм оварад.

Ниғаҳ кун кунун, к-он сазовор мард
Аз ӯ чанд печад ба дашти набард».

- 680 Ҷамӣ гашт Қайсар зи гуфторашон,
Бипажмурд аз он тирабозорашон.¹

Фарухзодро гуфт: «Пурмоёӣ,
Сари Румро ҳамчу пероёӣ.

Чунон дон, ки Илёс шеравжан аст,
Ки аспафкану*² пили рӯинтан аст.

Агар тов дорӣ ба чангаш, бигӯй,
Ба кажҷӣ маҷӯй андар ин обрӯй.

Агар чанги ӯро надорӣ ту пой,
Бисозем бо ӯ яке хуб рой.

- 685 Ба чарбӣ зи раҳ бозгардонамаш,
Сухан бо хазина барафшонамаш».

Бад-ӯ гуфт Гуштосп, к-«Ин ҷустуҷӯй
Чаро бояду ин ҳама гуфтугӯй?

Чу ман бора андар нишонам ба хок,
Надорам зи марзи Хазар ҳеч бок.

Валекин набояд, ки рӯзи набард
Зи Мирину Аҳран бувад ёдкард,

1. И –б. 680 нест.

2. М – у хашмовару.

Ки эшон ба разм - андарун душманӣ
Бароранду кажживу оҳарманӣ.

690 Чу лашкар биёяд зи марзи Хазар,
Ниғаҳбони ман бош бо як писар.

Ба нерӯи пирӯзгар як Худой
Чу ман бо сипоҳ андароям зи ҷой,

На Илёс монам, на бо ӯ сипоҳ,
На чандон бузургиву тахту кулоҳ.

Камарбанд гирамшу аз пушти зин
Ба абр андарорам, занам бар замин».

Дигар рӯз чун бардамид офтоб
Чу зарринсипар менамуд андар об.

695 Зи сӯи*¹ Хазар нои рӯин бихост,
Ҳама гард бар шуд ба хуршед рост.

Сарафроз Қайсар ба Гуштосп гуфт,
Ки «Акнун ҷудо кун сипоҳ аз нуҳуфт».

Чу Гуштосп аз шаҳр*² берун кашид.
Гавону*³ ялонро ба ҳомун кашид.*⁴

Ҳама рафт бо гурзаи говсор
Чу сарви баланд аз лаби ҷӯйбор.

Ҳама ҷуст бар дашт ҷои набард,
Зи ҳомун ба абр андаровард гард.

700 Чу Илёс дид он бару ёли ӯй,
Чунон гардиши гурзу⁵ гӯполи ӯй,

1. М – рӯи.
2. М – рум.
3. М – сипоҳу.
4. М – бидид.
5. И – гардишу чангу.

Саворе фиристон наздики ӯй,
Ки бифребад он рои борики ӯй.¹

Биёмад бад-ӯ гуфт, к-«Эй сарфароз,
Зи Қайсар бад-ин сон ту чандин маноз.

К-аз ин лашкар акнун савораш туй,
Бахораш туй, номдорааш туй.

Ба як сӯ гирояд миёни ду саф,
Чӣ дорӣ чунин бар лаб оварда каф,

705 Ки Илёс шер аст, рӯзи набард
Ба абр² андарорад ба шамшер гард.

Агар ҳадя хоҳӣ, варо ганҷ ҳаст,
Масой аз паи чиз бо ранҷ даст.

Зи гетӣ гузин кун яке баҳрае,
Ту бошӣ дар он баҳра - дар шӯҳрае.

Ҳамат ёр бошам, ҳамат кехтарам,
Ки ҳаргиз зи паймони ту нағзарам».

Бад-ӯ гуфт Гуштосп, к-«Ин сард гашт,
Суханҳо зи андоза андаргузашт.

710 Ту кардӣ бад-ин доварӣ даст пеш,
Кунун бозгаштӣ зи гуфтори хеш.

Сухан гуфтан акнун наёяд ба кор
Ғаҳи ҷангу овезиши корзор».

Фиристода баргашту омад чу бод,
Ҳаме кард посух ба Илёс ёд.

1. Л – Пурандеша шуд марди корозмӣ
Фиристон пинҳон яке хуброӣ.

2. Л – Паид.

Чу хуршед шуд бар сари кӯҳ зард,
Намонд он замон рӯзгори набард.

Шаб омад, яке пардаи обнус
Бипӯшид бар чехраи сандарус.

РАЗМИ ГУШТОСП БО ИЛЁС ВА КУШТА ШУДАНИ ИЛЁС

715 Чу хуршед аз парда огоҳ шуд,
Зи бурчи камон бар сари гоҳ шуд.

Бибуд кишвари Рум чун сандарус,
Зи ҳар сӯ баромад дами ною*¹ кӯс.

Чакочок бархост аз ҳарду рӯй,
Зи хун шуд ҳама размгаҳ ҳамчу чӯй.

Биёмад сабук Қайсар аз маймана,
Ду домодро кард пеши буна.

Абар майсара пури Қайсар Сақил,
Абар маймана Қайсару кӯсу пил.

720 Деходеҳ баромад зи ҳар ду сипоҳ,
Ту гуфти баровехт бо шед моҳ.

Бичунбид Гуштосп аз*² пеши саф,
Наҳанге ба зер, аждаҳое ба каф.

Чунин гуфт Илёс бо анчуман,
Ки «Қайсар аз он бож хоҳад зи ман,

Ки бар дар чунин аждаҳо бошадаш,
Азеро чунин ройҳо оядаш».

Чу Гуштосп Илёсро дид, гуфт,
Ки «Акнун ҳунарҳо набояд нухуфт».

1. М – бўку.

2. М – бар.

725 Барангехтанд асп ҳарду савор
Або найзаву тири чавшангузор.

Чу аз тир Илёс букшод даст,¹
Ки Гуштосп аз он хаста гардад, нахаст.²

Бизад найза Гуштосп бар чавшанаш,
Бихаст он замон корзорӣ танаш.³

Бияфкандаш аз асп бар сони маст,
Биёзиду бигрифт дасташ ба даст.

Зи пеши саворон кашонаш бибурд,
Чу танг андаромад, ба Қайсар супурд.

730 Биёвард лашкар ба пеши сипоҳ
Ба кирдори бод андаромад зи роҳ.

Зи эшон чи моя бикушту гирифт,
Ҷаҳоне бад-ӯ монда андар шигифт.

Чу румӣ пас - андар ҳамовоз гашт,
Ниғаҳ кард Гуштосп худ бозгашт.

Бари Қайсар омад сипаҳ тохта,
Ба пирӯзиву гардан афрохта.

Чу Қайсар бидидаш, ки омад зи роҳ,
Зи шодӣ пазира⁴ шудаш бо сипоҳ.

735 Сару чашми он номвар бўса дод,
Ҷаҳонофаринро басте кард ёд.

В-аз он ҷойгаҳ бозгаштанд шод,
Сипаҳбад кулоҳи меҳӣ⁵ барниҳод.

1. Л –бугзашт шаст.

2. Л – гардонад аз захм паст.

3. И –б. 726 – 727 нест.

4. Л –пиёда.

5. Л –кай.

Ҳама Рум бо ҳадяву бо нисор
Бирафтанд шодон бари шаҳрёр.¹

БОЖИ ЭРОН ХОСТАНИ ҚАЙСАР АЗ ЛУҲРОСП

Бар ин низ бугзашт чанде сипеҳр
Ба дил-дар ҳамае дошт, нанмуд чеҳр.

Ба Гуштосп Қайсар чунин гуфт боз,²
Ки «Эй номвар меҳтари сарфароз,³

740 Барандеш бо ин суҳан дар хирад,
Ки андеша аз ин суҳан нагзарад.

Ба Эрон фиристам фиристодае
Ҷаҳондидае пок, озодае.

Ба Луҳросп гӯяд, ки ними ҷаҳон
Ту дорӣ ба орому*⁴ ганҷи меҳон.

Агар бож бифристӣ аз марзи ҳеш,
Бубинӣ сари мояву арзи ҳеш.

Вагарна сипоҳе фиристам зи*⁵ Рум,
Ки аз наъл пайдо набинӣ ту бум».

745 Чунин гуфт Гуштосп, к-«Ин рои туст
Замона ба зерӣ кафи пои туст».

Яке номвар буд Қолус ном,
Хирадманду бодонишу рою ком.

-
1. ТПЗМ – Ҷаҳоне ба озин биёростанд,
Маю руду ромишгарон хостанд,
Чунин аст оини гарданда даҳр,
К-аз ӯ нӯш ёбӣ гаҳе, гоҳ заҳр.
 2. И – гуфт он гаҳе ном чӯй.
 3. И – то зиндаам, з-ин ҷаҳон ком чӯй.
 4. М – Ба шодӣ ту дориву.
 5. М – фиристам саворони.

Бихонд он хирадмандро номдор,
К-аз эдар бирав то дари шаҳрёр,

Бигӯяш, ки гар божи Эрон диҳӣ,
Ба фармон гироиву гардан ниҳӣ,

Ба Эрон бимонам ба ту тоҷу тахт,
Ҷаҳондор бошиву пирӯзбахт.

750 Вагарна ҳам акнун*¹ сипоҳи гарон
Ҳам аз Рум в-аз дашти найзаварон,

Ниғаҳ кун, ки бархезад аз дашт ғав,
Фарухзоди пирӯзашон пешрав.

Ҳама буматон пок вайрон кунам,
Куноми палангону шерон кунам.

Фиристода омад ба кирдори бод,
Сараш пурхирад буду дил пур зи дод.

Чу омад ба наздики шоҳи бузург,
Бидид он дару боргоҳи сутург.

755 Чу*² огоҳӣ омад ба солори бор,
Хиромон биёмад бари шаҳрёр,

Ки «Пири ҷаҳондидае бар дар аст,
Ҳамоно фиристодаи Қайсар аст.

Саворест бо ӯ базе найзадор*³,
Ҳама бор ҷӯяд бари шаҳрёр».

Чу бишнид, биншаст бар тахти оҷ,
Ба сар барниҳод он дилорой тоҷ.

1. М – манам.
2. М – Пас.
3. М – номдор.

Бузургони Эрон ҳама зери тахт
Нишастанд шодондилу некбахт.

- 760 Бифармуд то парда бардоштанд,
Фиристодаро шод бугзоштанд.

Чу омад ба наздики тахташ фароз,
Бар ӯ офарин карду бурдаш намоз.

Паёми гаронмоя Қайсар бидод,
Фиристода худ бо хирад буду дод.

Ғамӣ шуд зи гуфтори ӯ шаҳрёр,
Барошуфт бо гардиши рӯзгор.

Гаронмоя чое биёростанд,
Маю руду ромишгарон хостанд.

- 765 Фиристод зарбафти густарданӣ
Зи пӯшиданиҳову аз¹ х(в)арданӣ.²

Шаб омад, ба андеша печон бихуфт,
Ту гуфтӣ, ки бо дарду ғам буд чуфт.

Чу хуршед бар тахти заррин нишаст,
Шаби тира рухро ба нохун бихаст.³

Бифармуд, то рафт пешаш Зарир,
Сухан гуфт ҳар гуна бо шоҳ дер.

- 770 Ба шабгир Қолусро пеш хонд,
Зи Қайсар фаровон суханҳо биронд.

Зи бегона айвон бипардохтанд,
Фиристодаро пеш биншоxtанд.

1. Л –ҳам.

2. ИЛМ – Бад-он гуна бинвохт ўро ба базм
Ту гуфтӣ, ки нашнид пайгоми разм.

3. Л – б. 767 нест.

Бад-ӯ гуфт Лӯхросп, к-«Эй пурхирад,
Мабодо, ки чон чуз хирад парварад.

Бипурсам туро рост посух гузор,
Агар бихрадӣ, коми кажжӣ махор.

Набуд ин ҳунархо ба Рум - андарун
Будӣ Қайсар аз дасти шоҳон забун.

775 Кунун ӯ ба ҳар кишваре божхоҳ
Фиристоду хоҳад ҳаме тахту¹ гоҳ

Чу Илёсро, к-ӯ ба марзи Хазар
Гаве буд бо фарру пархошхар,

Бигирад, бубандад ҳаме бо сипоҳ
Бад-ин номчустан кӣ бинмуд роҳ?»

Фиристода гуфт: «Эй хирадманд шоҳ,
Ба марзи Хазар ман шудам божхоҳ.

Ба пайғамбарӣ ранҷ бурдам басе,
Напурсид аз ин бора аз ман касе.

780 Валекин маро шоҳ чандон навохт,
Ки гардан ба кажжӣ набояд фарохт.

Саворе ба наздики ӯ*² омадаст,
Ки аз бешаҳо шер гирад ба даст.*³

Ба мардон бихандад ҳаме рӯзи разм,
Ҳама ҷом хоҳад ба ҳангоми базм.

Ба разму ба базму ба рӯзи шикор
Қаҳонбин надидаст чун ӯ савор.

1. Л –Фиристоду бар гоҳ бинход.

2. М – наздаш далер.

3. М – шергир омадаст.

Бад-ӯ дод пурмоятар¹ духтараш,
Ки будӣ гиromитар аз афсараш.

- 785 Нишонӣ шудааст ӯ*² ба Рум - андарун,
Ки нараждаҳо шуд ба ҷангаш забун.

Яке гурги дигар чу пиле ба дашт,
Ки Қайсар наёраст аз он сӯ гузашт,

Бияфканду дандони ӯро биканд,
В-аз ӯ кишвари Рум шуд бегазанд».

Бад-ӯ гуфт Лӯҳросп, к-Эй ростгӯй,
Киро монад он марди пархошчӯй?»

Чунин дод посух, ки боре нахуст
Ба чехри³ Зарир аст гӯй дуруст.

- 790 Ба болову дидору фарҳангу рой
Зарири далер аст гӯй ба ҷой».

Чу бишнид Лӯҳросп, букшод чехр,
Бад-он марди румӣ бигустард меҳр.

Фаровон варо бадраву барда дод,
Зи даргоҳ баргашт пирӯзу шод.

Бад-ӯ гуфт: «Акнун ба Қайсар бигӯй,
Ки ман бо сипоҳ омадам ҷангчӯй».

БУРДАНИ ЗАРИР ПАЙҶОМИ ЛҶҲРОСП БА ҚАЙСАР

Пурандеша биншаст Лӯҳросп дер,
Бифармуд, то пеши ӯ шуд Зарир.

1. И – пурмоя пас.
2. М – шудааст ӯ фасона.
3. И –чехра.

795 Бад-ӯ гуфт, к-«Ин чуз бародар-т нест,
Бад-ин чора биштобу эдар маист.

Диранг оварӣ, кор гардад табох,
Маёсою аспӣ дирангӣ махох.

Бубар тахту болову зарринакафш,
Ҳамон тоҷ бо коваёни дурафш.

Ман ин подшоҳӣ мар ӯро диҳам,
На 3-ин бар сараш бар сипоҳе ниҳам.

Ту 3-эдар бирав то Ҳалаб чораҷӯӣ,
Сипахро чуз аз ҷанг чизе мағӯӣ».¹

800 Зарири ситуда ба Лӯҳросп гуфт,
Ки «Ин роз берун кунам аз нухуфт.

Гар ӯӣ аст фармонбару² меҳтар аст,
Варо, ҳар кӣ меҳтар бувад, кеҳтар аст»,

Бигуфт ин суҳанрову барсохт кор,
Гузида яке лашкари номдор.³

Набера бузургону озодагон,
Зи Ковусу Гударзи Кашводагон,

Зи тухми Зарасп он ки буданд низ
Чу Баҳроми шеравжану Ревниз,

805 Набера сарафроз Геви далер,
Ҷаҳонгир Ширӯяву Ардашер,

Ду шери гаронмоя Бежаннаҷод,
Ду гурди сарфрозу ду покзод.⁴

1. И –пас аз б. 799 ин б. омада:

Ки ӯро худ аз фарри Яздон сазид.
Аз оғоз ин тоҷ ӯро расид.

2. Л – асту фармон барад.

3. И –б. 802 нест.

4. ИЛ –б. 805. 806 нест.

Ҳама рафт ҳар меҳтаре бо ду асп
Фурӯзон ба кирдори озаргушасп.

Наёсуд кас то ба марзи Ҳалаб
Ҷаҳон шуд пур аз шӯри санчу чалаб.¹

Дурафши Ҳумоюн барафрохтанд,
Саропардаву хаймаҳо сохтанд.

810 Зарири сипахбад сипахро бимонд
Ба Баҳроми гарданкашу худ биронд.

Ба сони касе*² к-ӯ паёме барад
Ва ё назди шоҳон хироме барад.

Аз он вижагон панҷ танро бибурд,
Ки буданд бомағзу хушёру гурд.

Чу наздики даргоҳи Қайсар расид,
Зи даргоҳ солори бораш бидид,

Ба кох - андарун буд Қайсар диҷам,
Хирадманд Гуштосп бо ӯ ба ҳам.

815 Чу Қайсар шунид ин сухан, бор дод,
Аз он омадан гашт Гуштосп шод.

Зарир андаромад чу саври баланд,
Нишаст аз бари тахт он арчманд.

Зи Қайсар бипурсиду пӯзиш гирифт,
Бар он румиён-бар фурӯзиш гирифт.

Бад-ӯ гуфт Қайсар: «Фарухзодро
Напурсӣ, надорӣ ба дил додро».

Ба Қайсар чунин гуфт фаррух Зарир,
Ки «Ин банда аз бандагӣ гашт сер.

1. Л – пур аз шӯру ҷангу шағаб.

2. М – Яке.

820 Гурезон биёмад зи даргоҳи шох
Кунун ёфтаст андар ин пойгоҳ».¹

Чу Гуштосп бишнид, посух надод,
Ҳамоно биёмад-ш Эрон ба^{*2} ёд.

Чу Қайсар шунид ин суҳан з-он ҷавон
Пурандеша шуд марди равшанравон,

Ки шояд будан, к-ин суҳангӯ бигуфт,
Ба ҷуз ростӣ нест андар нухуфт.^{*3}

Ба Қайсар зи Лӯҳросп пайғом дод,
Ки гар додгар сар бупечад зи дод,

825 Нишастангаҳи ман⁴ ба Рум аст бас,
Ба Эрон намонем бисёр кас.

Ту з-эдар бирав, гӯ биёрой ҷанг,
Суҳан чун шунидӣ, набояд диранг.

На Эрон Ҳазар гашту Илёс ман,
Ки сар баркашидӣ ту з-он анҷуман.

Чунин дод посух, ки «Ман ҷангро
Биёзам ҳаме ҳар замон ҷангро.

Ту акнун фиристодаӣ бозгард,
Бисозем мо низ ҷои набард».

830 Зи Қайсар ту бишнид фаррух Зарир,
Ғамӣ шуд, зи посух наёсуд^{5*6} дер.

1. ТПЗИМ – Наёбад ба ҳар ҷой оромгоҳ,
Агар ту бипечӣ аз он расму роҳ.

2. М – Биёмад аз Эронш.

3. М – Пас аз б. 823 ин б. омада:

Пас он гоҳ гуфт: «Эй фиристода мард,
Биёвар, ҷӣ дорӣ зи гарму зи сард.

4. ИЛ – аз ин пас нишастам.

5. Л – битобид.

6. М – натобид.

БОЗРАФТАНИ ГУШТОСП БО ЗАРИР БА ЭРОНЗАМИН ВА ДОДАНИ ЛҶҲРОСП ТАХТИ ЭРОН ЁРО

Чу бархост Қайсар, ба Гуштосп гуфт,
Ки «Посух чаро мондӣ андар нухуфт?»

Бад-ӯ гуфт Гуштосп: «Ман пеш аз ин,
Ки будам*¹ бари шоҳи Эронзамин,

Ҳама лашкари шоҳу он анчуман
Ҳама огаҳанд аз ҳунарҳои ман.

Ҳамон беҳ, ки ман сӯи эшон шавам,
Бигӯям, ҳаме гуфтаҳо бишнавам.

835 Барорам аз эшон ҳама коми ту,
Дурафшон кунам дар ҷаҳон номи ту».

Бад-ӯ гуфт Қайсар: «Ту донотарӣ,
Бар ин орзуҳо тавонотарӣ».

Чу бишнид Гуштосп гуфтори ӯй,
Нишаст аз бари бораи роҳҷӯй.

Биёмад ба назди бародар² Зарир
Ба сар афсару бодпое ба зер.

Чу лашкар бидиданд Гуштоспро
Сарафрозтар пури*³ Лӯҳроспро,

840 Пиёда ҳама пеши ӯ омаданд,
Пур аз дарду пуроб рӯ омаданд.

Ҳама пок бурданд пешаш намоз,
Ки кӯтоҳ шуд ранҷҳои дароз.

Ҳамон гаҳ биёмад ба пеши Зарир,
Пиёда бибуду шуд аз ранҷ сер.

1. М – Бубидам.

2. И – ҷои нишаст.

3. М – Сарафроз фарзанди.

Гиромишро танг дар бар гирифт,
Чу букшод лаб, пӯзиш андаргирифт.

Нишастанд бар тахт бо меҳтарон,
Бузургони Эрону кундоварон.

845 Зарири хучаста¹ ба Гуштосп гуфт,
Ки «Бодӣ ҳама сол бо тахт чуфт.

Падар пирасар шуд, ту барнодилӣ,
Зи дидори пирон чаро бугсилӣ?

Ба пирӣ бар он тахт бирён шудааст,
Парастандаи покаяздон шудааст.

Фиристод наздики ту тоҷу ганҷ,
Сазад, гар надорӣ кунун тан ба ранҷ.

Чунин гуфт, к-Эрон саросар турост,
Сари тахт бо тоҷу лашкар² турост.

850 Зи гетӣ яке кунҷ моро бас аст,
Ки тахти меҳиро чуз аз мо кас аст».

Бародар биёвард пурмоя тоҷ,
Ҳамон ёраву тавқ бо тахти оч

Чу Гуштосп тахти падар дид, шод
Нишаст аз бараш тоҷ бар сар ниҳод.

Набера чаҳондор Ковуси Кай
Зи гударзиён ҳар кӣ буд неқпой.

Чу Баҳрому Шаҳпуру чун³ Ревниз
Касе к-ӯ сарафроз буданд низ.

1. И – сипаҳбад.
2. Л – тоҷу афсар.
3. И – чун Совай.

855 Сипаҳдорашон Ардашери далер
Ки буд пури Бежан гави шергир.¹

Ба шоҳӣ бар ӯ офарин хонданд,
Варо шаҳрёри замин² хонданд.

Бибуданд бар пой баста камар
Ҳар он кас, ки буданд пархошхвар.

Чу Гуштосп дид он дилу рою ком,
Фиристод наздики Қайсар паём.

К-«Аз Эрон ҳама кори ту рост гашт,
Суханҳо зи андоза андаргузашт.

860 Ҳамае чашм дорад Зариру сипоҳ,
Ки оӣ ту танҳо бар ин базмгоҳ.³

Ҳама сар ба сар бо ту паймон кунем,⁴
Равонҳо ба меҳрат гаравгон кунем.⁵

Гарат ранҷ н-ояд хиромӣ ба дашт,
Ки кори замона ба коми ту⁶ гашт».

Фиристода чун назди Қайсар расид,
Ба Қайсар бигуфт, он чи диду шунид.⁷

Ҳамон гаҳ нишаст аз бари бодпой,
Чу боди хазон андаромад зи ҷой.⁸

1. ИЛМ – б. 855 нест.

2. ИЛ – гузин.

3. И – боргоҳ.

4. ИЛ – кунад.

5. ИЛ – кунанд.

6. Л – дигаргуна.

7. ТПЗ – Бигуфт, он ҷӣ пайгоми Гуштосп буд,
Ки он меҳтарин пури Лӯҳросп буд.
Бибуд шод Қайсар зи гуфтори ӯ,
Чу гул баршукуфт он ду рухсори ӯ.

8. Л – б. 864 нест.

865 Ҳама ронд, то назди эшон расид,
Ба назди далерони Эрон расид.¹

Чу Гуштоспро дид бар тахти оч,
Нихода ба сар-бар зи пирӯза тоҷ,²

Биёмад, варо танг дар бар гирифт,
Суханҳои дерина андаргирифт.

Бидонист Қайсар, ки Гуштосп ўст,
Фурӯзандаи тахти Лӯҳросп ўст.

Фаровон-ш бистуду бурдаш намоз
В-аз он ҷо сӯи тахт рафтанд боз.

870 В-аз он кардаи хеш пӯзиш гирифт,
Бупечид аз ин рӯзгори шигифт.

Пазируфт гуфтори ӯ шаҳрёр,
Ҳамон гаҳ гирифташ сар андар канор.

Бад-ӯ гуфт: Чун тира гардад ҳаво,
Фурӯзидани шамъ бошад раво.

Бари мо фирист он ки моро гузид,
Ки ӯ дарду ранчи фаровон кашид.

Бишуд Қайсару ранчу ташвир бурд,
Басе низ бар ҳӯи бад баршумурд.

875 Ба сӯи Катоюн фиристод ганҷ,
Яке афсари сурху ёкут панҷ.

Ғулому парастори румӣ ҳазор,
Яке тавқи пургавҳари шоҳвор.

1. Л – Далерону шерон.

2. ИЛ – Варо дид Гуштосп, бар пой хост,
Зи фармонбарон зуд болой хост.

Зи дебои румӣ¹ шутурвор панҷ,
Яке файласуфе ниғахбони ганҷ.²

Фиристода³ наздики Гуштосп бурд,
Якояк ба ганҷури ӯ баршумурд.

Силеху дирам дод лашкар-шро,
Ҳамон номдорони кишвар-шро.

880 Ҳар он кас, ки буд ӯ зи тухми бузург^{*4}
В-агар теғзан номдори сутург,

Якояк саронро ҳама ҳадя дод,^{*5}
Дари ганҷхоро ҳама баркушод.⁶

Або ин басте офарин густарид,
Бар он, к-ӯ замону замин офарид.

Катоюн чу омад ба наздики шоҳ,
Ғави кӯс бархост аз боргоҳ.

Сипаҳ сӯи Эрон бирафтан гирифт,
Ҳаво гарди аспон нухуфтан гирифт.

885 Чу Қайсар ду манзил биёмад ба роҳ,
Инони таковар бупечид шоҳ.

Ба савганд аз он марз баргошташ,
Ба хоҳиш сӯи Рум бугзошташ.

1. ЛМ – Чинӣ.

*3 М – пас аз б. 880 ин б. омада:

Фиристод Қайсар-ш ҳадя басте,
Намондаш, ки бебаҳра монад касе.

2. ТПЗИМ – Зи аспони тозиву баргустувон,
Зи хафтону аз чомаи хиндувон,
Зи динору дебову тоҷу нигин,
Зи ҳар чиз, к-оранд аз Руму Чин.

3. Л – Ҳамон гоҳ.

4. М – Каён.

5. М – саркаше паҳлавон.

6. ИЛМ – б. 881 нест.

Бад-ӯ гуфт: «То зиндаам, божи Рум
Нахоҳам, ки шодам бад-он марзу бум».

Ҳама ронд то сӯи Эрон расид,
Ба наздики шоҳи далерон расид.

Чу Лӯҳросп бишнид, к-омад Зарир
Бародар-ш Гуштосп он наррашер,

- 890 Пазира шудаиш бо¹ ҳама меҳтарон,
Бузургони Эрону кундоварон.*²

Фуруд омад аз асп Гуштосп зуд
Бар ӯ офарин карду шодӣ намуд.

Чу дидаш, писарро ба бар даргирифт,
Зи чаври фалак даст бар сар гирифт,

Зи раҳ чун ба айвони шоҳӣ шуданд,
Чу хуршед дар бурчи моҳӣ шуданд.

Бад-ӯ гуфт Лӯҳросп: «Аз ман мабин,
Чунин буд рои чаҳонофарин».³

- 895 Набишта чунин буд магар*⁴ бар сарат,
Ки пардахта монад зи ту кишаварат».

Бибӯсид тоҷаш ба сар барниҳод,
Ҳама офарин карду з-ӯ гашт⁵ шод.

Бад-ӯ гуфт Гуштосп, к-«Эй шаҳрёр,
Мабинод бе ту маро*⁶ рӯзгор.

1. И – шудандаш.

*1 М – шаҳри ялону.

*3 М – чаври.

2. М – номоварон.

3. И –б. 6. 893, 894 нест.

4. М – ҳама.

5. Л –кард пирӯзу.

6. М – Абе ту мабинод кас.

Туй шаҳрёру манат*¹ кехтарам,
Сари бахти душман ҳаме*² биспарам.

Ҳама нек бодо саранчоми ту,
Мабодо, ки бошем бе номи ту,

900 Ки гетӣ намонад ҳаме бар касе
Чу монад, ба тан ранҷ ёбад басе».

Чунин аст кайҳони нопойдор,
Дар ӯ тухми бад, то тавонӣ, макор.

Яке рӯз мард орзуманди нон,
Дигар рӯз бар кишваре марзбон.

Ҳама хоҳам аз додгар як Худой,
Ки чандон бимонам ба гетӣ ба ҷой,

Ки ин номаи шаҳрёрони пеш
Бипайвандам аз хубгуфтори хеш.

Аз он пас тани номвар хокрост,
Сухан гӯй ҷон маъдани покрост!

1. М – Чу меҳтар кунӣ, ман туро.

2. М – Бикӯшам, ки гарди туро.

ПОДШОҲИИ ГУШТОСП

Саду бист сол буд

БА ХОБ ДИДАНИ ФИРДАВСӢ ДАҚИҚИРО

Чунон дид гӯянда як шаб ба хоб,
Ки як чоми май доштӣ чун гулоб,

Дақиқӣ зи чое падида омадӣ,
Бар он чоми май достонҳо задӣ.

Ба Фирдавсӣ овоз додӣ, ки май
Махур чуз ба оини Ковуси кай,

Ки шохе гузидӣ ба гетӣ, ки бахт
Бад- ӯ нозаду тоҷу дайҳиму тахт.

- 5 Шаҳаншоҳ Маҳмуди гирандашаҳр,
Зи ганҷаш^{1*2} ба ҳар кас расонида баҳр.

Аз имрӯз то соли ҳаштоду панҷ,
Бикӯҳад-ш ранҷу биболад-ш ганҷ.

В-аз он пас ба Чин андарорад сипоҳ,
Ҳама меҳтарон баркушоянд роҳ.

Набояд-ш гуфтан касеро дурушт,
Ҳама тоҷи шоҳонаш ояд ба мушт.

Бад-ин нома арҷанд биштофтӣ,
Кунун ҳар чӣ чустӣ, ҳама ёфтӣ.

- 10 Аз ин бора ман пеш гуфтам сухун,
Агар боз ёбӣ,³ бахилӣ макун.

Зи Гуштосп-Арҷосп байте ҳазор
Бигуфтам, саромад маро рӯзгор.

1. Л – гетӣ.
2. М – шохӣ.
3. И – ту биёбӣ.

Гар он моя назди шаҳаншаҳ расад,
Равони ман аз хок бар маҳ расад.¹

Кунун ман бигӯям сухан к-ӯ бигуфт,
Манам зинда, ӯ гашта бо хок чуфт.

БА БАЛҲ РАФТНИ ЛӢХРОСП ВА БАР ТАХТ НИШАСТНИ ГУШТОСП

Чу Гуштоспро дод ЛӢхросп тахт,
Фуруд омад аз тахту барбаст рахт.

- 15 Ба Балхи гузин шуд бар он навбаҳор,
Ки яздонпарастон*² буд он рӯзгор.

Мар он хонаро доштандӣ чунон,
Ки мар Маккаро тозиён ин замон.

Бад-он хона шуд шоҳи яздонпараст,
Фуруд омад он чову ҳайкал бубаст.

Бубаст он дари б-офаринхонаро,
Наҳишт андар он хона бегонаро.

Бипӯшид чома, парастиишпалос,
Хирадро бар ин гуна бояд сипос.

- 20 Бияфканд ёра, фуру ҳишт мӯй,
Сӯи довари додгар кард рӯй.

Ҳама буд сӣ сол пешаш ба пой,
Бад-ин сон парастид бояд Худой.

Ниёиш ҳама кард хуршедро,
Чунон чун ки буд роҳ Ҷамшедро.

-
1. ТПЗ – Пазируфтам он гуфти ўро ба хоб,
Ба хубиву нармиш додам ҷавоб,
Ки ман ҳам ба пеши ту хоҳам расид,
Аз ин шарбатам мебибояд ҷашид.
2. М – оташпарастон.

Чу Гуштосп бар шуд ба тахти падар,
Ки фарри падар дошту бахти падар,

Ба сар барниҳод он падардода тоҷ,
Ки¹ зебанда бошад ба озода тоҷ.

- 25 «Манам гуфт, яздонпарастанда шоҳ,
Маро Эзади пок дод ин кулоҳ.

Бад-он дод моро кулоҳи бузург,
Ки берун кунем аз рамаймеш гург.

Сӯи роҳи Яздон биёзем чанг,
Бар озода гетӣ надорем танг.

Чу оини шоҳон ба чой оварем,
Бадонро ба дини Худой оварем».

Яке дод густард, к-аз доди ӯй
Або гург меш об хӯрдӣ ба чӯй.

- 30 Пас он духтари номвар Қайсаро,
Ки Ноҳид буд номи он духтаро,

Катоюн-ш хондӣ гаронмоя шоҳ,
Ду фарзанд омад чу тобанда моҳ,

Яке номвар^{*2} фаррух- Исфандёр,
Шаҳи корзорӣ, набарда савор.

Башутан дигар гурди шамшерзан,
Шаҳи номбардори лашкаршикан.

Чу гетӣ бар он шоҳи нав рост шуд,
Фаридуни дигар ҳаме хост шуд.

- 35 Газиташ бидоданд шоҳон ҳама,
Ба пешаш дили некхоҳон ҳама.

1. Л – Чи.

2. М – номи ӯ.

Магар шоҳ Арчосп туронхудой.
Ки девон будандӣ ба пешаш ба пой,

Газиташ напазруфту нашнид панд,
Агар панд нашнид, аз ӯ дид банд.

Аз ӯ бистадӣ низ ҳар сол бож,
Чаро дод бояд ба ҳомол бож.

ПАЙДО ШУДАНИ ЗАРДУШТ ВА ПАЗИРУФТАНИ ГУШТОСП ДИНИ Ӯ

Чу якчанд гоҳе баромад бар ин,
Дарахте паид омад андар замин.

- 40 Аз айвони Гуштосп то пеши кох
 Дарахти гашанбеҳу бисёршоҳ.

Ҳама барги ӯ панду бораш хирад,
Касе к-ӯ чунон бар хурад, кай мурад?

Ҳуҷастапаю номи ӯ Зардухушт,
Ки Оҳармани бадкунишро бикушт.

Ба шоҳи чаҳон гуфт пайғамбарам,
Туро сӯи Яздон ҳаме раҳбарам.¹

Яке миҷмар оташ биёвард боз,
Бигуфт, аз биҳишт оваридам фароз.²

- 45 Чаҳонофарин гуфт бипзир ин,^{*3}
 Ниғаҳ кун бад-ин осмону замин,

Ки беҳоку обаш баровардаам,
Ниғаҳ кун бад-ӯ, то-ш чун кардаам.

Нигар, то тавонад чунин кард кас,
Магар ман ки ҳастам чаҳондору бас?

1. ИЛ – Сӯи ту хирад раҳнамун оварам.

2. ИЛ – б. 44 нест.

3. М – Чаҳондор гӯяд, ки бипзир дин.

Гар эдун ки донӣ, ки ман кардам ин,
Маро хонд бояд чаҳонофарин.

Зи гӯянда бипзир беҳ дини ӯй,
Биёмӯз аз ӯ роҳу оини ӯй.

50 Нигар то чӣ гӯяд бар он кор кун,
Хирад баргузин ин чаҳон хор кун.

Биёмӯз оини дини беҳӣ,
Ки бе дин на хуб аст шоҳаншаҳӣ.*¹

Чу бишнид аз ӯ шоҳи беҳ дини беҳ,
Пазируфт аз ӯ дину² оини беҳ.

Набарда бародар-ш фаррух Зарир,
Куҷо жандапил оваридӣ ба зер.

Падар-ш он шаҳи^{3*4} пиргашта ба Балх,
Ки гетӣ ба дил-ш - андарун буд^{*5} талх.

55 Сарони бузург аз ҳама кишварон,
Пизишкони донову кундоварон.

Ҳама сӯи шоҳи замин омаданд,
Бубастанд кустӣ,*⁶ ба дин омаданд.

Падид омад он фарраи эзадӣ,
Бирафт^{*7} аз дили бадсиголон бадӣ,

Пур аз нури Эзад бибуд дахмаҳо
В-аз олудагӣ пок шуд тухмаҳо.

Пас озода Гуштосп бар шуд ба гоҳ,
Фиристод ҳар сӯ ба кишвар сипоҳ.

1. М – Ҳама хуб н-ояд шаҳи.

2. ИЛ – роҳу.

3. Л – Ва шоҳаншаҳи. И – Ва шоҳи чаҳон.

4. М – Чу шоҳаншаҳи.

5. М – Чаҳон бар дили реши ӯ гашта.

6. М –ҳайкал.

7. М –Бишуд.

60 Пароканд гирди чаҳон мӯбадон,
Ниҳод аз бари озарон*¹ гунбадон.

Нахуст озари Меҳрбарзин ниҳод,
Ба кишвар нигар, то чи оин ниҳод.

Яке сарви озодаро Зардуҳишт*²
Ба пеши дари озар-андар бикишт.

Набишташ бар он зодсарви сахӣ,
Ки пазруфт Гуштосп дини беҳе.

Гуво кард мар сарви озодро,
Чунин густаронад хирад додро.

65 Чу чанде баромад бар ин солиён,
Бибуд сарв боло, ситабраш миён.

Чунон гашт озод сарви баланд,
Ки бар гирди ӯ - бар нагаштӣ каманд.

Чу боло баровард бисёр шох,
Бикард аз бари ӯ яке хуб кох.

Чихил раш ба болову паҳно чихил,
Накард аз буна андар ӯ обу гил.

Чу айвон баровардаш аз зарри пок,
Заминаш*³ ҳама симу*⁴ анбар-ш хок,

70 Бар ӯ барнигорид Чамшедро,
Парастандаи моҳу хуршедро.

Фаридун або гурзаи говсор
Бифармуд кардан бар он чо нигор.

1. М –ба оин ниҳод озарин.

2. М –Озода буд аз биҳишт.

3. М – Миёнаш.

4. И –мушку.

*1 М – Пай афканд гирдаш.

Ҳама меҳтаронро бад-он чо нигошт,
Нигар то чунин комгорӣ кӣ дошт.¹

Чу некӯ шуд он номвар кохи зар,
Ба деворхо² барниходаш гуҳар.

Ба гирдаш яке бораи оҳанин,
Нишаст андар ӯ кард шоҳи замин.

75 Фиристод ҳар сӯ ба кишвар паём,
Ки чун сарви Кишмар ба гетӣ кадом?

Зи мину фиристод зӣ ман Худой,
Маро гуфт аз ин чо ба мину барой.

Кунун чумла ин панди ман бишнавед,
Пиёда сӯи сарви Кишмар равед.

Бигиред яксар раҳи Зардухушт,
Ба сӯи бути Чин бароред пушт.

Ба бурзу*³ фари шоҳи эронӣён,
Бубандед кусӣ ҳама бар миён.

80 Ба оини пешинагон мангаред,
Бад-ин сояи сарвбун бигравед.

Сӯи гунбади озар оред рӯй
Ба фармони пайғамбари ростгӯй.

Пароканда гуфтораш⁴ андар ҷаҳон,
Сӯи номдорону сӯи⁵ миҳон.

Ҳама тоҷдорон ба фармони ӯй
Сӯи сарви Кишмар ниҳоданд рӯй.

1. Л – б. 72 нест.

2. айвонҳо.

3. М – ному.

4. ИЛ – Пароканд фармонаш.

5. Л – номдорони фарруҳ.

Парастишкада гашт аз эшон¹ биҳишт,
Бубаст андар ў девро Зардиҳишт.²

- 85 Биҳиштиш хон ар надонӣ ҳама,
Чаро сарви Кишмар-ш хонӣ ҳама?

Чаро к-аш нахонӣ ниҳоли биҳишт,
Ки чун сарви Кишмар ба гетӣ кӣ кишт?

НАПАЗИРУФТАНИ ГУШТОСП БОЖИ ЭРОН АРЧОСПРО

Чу чанде баромад бар ин рӯзгор,
Ҳучаста шуд он ахтари шаҳрёр.³

Ба шоҳи чаҳон⁴ гуфт Зардушти пир,
Ки дар дини мо ин набошад ҳужир,⁵

Ки ту бож бидҳӣ ба солори Чин,
На андархур ояд ба ойину дин.

- 90 На бошам бар ин низ ҳамдостон,
Ки шоҳони мо дар гаҳи бостон.

Ба туркон надодаст*⁶ кас божу сов
Ба Эрон набудшон ҳама тӯшу*⁷ тов.

Бипазруфт Гуштосп, гуфто, ки низ
Нафармоямаш додан аз бож чиз.

Пас огоҳ шуд наррадеве аз ин,
Ҳам андар замон шуд сӯи шоҳи Чин.

1. Л – он –сон.

2. Л – б. 84 нест.

3. Л – Бишуд наздаш он пири омӯзгор.

4. ИЛ – каён.

5. Л – Ки ин пандро хормоя магир.

6. М – надоданд.

7. М – Ки буданд бедину бе зӯру.

Бад-ӯ гуфт, к-эй шаҳрёри чахон,
Чахон яксара кехтарону миҳон

- 95 Ба чо овариданд фармони ту,
Наёяд касе пеши пайкони*¹ ту.

Магар пури Лӯҳросп Гуштоспшоҳ,
Ки орад ҳаме сӯи туркон сипоҳ.²

Бикард ошкоро ҳама душманӣ,
Або чун ту шаҳ кард оҳарманӣ.³

Маро сад ҳазорон савор аст беш,
Ҳама гар бихоҳӣ, биёрам-т пеш.

Биё, то шавем*⁴ аз паси кори ӯй,
Нигар, то натарсӣ зи пайкори ӯй,

- 100 Чу Арҷосп бишнид гуфтори дев,
Фуруд омад аз гоҳ турконхидев.

Аз андӯҳи ӯ сусту бемор шуд,
Зи шоҳи чахон пур зи тимор шуд.

Пас он гаҳ ҳама мӯбандонро бихонд,
Шунида суҳан пеши эшон биронд.

Бидонед гуфто, к-аз Эронзамин*⁵
Бишуд фарраи эзаду пок дин.

Яке пир пеш омадаш сар-сарӣ
Ба Эрон ба даъвии пайғамбарӣ.

1. М – Натобад касе сар зи паймони.

2. ТПЗМ – Або ин ҳама дини дигар ниҳод,
Раҳи бутпарастӣ зи пас барниҳод.

3. Л – ту чун он кард ёрад манӣ.

4. М – бад-он то.

5. М – Ки Гуштосп гаштаст аз оину дин.

105 Ҳамае гӯяд аз осмон омадам,
Зи назди Ҳудои ҷаҳон омадам.

Ҳудовандро дидам андар бихишт,
Мар ин Занду Усто ҳама ӯ навишт.

Ба дӯзах - дарун дидам Аҳримано,
Наёрастамаш гашт пиромано.

Пас он гаҳ худовандам аз баҳри дин
Фиристод наздики шоҳи замин.¹

Сари номдорони эронсипоҳ,
Гаронмоя фарзанди Лӯҳроспшоҳ,

110 Ки Гуштосп хонанд эронӣён,
Бубасташ яке кустӣ ӯ бар миён.

Бародар-ш низ он савори далер,
Сипаҳдори Эрон, ки номаш Зарир,

Ҳама пеши ӯ динпиҷӯҳ омаданд
В-аз он пири ҷоду сутӯҳ омаданд,

Гирифтанд аз ӯ сар ба сар дини ӯй,
Ҷаҳон пур шуд аз роҳу оини ӯй.

Нишаст андар Эрон ба пайғамбарӣ,
Ба кори ҷунон ёфаву*² сар-сарӣ.³

115 Яке нома бояд навиштан кунун
Сӯи он зада сар зи фармон бурун.

1. Л –б. 108 нест.

2. М – ёваву.

3. ТПЗМ – Яке сарв фармуд киштан ба даст,
Ба диноварӣ роҳи пешин бубаст.
Яке миҷмар оташ, яке номаро
Намуда мар он шоҳи худкомаро.
Бигӯяд, ки ин Занду Усто бувад,
Бад-ин оташи тез вусто бувад.

Бубояд-ш додан бaсе хоста,
Ки некӯ бувад дода нохоста.

Мар ўро бигуфтан, к-аз ин роҳи зишт
Бигарду битарс аз Худои бихишт.

Мар он пири нопокро дур кун,
Бар оини мо-бар яке сур кун.

Гар эдун, ки бипзирад ў панди мо,
Насояд ҳаме*¹ пой ў банди мо.

120 В-ар эдун ки напзирад аз мо сухан,
Кунад тоза оини кини куҳан,

Сипоҳи пароканда боз оварем,
Яке хуб лашкар фароз оварем,

Ба Эрон шавем аз паси кори ўй,
Натарсем аз озору пайкори ўй.

Биронем аз пешу хораш кунем,
Бубандему зинда ба дораш кунем.

НОМА НАВИШТАНИ АРҶОСП ГУШТОСПРО

Бар ин истоданд гурдони Чин,
Ду тан низ карданд аз эшон гузин.

125 Яке номи ў Бедирафши Бузург,
Гави пир ҷодуи синасутург.

Дигар ҷодуе, номи ў Номхост,
Ки ҳаргиз дилаш ҷуз табоҳӣ нахост,

Яке нома бинвишт хубу ҳужир
Сӯи номвар хусрави динпазир.

1. М – сару.

Нахустин ба номи Худои ҷаҳон,
Шиносандаи ошкору ниҳон

Набиштам ман ин номаи шохвор,
Чунон чун бувад дархури шаҳрёр.

- 130 Сӯи гурд Гуштосп - шоҳи замин,
Сазовори гоҳ он каи б-офарин.

Гузину меҳин пури Лӯҳроспшоҳ,
Худованди гетӣ, ниғаҳдори гоҳ.

Аз Арҷосп солори гурдони Чин,
Саворе ҷаҳонгиру гурди гузин.

Набишт андар он номаи хусравӣ
Накӯ офарин бар хати пеғавӣ,

Ки эй номвар пури шоҳи*¹ ҷаҳон,
Фурӯзандаи тахти шоҳаншаҳон,

- 135 Сарат сабз боду тану ҷон дуруст,
Мабодат каёӣ камаргоҳ суст!

Шунидам, ки роҳе гирифтӣ табоҳ,
Ба худ*² рӯзи равшан бикардӣ сиёҳ.

Биёмад яке пири мардумфиреб,
Туро дил пур аз бим карду ниҳеб.

Сухан гуфт аз дӯзаҳу аз биҳишт,
Ба дил-т - андарун тухми зуфтӣ бикишт.

Ту ўро пазируфтиву дин-шро,
Биёростӣ роҳу оин-шро.

1. М – шаҳрёрӣ.

2. М – Маро.

140 Бияфкандӣ ойини шоҳони хеш,
Бузургони гетӣ ки буданд пеш.

Табаҳ кардӣ он паҳлавӣ кешро,
Чаро нангаридӣ пасу пешро?

Ту фарзанди онӣ ки фархунда шох
Бад-ӯ дод тоҷ аз миёни сипоҳ.¹

Туро баргузид, аз гузинони хеш,
Зи ҷамшедиён мар туро дошт пеш.

Чунон ҳамчу Кайхусрави кинаҷӯй,
Туро беш буд аз каён обрӯй.

145 Бузургиву шоҳиву фархундагӣ,
Тавоноиву фарру зебандагӣ,

Дурафшону пилони ороста,
Басе лашкару ганчи пурхоста*²

Ҳама будат, эй номвар шаҳрёр,*³
Ҳама меҳтарон мар туро дӯстдор.*⁴

Ҳама тофтӣ бар ҷаҳон яксара,
Чу урдибиҳишт офтоб аз бара.*⁵

Зи гетӣ туро дода шохӣ*⁶ Худой,
Миҳонат ҳама пеш буда ба пой.

150 Накардӣ Худои ҷаҳонро сипос,
Набудӣ ба динпарварӣ раҳшинос.*^{7*8}

1. ТПЗМ – Барорандаи урмузди меҳин,
Нигорандаи осмону замин.

2. М – нокоста.

3. М – меҳтари сарфароз

4. М – корсоз.

5. И – б. 146-148 нест.

6. М – баргузида.

7. Л – бар ин роҳи Яздон шинос.

8. М – ту бераҳ бад-ин раҳ шинос.

Аз он пас, ки Эзад туро шоҳ кард,
Яке пири чодут бeрoҳ кард.

Чу огоҳии ин сӯи ман расид,
Ба рӯзи сапедам ситора падид,

Навиштам*¹ яке номаи дӯствор,*²
Ки ҳам дӯст будам-т, ҳам нек ёр.

Чу нома бихонӣ, сару тан бишӯй,
Фиребандаро низ манмой рӯй.

155 Мар он бандҳо аз миён боз кун,
Ба шодӣ маи равшан оғоз кун,

Маяфкан ту ойини шоҳони хеш,
Бузургони гетӣ ки буданд пеш.

Ар эдун, ки бипзирӣ ин нек панд,
Зи туркон ба чонат наёяд*³ газанд.*⁴

Замини кашониву туркону Чин
Туро бошад он ҳамчу Эронзамин.

Ба ту бахшам ин бекарон ганҷҳо,
Ки овардаам гирд бо ранҷҳо.

160 Накӯранг аспони босиму зар,
Ба истомҳо дарнишонда гуҳар.

Ғуломон фириштам-т бо хоста,
Нигорон бо ҷаъди ороста.*⁵

В-ар эдун ки напзирӣ ин панди ман,
Бисой гарон*⁶ оҳанин банди ман.

1. М – Набиштам.

2. М – дустдор.

3. М – туро низ н-ояд.

4. И –б. 156. 157 нест.

5. Л – пероста.

6. М – ба поят расад.

Биёям паси нома то як-ду мох,
Кунам сар ба сар кишваратро табоҳ.

Биёрам сипоҳе зи туркону Чин,
Ки бунгоҳашон барнатобад замин,

165 Биянборам ин рӯди Чайхун ба мушк,
Ба машк оби дарё кунам пок хушк.

Бисӯзам нигорида кохи туро,
Зи бун барканам беҳу шохи туро.

Заминтон саросар бисӯзам ҳама,
Танонтон¹ ба новак бидӯзам ҳама.

Аз эронӣён ҳар ки мард аст пир,
Кунамшон якояк дар он ҷо асир.

Аз эшон наёяд фузунӣ баҳо,
Кунамшон ҳама сар зи танҳо чудо.

170 Зану кӯдаконро биёрам зи пеш,
Кунамшон ҳама банда дар шаҳри хеш.

Заминтон ҳама пок вайрон кунам,
Дарахтон або² бехатон*³ барканам.

Бигуфтам ҳама гуфтани сар ба сар,
Ту жарф андар ин панднома нигар.

ПАЙҒАМБАРОН ФИРИСТОДАНИ АРҶОСП ГУШТОСПРО

Чу пардохт аз нома дастури шоҳ
Ба пеши ҳама меҳтарони сипоҳ,⁴

1. ИЛ – кафантон.

2. Л – дарахтони бо.

3. М – Зи бех он дарахтон ҳама.

4. ИЛ – 6. 173 нест.

Фарозаш навардиду кардаш нишон,
Бидодаш бад-он пири чодуфишон.^{1*2}

175 Бифармудашон гуфт бихрад бувед,
Ба айвони ӯ бо ҳам андаршавед.

Чу ӯро бубинед бар тахту гоҳ,
Кунед он замон хештанро*³ дутоҳ.

-
1. Бихонд он замон назди худ Номхост,
Дигар Бедирафш он ки ӯ ном хост.
Ки Гуштоспи Лухроспшахро бигӯй,
К-аз ин сон чӣ резӣ ҳаме обрӯй?
Гар ин гуфти ман сар ба сар бишнавай,
Бад-он пир бо дини бад награвӣ.
Биёри, бисӯзи варо пеши хеш,
Дигарбора тоза кунӣ кеши хеш.
Гар Охарман аст ӯву носозгор,
Ба дастур гӯяш, варо пешам ор.
Ҳама мӯбадону радонро бихон,
Ба оини эшон биёрой хон.
Бифармой, то пеши эшон дабир
Бихонад мар ин номаи дилпазир
Ба Зардушт гӯяд, ки инро ҷавоб
Ба Арҷосп бинвис ҳам дар шитоб.
Биёвар ту ҳуҷҷат бар ин дини хеш,
Ки то ман кашам рӯй аз кини хеш.
Чу бурҳон бубинам, бад-ӯ бигравам
В-агар беҳуда бошад он, нашнавам.
Ба чизе ки гӯяд ба пешат дурӯғ,
Нигар, то нагирад дилат з-он фурӯғ.
Зи ман бишнава ин рост некӯ сухун.
Ту бар подшо подшоҳӣ макун.
Нигар, то надорӣ варо ростгӯй,
Ки инро набинам ҳаме обрӯй.
Ба ҷуз зарқ чизе надорад ба мушт,
Бас аст ин, ки гӯяд манам Зардухшт.
Нагунаш ҳаме зинда бар дор кун,
Магӯяш аз он низ бо кас сухун.
Фирисодагонро ба раҳ кард зуд,
Шитобед гуфто ба монанди дуд.
Ба ҳамроҳашон кард сесада савор,
Ҳама чангҷӯёни ханҷаргузор.

2. М – чодуситон.
3. М – хеш наздаш.

Бар оини шоҳон намозаш баред,
Ба пешу паси*¹ тахти ӯ мангаред.

Чу ҳарду нишинед дар пеши ӯй,
Сӯи тоҷи тобанда доред рӯй.

Бигӯед пайғоми фаррух-шро,
Аз² ӯ гӯш доред посух-шро.

- 180 Чу посух-шро сар ба сар бишнавед,
Заминро бибӯседу берун шавед.

Шуд аз пеши ӯ кинавар Бедирафш,
Сӯи Балхи бомӣ кашидаш дурафш.

Або ёри ӯ хирасар Номхост,
К-аз ӯ бифканад он ки ӯ ном хост.

Чу аз шаҳри Турон ба Балх омаданд,
Ба даргоҳи ӯ - бар пиёда шуданд.

Пиёда бирафтанд, то пеши ӯй
Бад-он остона ниҳоданд рӯй.

- 185 Чу рӯяш бидиданд бар гоҳ - бар.
Чу хуршед буд аз бари моҳ - бар.

Ниёиш намуданд чун бандагон
Ба пеши каёншоҳи фархундагон.

Бидодандаш он номаи хусравӣ,
Навишта бар ӯ бар хати пеғавӣ.³

Чу шоҳи ҷаҳон номаро боз кард,
Барошуфту печидан оғоз кард.

1. М – тоҷу кай.

2. И – В – аз.

3. ИЛ – паҳлавӣ.

Бихонд он замон зуд*¹ Чомоспро,
Кучо рахнамун буд Гуштоспро.

- 190 Гузинони Эрону испахбадон,
Меҳони ҷаҳондидаву мӯбадон.²

Бихонд он ҳама мӯбадон пеши хеш,
Биёвард Устову бинҳод*³ пеш.

Паямбар-шро хонду мӯбад-шро,
Зарири гузида сипахбад-шро.

Зарири сипахбад бародарш буд,
Ки солори гурдони лашкарш буд.

Ҷаҳонпахлавон будаш он рӯзгор,
Ки кӯдак буд Исфандёри савор.

- 195 Сипахдори лашкар ниғаҳбони кор,
Паноҳи ҷаҳон буду пушти савор.^{4*5}

Ҷаҳон аз бадон вижа ӯ доштӣ,
Ба разм - андарун найза ӯ доштӣ.

Чунин гуфт Гуштосп бо меҳтарон,
Бузургони Эрону кундоварон,⁶

Ки «Арҷосп солори туркону Чин,
Яке нома кардаст зӣ ман чунин».

Бад-эшон намуд он суханҳои зишт,
Ки наздики ӯ шоҳи Турон*⁷ навишт.

1. М – гаронмоя.

2. И –б. 190 нест.

3. М – Авастову Занд оваридаанд.

4. И – б. 195 нест.

5. М – Паноҳи ҷаҳон буду пушти сипоҳ,
Сипахдори лашкар ба кирдори шох.

6. ИЛМ – Ҷаҳондор гуфташ ба фуррух Зарир.
Ба фархунда Чомосп пири дабир.

7. М – кучо шоҳи туркон сӯи ӯ.

200 Чй бинед гуфто бад-ин андарун,
Чй гӯеду фарчоми ин кор чун?

Чй нохуш бувад дӯстӣ бо касе,
Ки моя³ надорад зи дониш басте.

Ман аз тухмаи Эраҷи покзод,
Вай аз тухмаи Тури чодунажод.

Чигуна бувад дар миён оштӣ,
Валекин маро буд пиндоште.

Касе к-аш бувад номи некӯ басте,
Сухан гуфт бояд-ш бо ҳар касе.

ПОСУХ ДОДАНИ ЗАРИР АРҶОСПРО

205 Ҳам он гаҳ чу гуфт ин сухан шаҳрёр,
Зарири сипахдору Исфандёр

Кашиданд шамшеру гуфтанд, агар
Касе бошад андар ҷаҳон сар ба сар,

Ки напсандад ўро ба пайғамбарӣ,
Сар андарнаёрад ба фармонбарӣ,

Наёяд ба даргоҳи фархунда шох,
Набандад миён пеши зебанда гох,

Нагирад аз ў роҳу дини беҳӣ,
Мар ин дини беҳро набошад раҳӣ,

210 Ба шамшер ҷон аз танаш барканем,
Сарашро ба дори барин бар кунем¹.

Сипахдори Эрон, ки номаш Зарир,
Набарда далере чу дарранда шер,

Ба шоҳи ҷаҳон гуфт, к-«Эй номдор,
Чу дастур бошад маро шаҳрёр,

1. Л – барзанем.

Ки посух кунам чоду Арчоспро»,
Писанд омад ин шоҳ Гуштоспро.

«Ҳало, - гуфт, - бархезу посух-ш кун,
Николи тагинони Халлух-ш кун».

- 215 Зариру гаронмоя Исфандёр,
Чу Ҷомосп дастури фархундакор

Зи пешаш бирафтанд ҳар се ба ҳам,
Шуда рух пур аз чину дилҳо диҷам.

Навиштанд нома ба Арчосп зишт,
Ҳам андархури он куҷо ӯ навишт.

Зарири сипахбад гирифташ ба даст,
Чунон ҳам кушода бибурдаш, набаст

Сӯи шоҳ бурду бар ӯ - бар бихонд,
Ҷаҳондор Гуштосп хира бимонд.

- 220 Зи доно сипахбад Зарири савор,
Зи Ҷомоспв-аз пураш Исфандёр.

Бубасту навишт аз бараш номи хеш,
Фиристодагонро бихонданд пеш.

Бигиред гуфто, бари ӯ баред,
Магар з-ин сипас роҳи ман наспаред.

Агар нестӣ андар Устову Занд,
Фиристодагонро зинҳор аз газанд,

Аз ин хоб бедоратон кардаме,
Ҳама зинда бар доратон кардаме.

- 225 Бад-он¹ то бидонистӣ он нобакор,
Ки гардан наёзад або шаҳрёр.

1. Л – чунин.

Бияндохт нома, бигуфто, гиред,
Ҳаминро*¹ сӯи турки чоду баред.

Бигӯед хушат фароз омадаст,
Ба хуну ба хокат ниёз омадаст.

Зада бод гардан-ту хаста равон,
Ба хок - андарун рехта устухон.^{2*3}

Ба даймоҳ ар эдун ки хоҳад Худой,
Бипӯшам бузург оханина қабой,

- 230 Ба Туронзамин андарорам сипоҳ,
Кунам кишвари Гургсорон табоҳ.

БОЗГАШТАНИ ФИРИСТОДАГОНИ АРҚОСП БО ПОСУХИ ГУШТОСП

Сухан чун ба сар бурд шоҳи замин,
Сипаҳбад-шро хонду кард офарин.

Супурдаш бад-ӯ, гуфт бардорашон,
Аз Эрону ин марз бугзорашон.

Фиристодагони сипаҳдори Чин
Зи пеши қаҳондор шоҳи замин

Бирафтанд ҳарду шуда хоксор,
Қаҳондорашон рондаву карда хор.

- 235 Аз Эрони фарруҳ ба Халлуҳ шуданд,
Валекин ба Халлуҳ на фарруҳ шуданд.

Чу аз дур диданд айвони шох,
Зада бар сараш -бар дурафши сиёҳ,

1. М – Мар инро.
2. Л – б. 228 нест.
3. М – миён.

Фуруд омаданд аз чаманда*¹ сутур,
Шикаста дилу чашмҳо гашта кӯр.

Пиёда бирафтанд то пеши ӯй,
Сияҳшон равону шуда зард рӯй.

Бидодандаш он номаи шахрёр,
Ба посух навишта Зарири савор.²

240 Дабираш мар он номаро баркушод,
Бихондаш бар он шоҳи пеғунажод.

Навишта дар он номаи шахрёр,
Сароҳанги мардон*³ набарда савор.⁴

Расид он навишта фуру мойвор,
Ки бинвишта будӣ бари шахрёр.⁵

Шунидему диди суханҳо, кучо
Набудӣ ту мар гуфтанахро сазо.

На бинвиштанӣ буд, на бинмуданӣ,
На бархонданӣ буд, на ушнуданӣ.

245 Чунин гуфта будӣ ту то чанд гоҳ,
Сӯи кишвари хуррам орам сипоҳ.

1. М – чаҳанда.

2. ТПЗМ – Бирафмуд хондан дабирон-шро,
Зи Турон ҷавонону пирон-шро.
Дабирон-шро гуфт нома нахуст
Саросар бихонед бар ман дуруст.

3. М – Эрон.

4. Л – б. 240, 241 нест.

ТПЗИЛМ – Паси шоҳ Лӯҳросп Гуштоспшоҳ
Нигаҳдори гетӣ, сазовори гоҳ
Паямбар фиристод зӣ ман Худой.
Меҳонаш ҳама пеш карда ба пой.
Ҳама гӯядат, эй палиди сутург,
Кучо пайкарат пайкари шеру гург*,
Зада сар зи оину дини беҳӣ,
Расида ба дилкажживу гумраҳӣ.

*Л – б. сеюм нест.

5. М – б. 242 нест.

На ду моҳ бояд ҳама, на чаҳор,*¹
Ки мо худ биёрем шерони кор.

Ту бар хештан - бар маяфзой ранҷ,
Ки мо худ кушоем дарҳои ганҷ,

Биёрем гурдон ҳазорон ҳазор,
Ҳама кордида, ҳама номдор.

Ҳама Эраҷизодаи паҳлавӣ,
На Афросиёбиву на пайғавӣ.

250 Ҳама шоҳчеҳру ҳама моҳрӯй,
Ҳама ростболо, ҳама ростгӯй.

Ҳама аз дари подшоҳиву гоҳ,
Ҳама аз дари ганҷу тоҷу сипоҳ.²

Ҳама найзадорону шамшерзан,
Ҳама лашкаророву лашкаршикан.

Ҳама найза бар дасту бора ба зин,
Набишта ҳама номи ман бар нигин.

Ҳама динпазиру ҳама хушёр,
Ҳама аз дари ёраву гӯшвор.

255 Чу донанд к-ам кӯс бар пил баст,
Суми аспӣ эшон кунад кӯҳ паст.³

Чу ҷавшан бипӯшанд рӯзи набард,
Зи ҷархи барин бугзаронанд гард.

Ба зин - андарун гашта чун кӯҳ сахт,
Сари кӯҳ аз эшон шуда лахт-лахт.

1. М – На то чанд моҳу на то рӯзгор

2. И –б. 246 – 251 нест.

3. ТПЗЛ – Ҷаҳоншон нафарсуда аз ранҷи оз,
Ҳама шергиру ҳама размсоз.

Аз эшон ду гурди гузида савор,
Зарири сипаҳдору Исфандёр.

Чу эшон бипӯшанд аз оҳан қабой,
Ба хуршеду моҳ*¹ андароранд пой.

260 Чу бар гардан оранд кӯбанда гурз,
Ҳама тобад аз фаррашон фарру бурз.

Чу эшон биистанд пеши сипоҳ,
Туро кард бояд ба эшон нигоҳ.

Ба хуршед монанд бо тоҷу тахт,
Ҳама тобад аз чехрашон фарру бахт.

Чунинам гавонанду испаҳбадон,
Гузида*² писандидаам мӯбадон.

Ту Ҷайхун маянбор ҳаргиз ба мушк,
Ки ман баркушоям дари ганҷи хушк.³

265 Ба рӯзи набард ар бихоҳад Худой,
Ба разм андарорам сарат зери пой.

Чу солор аз ин гуна нома бихонд,
Фуруд омад аз тахту хира бимонд.

Сипаҳбад-шро гуфт: «Фардо пагоҳ
Бихон аз ҳама подшоҳӣ сипоҳ».

Тагинони лашкар, гузинони⁴ Чин,
Бирафтанд ҳар сӯ ба Туронзамин.*⁵

1. М – ҷанги сипеҳр.

2. М – Ситуда.

3. ТПЗ – Агар тоби теғам ба Ҷайхун расад,
В-агар боди гурзам ба хомун расад,
Ба хомун - дарун пил гирён шавад,
Ба Ҷайхун - дарун об бирён шавад.

4. И – Саворони туркону гурдони.

5. М – Пас аз б. 268 ин б. омада:
Ҳама пок хонданд лашкар-шро,
Сари марздорони кишвар-шро.

Бародар буд ўро ду аҳриманон,
Яке Кӯҳраму дигар Андирамон.

- 270 Бидодандашон кӯсу пилу дурафш,
Биёраста сурху зарду бунафш.

Бад-эшон бубахшид сесад ҳазор,
Гавони гузида набарда савор.

Дари ганҷ букшоду рӯзӣ бидод,
Бизад нои рӯин, буна барниҳод.

Сабук хонд Кӯҳрам бародар-шро,
Бад-ӯ дод якдаст лашкар-шро,

Ба Андирамон дод дасти дигар,
Худ андар миёна бубастӣ камар.*¹

- 275 Яке турк буд, номи ӯ Гургсор,
Гузашта бар ӯ-бар басе рӯзгор.

Сипахро бад-ӯ дод испаҳбадӣ,
Ту гуфтӣ надонад ҳаме чуз бадӣ.²

Бародар-шро он ки буд Бедирафш,
Бидодаш яке гургпайкар дурафш.³

Яке ном будаш Хашоши далер,
Пиёда бирафтӣ бари наррашер.

Сипаҳ дидабон кардашу пешрав,
Дурафшаш кашиданду шуд пеш гав.

1. М – Дигар даст додаш ба Андирамон,
Худ он гаҳ биистод андар миён.

2. И –б. 274 -276 нест.
ТПЗ – Зи Оҳармани бадкуниш буд батар,
Ба ҷанг - андарун буд силоҳаш табар,
Шабу рӯз кораш будӣ сӯхтан,
Ҳамон номи бодафраҳӣ тӯхтан.

3. Л –б. 274 -277 нест.

280 Яке турк буд, номи ӯ Ҳушдев,
Ба соқа фиристод турконхидев.

Нигаҳ дор, гуфто, ту пушти сипоҳ,
Гар аз мо касе боз гардад зи роҳ,

Ҳам он чо ки биниш, дар чой куш,^{1*2}
Нигар, то бидорӣ бад-ин кор ҳуш.³

Бад-ин сон ҳама рафт бо тез ҳашм,
Пур аз хун будаҳ дил, пур аз об чашм.

Ҳама кард ғорат, ҳама сӯхт коҳ,
Дарахтон ҳама канд бо беҳу шох.

285 Даровард лашкар ба Эронзамин
Шаҳи кофирон дил пуруганда кин.

ГИРД ОВАРДАНИ ГУШТОСП ЛАШКАРИ ХУДРО

Чу огоҳӣ омад ба Гуштоспшоҳ,
Ки солори туркони Чин бо сипоҳ

Биёрусту чунбид^{*4} аз чои хеш,
Хашоши далераш^{*5} фиристод пеш.⁶

Сипаҳбад-шро гуфт: Фардо пагоҳ
Биёрой пилон, биёвар сипоҳ!

Сӯи марздорон-ш нома навишт,
Ки Хоқон раҳи роду мардӣ биҳишт.

1. И – Ҳар он чо ки ёбӣ, ҳам он чо бикуш.

2. М – Ҳар он чо ки ёбӣ, мар ӯро бикӯш.

3. ТПЗ – Дигар буд туркеву номаш Табах
Бад-ӯ гуфт, меҳор қалби сипаҳ.

4. М – Бароросту омад худ.

5. М – палидаш.

6. ТПЗИЛМ – Чу бишнид, к-ӯ рафт бо лашкараш,
Ки вайрон кунад он ҳама кишвараш.

290 Биёед яксар ба даргоҳи ман,
Ки бар марз бугзашт бадҳоҳи ман.

Чу нома сӯи родмардон расид,
Ки омад ҷаҳонҷӯй душман падид,

Сипоҳе биёмад ба даргоҳи шоҳ,
Ки чандон набуд бар замин - бар гиёҳ.

Зи баҳри ҷаҳондор шоҳи каён
Бубастанд гурдони гетӣ² миён.

Ба даргоҳи хусрав ниҳоданд рӯй
Ҳама марздорон ба фармони ӯй.

295 Наёмад бар ин - бар басе рӯзгор,
Ки омад ба даргаҳ ҳазорон ҳазор.

Фароз омада буд мар шоҳро,
Кай*¹ номдори накӯхоҳро.

Ба лашкаргаҳ омад, сипаҳро бидид,
Ҳар он кас ки² шоиста буд³, баргузид.

Аз он шодмон гашт фархунда шоҳ,
Дилаш гашт хира зи чандон сипоҳ.

Дигар рӯз Гуштосп бо мӯбадон,
Радону бузургону испаҳбадон

300 Кушод он дари ганҷи пур карда Ҷам,
Бидод ӯ сипаҳро дусола дирам.

Чу рӯзӣ бубахшиду ҷавшан бидод,
Бизад ною кӯсу буна барниҳод.

Бифармуд бурдан ба пеши сипоҳ
Дурафши ҳумоюни фархунда шоҳ.

1. М – Гави.

2. И – касеро.

3. Л – ки шоиста буд размро.

Сӯи разми Арҷосп лашкар кашид,
Сипоҳе ки ҳаргиз чунон кас надид.

Зи торикии гарду аспу сипоҳ
Касе рӯзи равшан надиду на моҳ.

305 Зи бас бонги аспону бонги хурӯш
Ҳама нолаи кӯс нашонид гӯш.

Дурафшони бисёр афрошта,
Сари найзаҳо з-абр бугзошта.

Чу руста дарахт аз бари кӯҳсор,
Чу беша наистон ба вақти баҳор.

Аз ин сон ба фармони Гуштоспшоҳ
Зи кишвар ба кишвар ҳама шуд сипоҳ.

ГУФТАНИ ҶОМОСП АНҶОМИ РАЗМ БО ГУШТОСП

Чу Аз Балхи бомӣ ба Ҷайхун расид,^{*1}
Сипаҳдор^{*2} лашкар фуруд оварид.^{*3}

310 Бишуд шаҳрёр аз миёни сипоҳ,
Фуруд омад аз аспу бар шуд ба гоҳ.

Бихонд он замон шоҳ Ҷомоспро,
Кучо раҳнамун буд Гуштоспро.

Сари мӯбадон буду шоҳи радон,
Ҷароғи бузургону испаҳбадон.

Чунон поктаи буду покизаҷон,
Ки будӣ бар ӯ ошкоро ниҳон.

Ситорашиносе гаронмоя буд,
Або ӯ ба дониш киро^{*4} поя буд.

1. М – шуданд.

2. М – сипаҳдору.

3. М – омаданд.

4. М – Ба фарҳангу дониш.

315 Бипурсид аз ӯ шоҳу гуфто: «Худой
Туро дини беҳ доду покиза рой.¹

Чу ту нест андар ҷаҳон ҳеҷ кас,
Ҷаҳондор дониш туро доду бас.

Бибояд-т кардан зи ахтар шумор,
Бигӯӣ ҳама мар маро рӯи кор,

Ки чун бошад анҷому² фарҷоми ҷанг,
Киро пеш³ хоҳад буд ин ҷо диранг».

Наёмад-ш хуш⁴ пир Ҷомоспро,
Ба рӯи диҷам гуфт Гуштоспро,

320 Ки эӣ кошкӣ Эзади додгар
Надодӣ маро ин хирад в-ин ҳунар.

Маро гар набудӣ хирад, шаҳрёр,
Накардӣ зи ман буданӣ хостор.

Бигӯям ман ин в-ар нагӯям ба шоҳ,
Кунад мар маро шоҳи шоҳон табоҳ⁵.

Ҷаҳондор гуфто: «Ба номи Худой,
Бад-ин номи диновари покрӣ,

Ба ҷони Зарир он набарда савор,
Ба ҷони гаронмоя Исфандёр,

325 Ки ҳаргиз ба рӯи ту ман бад кунам,
На фармоямат бад, на ман х(в)ад кунам.⁶

1. И –б. 315 нест.

2. ИЛ – оғозу.

3. ИЛ –беш.

4. И – Наёмад хуш ин.

5. ТПЗИЛМ – Агар бо ман аз дод паймон кунад,
Ки на бад кунад худ, на фармон кунад.

6. Л –б. 325 нест.

Ту харч андар ин кор донӣ бигӯй,
Ки ту чорадониву ман чораҷӯй».¹

Хирадманд гуфт: «Эй гаронмоя шох,
Ҳамеша ба ту тоза бодо кулоҳ!

Бидон, эй набарда каи номҷӯй,
Чу разм оварад, рӯй гурдон бар ӯй.

Бад-он гаҳ кучо бонгу вайла кунанд,
Ту гӯй ҳама кӯхро баркананд.

330 Ба пеш - андар оянд мардони мард,
Ҳаво кира² гардад зи гарди набард.

Ҷаҳон бинӣ он гоҳ гашта кабуд,
Замин пур зи оташ, ҳаво пур зи дуд.

В-аз он захму он гурзҳои гарон,
Ҷунон путку пӯлоди оҳангарон.

Ба мағз-андар афтад таранготилинг,^{*3}
Ҳаво пур кунад нолаи бўру хинг.^{*4}

Шикаста шавад чарху гардунҳо,
Дурафшон биёлояд аз хунҳо.

335 Басе бепадар гашта бинӣ писар,
Басе беписар гашта бинӣ падар.

Нахустин каи номдор Ардашер,
Писар шаҳрёр он набарда далер

Ба пеш афканад тозиён аспӣ хеш,
Ба хок афканад, ҳар кӣ ояд-ш пеш.

1. ТПЗИМ – Зи банда маёзору бугзор хашм,
Хунук он касе к-аш набинад ба чашм.

2. ИЛ – тира.

3. М – таранг.

*3 М – Ки ҳаргиз.

*4 М – ба фарҷом.

4. М – Ҷаҳон пур шавад аз дами шӯру ҷанг.

Пиёда кунад турк чандон савор,
К-аз ахтар набошад мар онро шумор,

Валекин саранчом кушта шавад,
Накӯ номаш андарнавишта шавад.

- 340 Пас озода Шедасп фарзанди шоҳ
Ба кинаш кунад тез аспи сиёҳ.

Дижам гардаду теғро баркашад,
Битозад бaсе аспу мардум кушад.

Саранчом бахташ кунад хоксор,
Бараҳна шавад он сари тоҷдор.

Биёяд пас он гоҳ фарзанди ман,
Бубаста миён бар миёнбанди ман.

Абар кини Шедасп фарзанди шоҳ
Чу Рустам биёяд миёни сипоҳ.

- 345 Бaсе номдорону гурдони Чин,
Ки он шери гурд афканад бар замин.

Бaсе ранҷ бинад ба разм-андарун,
Шаҳи хусравонро бигӯям¹ ки чун

Дурафши фирӯзандаи ковиён
Бияфканда бошанд эрониён.

Гиромӣ ки бинад зи асп-андарун,
Дурафши хумоюн пур аз хоку хун,

Дар ояд аз он пушти аспаш ба зер,
Бигирад дурафшу барорад далер.

- 350 Ба як даст шамшеру дигар дурафш,
Бигирад бад-он чо дурафши бунафш.²

1. Л – Сари хусравонро нагӯям.

2. Л – б. 348 – 350 нест.

Аз ин сон ҳамеафканад душманон,
Ҳаме барканад чони оҳарманон.

Зи ногоҳ душман ба шамшери тез
Яке дасти ӯ афканад аз ситез.

Гиромӣ ба дандон бигирад дурафш,
Бидорад ба дандон дурафши бунафш.

Ба як даст душман¹ кунад нопадид,
Шигифтитар аз кори ӯ кас надид.

355 Яке турк тире занад бар бараш,
Ба хок андарорад сару афсараш.

Пас озода Настур пури Зарир
Ба пеш афканад асп чун наррашер.

Чу ояд саранҷом пирӯз боз,
Абар душманон даст карда дароз.

Биёяд пас он баргузида савор,
Писар шаҳрӯри ҷаҳон Невзор.

Аз он душманон бифканад*² шаст мард,
Намонад яке паҳлави дастбард.

360 Саранҷом туркон ба тираш зананд,
Тани пилвораш ба хок афкананд.

Биёяд пас он наррашери далер,
Набардасавор он ки номаш Зарир.

Ба пеш андарояд гирифта каманд,
Нашаста абар аспи тозӣ саманд,

Або ҷавшани зар дурахшон чу моҳ,
Бад-ӯ - андарун хира гашта сипоҳ.

1. ИЛ – Басе душманонро.

2. М – Зи оҳарманон афканад.

Бигирад зи гурдони лашкар ҳазор,
Бибандад, фиристад бари¹ шахрёр.

- 365 Ба ҳар чо ки бинҳад ҳамон шоҳ рӯй,
Ҳама ронад аз хуни бадҳоҳ қўй.²

Наистад кас он паҳлавӣ шоҳро,
Сутӯҳ оварад шоҳи хиргоҳро.

Пас афканда бинад бузург Ардашер,
Сияҳ гашта рухсору тан чун зарир.

Бигиряд бар ӯ зору гардад нажанд,
Барангезад он тозиаспи саманд.

Ба ҳокон ниҳад рӯй бо ҳашми тез,^{*3}
Ту гӯй надидаст ҳаргиз гурез.^{*4}

- 370 Чу андар миён бинад Арҷоспро,
Ситоиш кунад шоҳ Гуштоспро.

Сафи душманон сар ба сар бардарад,
Зи гетӣ сӯи ҳеч кас нангарад.

Ҳама хонад ӯ Занди Зардуштро,
Ба Яздон супурда кай^{*5} пуштро.

Саранҷом гардад бар ӯ тира бахт,
Бурида шавад он гузида дарахт.

Биёяд яке номи ӯ Бедирафш,
Сӯи найза дорад дурафши бунафш.

- 375 Наёрад шудан пеши гурди гузин,
Нишинад ба роҳи вай андар камин.

1. ИЛ – сӯи.

2. ТПЗМ – Ситоянда он гурдро ҳар касе
Чу букшад зи гурдони лашкар басте.

3. М – ҳашму кин.

4. М – гӯй ки хоҳад рабудаши зи зин.

5. М – Зи гетӣ ба Яздон кунад.

Бубандад бар ӯ*¹ роҳ чун пили маст,
Яке теги захробдода ба даст.²

Чу шоҳи чаҳон бозгардад зи разм,
Ту гӯй ки берун хиромад зи базм.

Бияндозад он турк тире бар ӯй,
Наёрад шудан ошкоро ба рӯй.

Абар дасти он Бедирафши палид
Шавад шоҳи озодагон нопадид.

- 380 Ба туркон барад бораву зини ӯй,
Кӣ хоҳад бичуст он замон кини ӯй?

Пас ин лашкари номдори бузург
Ба душман дарафтанд чун шеру гург.

Ҳама барзананд ин бар он, он бар ин,
Зи хуни ялон сурх гардад замин.

Ялонро бибошад ҳама рӯй зард,
Ҳама ларза афтад ба мардони мард.

Барояд ба хуршед гарди сипоҳ,
Набинад кас аз гард хуршеду моҳ.

- 385 Фуруғи сари найзаву тиру теғ
Битобад чунон чун ситора зи меғ.³

Пас он Бедирафши палиди сутург
Ба пеш андарояд чу дарранда гург.

1. М – Нишинад бар он роҳ.

2. И –б. 376 нест.

3. ТПЗИЛМ – В-аз он захм гурдон кучо мезананд,
Яке бар дигар-бар ҳама афкананд.
Ҳама хаставу кушта бар якдигар
Падар бар писар писар бар падар.
В-аз он зориву нолаи хастагон
Ба банд андароянд пойистагон
Ва чандон аз он кушта ояд сипоҳ,
Кӣ аз хунашон тар шавад размгоҳ.*

* И –б. охир нест.

Ҳамон теғи захробода ба даст,
Ҳаме тозад ӯ бора чун пили маст.

Ба дасти вай-андар фаровон сипоҳ
Табаҳ гардад аз баргузинони шоҳ.

Биёяд пас он фаррух Исфандёр,
Сипоҳ аз паси пушту Яздон-ш ёр.

- 390 Абар Бедирафш афканад растахез¹
Аз ӯ чома*² пурхуну ҷон пурситез.

Мар ӯро яке теғи ҳиндӣ занад,
Ба зин нимаи тан-ш зер афканад.

Бигирад пас он оҳанин гурзро,
Битобонад он фарраву бурзро.

Ба як ҳамла аз чояшон бугсилад,
Чу бугсисташон, бар замин кай ҳилад.³

Ба нӯки сари найзашон барчинад,
Табаҳшон кунад поку бипроканад.

- 395 Гурезад*⁴ саранҷом солори Чин,
Аз Исфандёр он каи б-офарин.

Ба Турон ниҳад рӯй бугрехта,
Шикаста дилу дидаҳо рехта.

Биёбон гузорад ба андак сипоҳ,
Шавад шоҳ пирӯзу душман табоҳ.

Бидон, эй гузида сари хусравон,
Ки ман ҳар чи гуфтам, набошад ҷуз он.

1. Л – асп тез.

2. М – дида.

3. ИЛ – б. 393 нест.

4. М – гурезон.

Набинӣ зи ман як сухан бешу кам,
Ту з-ин пас макун рӯй бар ман дижам.

- 400 Ман инро ки гуфтам, нагуфтам магар
Ба фармонат, эй шоҳи пирӯзгар.

В-аз он пас, ки пурсид фархунда шоҳ
Аз он жарфдарёву торикчоҳ,

Надидам, ки бар шоҳ бинхуфтаме,
В-агарна ман ин роз кай гуфтаме?»

Чу шоҳи ҷаҳондор бишнид роз,
Бар он гӯшаи тахт хусбид боз.

Зи дасташ бияфтод заррина гурз,
Ту гуфти бирафташ ҳама фарру бурз.

- 405 Ба рӯй-андар афтоду беҳуш гашт,
Нагуфташ сухан низу хомӯш гашт.

Чу боз омадаш ҳуши шах, шахрёр
Фуруд омад аз тахту бигрист зор.

«Чӣ бояд маро, -гуфт,-шоҳию гоҳ,
Ки рӯзам ҳаме гашт хоҳад сиёҳ.

Ҳаме рафт хоҳанд моҳони¹ ман,
Далеру саворону шоҳони ман.²

Чӣ бояд маро подшоҳию бахт –
Тавоноиву лашкару тоҷу тахт?

- 410 Ки бо он кӣ бар ман гиromитаранд,
Гузিনি сипоҳанду номитаранд.³

1. И – шоҳони.

2. И – Ҷароғони Лӯҳроспу моҳони ман.

3. И –б. 210 нест.

Ҳама рафт хоҳанд аз пеши ман,
Зи тан баркананд ин дили реши ман.¹

Ба Ҷомосп гуфт: Ар чунин аст кор
Ба ҳангоми рафтан сӯи корзор,

Нахонам набарда бародар-мро,
Насӯзам дили пир модар-мро.

Нафармоямаш низ рафтан ба разм,
Сипахро супорам ба фаррух Гуразм.

415 Каёнзодагон бо чавонони ман,
Ки ҳар як чунон чун тану ҷони ман,

Бихонам ҳама сарбасар пеши хеш,
Напӯшам зиреҳшон, нишонам ба пеш.

Чигуна расад нӯки тири хаданг,
Бар ин осмон бар шуда кӯху санг?»

Хирадманд гуфто ба шоҳи замин,
Ки «Эй нехӯ шоҳи боофарин,

Гар эшон набошанд пеши сипох,
Ниҳода ба сар-бар зи оҳан кулоҳ,

420 Кӣ ёрад шудан пеши гурдони Чин,
Кӣ боз оварад фарраву пок дин?

Ту 3-ин хок бархезу бар шав ба гоҳ,
Макун фарраи подшоҳӣ табоҳ,

Ки рози удояст 3-ин чора нест,
Худованди гетӣ ситамкора нест.

Аз андӯх хӯрдан набошад-т суд,
Куҷо буданӣ буд, ин кор буд.

1. Л –б. 410.411 нест.

Макун дил-тро бештар з-ин нажанд,
Ту доди чахонофарин кун писанд».¹

- 425 Бидодаш бaсe панду бишнид шoх,
Чу хуршeдгун гашту бар шуд ба гoх.

Нишaст аз бари гoх, бинҳoд дил
Ба разми чaҳoнчӯй шoҳи Чигил.

Аз андешaи дил нaёмaд-ш хoб,
Ба разму набардаш гирифта шитoб.

ЛАШКАРҲО ОРОСТАНИ ГУШТОСП ВА АРЧОСП

Чу Чомoсп гуфташ сапeдa дамид,
Фурӯғи ситoрa шудa нoпадид.²

Аз он чo хиромид тo размгoх,
Фуруд овaрид он гузида сипoх.

- 430 Ба гoҳe ки бoди сапeдaдамoн
Ба кoх oрад аз бoғ бӯи гулoн,³

Фиристoд бар ҳар гӯe дидабoн,
Чунoн чун буд oини oзoдагoн.

Биёмaд савoрeву гуфташ ба шoх,
Ки «Шoҳo, ба нaздикий oмaд сипoх.

Сипoҳeст, эй шaҳрёри зaмин,
Ки ҳaргиз чунoн н-oмaд аз Турку Чин.

Ба нaздикии мo фуруд oмaдaнд,
Ба кӯху дару дaшт хaймa зaдaнд».⁴

- 435 Сипaҳдoрaшoн дидбoн бaргузид,
Фиристoду дида ба дида рaсид.

1. И – 422 – 424 нест.

2. И – Чу шaб рaфту oмaд сапeдa пaдид,
Бизaд кӯс бaр пилу лaшкaр кaшид.

3. И –б. 430 нест.

4. И – 434 нест.

Пас озод Гуштосп шоҳи далер
Сипаҳбад-шро хонд фаррух Зарир.

Дурафше бад-ӯ доду гуфто: «Битоз,
Биёрой пилону лашкар бисоз!»

Сипаҳбад бишуд лашкараш рост кард,
Ҳама разми солори Чин хост кард.

Бидод он чаҳондор панҷаҳ ҳазор
Савори гузида ба Исфандёр.

440 Бад-ӯ дод як даст аз он лашкараш,
Ки шерӣ дилаш буду пилӣ бараш.

Дигар даст лашкар-шро ҳамчунин
Сипоҳе биёрост хубу гузин.¹

Ба гурди гиромӣ супурд он сипоҳ,
Ки фарзанди ӯ буду ҳамтои шоҳ.

Кучо шоҳ Шедасп хондиш ном
Сарафрозу гарданкашу шодком.²

Чу панҷаҳ ҳазор аз савори далер
Сипаҳбад-шро дод фаррух Зарир,

445 Бад-ӯ дод лашкар миёни сипоҳ,
Ки шери жаён буду ҳамтои шоҳ.

Паси пушти лашкар ба Настур дод,
Чароғи сипаҳдори фаррухнаҷод.

Чу лашкар биёрост, бар шуд ба кӯҳ,
Ҷамӣ гашта аз ранҷу гашта сутӯҳ.

Нашаста бар он хуб тобанда гоҳ,
Ҳама кард аз он ҷо ба лашкар нигоҳ.

1. И – боофарин.

2. ИМ – б. 443 нест.

Пас Арчосп - шоҳи саворони Чин
Биёрост лашкар-шро ҳамчунин.

- 450 Чудо кард аз ӯ халлухӣ сад ҳазор,
Чаҳонозмуда, набардасавор.

Фиристодашон назди он Бедирафш,
Ки кӯси меҳӣ дошту заррин дурафш.

Бад-ӯ дод як даст аз он лашкараш,
Ки шери яла н-омадӣ ҳамбараш.

Дигар дастро дод бар Гургсор,
Бидодаш савори гузин сад ҳазор,

Миёнгоҳи лашкар-шро ҳамчунин
Сипоҳе биёрост хубу гузин.

- 455 Бидодаш бад-он ҷодуи хешком,
Кучо Номхост аз далерон-ш ном.

Худу садҳазорон савори гузин¹
Намуда ҳама дар ҷаҳон дасти кин,^{2*3}

Нигоҳаш ҳама дошт пушти сипоҳ,
Ҳама кард ҳар сӯ ба лашкар нигоҳ.

Писар дошташ як гаронмоя мард,
Ҷаҳондидаву сарфарози набард.

Савори гаронмоя, номаш Кухарм,
Расида басте бар сараш сарду гарм.

- 460 Мар он пури худро ниғаҳдор кард,
Бад-он лашкаророй солор кард.

1. И – Саворони гурд.

2. И – дастбурд.

3. М – Дигар сад ҳазораш саворони гурд,
Намуда ҳама дар ҷаҳон дастбурд.

ОҒОЗИ РАЗМИ ЭРОНИЁНУ ТУРОНИЁН ВА КУШТА ШУДАНИ АРДАШЕРУ ШИРӮ ВА ШЕДАСП

Чу андаргузашт он шабу гашт рӯз,
Битобид хуршеди гетифуруз,¹

Ба зин барнишастанд ҳарду сипох,
Ҳаме дид аз он кӯҳ Гуштоспшоҳ.

Чу аз кӯҳ дид он шаҳи б-офарин,
Ки андарнишастанд гурдон ба зин,

Сияҳранг Бехзодро пеш хост,
Ки гуфти кӯҳи Бесутун аст рост.

465 Бар ӯ барфиканданд баргустувон,
Бар ӯ барнишаст он гави паҳлавон.²

Чу сафҳои гурдон биёростанд,
Ялон ҳамнабардон ҳаме хостанд.

Бикарданд як тирборон нахуст
Ба сони тагарги баҳорон дуруст.

Бирафт³ офтоб аз ҷаҳон нопадид,
Чӣ донад касе, к-он шигифти надид?

Бипӯшида шуд чашмаи офтоб
Зи пайконҳои дурафшон чу об

470 Ту гуфти ҳаво абр дорад ҳаме
В-аз он абр алмос борад ҳаме.

В-аз он гурздорону найзаварон,
Ки метохтанди бар ину бар он,

1. И –б. 461 нест.

2. И –б. 463 – 465 нест.

ТПИМ – Чу лашкар баробар фуруд омаданд,
Абар пил-бар нои рӯин заданд.

3. ИЛМ –Бишуд.

Ҳаво 3-ин ҷаҳон буд шабгун шуда,
Замин сарбасар пок пурхун шуда.¹

Биёмад нахуст он савори хужир
Пуси шаҳрёрӣ ҷаҳон - Ардашер.

Ба овардгоҳ рафт чун пили маст,
Ту гуфтӣ магар Туси испаҳбад аст.

- 475 Бад-ин сон ҳаме гашт пеши² сипоҳ,
Набуд оғаҳ аз баҳши хуршеду моҳ.

Биёмад яке новакаш бар миён,
Гузоранда шуд бар силеҳи каён.

Зи бӯр - андар афтод хусрав нагун,
Тани покаш олуда шуд, пур зи хун.

Дареғ он нақӯрӯи тобон чу моҳ,
Ки бозаш надид он хирадманд шоҳ.

Биёмад пас озода Шерӯ чу гард,
Дилаш гашт пурхуну рухсор зард.

- 480 Ба пеш - андар омад ба даст - андаро
Ба заҳр обдода яке ханҷаро.

Ғиреве*³ баровард бар сони шер,
Басе душман овард чун гӯр зер.

Абар кини он шоҳзода савор
Бикушт аз саворони душман⁴ ҳазор.

Ба ҳангомаи бозгаштан зи ҷанг,
Ки рӯи замин карда буд ранг-ранг.

1. И –б. 472 нест.
2. Л –гирди.
3. М – Хурӯше.
4. И – ҷангӣ.

Биёмад яке тираш андар қафо,
Бияфтод он шоҳзода зи по.¹

- 485 Дареғ он набарда гаронмоя гурд,
Ки нодида боз он падарро бимурд.

Биёмад пасаш боз Шедаспи шоҳ,
Ки монандаи шоҳ буд ҳамчу моҳ.

Яке борае барнишаста чу нил,
Ба так ҳамчу оху, ба тан ҳамчу пил.

Ба овардагах рафту найза бигошт,
Чу лахте бигардиду бора бидошт,

Бигуфто: «Кадом аст Кӯҳрам сутург,
Кучо пайкараш пайкари бабру гург?»

- 490 Биёмад яке деу гуфто: «Манам,
Ки бо гурсуна шер дандон занам».

Ба найза бигаштанд ҳар ду чу бод,
Бизад туркро найзае шоҳзод.

Аз асп андар оварду бибрид сар-ш,
Ба хок андарафканд заррин камар-ш.

Ҳамае гашт дар пеши гурдони Чин,
Ба сони яке кӯҳ бар пушти зин.

Ҳамоно чун ӯ низ дида надид,
Зи хубӣ кучо буд, чашмаш расид.

- 495 Яке турк тире бар ӯ - бар кушод,
Шуд он хусрави шоҳзода ба бод.

Дареғ он шаҳи парварида ба ноз,
Шуда рӯи ӯ боб нодида боз.²

1. ИЛ – Шуд он хусрави шоҳзода фано.

2. И – б. 492 – 495 нест.

КУШТА ШУДАНИ ГИРОМӢ ПУРИ ЧОМОСП ВА НЕВЗОР

Биёмад пас аз сарварони сипох,
Пуси¹ Таҳм Чомосп дастури шох.

Набарда саворе Гиросиш ном,
Ба монандаи пури Дастони Сом.

Яке чармае^{*2} барнишаста саманд,
Накӯ гомзан бораи бегазанд.

500 Ба пеши сафи чиниён истод,
Худованди додорро кард ёд.

«Кадам аст, гуфт, аз шумо шердил,
Ки ояд сӯи найзаи қонгусил?

Куҷо бошад он ҷодуи хешком,
Куҷо Номхост аз ҳазорон-ш ном»?

Бирафт он замон пеши ӯ Номхост,
Бар он асп гуфтӣ, ки кӯҳа-ст рост.

Бигаштанд ҳарду савори хужир,
Ба гурзу ба найза, ба шамшеру тир,

505 Гироси гаве буд бо зӯри шер,
Натобид бо ӯ савори далер.³

Гирифт аз Гироси набарда гурег,
Ки зӯри каён диду бурранда тег.

Гироси хиромид бо хашми тез,
Дил аз кинаи хастагон пурситез,

Миёни сафи душман - андар фитод,
Пас аз домани кӯҳ бархост бод.

1. И – писар.

2. М – Чарма.

3. И –б. 505 нест.

Сипох аз ду сӯ дар ҳам овехтанд,
Пас аз домани кӯҳ бархост бод.

Сипох аз ду сӯ дар ҳам овехтанд,
Яке гарди тира барангехтанд.

- 510 Бад-он шӯриш андар миёни сипох,
Аз он захми шамшеру гарди сиёҳ

Бияфтод аз дасти эронӣён
Дурафши фирӯзандаи ковиён.

Гиромӣ бидид*¹ он дурафши чу нил,
Ки афканда буданд аз пушти пил,

Фуруд омаду баргирифташ зи хок,
Бияфшонд аз ӯ хоку бистурд пок.

Чу ӯро бидиданд гурдони Чин,
Ки он найзаи номдори гузин

- 515 Аз он хок бардошт, бистурд бурд,
Ба гирдаш гирифтанд мардони гурд.

Ба гирдаш зи ҳар сӯ ҳаме тохтанд,
Ба шамшер дасташ бияндохтанд,

Дурафши Фаридун ба дандон гирифт,
Ҳаме зад ба як даст гурз, эй шигифт!

Саранҷоми*² кораш бидуштанд зор,
Бад-он гармхокаш фиканданд хор.

Дареғ он набарда савори далер,
Ки бозаш надид он хирадманд пир.³

- 520 Биёмад ҳам он гоҳ Настури шер,
Набарда каёнзода пури Зарир.

1. М – чу дид.

2. Ба фарҷоми.

3. И –б. 519 нест.

Бикушташ бaсe душмaнoн бeшумoр,
Ки oмӯхтa бoд аз пaдaр кoрзoр.

Сaрaнчoм бaргaшт пирӯзy шoд,
Бa пeши пaдaр бoз шyд иcтoд.

Биёмaд пaси ӯ гyзидa сaвoр,
Пyси шaҳрёри чaҳoн Нeвзoр.

Бa зep-aндaрун тeзрaв шyлaкe,
Ки н-oяд чyнoн аз ҳaзoрoн якe.¹

525 Биёмaд бaд-oн тирa oвaрдгoх,
Бa oвoз гyфт: «Эй гyзидa сипoх,²

Кaдoм aст мaрд аз шyмo нoмдoр,
Чaҳoндидaвy гyрдy нaйзaгyзoр?

Бa пeш oядaм зyд нaйзa бa дaст,
Ки дaр пeшaтoн мaрди мaрд oмaдaст».

Сaвoрoни Чин пeши ӯ тoхтaнд,
Бaрaфкaндaнaшрo ҳaмe coхтaнд.³

Сaвoри чaҳoн Нeвзoри дaлeр
Чy пили дижoгoхy дaррaндa шeр⁴

530 Ҳaмe гaшт бaр гирди гyрдoни Чин,
Ту гyфтӣ ҳaмe дaрнaвaрдaд зaмин.⁵

Бикушт аз гaвoни чaҳoн шaст мaрд,
Ҳaмa пaрвaридa бa гaрди нaбaрд.

Пaс aнчoмaш⁶ oмaд якe тири чaрx,
Чyнин oмaдa бyдaш аз чaрx бaрx.

1. И – ҳазор андаке.

2. Л –б. 525 нест.

3. И – Дар афғанданаш чора месохтанд.

4. И –чун наррашер.

5. И –б. 530 нест.

6. ИЛМ – саранчомаш.

Бияфтод аз он шулаки хубранг,
Бимурду бирафт, ин-г фарчоми чанг.

Дареғ он савори гаронмоя шер,
Ки афканда шуд ройгон хир-хир.

535 Чи ҳамчун падар буд ҳамтои ӯй,
Дареғ он накӯ рӯю болои ӯй.¹

Чу кушта шуд он хубчеҳра савор,
Зи гурдон ба гирдаш ҳазорон ҳазор,

Ба ҳар гӯшае дар ҳам овехтанд,
Зи рӯи замин гард ангехтанд.

Баромад бар ин размкардан ду ҳафт,
К-аз эшон саворе замоне нахуфт.

Заминҳо пур аз куштаву хаста буд,
Раҳи бодро гард барбаства буд.

540 Дару даштҳо шуд ҳама лолагун,
Ба дашту биёбон ҳаме рафт хун.²

КУШТА ШУДАНИ ЗАРИР - БАРОДАРИ ГУШТОСП АЗ ДАСТИ БЕДИРАФШ

Ду ҳафта баромад бар ин корзор,
Ки ҳазмон ҳаме тезтар гашт кор.

Ба пеш андаромад Зарири далер,
Саманди бузург андароварда зер.

Ба лашкарғаҳи душман андарфитод,
Чу андар гиё оташи тезу бод.

1. И –б. 535 нест.

2. И –б. 539, 540 нест.

ТПЛМ – Чунон шуд зи бас кушта он размгоҳ,
Ки кас менаёраст* рафтан ба роҳ.

* Л – мушкил тавонист.

Ҳама кушт аз эшону меҳобанид,
Бари ӯ наистод, ҳар к-аш бидид.

- 545 Чу Арҷосп донист, к-он пури шох
Басе номдорон, ки кардаш табох,

Бад-он лашкари хеш овоз дод,
Ки «Барбод хоҳед Халлух ба бод.

Ду ҳафта баромад бар ин-бар диранг,
Набинам ҳама рӯи фарҷоми ҷанг.

Бикарданд гурдони Гуштоспшоҳ,
Басе номдорони лашкар табох.¹

Кунун андаромад миён-тон Зарир,
Чу гурги диҷогоху дарранда шер,

- 550 Бikuшташ ҳама пок мардони ман,
Сарафроз туркону² гурдони ман.

Яке чора бояд сиголидано,
Вагарна раҳи турк молидано,

Ки ин гар бидорад замоне чунин,
На Оёс монад, на Халлух, на Чин.³

Кадам аст мард аз шумо номхоҳ,
Ки ояд падида аз миёни сипоҳ?

Яке мардворе хиромад ба пеш,
Ханида кунад дар ҷаҳон номи хеш?⁴

- 555 Мар ӯро диҳам духтари хешро,
Супорам бад-ӯ лашкари хешро».

1. И –б. 547, 548 нест.

2. И –Саворону хешону.

3. И –б. 552 нест.

4. ТПЗИМ – Ҳар он к-аз миён бора берун занад,
Ба гирд-андараш пеши гардун занад.

Сипоҳаш надоданд посух-ш боз,
Битарсида буд лашкараш з-он гуроз.

Пас он гаҳ даромад чу гурги жаён
Зарири сипаҳбад, ҷаҳонпахлавон¹.

Чу шер андарафтоду чун пили маст
Ҳама куштанову ҳама кард паст².

Чу Арҷосп дид, он замон хира шуд,
Ки рӯзи сапедаш ҳама тира шуд.

560 Дигарбора гуфт: «Эй бузургони Чин,
Тагинону шоҳону гурдони Чин,

Набинед³ хешону пайвастагон,
Набинед⁴ нолидани хастагон?

Ба зери паи он ки ҳаст оташӣ,
Ки сомиш гурз асту тир орашӣ,

Ки таффаши бисӯзад ҳама лашкарам,
Кунун барфурузад ҳама кишварам⁵.

Кадам аст мард аз шумо чирадаст,
Ки берун шавад пеши он пили маст?

565 Ҳар он к-ӯ бад-он гурдкуш ёзадо,
Мар ӯро аз он бора биндозадо,

Яке ганчи пурзарр биспорамаш,
Кулоҳ аз бари чарх бугзорамаш».

Ҳам эдун надод эҷ кас посуҳаш,
Бибуд хираву зардгун шуд руҳаш.

1. Л –б. 557 нест.

2. ТПЗЛ – Ҳама кӯфташон ҳар сӯе зери пой
Сипаҳдори Эрону гурдонхудой.

3. Л –Бубинед.

4. Л – Чунин зор.

5. И –б. 561 – 563 нест.

Се бор ин суханҳо бар эшон биронд,
Чу посух наёмад-ш, хомуш бимонд.

Биёмад пас он Бедирафши сутург,
Палиде, саге, чодуе пиргург.

570 Ба Арчосп гуфт: «Эй бузург¹ офтоб,
Ба беҳу ба бун² ҳамчу Афросиёб,

Ба пеши ту овардам ин ҷони хеш,
Сипар кардам ин ҷони ширин ба пеш.

Шавам пеши он пили ошuftа маст,
Гар эдун ки ёбам бар он пил даст.

Ба хок афканам пеши ин^{*3} шахрёр,
Ба ман бидҳад он лашкари бешумор».

Аз ӯ шод шуд шоҳу кард офарин,
Бидодаш бад-ӯ бораи хешу зин,

575 Ҳамон тез жупини захробдор,
Ки бар оҳанинкӯҳ кардӣ гузор.

Шуд он чодуи зишту нопоктан
Ба назди Зарир-он сари анчуман⁴.

Чу аз дур дидаш бар он саҳму хашм,
Пур аз хок ришу пур аз гард чашм,

Ба даст-андарун гурз чун Соми ял,
Ба пеш-андарун кушта чун кӯҳ тал,

Наёраст рафтан-ш дар пеши рӯй,
Зи пинҳон ҳаме тохт бар гирди ӯй.

1. ИЛ – баланд.

2. Л – фарру ба ман; И – ба тан.

3. М – танаиш гар.

4. ИЛ –б. 576 нест.

580 Зи пинҳон бад-он шоҳзода савор
Бияндохт жўпини захробдор¹.

Гузора шуд аз хусравӣ чавшанаши,
Ба хун тар шуд он шаҳрёрӣ танаши².

Бияфтод аз асп - андарун шаҳрёр,
Дареғ он чавон,^{*3} шоҳзода савор.

Фуруд омад он бедирафши палид,
Силеҳаш ҳама пок берун кашид.

Сӯи шоҳ бардошт аспу камар-ш,
Дурафшу накӯ афсари пургуҳар-ш.

585 Сипоҳаш ҳама бонг бардоштанд,
Дурафш аз бари пил бугзоштанд.

Чу Гуштосп аз кӯҳсар бингарид,
Ба гирд андарун моҳи гурдон надид,

Гумоне барам гуфт, к-он гурдмох,
Ки равшан будӣ з-ӯ ҳамеша сипоҳ,

Набарда бародар-м фаррух Зарир,
Ки шери жаён оваридӣ ба зер,

Фикандаст аз асп, к-аз тохтан,
Бимонданд гурдону з-андохтан.

590 Наёмад ҳама бонги маҳзодагон,
Магар кушта шуд шоҳи озодагон.

Ҳаюне битозид то размгоҳ,
Ба наздикии он дурафши сиёҳ.

1. И – б. 580 нест.

2. И – пас аз б. 581 ин б. омада:

Ба як захм жўпин бар ӯ кор кард
В-аз он пушти аспаш нагунсор кард.

3. М – ончунон.

Бубинед, к-он шоҳи ман чун шудааст,
Ки аз доғи ӯ дил пур аз хун шудааст.

Бад-ин - андарун буд шоҳи ҷаҳон,
Ки омад яке хун зи дида ҷакон.

Ба шоҳи ҷаҳон гуфт: «Моҳи туро,
Ниғаҳдори тоҷу сипоҳи туро

595 Ҷаҳонпахлавон он Зарири савор,
Саворони туркаш¹ бикӯштанд зор.

Сари ҷодувони ҷаҳон Бедирафш
Мар ӯро бияфканду бурд он дурафш.

Чу огоҳии куштани ӯ расид,
Ба шоҳи ҷаҳон марг омад падида.

Ҳама ҷома то пой бидрид пок,
Бад-он тоҷи хуррам бипошид хок.

Чунин гуфт донанда Ҷомоспро,
«Чӣ гӯям кунун шоҳ Лӯҳроспро?

600 Чигуна фиристам фириста ба дар,
Чӣ гӯям бад-он пирғашта падар?

Чӣ гӯям чӣ кардам нигори туро,
Кӣ бурд он набарда савори туро?^{2*3}

Дареғ он гави шоҳзода, дареғ,
Чу тобанда моҳ андарун шуд ба меғ.

Биёред гулгуни лӯҳроспӣ,
Ниҳед аз бараш зини гуштоспӣ.

1. ИЛ – туркон.

2. И – б. 600-601 нест.

3. М – б. 601 нест.

Биёрост мар*¹ чустани кин-шро,
Биварзидани*² дину оин-шро»³

605 Чаҳондида дастур гуфташ би пой,
«Ба кина шудан*⁴ мар туро нест рой».

Ба фармони дастури донои роз
Фуруд омад аз аспу биншаст боз⁵.

Ба лашкар бигуфто: «Кадам аст шер,
Ки боз оварад кини фаррух Зарир?

Кӣ пеш афканад бора бар кини ӯй,
Кӣ боз оварад бораву зини ӯй?»⁶

Пазируфтам ин аз Худои чаҳон,
Пазируфтани ростону меҳон,

610 Ки ҳар к-аз миёна ниҳад пеш пой,
Мар ӯро диҳам духтарамро Ҳумой.

Зи лашкар наёвард кас пой пеш,
Начунбид з-эшон кас аз ҷои хеш.

ОГОҲӢ ЁФТАНИ ИСФАНДӢР АЗ КУШТА ШУДАНИ ЗАРИР

Пас⁷ огоҳӣ омад ба Исфандёр,
Ки кушта шуд он шоҳзода савор.

Падар-т аз ғами ӯ бикоҳад ҳаме,
Кунун кини ӯ хост хоҳад ҳаме.

1. М –Бисозам ҳаме.

2. М –биварзам ҳаме.

3. ТПЗ – Шавам, кинаи ӯ бикоҳам ҳаме,
Ки аз дарди ӯ ман бикоҳам ҳаме.
Бисозам ҳаме чустани кин-шро.
Биварзам ҳаме дину оин-шро.

4. М –кин хоштан.

5. Л –б. 606 нест.

6. И – 608 нест.

7. И – Чу.

Гави номвар даст бар даст зад,
Чӣ пихон кунад гуфт хангоми бад.

- 615 Чун ўро ба разм-андарун дидаме,
Ҳамеша¹ аз ин² рӯз тарсидаме.

Дареғо саворо, гаво, меҳтаро,
Ки бахташ ҷудо кард тоҷ аз саро³.

Кӣ кушт он шаҳи пил Настӯхро,
Кӣ канд аз замин⁴ оҳанин кӯхро?

Дурафшу паси лашкару ҷои хеш
Бародар-шро доду худ рафт пеш.

Ба қалб - андар омад, миёро бубаст,
Гирифт он дурафши ҳумоюн ба даст.

- 620 Бародар-ш буд панҷ зебои гоҳ,
Ҳама номдорону ҳамтои шоҳ.

Ҳама истоданд дар пеши ӯй,
Ки лашкаршикастан будӣ кеши ӯй.

Ба озодагон гуфт пушти сипоҳ,
Ки «Эй номдорону пурони шоҳ,

Нигар, то ҷӣ гӯям, накӯ бишнавед,
Ба дини Худои ҷаҳон бигравед.

Бидонед шоҳон, ки рӯзест ин,
Ки баддин падида ояд аз покдин.

- 625 Нигар, то натарсед аз марғу ҷиз,
Ки кас беамамона намурдаст низ.

1. Л – ҳама рӯз.

2. И – ҳама сола з-ин.

3. И –б. 616 нест.

4. Л –барканд он.

Вагар гашт хоҳад ҳаме рӯзгор,
Чӣ некӯтар аз марг дар корзор.

Шумо аз паси куштагон мангаред,
Маҷӯед фарёду сар машмаред.

Нигар, то набинед бугрехтан,
Нигар, то натарсед аз овехтан¹.

Сари найзаҳоро ба разм афканед.
Замоне бикӯшеду мардӣ кунед,

630 Агар кор бандед фармони ман,
Бимонад бад-ин колбуд ҷони ман,

Шавад номатон дар ҷаҳон-дар бузург,
Бимирад ҳама лашкари пиргург».

Бад-ин андарун буд Исфандёр,
Ки бонги падар-ш омад аз кӯҳсор,

Ки «Эй номдорону гурдони ман,
Ҳама мар маро чун тану ҷони ман,

Матарсед аз найзаву тиру теғ,
Ки аз баҳши мо нест рӯи гуреғ.

635 Ба дини Худову гав² Исфандёр,
Ба ҷони Зарир он гиромӣ савор,

Ки акнун фуруд омад андар биҳишт,
Ба ман шоҳ Лӯҳросп нома навишт.

Пазируфтаам ман аз он шоҳи пир,
Ки гар баҳти некам бувад дастгир,

Ки чун боз гардам аз ин размгоҳ,
Ба Исфандёрам диҳам тоҷу гоҳ.

1. И –б. 629 нест.

2. И – Худованду.

Чунон чун падар дод шоҳӣ маро,
Дихам ҳамчунон тоҷи шоҳӣ варо.

- 640 Сипахро ҳама бо Башутан дихам,
Варо хусравӣ тоҷ бар сар ниҳам».

РАФТАНИ ИСФАНДЁР БА ЧАНГИ АРҶОСП

Чу Исфандёр он гави пилтан,
Худованди аврангу босаҳм тан

Аз он кӯҳ бишнид бонги падар
Ба зорӣ ба пеш - андар афканд сар.

Хиромиду найза ба чанг-андарун,
Зи шарми падар сар фиканда нагун.

Яке дизае барнишаста баланд,
Ба сони яке деви ҷаста зи банд.

- 645 Бад-он лашкари душман андарфитод,
Чунон к-андарафтад ба гулбарг бод.

Ҳама кушт аз эшону сар мебурид,
Зи бимаш ҳама мурд, ҳар к-аш бидид.

Ва Настур пури Зарири савор,
Зи хайма хиромид зӣ аспдор.

Яке аспи осудаи тезрав,
Ҷаҳанда яке кӯҳу оганда хав.

Бихосташ аз он аспдори падар,
Ниҳод аз бари ӯ яке зини зар¹.

- 650 Биёросту баргустувон барфиканд,
Ба фитрок баст он каёнӣ каманд.

Бипӯшид ҷавшан, бар-ӯ барнишаст,
Ба майдон хиромиду найза ба даст

1. И –б. 698, 699 нест.

Аз он сӯ хиромид то размгоҳ,
Сӯи боби кушта ҳаме чувт роҳ.

Ҳаме тохту он бораро тез кард,
Ҳаме охт кина, ҳаме кушт мард.

Аз озодагон ҳар кӣ дидӣ ба роҳ,
Бипурсидӣ аз номдори сипоҳ.

655 Куҷо уфтодаст гуфтӣ Зарир,
Падар-м он набарда савори далер?¹

Яке мард буд, номи ӯ Ардашер,
Савори гаронмои гурдгир.

Бипурсид аз ӯ роҳ фарзанди хурд,
Сӯи бобакаш роҳ бинмуд гурд.

Фикандаст, гуфто, миёни сипоҳ,
Ба наздикии он дурафши сиёҳ.

Бирав зуд, к-он чо фитодаст ӯй,
Магар боз биниш якбора рӯй.

660 Пас он шохзода барангехт бўр,
Ҳаме кушт марду ҳаме кард шӯр.

Ҳаме тохташ то бари ӯ расид,
Чу ўро бад-он хок кушта бидид,²

Бирафташ дилу ҳуш в-аз пушти зин
Фиканд аз бараш хештан бар замин.

Ҳаме гуфташ: «Эй моҳи тобони ман,
Чароғи дилу дидаву қони ман.

1. И –б. 665 нест.

2. ТПЗИЛ – Бидид он руҳонаш, чу наздик шуд,
Ҷаҳонбини ӯ низ* торик шуд.

*Л – ҷаҳон пеши ӯ гӯри.

Бад-он ранчу сахтӣ бипарвардиям,
Кунун чун ки рафтӣ, ба кӣ с-пурдиям?

- 665 Туро то сипаҳ дод Лӯҳроспшоҳ,
Ва Гуштоспро дод гоҳу кулоҳ,

Ҳама лашкару кишвар ороштӣ,
Ҳама разбро б-орзу хостӣ.¹

Ба комат² ба гетӣ барафрӯхт³ ном,
Шудӣ куштаву норасида ба ком.

Шавам зӣ бародар-т фархунда шоҳ,
Фуруд ой гӯям аз ин хуб гоҳ,

Ки аз ту на ин буд сазовори ӯй,
Бирав, кинаш аз душманон бозчӯй».

- 670 Замоне бар ин сон ҳама буд дер,
Пас он борагӣ андаровард зер.

Ҳама рафт бо бонг то пеши*⁴ шоҳ,
Ки биншаста буд аз бари хубгоҳ.⁵

Шаҳи Хусравон гуфт: «Эй ҷони боб,
Чаро кардаӣ дидагонро пуроб?»

Каёнзода гуфт: «Эй ҷаҳондор шоҳ,
Бирав кинаи боби ман бозхоҳ,⁶

Ки мондаст шоҳам бар он хок хушк,
Сияҳ риши ӯ парварида ба мушк».

- 675 Чу аз пур бишнид шоҳ ин сухун,
Сиёҳаш бибуд рӯзи равшан зи бун.

1. И – 665, 666 нест.

2. И – кунун к-ат.

3. И – бияфрӯхт.

4. М – наздики.

5. И –б. 669 – 671 нест.

6. Л –б. 672 нест.

Чаҳон бар чаҳондор торик шуд,
Тани пилвореш борик шуд.

«Биёред гуфто сипохи маро,
Набарда қабову кулоҳи маро,

Ки имрӯз ман аз паи кини ӯй
Биронам зи хуни ялон чанд чӯй.

Яке оташ андозам андар чаҳон,
К-аз ин чо ба кайвон расад дуди он».

680 Чу гурдон бидиданд аз размгоҳ,
Аз он тира*¹ овардагоҳи сипоҳ,

Ки хусрав басечидаш оростан,
Ҳаме рафт хоҳад ба кин хостан,²

Набошем, гуфтанд ҳамдостон,
Ки шоҳаншаҳу кадхудои чаҳон,

Ба разм андар ояд ба кин хостан,
Чаро бояд ин лашкар оростан?

Гаронмоя дастур гуфташ ба шох,
«Набояд-т рафтан бад-он кинагоҳ».³

685 Ба Настур деҳ бораи барнишаст,
Мар ӯро сӯи разми душман фирист.

Ки ӯ оварад боз кини падар,
Аз он к-аш ту бозоварӣ хубтар».

1. М – ин гуна.

2. ТПЗИМ – Ба овоз гуфтанд, эй шоҳи дин,
Набояд туро низ будан чунин.
Набояд туро, шох, кин чустаню,
Ки Арҷосп хоҳад ҳаме частаню.

*И –б. 1 нест.

3. И –б. 684 нест.

КУШТАНИ НАСТУР ВА ИСФАНДЁР БЕДИРАФШРО

Бидодаш бад-ӯ шоҳ Бехзодро,
Сиях, чавшану хӯди пӯлодро.

Писар шоҳи кушта миёро бубаст,
Сияхранг Бехзодро барнишаст.

Хиромид то дар миёни сипоҳ,*¹
Нишаста бар он хубранги сиёҳ.

690 Ба пеши сафи душманон истод,
Ҳама баркашид аз чигар сард бод.

«Манам,² – гуфт, -Настур пури Зарир,
Пазира наёяд маро наррашер.

Кучо бошад он чодуи Бедирафш,
Ки ӯ дорад он ковиёни дурафш?»

Чу посух надоданд озодро,
Барангехт шабранг Бехзодро.

Бикушт аз тагинони лашкар баса,
Пазира наёмад мар ӯро касе.

695 В-аз ин сӯи дигар гав Исфандёр
Ҳама кушташон бемару бешумор.

Чу солори Чин дид Настурро,
Каёнтухмаву паҳлавон пурро,

Ба лашкар бигуфт: «Ин кӣ шояд будан,
К-аз ин сон ҳама найза³ донад задан?

Бикушт аз ташнони ман бешумор,
Магар гашт зинда⁴ Зарири савор?!

1. М – Хиромида омад сӯи размгоҳ.

2. И – ҳама.

3. И – теғ.

4. ИМ – зинда гашт он.

Ки назди ман омад Зарир аз нахуст,
Бад-инсон ҳаме тохт бора дуруст.

- 700 Кучо бошад он Бедирафши гузин,
Ҳам акнун сӯи*¹ ман-ш хонед ҳин.

Биёмад ҳам андар замон Бедирафш,
Гирифта ба даст он дурафши бунафш.

Нишаста бар он бораи хусравӣ,
Бипӯшида он чавшани паҳлавӣ.

Хиромид то назди Настуршоҳ,
Чароғи ҳама лашкару пури шоҳ.

Гирифта ҳамон теғи захробдор,
Ки афканда буд з-ӯ Зарири савор.

- 705 Бигаштанд ҳарду ба шамшеру тир,
Сари ҷодувон турку пури Зарир.

Пас огоҳ карданд аз он корзор
Пуси шоҳро - фаррух Исфандёр.

Ҳаме тохташ, то бад-эшон расид,
Сари ҷодувон чун мар ӯро бидид,²

Барафканд асп аз миёни набард,
Чу донист, к-аш бар сар афтод мард.

Бияндохт он захрхӯрда бар ӯй,
Магар, к-аш кунад тира рахшанда рӯй.

- 710 Наёмад бар ӯ теғи захробдор,
Гирифташ ҳамон теғ шоҳи савор.³

Задаш паҳлавонӣ яке бар чигар,
Чунон, к-аз дигар сӯ бурун кард сар.

1. М – бари.

2. И – б. 707 нест.

3. И – б. 710 нест.

Зи бора нагун андарафтоду мурд,
Бидид он каёнзодагӣ дастбурд.

Фуруд омад аз бора Исфандёр,
Силеҳи Зарир он гави номдор,

Аз он ҷодуи пир берун кашид,
Сарашро зи тан нима андарбурид.

715 Накӯранг аспи Зариру дурафш
Бибурду сари беҳунар Бедирафш.

Сипоҳи кай*¹ бонг бардоштанд,
Ҳама наъра аз чарх бугзоштанд,

Ки пирӯз шуд шоҳ, душман фиканд,
Бирафту биёвард аспи саманд.

Шуд он шоҳзода савори далер,
Сӯи шоҳ бурд он саманди Зарир.²

Сари пирҷоду ниҳодаш ба пеш,
Кушанда бикушт, инат оину кеш!

ГУРЕХТАНИ АРҶОСП АЗ КОРЗОР

720 Чу боз оварид он гаронмоя кин,
Бар аспи зарири барафканд зин,

Хиромид, то боз³ овардгоҳ
Ба се баҳра кард он каёнӣ сипоҳ.

Аз он баҳраеро⁴ ба Настур дод,
Яли лашкарафрӯзи⁵ фаррухнажод.

Дигар баҳраро бо бародар супурд,
Бузургони Эрону мардони гурд.

1. М – Яксара.

2. Л –б. 718 нест.

3. Л – Хиромиду шуд то ба.

4. И – ин якеро.

5. И – Писар он сипахдори.

Севум баҳраро сӯи худ боз дошт,
Ки чун абри гурранда овоз дошт.

- 725 Чу Настури гурданкаши поктаи,
Чу Нӯшозар, он паҳлави размзан¹

Ҳам эдун бубастанд паймон бар ин,
Ки гар теги душман бидаррад замин,

Нагардем зинда аз ин чанг боз,
Надорем аз ин бадгумон чанг боз.

Ба зин-бар бубастанд танг устувор,
Бигуфтанду рафтанд зӣ корзор.

Чу эшон фиканданд асп аз миён,
Гавону ҷавонони эронӣ

- 730 Ҳама яксар аз ҷой бархостанд,
Ҷаҳонро ба ҷавшан биёростанд.

Аз эшон бикуштанд чандон савор,^{*2}
К-аз он танг шуд ҷои он корзор.^{*3}

Чунон хун ҳаме рафт бар кӯҳу дашт,
К-аз он осӣёҳо ба хун дарбигашт.

Чу Арҷосп он дид, омад ба пеш
Або номдорону мардони хеш.

Гави гурдкуш найза андарниҳод
Бар он нармадевони пайғунаҷод.

- 735 Ҳаме дӯхт-шон синаҳо то ба пушт,
Чунин то басте саркашонро бикушт.

1. ТПЗ – Ба ҳам истоданд дар пеши ӯй,
Ки лашкаршикастан будӣ кеши ӯй.

2. М – сипоҳ.

3. М – овардгоҳ.

Чу донист хоқон ки мондасту бас,¹
Наёрад шудан пеши ӯ низ кас.

Сипаҳ чунб-чунбон шуду боз гашт,
Ҳама буд, то рӯз андаргузашт,

Ҳам он гоҳ андар гурез истод,
Бишуд, рӯяш андар биёбон ниҳод.

Пас андарниҳоданд эронӣён
Бад-он лашкари бемари чинӣён.

- 740 Бикуштанд аз эшон зи ҳар сӯ басы,
Набахшудашон, эй шигифтӣ, касе!

БАХШОИШ ЁҲТАНИ ТУРКОН АЗ ИСФАНДЁР

Чу туркон бидиданд, к-Арҷосп рафт,
Ҳама омад аз ҳар сӯе теги тафт,

Ҳама саркашон худ пиёда шуданд,
Ба пеши гав Исфандёр омаданд.

Камонҳои туркӣ биандохтанд,
Қабои набардӣ бурун охтанд.

Ба зориш гуфтанд: Агар шаҳрёр
Дихад бандагонро ба чон зинҳор,

- 745 Ба дин-андар оему пурсиш кунем,
Ҳама озаронро парастииш кунем.

Пас озодагон ин суҳанро ба низ
Набардоштанд эҷ гуна ба чиз.

Заданд теғу куштанд аз эшон ҳама,
Ҷаҳон шуд зи хуншон дурахшон ҳама.²

1. И – ҳоқони Чин 3-он сипас.

2. И – б. 746, 747.

Чу овоз бишнид Исфандёр,¹
Ба чону ба тан додашон зинҳор.

Бад-он лашкари фаррух овоз дод,
Гави пилтан шоҳи хусравнажод,

750 Ки «Эй номдорони эронӣён,
Бигардед аз ин лашкари чиниён.

Кунун к-ин сипоҳи адӯ гашт паст,
Аз ин пас зи куштан бидоред даст,

Ки бас зору хоранду бечоравор,
Дихед ин сагонро ба чон зинҳор.

Бидоред даст аз гирифтани кунун,
Мабандед касро, марезед хун.

Матозеду ин куштагон маспаред,
Бигардеду он хастагон бишмаред.

755 Магиредашон баҳри чони Зарир,
Бар аспони ҷангӣ мапоед дер.²

Чу лашкар шуниданд овои ӯй,
Шуданд аз бари хастагон б-орзӯй.³

Ба лашкарғаҳи худ фуруд омаданд,
Ба пирӯзгаштан табира заданд.

Ҳама шаб нахуфтанд аз хуррамӣ,
Ки пирӯзие будашон рустамӣ.

Чу андаргузашт он шаби тирагун,
Ба дашту биёбон ҳаме рафт хун.

1. Л – Аз он пас чу бишнид овои зор.

2. И – б. 754, 755 нест.

3. Л – б. 754-756 нест.

- 760 Каи номвар бо сарони сипох
Биёмад ба дидори он размгоҳ.¹
- Ҳаме гирди он куштагон - бар бигашт.
Киро дид, бигристу андаргузашт.
- Бародар-шро дид кушта ба зор,
Бар овардгах-бар дарафканда хор.
- Чу ўро чунон зору кушта бидид,
Ҳама чомаи хусравӣ бардарид.
- Фуруд омад аз шулаки хубранг
Ба риши худ-андар зада ҳар ду чанг.
- 765 Ҳаме гуфташ эй шоҳи гурдони Балх,
Ҳама зиндагонӣ бикардем талх.
- Дареғо, нигоро, меҳо, хусраво,
Набарда саворо, гузида гаво,
- Сутуни мано, пардаи кишваро,
Чароғи кай, афсари лашкаро.
- Фароз омаду баргирифташ зи хок
Ба дасти ҳудах рӯй бистурд пок.²
- Ба тобути зарринаш - андар ниҳод,
Ту гуфтӣ Зарир аз буна худ назоd.
- 770 Гав-озодагон бо ҷавонони хеш
Ба тобутҳо - андар афканд пеш.
- Бифармуд, то куштагон бишмаранд,
Касеро, ки хаста-ст, берун баранд.
- Бигаштанд бар гирди он размгоҳ,
Ба дашту ба кӯху биёбону роҳ.

1. И – 6. 759, 760 нест.

2. И – 6. 768 нест.

Аз эронийён кушта буд сӣ ҳазор,
Ҳазору саду шасту шаш номдор.

Ҳазору чихил номвар хаста буд,
Ки аз пой пилон бурун часта буд.

775 В-аз он душманон кушта буд сад ҳазор,
Аз он ҳаштсад саркашу номдор.¹

Дигар хаста буд се ҳазору дувист,
Чунон ҷои бад, то тавонӣ, маист.

БОЗОМАДАНИ ГУШТОСП БА БАЛҲ

Каи номбардор фархунда шох
Сӯи гоҳ боз омад аз размгоҳ.

Ба Настур гуфто, ки «Фардо пагоҳ
Сӯи кишвари номвар каш сипоҳ».²

Гузида сипаҳбад ҳам аз бомдод
Бизад кӯсу лашкар буна барниҳод.

780 Ба Эронзамин боз карданд рӯй,
Ҳама чирадил гаштаву размҷӯй.

Мар он хастагонро бибурданд низ,
Наҳиштанд аз он хаставу кушта чиз.

Ба Эронзамин боз бурдандашон,
Ба доно пизишкон супурдандашон.

Чу шоҳи ҷаҳон боз шуд боз ҷой,
Ба пури меҳин дод фаррух Ҳумой.

Сипахро ба Настури фархунда дод,
Аҷамро чунин буд оину дод.

1. Л – б. 774, 775 нест.

2. И – б. 778 нест.

785 Бидодаш аз озодагон даҳ ҳазор
Савори чаҳонҷӯву*¹ найзагузор.

Бифармуду гуфт: «Эй гави найзабоз,
Яке то бари шоҳи туркон битоз.

Ба Оёсу Халлух ҳаме*² баргузар,
Бикуш, ҳар кӣ ёбӣ ба кини падар».³

Зи ҳарч-аш бибоист, будаш ба кор,
Бидодаш ҳама бемару бешумор.*⁴

Ҳам он гоҳ Настур бурд он сипоҳ
Ва шоҳи чаҳон аз бари тахту гоҳ

790 Нишасту кай тоҷ бар сар ниҳод,
Сипахро ҳама яксара бор дод.

Дари ганҷ букшод в-аз хоста,
Сипахро ҳаме кардаш ораста.

Саронро ҳама шаҳрҳо дод низ,
Касеро наҳишт эҷ нодода чиз.

Киро подшоҳӣ сазо буд, бидод,
Киро поя боист, поя ниҳод.

Чу андархури корашон дод соз,
Сӯи хонахошон фиристод боз.

795 Хиромид бар гоҳу бора бубаст,
Ба гоҳи шаҳаншоҳӣ - андар нишаст.

Бифармуд, то озар афрӯхтанд,
Бар ӯ уди ҳиндӣ ҳаме сӯхтанд.

1. М – Саворони чангиву.

2. М – Бар атрофи Халлухситон.

3. И –б. 787 нест.

4. М – Бифармуд додан ҳаме шаҳрёр.

Заминаш бикарданд аз зарри пок,
Ҳама ҳезумаш уду анбар-ш хок.

Ҳама кори ӯро баандом кард,
Пасаш Хони гуштоспӣ ном кард,

Бифармуд, то бар дари гунбадаш
Ниҳоданд Ҷомоспро мӯбадаш.

800 Сӯи кордонон-ш нома навишт,
Ки моро Худованд ёфа наҳишт.

Шабони сиях, тирамон рӯз кард,
К-амон бар ҳама ком¹ пирӯз кард.²

Ба нафрин шуд Арҷоспу мо б-офарин,
Кӣ донад чунин чуз ҷаҳнофарин.

Чу пирӯзии шоҳатон бишнавед,
Газите ба озарпарастон диҳед.

Чу огоҳ шуд Қайсар - он шоҳи Рум,
Ки фаррух шуд он шоҳу Арҷоспи шум,

805 Фириста фиристод бо хоста,
Ғуломону аспони ороста.

Шаҳи Барбаристону шоҳони Ҳинд,
Газиташ бидоданду шоҳони Синд.

ФИРИСТОДАНИ ГУШТОСП ИСФАНДЁРРО БА ҲАМА КИШВАР ВА ДИНИ БЕҲ ГИРИФТАНИ ЭШОН АЗ Ӯ

Гави номбардори беҳрӯзгор
Нишаста ба тахти кай номдор,

1. И – Абар душманон ҷумла.

2. Л – 6. 801 нест.

Гузинони кишвар-шро бор дод,
Бузургону шоҳони меҳтарнажод.

Зи пеш андаромад гав Исфандёр
Ба даст - андарун гурзаи говсор.

- 810 Ниҳода ба сар-бар каёнӣ кулоҳ,
Ба зери кулоҳаш ҳаме тофт моҳ.

Биистод дар пеши вай бандафаш,
Сарафкандаву даст карда ба каш.

Чу шоҳи ҷаҳон рӯи ӯро бидид,
Зи ҷону ҷаҳонаш ҳаме баргузид.

Бихандид гуфт: «Эй ял Исфандёр,
Ҳаме орзу ноядат корзор?»

Яли теғзан гуфт: «Фармон турост,
Ки ту шаҳрёриву кайҳон турост».

- 815 Каи номвар тоҷи заррин-ш дод,
Дари ганҷҳоро бар ӯ баркушод.

Ҳама кори Эрон мар ӯро супурд,
Ки ӯро будӣ паҳлавӣ дастбурд.

Дурафше бад-ӯ доду ганҷу сипоҳ,
«Ҳанӯзат нашуд, - гуфт,-ҳангоми гоҳ».

Бад-ӯ гуфт поят ба зин-андар ор,
Ҳама кишваронро ба дин-андар ор.

Бишуд теғзан гурдкуш пури шоҳ
Ба гирди ҳама кишварон бо сипоҳ.

- 820 Ба Руму ба Ҳиндустон - бар бигашт,
Зи дарёву торики андаргузашт.¹

1. ТПЗЛ – Шаҳи Руму Ҳиндустону Яман
Ҳама нома карданд зӣ пилтан.

Гузориш ҳаме кард Исфандёр
Ба фармони Яздону парвардгор.

Чу огаҳ шуданд аз накӯ дини ӯй,
Гирифтанд аз ӯ роҳу оини ӯй.

Мар ин дини беҳро биёростанд.
Аз ин дин гузориш ҳаме хостанд.

Бутон аз сари гоҳ месӯхтанд,
Ба ҷои бут оташ барафрӯхтанд.

825 Ҳама нома карданд зӣ шаҳрёр,
Ки мо дин гирифтем аз Исфандёр.

Бубастем киштию бигрифт соз,*¹
Кунунат нашоёд зи мо хост боз,

Ки мо рост гаштему ҳам динпараст,
Кунун Занду Зардушт зӣ мо фирист.

Чу он номаи шаҳрёрон бихонд,
Нишаст аз бари гоҳу ёрон бихонд.

Фиристод Занде ба ҳар кишваре,
Ба ҳар номдореву ҳар меҳтаре.

830 Бифармуд, то номвар паҳлавон
Ҳама гашт бар гӯшай ҷаҳон.

Ба ҳар ҷой, к-он шоҳ бинҳод рӯй,
Наёмад кас андар бараш ҷангчӯй.^{2*3}

Ҳама худ мар⁴ ўро ба фармон шуданд,
Бадон дар^{*5} ҷаҳон пок пинҳон шуданд.

1. М – Ү бож кост.

2. Л – Набарда басте пеши ӯй.

3. М – б. 831 нест.

4. И – ҷумла.

5. М – аз.

Чу гетӣ ҳама рост шуд бар падар-ш,
Кушод аз миён боз заррин камар-ш.

Каивор¹ биншаст бар тахтгоҳ,
Биёсуд якчанд худ бо сипоҳ.

835 Бародар-шро хонд Фаршедвард,
Сипоҳе бурун карду мардони мард.

Бад-ӯ дод динору дирҳам басе,
Хуросон бад-ӯ доду кардаш гусӣ.

Чу якчанд гоҳе баромад бар ин,
Ҷаҳон вижа гашта бад-ӯ покдин.

Фириста фиристод ҳам зӣ падар,
Ки эй номвар шоҳи пирӯзгар,

Ҷаҳон вижа кардам ба фарри Худой,
Ба кишвар пароканда соя ҳумой.

840 Касеро ба низ аз касе бим на,
Ба гетӣ касе² безару сим на.

Фурӯзанда гетӣ ба сони биҳишт,
Ҷаҳон гашта ободу ҳар ҷой кишт.

Саворон ҷаҳонро ҳаме доштанд
Ва варзигарон варз мекоштанд.

Бар ин - бар бигардид чанде ҷаҳон,
Ба гетӣ бадӣ буд андар ниҳон.^{*3}

1. И – ба пирӯз.

2. И – сипаҳ яксара.

3. М – Бад-инсон буд осуда яксар ҷаҳон,
Пароканда гашта ҳама гумраҳон.
Чӣ фармой, эй шоҳи гарданкашон,
Аз ин ду яке кори ман деҳ нишон.
Биёям ба даргах ба дидори ту
Ва ё ҳеч бошад дигар кори ту.
Фириста ҳаме бурд аз Исфандёр
Хабарҳои некӯ бари шаҳрёр.

БАДГҶӢ КАРДАНИ ГУРАЗМ АЗ ИСФАНДӢР

Чунин гуфт гӯянда, к-он рӯзгор,
Ки шах дод тоҷе ба Исфа́ндёр.¹

845 Яке саркаше буд, номаш Гуразм,
Гави номбардори фарсударазм.

Ба дил кин ҳа́ме дошт з-Исфандёр,
Надонам чишон буд*² оғози кор.

Шунидам, ки Гуштоспро хеш буд,
Писарро ҳамеша бадандеш буд.³

Ҳар он ҷо ки овози ӯ омадӣ,
Аз ӯ зишт гуфтиву таъна задӣ.

Шаҳи номбардор рӯзе пагоҳ
Нишаста ба ором дар базмгоҳ,*⁴

850 Гузинони лашкар-шро бор дод,
Бузургону шоҳони меҳтарнаҷод.⁵

Нишаста буд ӯ*⁶ пеши фархунда шоҳ,
Рух аз дард зарду дил аз кин сиёҳ.

Фароз омад аз шоҳзода сухун,
Нигар, то бадоху ҷӣ афканд бун.

1. ТПЗИЛ – Яке рӯз биншаст гав шахрёр
Ва ромиш ҳа́ме кард бо чанд ёр.

2. М – чисон буд аз.

3. И – б. 847 нест.

4. М – буд аз бомдодон ба гоҳ.

5. ИЛ – б. 849. 859 нест.

3 ТПЗ – Ҷаҳондор гуфт: «Ин шунидам нахуст,
Наёмад маро ин гумони дуруст».

*4 М – ки.

6. М – Гуразм омаду.

Ҳам он гаҳ яке даст бар даст зад,
Чу*¹ душман бувад, -гуфт, - фарзанди бад,

Фарозаш набояд кашидан ба пеш,
Чунин гуфтамон мӯбади росткеш.²

- 855 Ки чун пур бо саҳм меҳтар шавад,
Аз ӯ бобро рӯз бадтар шавад.

Раҳӣ,к-аз худованд сар баркашид
Аз андоза, пас сар-ш бояд*³ бурид.

Чу аз роздор ин сухан чуст боз,
«Худованди ин роз ки в-ин чӣ роз?»

Каён шоҳро гуфт норостгӯй,
Ки ин роз гуфтан кунун нест рӯй.

Шаҳи шаҳрёрон тихӣ кард чой,
Фиребандаро гуфт: «Назди ман ой.

- 860 Бигӯй ин ҳама сарбасар пеши ман,
Ниҳон чист аз он аждаҳокеши ман?»

Гуразми бадохуш гуфт: «Аз хирад
Набояд чуз он чиз, к-андархурад.

Маро шоҳ кард аз ҷаҳон бениёз,
Сазад гар надорам ман аз шоҳ роз.

Надорам ман аз шоҳи худ боз панд
В-агарчи наёяд мар ӯро писанд.⁴

Надорам ҳар оина аз шоҳ роз
В-агарчи нахоҳад зи ман гуфт боз,

-
1. М – Нишасту баҳона ҳамечусту роҳ,
Ки чун шоҳи нав бар куҳан барзанад,
Бару ёли ӯро ба хок афканад.
2. И –б. 853, 854 нест.
3. М – сар пас бибояд.
4. И –б. 861 – 863 нест.

865 Ки гар боз гӯему ӯ нашнавад,
Беҳ аз роҳ кардан-ш пинҳон бувад.¹

Бидон, эй чаҳондор, к-Исфандёр
Басечад ҳаме размро рӯи кор.

Басе лашкар омад ба наздики ӯй,
Ҳама худ сӯи ӯ ниҳоданд рӯй.

Бар он аст, к-акнун бубандад туро,
Ба шохӣ ҳаме бад писандад туро.

Туро гар ба даст овариду бубаст,
Кунад мар чаҳонро ҳама зери даст.

870 Ту донӣ, ки он аст Исфандёр,
Ки ӯро ба разм - андарун нест ёр.

Чун ӯ халқа кард он каманди батоб,
Пазира наёрад шудан офтоб.

Ман ончӣ шунидам, бигуфтам-т рост,
Ту беҳ дон, кунун раъю фармон турост».

Чу бо шоҳи Эрон Гуразм ин биронд,
Гави номбардор хира бимонд.

Чунин гуфт ҳаргиз кӣ дид ин² шигифт,
Дижам гашт в-аз пур кина гирифт.

875 Нахӯрд эч май низу шодӣ накард,
Абе базм биншаст бо боди сард.

Аз андеша он шаб наёмад-ш хоб,
Аз Исфандёраш гирифта шитоб.

1. И –б. 865 нест.

2. Л – Бимонд андар ин шоҳи Эрон.

*1 М – бихонд.

Чу аз кӯхсорон сапеда дамид,
Фурӯғи ситора бибуд*¹ нопадид,

Бихонд он чахондида² Чомоспро,
Ки дастур буд шох Гуштоспро.

Бад-ӯ гуфт: «Рав*³ назди Исфандёр,
Мар ўро бихон зуду назди ман ор,

880 Ки кори бузург аст пеш - андаро,
Ту ой ҳама, эй маҳи кишваро.

Кунун он ҳама мар туро боядо,
Ки бе ту маро кор барн-оядо.

Навишташ яке номаи устувор,
Ки «Эй номвар фаррух Исфандёр,

Фиристодам ин пир Чомоспро,
Ки ӯ пеш дидаст Лӯхроспро.

Чун ўро бубинӣ, миёро бубанд,
Або ӯ биё бар сутури наванд.

885 Агар хуфтай, зуд барчаҳ ба пой
В-агар худ бапой, замоне мапой».

Хирадманд шуд, номаи шох бурд,
Гузоранда кӯху биёбон сипурд.

ОМАДАНИ ЧОМОСП НАЗДИ ИСФАНДЁР

Бад-он рӯзгор андар Исфандёр
Ба дашт-андарун буд барои шикор.

Аз он дашт овоз додаш*⁴ касе,
Ки Чомоспро кард хусрав гусй.

1. М – бишуд.
2. И – гаронмоя.
3. М – шав.
4. М – кардаш.

Чу он бонг бишнидаш, омад шигифт,
Бупечиду хандидан андаргирифт.

- 890 Писар буд ўро гузида чаҳор,
Ҳама хубрӯю набарда савор.*¹

Яке ном Баҳман, яке Меҳрнӯш,
Севум Озарафрӯз гурди баҳуш.

Чаҳорум варо*² ном Нӯшозаро,
Ки бинҳод ӯ гунбади озаро.

Ба шоҳи чаҳон гуфт Баҳман - писар,
Ки «То ҷовидон сабз бодот сар!»

Яке бодханда^{3*4} бихандид шоҳ,
Наёбам ҳама-андар он ҳеч роҳ.⁵

- 895 Бад-ӯ гуфт-«Пуро, дар ин рӯзгор,
Кас омад маро аз бари шаҳрёр.

Зи ман хусрав озор дорад ҳама,
Дилаш аз раҳӣ бор дорад ҳама».

Гаронмоя фарзанд гуфто: «Чаро,
Чӣ кардӣ бад-ин хусрави кишваро?»

Шаҳи шаҳрёрон бигуфт: «Эй писар,
Гуноҳе надонам ба ҷои падар.

Магар он ки то дин биёмӯхтам,
Ҳама дар чаҳон озар афрӯхтам.

- 900 Чаҳон вижа кардам ба бурранда теғ,
Чаро дорад аз ман ба дил шоҳ реғ?

1. М – размчӯю ҳама найзадор.

2. М – будаш.

3. Л – мурдаворе.

4. М – дардворе.

5. Л – пас аз б. 894 ин б. омада:

Дар ин ҷой боз аз чӣ хандӣ ҳама,
Лаби мо зи ханда бубандӣ ҳама?

Ҳамоно дилаш дев бифрефтаст,
Ки бар бастани ман чунин шефтаст».

Ҳама то бад-ин - андарун буд шох,
Падида омад аз дур гарди сипоҳ.

Чу аз дур дидаш зи кӯҳсор гард,
Бидонист, к-омад фиристода мард.^{*1}

Пазира шудаш зуд фарзанди шох,
Чу диданд мар якдигарро ба роҳ,

905 Зи аспи чаманда фуруд омаданд,
Гаву пир ҳарду пиёда шуданд.

Бипурсид аз ӯ фаррух Исфандёр,
Ки «Чун аст, шох, он гави шаҳрёр?»

Хирадманд гуфто: «Дуруст асту шод»,
Сарашро бибӯсиду нома бидод.

Дуруст аз ҳама кораш огоҳ кард,
Ки мар шохро дев гумроҳ кард.²

Хирадмандро гуфт Исфандёр,
«Чӣ бинӣ маро андар ин рӯзгор.

910 Аз ин гуна бо ту биёям бадар,
На некӯ кунад кор бо ман падар.

В-ар эдун ки н-оям ба фармонбарӣ,
Бурун бурда бошам сар аз кехтарӣ,

Яке чора соз, эй хирадманд пир,
Набояд чунин монд бар³ хир-хир».

Хирадманд гуфт: «Эй шаҳи паҳлавон,
Ба донандагӣ пиру бар тан ҷавон.

1. Л –б. 906 – 908 нест.

2. М –б. 904 нест.

3. И – Нашояд-т мондан чунин.

Ту донӣ, ки хашми падар бар писар,
Бех аз хуб меҳри писар бар падар.

- 915 Бибояд-т рафтан, чунин аст рӯй,
Ки ҳарч ӯ кунад, подшоҳ аст ӯй».

Бад-ин истоданду гаштанд боз
Фиристодаву шоҳи гарданфароз.

Яке чои хубаш фуруд оварид,
Пас он гоҳ ҳӯрданд*¹ ҳар ду набид.²

Дигар рӯз биншаст бар тахти хеш,
Чу девони лашкар биёвард пеш,

Ҳама лашкарашро ба Баҳман супурд
В-аз он ҷо хиромид бо чанд гурд.

- 920 Биёмад ба даргоҳи озода шоҳ,
Камар баста бар сар, ниҳода кулоҳ.

БАНД КАРДАНИ ГУШТОСП ИСФАНДЁРО

Чу огоҳ шуд шоҳ, к-омад писар,
Кулоҳи кай барниҳода ба сар,

Меҳону кеҳонро ҳама хонд пеш,
Ҳамон Занд бинҳод дар пеши хеш.

Ҳама мӯбадонро ба курсӣ нишонд,
Пас он ҳусрави тегзанро бихонд.

Биёмад гав(у) даст карда дароз,*³
Ба пеш-андар омад, бибурдаш намоз.

- 925 Биистод дар пеши ӯ бандафаш,
Сарафкандаву дастҳо зери каш.

1. М – андар гирифтанд.

2. ТПЗИЛМ – Ба пешаш ҳаме* уд месӯхтанд.
Ту гуфти ҳаме ромиш омӯхтанд».**

*Л – Басе анбару. **ИЛ – оташ афрӯхтанд.

3. М – фароз.

Шахи хусравон гуфт бо мӯбадон,
Бад-он родмардону испаҳбадон.

«Чӣ гӯед, -гуфто,-ки озодае
Ба сахтӣ ҳама парварад зодае.

Ба ҳангоми шираш ба доя диҳад,
Яке тоҷи заррин-ш бар сар ниҳад,

Ҳама дорадаш, то ки чира шавад,
Биёмӯзадаш роҳу хира шавад,

930 Басе ранҷ бинад гаронмоя мард,
Саворӣ кунад озмуда набард,

Пас озода ба мардӣ расад,
Чунон чун зар аз кон ба зардӣ расад.

Мар ӯро бичӯянд ҷӯяндагон
В-аз ӯ беш гӯянд гӯяндагон.

Саворе шавад неку пирӯзи разм,
Сари анҷуманҳо ба разму ба базм.

Ҷаҳонро кунад яксара зери пай,
Бибошад сазовори дайҳими кай.

935 Чу пирӯз гардад, кашад ёлу шох,
Падар пир гашта нишаста ба кох.

Надорад падар ҷуз яке тоҷу тахт,
Нишаста ба айвон ниғаҳбони рахт,

Писарро ҷаҳону дурафшу сипоҳ,
Падарро яке тоҷи заррину гоҳ,

Набошад бад-он низ ҳамдостон,
Шунид аз шумо кас чунин достон,

Зи баҳри яке тоҷу афсар писар
Тани бобро дур хоҳад зи сар?!

940 Кунад бо сипоҳи худ оҳанги ўй,
Нихода дилаш тез бар чанги ўй.

Чӣ гӯед, пирон, ки бо ин писар
Чӣ некӯ бувад коркарди падар?»¹

Гузинон-ш гуфтанд,² к-Эй шаҳрёр,
Наёяд худ ин ҳаргиз андар шумор.

Падар зиндаву пур чӯёи гоҳ,
Аз ин хомтар низ коре маҳоҳ».

Чаҳондор гуфто, ки «Инат писар,
Ки оҳанг дорад ба ҷони падар».³

945 Бубандам чунон к-аш сазовору бас,
Ба банде ки касро набастаст кас.

Писар гуфт: «Эй шоҳи озодахӯй,
Маро марги ту кай бувад орзӯй?

Надонам гуноҳи ман, эй шаҳрёр,
Ки кардастам андар ҳама рӯзгор.

Ба ҷони ту, эй хусрави комрон,
Куҷо бурдан ин худ ба дил дар гумон,⁴

Валекин ту шоҳиву фармон турост,
Туроам ману банду зиндон турост.

950 Кунун банд фармову хоҳӣ бикуш,
Маро дил дурустасту оҳиста хуш».

Шаҳи*⁵ хусравон гуфт: «Банд оваред,
Марӯро бубандеду з-ин магзаред».

1. И –б. 939 – 941 нест.

2. Л – Якояк бигуфтанд.

3. ТПЗИЛМ – Валекин ман ўро ба чӯбе занам,
Ки ибрат бигиранд аз ў* барзанам.

* Л – гирад ибрат ҳама.

4. ИМ –б. 948 нест.

5. М – Сари.

Ба пеш овариданд оҳангарон,
Ғулу банду занчирҳои¹ гарон.²

Бубастанд ўро ҳама дасту пой
Ба пеши ҷаҳондори кайҳонхудой.

Ҷунонаш бубастанд пой устувор,
Ки ҳар к-аш ҳаме дид, бигрист зор,³

955 Фароз овариданд пиле ҷу Нил,
Мар ўро нишоданд бар пушти пил.

Бибурдандаш аз пеши фаррух падар,
Сӯи Гунбадондиҷ пур аз хок сар.⁴

Бад-он диҷ-ш⁵ бурданд бар кўҳсор,
Сутун овариданд аз оҳан ҷаҳор.⁶

Мар ўро бад-он ҷо бубастанд⁷ саҳт,
Зи тахташ бияфканда баргашт баҳт.

Ниғаҳбон бар^{*8} ў кард пас чанд мард,
Гави^{*9} паҳлавонзода бо доғу дард.

1. Л – мисморҳои.

2. И –б. 952 нест.

3. Л –пас аз б. 952 ин б омада:

Дар он анҷуман кас ба хоҳиш забон

Начунбонд бар шаҳрери ҷаҳон.

4. ТПЗИЛМ – Чу андар гиреҳ карда буд* гарданаҳ,

Бифармуд он гаҳ ба диҷ** бурданаҳ.

Биёред, гуфто, яке пили нар

Наванде даванда ҷу мурге ба пар.

* Л – карданд занҷир дар: ** ИЛ – баста падар.

5. ТПЗЛ – Фиристод сӯи диҷи Гунбадон

Гирифта пасу пеш испаҳбадон.

6. Л – Пур аз дард.

7. ИЛ аз б. 957 ин б. омада:

Сутунҳо бикарда бузург оҳанин,

Сар андар ҳавову тан андар замин.

7. И – Бубастанд ўро бад-он ҷой.

8. М – Ниғаҳбони.

9. М – Дили.

- 960 Бад-он тангӣ андар ҳаме зистӣ,
Замон то замон зор бигристӣ.

РАФТАНИ ГУШТОСП БА СИСТОН ВА ЛАШКАР ОРОСТАНИ АРЧОСП БОРИ ДИГАР

Баромад бaсе рӯзгорон бар ӯй,¹
Ки хусрав сӯи Систон кард рӯй,²

Ки он чо кунад Занду Усто раво,
Кунад мӯбадонро бад-он - бар гуво.

Чу он чо расид он гармонмоя шох,
Пазира шудаш паҳлавони сипоҳ.

Шаҳи Нимрӯз он ки Рустам-ш ном,
Савора ҷаҳондида ҳамтои Сом.

- 965 Або пир Дастон, ки будаш падар,
Або меҳтарону гузинони дар*³

Ба роҳ⁴ овариданд ромишгарон,
Або рудҳо аз карон то карон.

Ба шодӣ пазира шудандаш ба роҳ,
Аз он шодмон гашт фархунда шох.

Ба Зобул-ш бурданд меҳмони хеш,
Ҳама бандовар истоданд пеш.

Аз ӯ Занду Усто биёмухтанд,
Нишастанду оташ барафрӯхтанд.

- 970 Баромад бар ин меҳмонӣ ду сол,
Ҳама хӯрд Гуштосп бо пури Зол.

1. Л – Баромад бар ин рӯзгори дароз.

2. Л – соз.

3. М – сарон сар ба сар.

4. Л – пеш.

Ба ҳар чо кучо шаҳрёрон буданд,
Чу аз¹ кори Гуштосп оғаҳ шуданд,

Ки ӯ паҳлавони ҷаҳонро бубаст,
Тани пилвораҳ ба оҳан бихаст.

Ба Зобулситон шуд ба пайғамбарӣ,
Ки нафрин кунад бар бути озарӣ.

Бигаштанд яксар зи фармони ӯй,
Баҳам баршикастанд паймони ӯй.²

975 Чу огоҳӣ омад ба Баҳман, ки шоҳ
Бубасташ падарро абар^{*3} бегуноҳ,⁴

Набарда гузинони Исфандёр
Аз он чо бирафтанд тимордор.

Ба пеши гав Исфандёр омаданд,
Каёнзодагон зору хор омаданд.

Мар ӯро ба ромиш ҳаме доштанд,
Ба зиндон-ш танҳо набугзоштанд.

Пас огоҳӣ омад ба солори Чин,
Ки моҳ аз камон омад андар камин.

980 Барошуфт хусрав ба Исфандёр,
Сӯи Гунбадондиж^{*5} фиристод хор.

Худ аз Балх зӣ^{*6} Зобулистон кашид,
Ба меҳмонии пури Дастон кашид.^{*7}

1. ИЛ – Аз он.

2. Л – пас аз б. 974. ин б. омада:

Ҳаме гуфт ҳар кас, ки ин шаҳрёр
Чаро бегунаҳ баст Исфандёр.

3. М – Бубаст он гаронмояро.

4. ТПЛМ – Сипахро ҳама доштанд даст боз,
Пас андаргирифтанд роҳи дароз.

5. М – Ба зиндону бандаш.

6. М – Зи Балх ӯ сӯи.

7. М – Биёбон гузорида Чайхун бурид.

Ба Зобул нишастаст меҳмони Зол,
Бад-ин рӯзгорон баромад ду сол.

Ба Балх - андарун чуз ки Лӯҳроспшоҳ
Намондаст аз эронӣну сипоҳ.¹

Магар ҳафтсад марди оташпарасти,
Ҳама пеши озар бароварда даст.²

985 Миҳонро ҳама хонд шоҳи Чигил,
Абар ҷанги Лӯҳросп-шон дод дил.

«Бидонед, - гуфто, - ки Гуштоспшоҳ
Сӯи Систон рафт худ бо сипоҳ.³

Ба Зобул нишастаст бо лашкараш,
Саворе на андар ҳама кишвараш.

Кунун аст ҳангоми кин хостан,
Бибояд басечиду⁴ оростан.

Писар-ш он гаронмоя Исфандёр,
Ба банди гарон - андар аст устувор.

990 Кадом аст марде пижӯҳандароз,
Ки паймояд ин жарфироҳи дароз?

Наронад ба раҳ эҷу бераҳ шавад,
Аз эронӣн яксар оғаҳ шавад?

Яке ҷодуе буд, номаш Сутӯҳ,
Гуздорандароҳу нухуфтапижӯҳ.

1. ИМ – б. 984 нест.

2. ТПЗИЛМ – Чуз эшон* ба Балх - андарун нест кас
Аз он номдорон ҳамин асту бас.
Магар посбонони кохи ҳумой,
Ҳало, зуд бархез, чандон мапой**.

* ИЛ – онҳо; ** И – б. дуввӯм дида нашуд.

3. И – Зобулистон сипардаст роҳ, Л – Нимрӯз ӯ сипардаст роҳ.

4. И – басечидан.

«Манам, - гуфт, - охиставу роҳчӯй,
Чӣ бояд ҳаме, ҳарчӣ хоҳӣ¹ бигӯй?!»

Шаҳи Чин-ш гуфто: «Ба Эрон хиром,
Ниғаҳ кун ба дониш ба ҳар сӯ ба гом».

995 Пиҷӯҳандаи роз паймуд роҳ,
Ба Балхи гузин шуд куҷо кохи шоҳ.

Надид андар ӯ шоҳ Гуштоспро,
Парастандаро дид, Лӯҳроспро.²

Бишуд ҳамчунон пеши хоқон бигуфт,
Ба рух пеши ӯ мар заминро бируфт.³

Чу Арҷосп огоҳ шуд, шод шуд,⁴
Аз андӯҳи дерина озод шуд.⁵

Саронро ҳама хонду гуфто: «Равед,
Сипоҳи пароканда боз оваред!»

1000 Бирафтанд гурдони лашкар ҳама,
Ба кӯҳу биёбону ҷои рама.

Бад-ӯ боз хонданд лашкар-шро,
Гузида саворони кишвар-шро.⁶

1. И – хоҳӣ кунун ҳарчи бояд.

2. ТПЗ – Тихӣ дид Балх аз гав Исфандёр
Зи шодӣ рухаш тоза шуд чун баҳор.

3. ТПЗ – Ки Гуштосп рафтасту лашкар ҳама,
Тихӣ карда аз мард кишвар ҳама.
Ҷуз озарпарастон надидам касе,
Бигаштам ба Балх - андарун ман басте.
Саросар сухан пеши меҳтар бигуфт,
Чунон чун бидонист андар нухуфт.

4. ИЛМ – гашт.

5. ИЛМ – гашт.

6. ТПЗ – Чу гирд омадаш халлуҳӣ сад ҳазор,
Гузида саворони найзагузор.
Ба овози хусрав ниҳоданд гӯш,
Супурданд ўро ҳама хушу тӯш.

**АНЧОМ ШУДАНИ ГУФТОРИ ДАҚИҚӢ ВА БОЗ
ОМАДАНИ ФИРДАВСӢ БА ГУФТОРИ ХУД БА
СИТОИШИ ШОҲ МАҲМУД ВА НАКӢҲИШИ
СУХАНИ ДАҚИҚӢ**

Кунун, эй сухангӯи, бедормард,
Яке сӯи гуфтори худ боз гард,

Дақиқӣ расонид ин чо сухун,
Замона баровард умраш ба бун.

Рабудаш равон аз сарои сипанҷ,
Аз он пас ки бинмуд бисёр ранҷ.

1005 Ба гетӣ намондаст аз ӯ ёдгор,
Магар ин суханҳои нопойдор.

Намонд ӯ, ки бурдӣ ба сар номаро,
Бирондӣ бар ӯ сар ба сар хомаро.

Зи Фирдавсӣ акнун сухан ёд гир,
Суханҳои покизаву дилпазир.¹

Чу ин нома афтод дар дасти ман,
Ба моҳӣ гироянда шуд шасти ман.

Нигаҳ кардам ин назму суст омадам,
Басе байт нотандуруст омадам.

1010 Ман инро навиштам, ки то шаҳрёр
Бидонад сухан гуфтани нобакор.

Ду гавҳар буд ин бо ду*² гавҳарфурӯш,
Кунун шоҳ дорад ба гуфтор гӯш.

Сухан чун бад-ин гуна бояд-т гуфт,
Магӯю макун ранҷ бо табъ ҷуфт.

1. ИМ –б. 1001 – 1007 нест, Л =б. 1002 – 1007 нест.

2. М – биёвард.

Чу банди*¹ равон биниву ранчи тан,
Ба коне ки гавҳар наёбӣ, макан.

Чу табъе надорӣ чу оби равон,
Мабар даст зӣ номаи хусравон.

1015 Даҳон гар бимонад зи хӯрдан тихӣ,
Аз он беҳ ки носоз хоне ниҳӣ.

Яке нома дидам пур аз дoston,
Суханҳои он пурманиш ростон.

Фасона куҳан буду мансур буд,
Табоеъ зи пайванди ӯ дур буд.

Набурдӣ ба пайванди ӯ кас гумон,
Пурандеша гашт ин дили шодмон.

Гузашта бар ӯ солиён ду ҳазор,
Гар эдун ки бартар наёяд шумор.

1020 Гирифта² ба гӯянда - бар офарин,
Ки пайвандро роҳ дод³ андар ин.

Агарчи напайваст чуз андаке
Зи базму зи разм аз ҳазорон яке.

Ҳам ӯ буд гӯяндаро роҳбар,
Ки шоҳе нишонид бар гоҳ-бар.

Ҳаме ёфт аз меҳтарон арчу ганҷ,
Зи хӯи бади хеш будиш⁴ ранҷ.

Ситояндаи шаҳрёрон будӣ,
Ба мадҳ афсари номдорон будӣ.

1. М – дарди.

2. Л – Бигуфтам.

3. Л – чӯяндаро дод роҳ.

4. ИЛ – буди ба.

1025 Ба назм-андарун сушт гашташ сухан,
Аз ӯ нав нашуд рӯзгори куҳан.

Ман ин нома фаррух гирифтам ба фол,
Ҳама ранҷ бурдам ба бисёр сол.

Надидам сарафроз бахшандае,
Ба гоҳи каён бар дурахшандае.

Ҳама ин суҳан бар дил осон набуд,
Ҷуз аз хомушӣ ҳеҷ дармон набуд.

Яке боғ дидам саросар дарахт,
Нишастангаҳи мардуми некбахт.

1030 Ба ҷое набуд эҷ пайдо дараш,
Ҷуз аз номи шоҳӣ набуд афсараш.

Ки андархури*¹ боғ боистаме,
Агар танг будӣ, нашоистаме.

Суҳанро ниғаҳ доштам сол бист,
Бад-он то сазовори ин ганҷ кист.

Ҷаҳондор Маҳмуди бофарру ҷуд,
Ки ӯро кунад моҳу кайвон суҷуд,

Абулқосим он шаҳрёрӣ ҷаҳон,
К-аз ӯ тоза шуд тоҷи шоханшаҳон,

1035 Биёмад, нишаст аз бари тахти дод,
Ҷаҳондор чун ӯ кӣ дорад ба ёд?!

Сари номаро номи ӯ тоҷ гашт,
Ба фарраш дили тира чун оҷ гашт.²

1. М – Гузар дархури.

2. ТПЗЛ – Ба бахшу* ба дониш, ба фарру** ҳунар
Набуд то ҷаҳон буд, чун ӯ номвар***.

* И – бахшиш: ** Л – ба доду ба рою: *** Л – тоҷро 3-ӯ сазовортар

Зи шохони пешин ҳаме бугзарад,
Нафас достонро¹ ба бад нашмарад.

Чи динор бар чашми*² ӯ - бар, чи хок,
Ба базму ба разм-андараш нест бок.

Гаҳи базм зарру гаҳи разм теғ,
Зи чӯянда харду³ надорад дарег.

1040 Ҳамеша сари тахташ обод бод
В-аз ӯ чони озодагон шод бод!⁴

ОМАДАНИ ЛАШКАРИ АРЧОСП БА БАЛҲ ВА КУШТА ШУДАНИ ЛҶҲРОСП

Кунун разми Арҷоспро нав кунем,
Ба табъи равон боғ беҳав кунем.

Чу Арҷосп оғаҳ шуд аз кори шоҳ,
Ки рафт ӯ сӯи Систон бо сипоҳ,⁵

Бифармуд, то Кӯҳраи теғзан
Барад пеши солори Чин анчуман.

Ки Арҷоспро буд меҳтар писар,
Ба хуршеди тобон бароварда сар.

1045 Бад-ӯ гуфт: «Бугзин зи лашкар савор
Зи гурдони шоистаи корзор,⁶

Аз эдар бирав тозиён то ба Балх,
Ки аз Балх шуд рӯзи мо тору талх.

Нигар то киро ёбӣ аз душманон,
Аз оташпарастону оҳарманон,

1. И – достонаш.

2. М – пеши.

3. И – ҳаргиз.

4. ЛМ – б. 1040 нест.

5. ЛМ – б. 1043 нест.

6. Л – шоиста марде ҳазор.

Сароншон бибур, хонахошон бисӯз,
Бар эшон шаб овар ба рахшанда рӯз.

Аз айвони Гуштосп бояд, ки дуд
Забона барорад ба чархи кабуд.

1050 Агар банд бар пой Исфандёр
Бубинӣ,¹ сар овар бар ӯ рӯзгор.

Ҳамон гаҳ сарашро зи тан боз кун,
Зи номи ту*² гетӣ пуоровоз кун.

Ҳама шаҳри Эрон ба коми ту гашт,
Ту тегиwu душман ниёми ту гашт.

Ман акнун начӯям ба Халлух замон.
Дамодам биёям пас - андар дамон.

Бихонам сипоҳи парокандаро,
Барафшоном ин ганҷи огандаро».

1055 Бад-ӯ гуфт Кӯҳрам, ки «Фармон кунам,
Ба гуфтори ту ҷон гаравгон кунам».

Чу хуршед теғ аз миён баркашид,
Шаби тира з-ӯ доман андаркашид,

Ба гирд омадаш халлуҳӣ сад ҳазор
Гузида саворони ханҷаргузор.³

Биёвард Кӯҳрам ба Эрон⁴ сипоҳ,
Замин гашт чун рӯи зангӣ сиёҳ.⁵

Чу омад бар он марз, букшод даст,
Касеро ки дидӣ,⁶ ҳаме кард паст.

1. ЛМ – Биёбӣ.

2. М – В-аз ин рӯй.

3. ЛМ –б. 1057 нест.

4. Л – Зи Турон.

5. И –б. 1057, 1058 ност.

6. И – дидаш.

1060 Ҳама дил ба кина биёростанд,¹
Ба торочу куштан биперостанд.²

Чу туркон расиданд наздики Балх
Кушода забонҳо ба гуфтори талх,

Зи Кӯҳрам чу Лӯҳроsp огоҳ шуд,
Ғамӣ гашту бо ранҷ ҳамроҳ шуд.

Ба Яздон чунин гуфт, к-«Эй кирдгор,
Туй бартар аз гардиши рӯзгор,

Тавонову донову бахшандай,^{*3}
Худованди хуршеди рахшандай.^{*4}

1065 Нигаҳ дор дину тану тӯши ман,
Ҳамон низ бино дилу ҳуши ман

Ки ман, банда бар дасти эшон табоҳ
Нагардам, на аз бими фарёдхоҳ».⁵

Ба Балх-андарун номдоре набуд
В-аз он гурздорон саворе набуд.

Биёмад зи бозор марде ҳазор
Чунон чун на зебандаи корзор.

Чу туронсипоҳ андаромад ба танг,
Бипӯшид Лӯҳроsp хафтони чанг.

1070 Зи чои парастииш ба овардгоҳ
Бишуд, барниҳод он⁶ каёнӣ кулоҳ.

Ба пирӣ биғуррид чун пили маст
Яке гурзаи говпайкар ба даст.

1. Л – зи некӣ бипардохтанд.

2. Л– бурун тохтанд.

3. М – ёбандай.

4. М – тобандай.

5. ТПЗ – Ба гетӣ - дарун гум макун номи ман.

Ба ханҷар миёвар саранҷоми ман.

6. ЛМ – Биёмад ба сар-бар.

Ба ҳар ҳамлае ҷодуе з-он сарон
Заминро сипардӣ ба гурзи гарон.

Ҳамае гуфт ҳар кас, ки ин номдор
Надорад магар захми Исфандёр.

Ба ҳар сӯ, ки бора барангехтӣ,
Ҳамон¹ хок бо хун баромехтӣ.

1075 Ҳар он кас, ки овози ӯ ёфтӣ,
Ба тан-ш-андарун захира бишкофтӣ.

Ба туркон чунин гуфт Кӯҳрам, ки «Чанг
Маёзед бо ӯ якояк ба чанг.

Бикӯшеду андар миён оваред,
Хурӯши ҳузабри жаён оваред».

Баромад чакочоки захми табар,
Хурӯши саворони пархошхар.

Чу Лӯҳросп андар миён боз*² монд,³
Ба бечорагӣ номи Яздон бихонд.

1080 Зи пириву аз тобиши офтоб
Ғамӣ гушту бахт андаромад ба хоб.

Ҷаҳондида аз тири туркон бихаст,
Нагунсор шуд марди яздонпараст.

Ба хок андаромад сари тоҷдор,
Бар ӯ анҷуман шуд фаровон савор.

Бикарданд чок он кай ҷавшанаш,
Ба шамшер шуд пора-пора танаш.

Ҳамае навсавореш пиндоштанд,
Чу хӯд аз сари шоҳ бардоштанд,

1. И ҳама.

2. М – миёна.

3. ИЛ – миёна бимонд.

1085 Бидиданд рух лаълу*¹ кофур мӯй,
Аз оҳан сияҳ он биҳиштиш рӯй.

Бимонданд яксар аз ӯ дар шигифт,
Ки ин пир шамшер чун баргирифт?!

Бад-ин ҷо гар Исфандёр омадӣ,²
Сипахро бад-ин дашт кор омадӣ.

Бад-ин андакӣ мо чаро омадем,
Ки ҳамчун гала дар чаро омадем,

Ба ёрон³ чунин гуфт Кӯҳрам, ки «Кор
Ҳамин буду ранҷ андар ин корзор,

1090 Ки ин точвар шоҳ Лӯҳросп аст,
Ки боби ҷаҳондор Гуштосп аст.⁴

Шаҳаншоҳро*⁵ фарри Яздон бувад,
Ҳама кори ӯ базму майдон бувад.

Чунин пир гашта парастанда буд,
Дил аз тоҷу аз тахт барканда буд.

Кунун тахти Гуштосп шуд 3-ӯ тикӣ,
Бупечад зи дайҳими шоҳаншаҳӣ».

В-аз он пас ба Балх андаромад сипоҳ,
Ҷаҳон шуд зи торочу куштан табоҳ.

1095 Ниҳоданд сар сӯи оташкада,
Бад-он коху айвони зарозада.

Ҳама Занду Усто барафрӯхтанд,
Ҳама коху айвон*⁶ ҳаме сӯхтанд.

1. М – Падид омад он ҳамчу.

2. И –б. 1087 нест.

3. Л –туркон.

4. И –б. 1090 нест.

5. ЛМ –бандагӣ.

6. М – ҷаҳондор бо.

Варо хирбад буд ҳаштод мард,
Забон-шон зи Яздон пур аз ёдкард.

Ҳама пеши озар¹ бикӯштандашон,
Раҳи габригӣ² барнаваштандашон.

Зи хуншон бимурд оташи Зардухшт,
Надонам, ҷазо ҷояшон ҷуз биҳишт.

ОГОҲ ШУДАНИ ГУШТОСП АЗ КУШТА ШУДАНИ ЛУҲРОСП ВА ЛАШКАР КАШИДАН СӢИ БАЛҲ

Зане буд Гуштоспро хушманд,
Хирадманду донову рояш баланд.

Аз охур ҷамон борае барнишаст,
Ба кирдори туркон миёно бубаст.

Аз айвон раҳи Систон баргирифт
В-аз он корҳо монда андар шигифт.

Нахуфтӣ ба манзил, ҷу бардоштӣ,
Дурӯза ба як рӯз бугзоштӣ.

Чунин то ба наздики Гуштосп шуд,
Ба огохиву дарди Луҳросп шуд.

1105 Бад-ӯ гуфт: «Чандин ҷаро мондӣ,
Худ аз Балхи бомӣ ҷаро³ рондӣ?

Сипоҳе зи Турон биёмад ба Балх,
Ки шуд мардуми Балхро рӯз талх.

Ҳама Балх пурғорату куштан аст
В-аз эдар туро рӯи баргаштан аст».

Бад-ӯ гуфт Гуштосп, к-«Ин ғам ҷарост.
Ба як тохтан дарду мотам ҷарост?

1. Л – оташ.

2. М – Чу пурмоятар буд.

3. Л – Балх-б-инҷо ҷаро.

Чу ман бо сипоҳ андароям зи ҷой,
Ҳама кишвари Чин надоранд пой».

- 1110 Чунин дод посух, ки «Ёва¹ мағӯй,
Ки кори бузург омадастат ба рӯй.

Шаҳаншоҳ Лӯҳросп дар шаҳри Балх
Бикуштанду шуд рӯзи мо тору талх.

В-аз он ҷо ба Нӯшозар андаршуданд
Раду ҳирбадро ҳама сар заданд.

Зи хуншон фурузанда оташ бимурд,
Чунин бадкуниш хор натвон шумурд.

Бибурданд пас духтаронат асир,
Чунин кори душвор осон магир.

- 1115 Агар нестӣ чуз шикасти Ҳумой,
Хирадмандро дил бирафти² зи ҷой.

Дигар духтари шоҳ Беҳофарид,
Ки боди ҳаво ҳаргиз ўро надид,

Ки аз тахти заррин-ш бардоштанд,
Бар ў ёраву тоҷ нағзоштанд».

Чу бишнид Гуштосп, шуд пур зи дард,
Зи мижгон биборид хуноби зард.

Бузургони эронӣёро бихонд,
Шунида ҳама пеши эшон биронд.²

1. Л – ёфа.

2. Л – нарафти.

2 ТПЗ – Ҳама зор гаштанду гирён шуданд,
Чу бар оташи тез бирён шуданд.
Ҳама гуфт ҳар кас, ки Лӯҳроспшоҳ
Ба марди зи туркон тили кард гоҳ.
Ҳазор офарин бод бар хоки ӯй,
Ба мину бинозад тани поки ӯй!

1120 Нависандаи номаро хонд шоҳ,
Бияндохт тоҷу бипардохт гоҳ.

Саворе барафканд бар ҳар сӯе,
Фиристод нома ба ҳар паҳлӯе,

Ки як тан сар аз гил машӯед пок,
Надонед боз аз баландӣ мағок.

Биронед яксар бад-ин боргоҳ,
Зирехдору бо гурзу румикулоҳ.¹

Бибурданд нома ба ҳар паҳлаве²,
Куҷо буд дар подшоҳӣ гаве.³

1125 Чу гашт анҷуман лашкар аз кишвараш,^{*4}
Саворони ҷанговар аз лашкараш,⁵

Дирам доду аз Систон баргирифт,
Сӯи Балхи бомӣ раҳ андаргирифт.⁶

Чу бишнид Арҷосп, к-омад сипоҳ,
Ҷаҳондор Гуштосп бо тоҷу гоҳ,⁷

1. Л – барғустувтон бо кулоҳ.

2. Л – кишваре.

3. Л – саре, Л – пас аз б. 1124 ин б. омада:

Чу огоҳ гаштанд яксар сипоҳ,
Бирафтанд бо гурзу румикулоҳ.
Ҷама яксара пеши шоҳ омаданд,
Бад-он номвар боргоҳ омаданд.

4. М – Лашкаре бар дараш.

5. ТПЗ – Таҳамтан яке рӯз бо ӯ бирафт,
Дар он роҳ меронд бо дард тафт.
Ҷаме гуфт, к-эй шаҳрёрӣ замин,
Саранҷом гетӣ бувад ҳамчунин.
Ба гетӣ на фарзанд монад, на боб
Ту бар сӯги боб эҷ гуна матоб.
Пазируфта бодо туро зиндагӣ,
Туро шаҳрёрӣ, маро бандагӣ,
Бигуфт ину шохаш бибӯсид рӯй,
Бимонд ӯву хусрав бишуд ҷангҷӯй.
6. Л – Чу Гуштосп дид он сипаҳ бар дараш
Саворони ҷанговари кишвараш.

7. И – б. 1127 нест.

Зи Турон биёвард чандон сипоҳ,
Ки торик шуд рӯи хуршеду моҳ.

Зи дарё ба дарё сипаҳ густарид,¹
Зи лашкар² касе рӯи ҳомун надид.

1130 Зи лашкар чу гард андаромад ба гард,
Замин шуд сиёҳу ҳаво лочвард.³

Ду рӯя сипаҳ баркашиданд саф,
Ҳама найзаву теғу жўпин ба каф.

Абар маймана шоҳ Фаршедвард,
Ки бо шери дарранда ҷустӣ набард.

Сӯи майсара гурд Настур буд,
Зарири сипаҳдорро пур^{*4} буд.

Ҷаҳондор Гуштосп дар қалбгоҳ
Ҳама кард ҳар сӯ ба лашкар нигоҳ.

1135 В-аз он рӯй Кундур сӯи маймана,
Пиёда паси пушти ӯ бо буна.

Сӯи майсара Кӯҳраи теғзан,
Ба қалб-андар Арҷосп бо анҷуман.

Баромад зи ҳарду сипаҳ бўқу кӯс,
Замин оҳанин шуд ҳаво обнӯс.

Ту гуфтӣ, ки гардун бипаррад ҳама
Замин аз гаронӣ бидаррад ҳама.

Зи овози аспону захми табар
Ҳама кӯҳи хоро фуру бурд сар.

1. Л – баркашид.

2. ИЛМ – Ба ҷое.

3. И – б. 1130 нест.

4. М – Ки ҷархи равонро аз ӯ нур.

1140 Ҳама дашт сар буд бе тан ба хок
Ба сар-бар*¹ зи гурзи гарон чок-чок.

Дурахшидани теғу борони тир,
Хурӯши ялон бар деҳу² дору гир.

Ситора ҳаме ҷуст роҳи гурег,
Сипахро наёмад ҳаме чон дарег,

Ба гирд-андарун тир чун жола буд,
Ҳама дашт аз он хастагон нола буд.*³

Басе кӯфта зери наъл-андарун
Кафан синаи шеру тобут хун.

1145 Тани бесарону сари бетанон,
Саворон чу пилони кафафкашон.

Падарро набуд бар писар чои меҳр,
Ҳаме гашт з-ин гуна гардонсипеҳр.

Бибуданд аз он сон се рӯзу се шаб
Пур аз кину пархош, чангу чалаб.

Чунон гашт сар то сар овардгоҳ,
Ки аз ҷӯши хун лаъл шуд рӯи моҳ.

Або Кӯҳраи теғзан дар набард
Баровехт чун шер Фаршедвард.

1150 Зи Кӯҳрам бад-он гуна тан хаста шуд,
Ки ҷон аз тани шер бугсаста шуд.

Фаровон аз эронӣён кушта буд,
Зи хуни ялон кишвар оғушта буд.

1. М – Ҳама тан.

2. Л – буд.

3. М – Сари найзаву гурз ҳам дода буд.
Ҳама дашт пур гашта афтода буд.

Писар буд Гуштоспро сиву хашт,
Далерони кӯҳу саворони дашт.

Бикуштанд яксар бар он размгоҳ,
Ба якборагӣ тира шуд бахти шоҳ.

ҲАЗИМАТ ШУДАНИ ГУШТОСП АЗ АРЧОСП

Саранҷом Гуштосп бинмуд пушт,
Бад-он гаҳ ки шуд рӯзгораш дурушт.¹

1155 Пас андар ду манзил ҳаме тохтанд,
Мар ӯро гирифтанд ҳаме сохтанд.

Яке кӯҳаш омад ба раҳ пургии,
Бад-ӯ - андарун чашмаву осии,

Ки бар гирди он кӯҳ як роҳ буд
В-аз он роҳ Гуштосп огоҳ буд.²

Бар он кӯҳ шуд доғдил бо сипоҳ
Зи гурдон нишастанд чандин ба роҳ.

Чу Арҷосп бо лашкар он чо расид,
Бигардид, бар кӯҳ роҳе надид.

1160 Гирифтанд гирд-андараш чор сӯй,
Чу бечора шуд шоҳи озодахӯй,

Аз он кӯҳсор оташ афрӯхтанд,
Бар он хора-бар хор^{*3} месӯхтанд.⁴

-
1. ТПЗ – Аз андешаи он ҳама пури хеш
Ба тан суст шуд шоҳу дил кард реш.
Падар куштаву кушта чандон писар,
Бимонд андар он дарду ғам хирасар.
Ҳама дасту шамшераш аз кор шуд,
Ҷаҳону шахӣ бар дилаш хор шуд.
 2. ТПЗ – Сипахдори Эрон бар он кӯҳ шуд,
Зи пайкори туркон беандӯх шуд.
 3. М – В-аз он хору хошок.
 4. Л – Ҷаҳондор Гуштоспу яксар сипоҳ
Сӯи кӯҳ рафтанд аз овардгоҳ.

Ҳама кушт ҳар меҳтаре борагӣ,
Ниҳоданд дилҳо ба бечорагӣ.

Чу лашкар чунин гирдаш андаргирифт,
Шаҳи пурманиш даст бар сар гирифт.

Ҷаҳондида Ҷомоспро пеш хонд
В-аз ахтар фаровон суҳанҳо биронд.

1165 Бад-ӯ гуфт, к-«Аз гардиши осмон
Бигӯ он чӣ донӣ, ба пурсиш мамон,

Ки бошад дар ин бад маро дастгир,
Бибояд-т гуфтан ҳама ногузир».

Чу бишнид Ҷомосп, бар пой хост,
Бад-ӯ гуфт, к-«Эй хусрави додрост,

Агар шоҳ гуфтори ман бишнавад,
Бад-ин гардиши ахтарон бигравад,

Бигӯям ҳама, ҳар чӣ донам, бад-ӯй,
Агар шоҳ донад маро ростгӯй».

1170 Бад-ӯ гуфт шоҳ «Он чӣ донӣ зи роз,
Бигӯву мадор ин суҳанро дароз.¹

Гар эдун, ки бар абр сояд сарам,
Ҳам аз гардиши осмон нагзарам».

Бад-ӯ гуфт Ҷомосп к-«Эй шаҳрёр,
Суҳан бишнава аз ман, яке гӯш дор.

Ба фармони ту фаррух^{2*3} Исфандёр
Ҳама банд сояд ба бад рӯзгор.

3 И – б. 1161 нест.

1. ТПЗ – Бад-ӯ гуфт шоҳ, он чи донӣ, бигӯй,
Зи ман ҷустани ҳар чӣ донӣ, бичӯй.

2. Л – Ту донӣ, ки фарзандат.

3. М – Ҷунон донам, эй шоҳ.

Агар шох букшояд ўро зи банд,
Намонад бад-ин кӯҳсори баланд».¹

- 1175 Бад-ӯ гуфт Гуштосп, к-«Эй ростгӯй,
Ки ҳам ростгӯйиву ҳам чораҷӯй».²

Ба тундӣ чу ўро ба банди гарон
Бубастам ба мисмори оҳангарон,³

Ҳамон гоҳ ман з-он пушаймон шудам,
Дилам хаста шуд, сӯи дармон шудам,

Ки ўро бубастам дар он боргоҳ
Ба гуфтори бадхоҳу ӯ бегуноҳ.

Гар ўро бубинам дар ин рӯзи кин,
Бад-ӯ бахшам ин тоҷу тахту нигин».⁴

- 1180 Кӣ ёрад шудан назди он арҷманд,
Раҳонад мар он бегунахро зи банд?»

Бад-ӯ гуфт Ҷомосп: «Эй шаҳрёр,
Манам рафтани, к-ин сухан нест хор».⁵

Чунин⁶ гуфт Гуштосп, к-«Эй пурхирад,
Ки ҷон аз ҳунархот ромиш барад,

-
1. ТПЗИ – Бар ин он лашкар он гаҳ шавад комгор,
Ки букшояд аз банд Исфандёр.
Чу бишнид аз ӯ ин сухан шаҳрёр,
Рухаш гашт чун гул ба гоҳи баҳор.
2. И –б. 1171 – 1175 нест;
Л – Ба Ҷомосп гуфт, эй хирадманд мард,
Маро хаст аз ин кор дил пур зи дард.
3. ЛМ –б. 1176 нест.
4. ИЛМ – б. 1179 нест.
5. ЛМ – пас аз б. 1181 ин б. омада:
Ба Ҷомосп шоҳи чаҳондор гуфт,
Ки бо ту ҳамеша хирад бод ҷуфт.
6. Л – дигар.

Бирав в-аз манаш деҳ фаровон дуруд,
Шаби тира бугзор ногоҳ зуд.¹

Бигӯяш, ки он кас, ки бедод кард,
Бишуд з-ин ҷаҳон бо дили пур зи дард.

1185 Дигар ман, ки рафтам ба коми касе,
Ки баҳра набудаш зи дониш басте,

Чу бедод кардам, бупечам ҳаме,
Ба подош некӣ басечам ҳаме,

Кунун гар кунӣ дил ту аз кина пок,
Сари душманон андарорӣ ба хок.

В-агарна шуд ин подшоҳиву тахт,
Зи бун баркананд ин каёнӣ дарахт.

Гар ой, супорам туро тоҷу ганҷ,
Зи чизе ки ман гирд кардам ба ранҷ.

1190 Парастииш бувад з-ин сипас кори ман,
Чу Лӯҳросп боби ҷаҳондори ман.²

Бад-ин гуфта Яздон гувои ман аст,
Чу Ҷомосп, к-ӯ раҳнамои ман аст».

Бипӯшид Ҷомосп тӯрӣ³ қабой,
Фуруд омад аз кӯҳ бе раҳнамой.⁴

1. ТПЗЛМ – Бирав тирашаб* назди он некрох,
Ки аз мо шуд озурда бар бегунох.
Дурудаш деҳ аз мову хубӣ намоӣ.
Биёрой гуфтору хубӣ** физой.

* Л – Чу з-ин ҷо шавӣ. ** Л – ҷарбӣ.

2. ЛМ – б. 1190 нест.

3. Л – Румӣ.

4. ТПЗЛ – Ба сар барниҳода кулоҳи дупар,
Ба оини туркон бубасташ камар.
Яке асп туркӣ биёвард пеш,
Бар он асп ола зи андоза беш.
Нишаст аз бари аспу омад ба зер,
Ки буд марди шоиста чун наррашер,

Хирадѐфта чун биѐмад ба дашт,
Шаби тира аз лашкар-андар гузашт.¹

Чу омад ба танги дижи Гунбадон,
Бираст аз бади рӯзу дасти бадон.

РАФТАНИ ЧОМОСП БА ДИДАНИ ИСФАНДЁР

1195 Яке моявар пури Исфандёр,
Ки Нӯшозараш хондӣ шаҳрёр,

Бад-он боми диж буд чашмаш ба роҳ
Бад-он, то ки ояд аз эронсипоҳ.²

Падарро бигӯяд чу бинад касе,
Ба боло дирангаш набошад басе.

Чу Чомоспро дид, к-омад ба роҳ
Ба сар-бар яке нағз тӯрӣ кулоҳ,

Чунин гуфт, к-омад зи Турон савор,
Бипӯям, бигӯям ба Исфандёр.

1200 Фуруд омад аз бораи диж давон,
Чунин гуфт, к-«Эй номвар паҳлавон,

Саворе ҳаме бином аз дурроҳ,
Кулоҳе ба сар барниҳода сиёҳ.

Шавам, то бубинам, ки гуштоспист
Ва ё кинаҷӯй асту арҷоспист.

Ҳар он кас, ки ўро бидидӣ ба роҳ,
Бипурсидӣ ўро зи туронсипоҳ,
Ба овози туркӣ суҳан рондӣ,
Бигуфтӣ ба он кас, ки ў хондӣ.
Надонистӣ ўро касе кору* бор,
Ки гуфтӣ ба туркӣ суҳан хушёр.

1. ТПЗЛМ – Ҳаме ронд аспаш ба кирдори бод,
Чунин то баромад бари шохзод.
2. ТПЗЛМ – Ҳаме ронд аспаш ба кирдори бод,
Чунин то баромад бари шохзод.

Агар турк бошад, бибуррам сараш,
Ба хок афканам nobисуда бараш».

Чунин гуфт пурмоя Исфандёр,
Ки «Ин раҳгузар кам бувад бесавор,

1205 Ҳамоно, к-аз Эрон яке лашкарӣ
Сӯи мо биёяд ба пайғамбарӣ!

Кулоҳе ба сар барниҳодаш падар
Зи бими¹ далерони пархошхар».

Чу бишнид Нӯшозари паҳлавон,
Бар он бораи диҷ баромад давон.

Чу Ҷомосп танг андаромад зи роҳ,
Варо боз донист фарзанди шоҳ.

Биёмад, бигуфт ин ба фаррух падар,
Ки Ҷомосп омад ба наздики дар.

1210 Бифармуд, то дар кушоданд боз,
Биёмад хирадманду бурдаш намоз.

Биёмад, бидодаш паёми падар,²
Паёме, ки оварда буд дар ба дар.

Чунин посухаш дод Исфандёр,
Ки «Эй аз ялони ҷаҳон ёдгор,

Хирадманду кундовару сарфароз,
Чаро бастаро бурд бояд намоз?

Касеро ки бар дасту по оҳан аст,
На мардумнажод аст, к-оҳарман аст,

1215 Дуруди шаҳаншоҳи Эрон диҳӣ,
Зи дониш надорад дилат оғаҳӣ.

1. И – тарси.

2. Л – Бидодаш дуруди падар сар ба сар.

Дурудам зи Арчосп омад кунун,
К-аз эронийён дашт шуд пур зи хун.

Маро банд карданд бар бегунох,
Ҳамоно Гуразм аст фарзанди шох.

Кунун ҳамчунин баста бояд танам,
Ба Яздон гувоҳи ман аст оҳанам,

Ки бар ман зи Гуштосп бедод буд,
Зи гуфти Гуразм Аҳриман шод буд.

1220 Чунин буд подош ранчи маро,
Ба оҳан биёрост ганчи маро.

Мабодо, ки ин бад фаромуш кунам,
Хирадро*¹ ба гуфти ту беҳуш кунам».

Бад-ӯ гуфт Ҷомосп, к- «Эй ростгӯй,
Ҷаҳонгиру шеравжану номчӯй,

Дилат гар чунин аз падар сер гашт,
Сари тахти он подшаҳ зер гашт.²

Зи Лӯҳроспшоҳ он парастанда мард,
Ки туркон бидуштандаш андар набард,

1225 Ҳамон ҳирбад низу яздонпараст,
Ки буданд бо Занду Усто*³ ба даст,

Бидуштанд ҳаштод аз он мӯбадон,
Парастандаву покдил бихрадон.

Зи хуншон дар он хона оташ бимурд,
Чунин бадкуниш хор натвон шумурд.

1. М – равонро.

2. М – бо божу барсам.

3. Л – Писар аз падар гар чунин хира шуд.
Магар бахти эронийён тира шуд.

Зи баҳри ниё дил пур аз дард кун,
Барошӯбу рухсорагон зард кун.

Ба кини ниё гар начунбӣ зи чой,
Набошӣ писандидаву покрой».

1230 Чунин дод посух, ки «Эй некном,
Баландахтару гурду гирандаком.

Барандеш, к-он пир Лӯхроспро,
Парастандаву боби Гуштоспро¹

Писар беҳ, ки чӯяд кунун кини ӯй,
Ки тахти падар чуству оини ӯй».

Бад-ӯ гуфт: «Ар эдун, ки кини ниё
Начӯй, надорӣ ба дил кимиё.

Ҳумои хирадманду Беҳофарид,
Ки боди ҳаво рӯи эшон надид,²

1235 Ба Турон*³ асиранд бо доғу дард,
Пиёда давонанд рухсора зард».⁴

Чунин дод посух, ки «Рӯзе Ҳумой
Маро ёд кард андар ин тангҷой?»⁵

1. ТПЗ – Зи тимори ман ҳеч андеша буд,
В-ар аз меҳрубонӣ варо пеша буд?
Кунун чун ки душман бад-ӯ даст ёфт,
Бад-ин кин маро аз чӣ бояд шитофт?

2. ТПЗ – Бибурданд з- айвон барахнасарон
Далерони бадхоҳ, оҳарманон.

3. М – туркон.

4. Л – пас аз б. 1235 ин б. омада:
Чунин посух овард Исфандёр,
Ки баста будам ман чунин зору хор.
Накарданд эшон зи ман ҳеч ёд,
Набарзад кас аз баҳри ман сард бод.

5. И – пас аз б. 1236 ин б. омада:
Чунин посух овардаш он хушманд,
Ки то ман гирифтор гаштам ба банд.

Дигар низ пурмоя Беҳофарид,
Ту гӯй маро дар ҷаҳон худ надид.¹

Чаро ранча дорам кунун хештан,
Наёмад аз эшон касе пеши ман?

Падар беҳ, ки чора ба духтар кунад,
Ҳама созҳо боб беҳтар кунад».^{2*3}

1240 Бад-ӯ гуфт Ҷомосп, к-«Эй паҳлавон,
Падар-т он ҷаҳондори тираравон

Ба кӯҳе-дар аст⁴ ин замон бо сарон,
Ду дида пур аз обу лаб ночарон.

Сипоҳе зи туркон ба гирд-андараш,
Аз ин пас набинӣ сару афсараш.

Набошад писанди ҷаҳонофарин,
Ки ту сар бупечӣ зи меҳру зи дин.⁵

Бародар, ки буд мар туро сиву ҳашт
Палангони кӯҳиву шерони дашт,

1245 Ҳама ҳок доранд болину хишт,
Ки душман аз эшон саворе наҳишт».

Чунин посух овардаш Исфандёр,
Ки «Чандин бародар будам номдор,

1. И –б. 1237 нест.

2. ИЛ – б. 1239 нест.

3. М –б; 1238, 1239 нест.

4. Л – кӯҳ андар аст.

5. Чунин кин наёрад касе ёд кард.
Бисӯзад бар эшон дили хорасанг,
Ки номи бузургӣ даромад ба нанг.
Чӣ гӯянд ҳар кас бад-ин рӯзгор,
Ки хастанд ин хохари шаҳрёр.
Барандешу аз номи худ ёд кун,
Хирадро бад-ин кор устод кун.

Ҳама шоду*¹ бо ромишу ман ба банд,
Накарданд кас ёди ин мустаманд.²

В-агар ман кунун худ³ басечам чӣ суд,
К-аз эшон баровард бадхоҳ дуд».

Чу Чомосп з-он гуна посух шунид,
Дили баста з-он гуна бо доғ дид,

1250 Ҳама буд бар пой пурдарду*⁴ хашм,
Пур аз орзу дил, пур аз об чашм.*⁵

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй паҳлавони ҷаҳон,
Агар тира гардад дилат бо равон,

Чӣ гӯӣ кунун кори Фаршедвард,
Ки будаст⁶ ҳамвора бо доғу⁷ дард.

Ба ҳар ҷо ки будӣ ба базму ба разм,
Пур аз дарду нафрин будӣ бар Гуразм.

Пур аз захми шамшер гашта⁸ танаш,
Бурида⁹ бар ӯ миғфару ҷавшанааш.

1255 Ҳама бугсилад зор з-ӯ чони ӯй,
Бабахшой бар чашми гирёни ӯй.¹⁰

1. М – Ҳамасола.

2. ТПЗ – Яке тан падарро нагуфт эч бор,
Ки эй шах, чӣ кардаст Исфандёр?
Ки ўро чунин мондай зери банд,
Наёяд-т аз он банди ӯ ҷуз газанд.

3. ИЛ – кин.

4. М – барпову дил пур зи.

5. М – Ба зорӣ ҳама ронд об аз ду чашм.

6. И – буд аз ту.

7. Л – Рухаш гашт пурхуну дил пур зи.

8. ИЛ – дидам.

9. ИЛ – дарида.

10. ТПЗ – Ҳама чон супорад ба овардгоҳ,
Бубахшой бар чони он неkhoҳ.
Ҳама гуфт бо он ҳама хастагӣ,
Ки ёраб, ту бахшой он бастагӣ.

Чу овоз додаш зи Фаршедвард,
Рухаш гашт пурхуну дил пур зи дард.

Ҳама гуфт, зоро, далеро, гаво,
Яло, шердил мехтаро, хусраво,

Ман аз хастагиҳои ту хастаам,
Рухонро ба хуни чигар шустаам.¹

Чу бозомадаш дил, ба Чомосп гуфт,
Ки «Ин худ чаро дошти дар нухуфт?»²

1260 Бифармой, к-оҳангар оранд чанд,³
Зи пой ман акнун⁴ бисоянд банд».

Биёвард Чомосп оҳангарон,
Чу сӯҳони пӯлоду путки гарон.

Бисуданд занчиру мисмору гул,
Ҳама банди румӣ ба кирдори пул.

Ҳама дер шуд суда он бастагӣ,
Сабук шуд дили баста з-оҳистагӣ.

Ба оҳангараш гуфт, к-«Эй шумдаст,
Бубандиву баста надонӣ шикаст?

1265 Биёҳехт з-ӯ дасту бар пой хост,
Ғамӣ шуд, биёзид бо банд рост.

Зи тан ҷони ман магсилон то яке
Бубинам бар Исфандёр андаке.

1. ТПЗ – Ту будӣ зи дил мар маро меҳрубон,
Ту ро бандам аз баҳри кина миён.
Бигуфт ину аз дил чудо кард хуш,
Бичӯшиду афтоду барзад хурӯш.
2. ТПЗ – Ки то ман бар он хаста бахшудаме,
Ту ро ин ҳама ранҷ нанмудаме.
3. Л – оваранд.
4. Л – Кунун то ки аз ман.

Бияфшурд*¹ пою бупечид даст,
Гулу банду занчир дарҳам шикаст.²

Чу бишкаст занчир бетӯш гашт,
Бияфтод аз он дарду бехуш гашт.

Ситорашинос он шигифтӣ бидид,
Бад-он номдор офарин густарид.

Чу омад ба ҳуш он гави зӯрманд,
Ҳама пеш бинҳод занчиру банд.³

1270 Чунин гуфт, к-«Ин ҳадяҳои Гуразм
Бибуррид моро зи базму зи разм.⁴

Ба гармоба шуд бо тани*⁵ дардманд,
Ба занчир тан судаву бар ба банд.⁶

1. М – Биёзид.

2. И – 6. 1266 нест.

3. Л – Чу омад ба ҳуш он гави номдор,
Рухаш гашт ҳамчун гул андар баҳор.

4. ТПЗ – Ба як ҷойгаҳ баста занчиру банд,
Аз он бораи диҷ ба ҳомун фиканд,
Дигар гуфт к-ин ғуллу банди гарон
Ҳама тез мисмори оҳангарон,
Ки бар ҷони мо буд з-он шаҳрёр
Зи дасташ бинолам ба парвардгор.
Ба фармони Яздон нишаста будам,
На аз баҳри ин банд баста будам.
На Устову Жанд -андарун Зардухушт
Бигуфтаст бинмуд гарму дурушт,
Ки ҳар, к-ӯ зи фармону панди падар
Битобад, мар ӯ ҳаст ҷодуписар.
Писарро падар гар ба зиндон кунад,
Аз он бех, ки душман гулафшон кунад.
Нагаштаи фармон, нагуфтаи сухун
Бупечад, ҳар он к-ӯ бад афканд бун.

5. М – тани.

6. Л – 6. 1270, 1271 нест.

ТПЗ – В-аз он ҷой бо ҷокару ёр чанд
Ба гармоба шуд бо тани дардманд.
Ҳама тан гирифтаи занчир занг,
Зудудаи тан занг к-ояд ба ҷанг.

Яке чомаи хусравонӣ бихост,
Ҳамон чавшани паҳлавонӣ бихост.

Бифармуд, к-он бораи гомзан
Биёреду он таргу шамшери ман.¹

Чу чашмаш бар он борагӣ устод,
Зи Яздони некидиҳиш кард ёд.

1275 Ҳаме гуфт, агар ман гунаҳ кардаам,
Азэро ба банд²-андар озурдаам,

Чӣ кард ин чамон чармаи барбарӣ,
Ки боист кардан бад-ин лоғарӣ?!

Бипӯеду^{*3} ўро беоҳу кунед,
Ба хӯрдан танаширо ба нерӯ кунед.

Фиристод кас назди оҳангарон
Ҳар он кас, ки устод буд андар он.

Бирафтанду чанде зирех сохтанд,
Силоҳаш^{*4} яқояк бипардохтанд.

ДИДАНИ ИСФАНДЁР БАРОДАРИ ХУД ФАРШЕДВАРДО

1280 Шаб омад чу Аҳримани кинаҳоҳ,
Хурӯши чарас хост аз боргоҳ.⁵

Бар он бораи хусравӣ барнишаст,
Яке теғи ҳиндӣ гирифта ба даст,

1. ТПЗ – Биёвард Чомосп он ч-ӯ бихост.
Бипӯшид, он гоҳ бар пой хост.

2. Л – Ба банди гарон.

3. М – Бишӯед.

4. М – силоҳаш.

5. ТПЗ – Саворон тане чанд гирд омаданд,
Ба назди сарафроз хусрав шуданд,
Чу шаб тиратар гашт, Исфаңдёр
Силеҳаш бипӯшиду бархост кор.

Худу Баҳману Озари сарфароз
Бирафтанд пӯён ба роҳи дароз.

Варо роҳбар пеш Чомосп буд,
Ки дастури фархунда Гуштосп буд.

Аз он бораи диҷ чу берун шуданд,
Саворони ҷангӣ ба ҳомун шуданд.¹

1285 Сипахбад сӯи осмон кард рӯй,
Чунин гуфт, к-эй довари ростгӯй,

Туй офаринандаи комгор,
Фурӯзандаи ҷони Исфандёр,²

Гар эдун, ки пирӯз гардам ба ҷанг,
Кунам рӯи гетӣ ба Арҷосп танг.

Бихоҳам аз ӯ кини Лӯҳроспшоҳ,
Ҳамон хуни³ чандон⁴ сари*⁵ бегуноҳ.

Бародар ҷаҳонбини ман сиву ҳашт,
Ки аз хунашон лаъл шуд хоки дашт.

1290 Пазируфтам аз Эзади*⁶ додгар,
Ки кина нагирам зи банди падар.

Ба гетӣ сад оташкада нав кунам,
Ҷаҳон аз ситамгора беҳав кунам.

Набинад касе пои ман дар бисот,
Магар дар биёбон кунам сад работ.

1. Л – пас аз б. 1284 ин б. омада:

Бирафтанд яксар ҳама ҷангчуй
Аз он бораи диҷ ба раҳ карда рӯй.

2. И – б. 1286 ност, Л – пас аз б. 1286 ин б. омада:

Ту донӣ, ки аз хуни Фаршедвард
Дилам гашт пурдарду рухсора зард.

3. И – кини.

4. Л – кини чандин.

5. М – кини он пирсар.

6. М – довари.

Ба шаххе, ки каргас бар ӯ нагзарад,
Бар ӯ гӯру нахчир пай наспарад,

Кунам чоҳи об андар ӯ даҳ¹ ҳазор,
Нишонам дарахт аз бари чоҳсор.

1295 Бубахшам зи ганчу дирам сад ҳазор
Ба дарвешу ҳар к-ӯ бувад хостор.²

Ҳама бераҳонро ба дин оварам,
Сари ҷодувон бар замин оварам.

Парастии кунам пеши Яздон ба пой,
Набинад маро кас ба ором ҷой.³

Бигуфту ину бардошт аспӣ набард,
Биёмад ба наздики Фаршедвард.

Варо зор бар хок-бар хуфта дид,
Тани хуфта аз захм ошуфта дид.⁴

1300 Зи дида буборид чандон сиришк,
Ки хира фуру монд доно пизишк.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй шери пархошҷӯй,
Туро ин газанд аз кӣ омад ба рӯй?

К-аз ӯ кини ту бозҷӯям ба ҷанг,
Агар шери ҷангӣ бувад, гар наҳанг?»⁵

Чунин дод посух, ки «Эй паҳлавон,
Зи Гуштоспам ман халидаравон.

1. Л – сад.

2. Л – Тавонгар кунам мардуми пешакор; Л – б. 1295 нест.

3. ЛМ – Паратишгаҳе барнагардад тамои,
Набинад касе ман ба ороми ком.

4. И – б. 1299 нест.

5. ИЛ – в-ар паланг.

6. ТПЗ – Маро ин зи Гуштосп омад ба рӯй
Аз он беҳунар марду он гуфтугӯй.

Агар пой ту¹ ӯ^{*2} накардӣ ба банд,
Зи туркони Чин кай будӣ^{*3} ин газанд?!

1305 Ҳамон шоҳ Лӯҳроsp бо пирсар
Ҳама Балх аз ӯ гашт зеру забар.

Зи гуфти Гуразм он чи бар мо расид,
На дидаст ҳаргиз касе, на шунид.

Ту махрӯш в-аз дода хурсанд бош,
Ба гетӣ дарахти барӯманд бош,

Ки ман рафт хоҳам⁴ ба дигар сарой,
Ту бояд, ки монӣ⁵ ҳамеша ба ҷой.

Чу рафтам зи гетӣ, маро ёд дор,
Ба бахшиш равони маро шод дор.⁶

1310 Ту падруд бош, эй ҷаҳонпахлавон,
Ки ҷовид бодиву равшанравон».

Бигуфт ину рухсорагон кард зард,
Шуд он номвар шер Фаршедвард.

Бизад даст бар ҷавшан Исфандёр,
Ҳама парниён бар танаш гашт⁷ хор.

Ҳама гуфт, к-эй пок, бартар Худой,
Ба гетӣ ту бошӣ маро раҳнамой,

Ки пеш оварам кини Фаршедвард,
Барангезам аз санг в-аз об гард.

1. ИЛ – Чу пой туро.

2. М – Гар ӯ чун туеро.

3. М – туркон ба мо н-омадӣ.

4. ИЛ – рафтаниам.

5. И – бошӣ.

6. ТПЗ – Гар аз хастани ман туро ғам расид,
Маро ин табоҳӣ зи Қўҳрам расид.

7. ИЛ – кард.

1315 Бирезам зи тан хуни Арчоспро,
Шикебо кунам чони Лӯҳроспро.

Бародар-ш мурда ба зин дарниҳод,
Дили¹ пур зи кина сари² пур зи бод,

Зи ҳомун баромад ба кӯҳи баланд,
Бародар-ш баста бар аспи саманд.

Ҳамае гуфт, к-акнун чӣ созам туро,
Яке дахма чун барфарозам туро?

На сим аст бо ман, на зарру гуҳар,
На хишту на обу на деворгар.

1320 На ҷое дарахте чунон*³ соядор,
Ки хобонамат, эй гави номдор.

Барохехт хафтони ҷанг аз танаш,
Кафан кард дастору пероҳанаш.

В-аз он ҷо биёмад бад-он ҷойгоҳ,
Кучо шоҳ Гуштосп гум кард роҳ.

Басеро аз эронӣён кушта дид,
Шуда хоку санг аз ҷаҳон нопадид.

Ҳамае зор бигрист бар куштагон,
Бар он тангдил, бахтбаргаштагон.⁴

1325 Ба ҷое кучо гашта буд саҳт разм,
Ба ҷашм омадаш зард рӯи Гуразм.

Ба наздики ӯ аспаш афканда буд,
Бар ӯ хок ҷанде пароканда буд.

1. ИЛ – диле.

2. ИЛ – лабе.

3. М – поп дарахте бувад.

4. ИЛ – рӯзбаргаштагон.

Чунин гуфт бо кушта Исфандёр,
Ки «Эй марди нодони бадрузгор,

Нигаҳ кун, ки донои Эрон чӣ гуфт,
Бад-он гаҳ, ки букшод роз аз нухуфт,

Ки душман ки доно бувад, беҳ зи дӯст,
Або душману дӯст дониш накӯст.

1330 Барандешад он кас, ки доно бувад,
Зи коре ки бар вай тавоно бувад.

Зи чизе ки бошад бар ӯ нотавон,
Ба чустан-ш ранча¹ надорад равон.

Аз² Эрон ҳаме чои ман хостӣ,
Ту овардӣ андар ҷаҳон костӣ.

Ту бурдӣ аз ин подшоҳӣ фурӯғ,
Ҳаме чора ҷустиву гуфти³ дурӯғ.

Бар ин разм хуне, ки шуд рехта,
Ту бошӣ бад-он гетӣ овехта».

1335 В-аз он дашт гирён сар андар кашид,
Ба анбӯҳи гурдони туркон расид.

Сипаҳ дид бар ҳафт фарсанг дашт,
К-аз эшон ҳаме осмон хира гашт.

Яке канда карда ба гирд-андарун,
Ба паҳна зи партоби тире фузун.

Зи канда ба сад чора-андар гузашт,
Инонро гарон кард бар сӯи дашт.

Талоя зи туркон чу ҳаштод мард,
Ҳаме гашт бар гирди дашти набард.

1. И – хаста.

2. Л – Ба.

3. Л – кардӣ ба гуфти, И – ҷустӣ ба гуфти.

1340 Пароканда туркон бар¹ ў омаданд,
Пур² овозу бо чустучў омаданд.

Ба пурсиш гирифтанд, к-«Эй шермард,
Чй чўй бад-ин³ шаб ба дашти набард?»

Чунин дод посух, ки бар дашти разм
Шуморо хама ком хоб асту базм.

Чу огохй омад ба Кўхрам зи дашт,
Ки Исфандёр аз шумо баргузашт,

Маро гуфт баргир шамшери тез,
Зи чоншон⁴ баровар яке растахез.

1345 Баровехт шамшеру андарниход,
Ҳама кард аз он разм⁵ Гуштосп ёд.

Бияфканд аз эшон фаровон ба роҳ
В-аз он ҷойгаҳ шуд ба наздики шоҳ.

РАСИДАНИ ИСФАНДЁР БАР КЎҲ БА НАЗДИ ГУШТОСП

Баромад бар он кўхи хоро фароз,
Чу рӯи падар дид, бурдаш намоз.

Падар доғдил буд, бар пой част,
Бибўсиду бистурд рӯяш ба даст.

Бад-ў гуфт: «Яздонсипос, эй ҷавон,
Ки дидам туро шоду равшанравон.

Зи ман бар дил озору тундй мадор,
Ба кинхостан ҳеч кундй мадор.

1. ЛМ – дар пешй.

2. Л – Ба.

3. И – пўй хама.

4. ЛМ – Аз эшон.

5. Л- шоҳ.

Гуразм он бадандеш, бадхӯй¹ мард,
Дили ман зи фарзанди ман тира кард.

Бад омад ба рӯяш зи гуфтори бад,
Бад ояд ба марди бад аз кори бад.

Пазируфтам аз кирдгори ҷаҳон,
Шиносандаи ошкору нихон,

Ки гар ман шавам шоду пирӯзбахт,
Супорам туро кишвару тоҷу тахт.

1355 Парастиишгаҳе бас кунам з-ин ҷаҳон,
Супорам туро, он ҷӣ дорам нихон.

Чунин посух овардаш Исфандёр,
Ки «Хушнуд бодо зи ман шаҳрёр.

Маро он бувад тахту ганҷу кулоҳ,
Ки хушнуд бошад аз ин банда шох.²

Ҷаҳондор донад, ки бар дашти разм
Чу ман дидам афканда рӯи Гуразм,

Бар-он марди бадгӯй гирён шудам,
Зи дарди дили шох бирён шудам.

1360 Кунун он чи бад буд*³ бар мо, гузашт,
Гузашта ҳама назди ман бод гашт.

Аз ин пас чу ман теги кин баркашам,
В-аз ин кӯҳи хоро сар андаркашам,

На Арҷосп монам, на Оёсу Чин,
На Кӯҳрам, на Халлух, на Туронзамин»,

Чу лашкар бидонист, к-Исфандёр
Зи банди гарон расту бад рӯзгор,

1. И – бадандешу бадгӯй.

2. Л –б. 1357 нест.

3. М – Ҷаҳме буданӣ низ.

Бирафтанд яксар гурӯхогурӯх
Ба пеши сипахдор¹ бар бурзи кӯх.

- 1365 Бузургону бегонаву хеши ӯй
Ниҳоданд сар бар замин пеши ӯй.²

Чунин гуфт некаhtar Исфаёндр.
Ки «Эй номдорони ханчаргузор,

Ҳама теги захробгун баркашед,
Ба кин андароеду душман кушед!»

Бузургон бар ӯ хонданд офарин,
Ки «Моро туй афсару теги кин.

Ҳама пеши ту чон гаравгон кунем,
Зи³ дидори ту ромиши чон кунем.

- 1370 Ҳама шаб ҳама лашкар оростанд,
Ҳама⁴ чавшану найза⁵ перостанд.

Падар низ бо фаррух Исфаёндр
Ҳама боз гуфт аз бади рӯзгор.

Зи хуни чавонони пархошчӯй
Ба рух барниҳод аз ду дида ду чӯй,

Ки буданд кушта бад-он размгоҳ,
Зи хун бар сари тоҷваршон кулоҳ.

Ҳамон шаб хабар назди Арҷосп шуд,
Ки фарзанд наздики Гуштосп шуд.

- 1375 Ба раҳ-бар фаровон талоя бикушт,
Касе, к-ӯ нашуд кушта, бинмуд пушт.

1. Л – ҷаҳондор.

2. ТПЗ – Ҳама кас варо офарин хонданд,
Варо шоҳи ҷўяндакин хонданд.

3. Л – Ба.

4. Л – ҳама.

5. Л – тир; И – теғ.

Ғамӣ¹ гашту пурмоягонро бихонд,
Басе пеши Кӯҳрам суҳанҳо биронд,

Ки «Моро чуз ин буд дар ҷанг рой,
Бад-он ғаҳ, ки лашкар биёмад зи ҷой.

Ҳама гуфтам он девро гар ба банд
Биёбем, гетӣ шавад бегазанд.²

Бигирам сари гоҳи Эронзамин,
Ба ҳар марз бар мо кунанд офарин.³

1380 Кунун чун кушода шуд он девзод,
Ба ҷанг аст моро ғаму сард бод.

Зи туркон касе нест ҳамтои ӯй,
Ки гирад ба разм-андарун ҷои ӯй.

Чунин бо дили шоду пирӯзбахт
Ба Турон хиромем бо тоҷу тахт.

Бифармуд, то ҳар ҷӣ буд хоста,
Зи ганҷу зи аспони ороста,⁴

Зи чизе ки аз Балхи бомӣ бибурд,
Биёвард, яксар⁵ ба Кӯҳрам супурд.

1385 Зи Кӯҳрам-ш кехтар писар буд ҷаҳор,
Буна барниҳоданду бастанд бор.

Бирафтанд бар ҳар сӯе сад ҳаюн,
Нишаста абар ҳар яке раҳнамун.

Дилаш гашт пурбиму сар пуршироб
В-аз ӯ дур шуд ҳӯрду орому хоб.

1. И – ғамин.

2. И – Кунун, к-омад он деви ҷангӣ зи банд,
Ки аз бим гетӣ шавад пургазанд.

3. И – 6. 1379 нест.

4. ТПЗ – Зи дебои зарбафту зарру гуҳар,
Зи динору ёкуту тоҷу камар.

5. И – Биёварду дигар.

Яке турк буд, номи ӯ Гургсор,
Зи лашкар биёмад бари шаҳрёр.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй шоҳи туркону Чин,
Зи як тан мазан номи худ бар замин,

- 1390 Сипоҳӣ ҳама хаставу кӯфта,
Гурезону бахт андар¹ ошуфта.

Писар куштаву сӯхта шаҳрёр,
Ба ёрӣ кӣ омад чуз Исфандёр?

Сипахро ҳама дилшикаста кунӣ,
Ба гуфтор бе ҷанг хаста кунӣ.

На доно бувад шоҳи ботарсу бок,
Зи тарсанда мардум барояд ҳалок.

На гурзе ба тарге фуруд омадаст,
На тире ба баргустувоне задаст.*²

- 1395 Ҳамоварди ӯ гар биёяд, манам,
Тани марди ҷангӣ ба хок афканам».³

Чу Арҷосп бишнид гуфтори ӯй,
Бидид он дилу рои ҳушёри ӯй,

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй гурди пархошхар,
Туро ном ҳасту нажоду гуҳар,

Агар ин ки гуфтӣ, ба ҷой оварӣ,
Ҳунар бар забон раҳнамой оварӣ,

Зи хиргоҳ то пеши⁴ дарёи Чин
Туро бахшаму ганчи Эронзамин.

1. Л – Гурезон зи баҳти бад.
2. М – б. 1393, 1349 нест.
3. ИЛ – б. 1393 – 1395 нест.
4. ЛМ – Туронзамин то ба.

1400 Сипахбад ту бошй бад-ин лашкарам,
Зи фармони ту як замон нагзарам».¹

Ҳам андар замон лашкар ўро супурд,
Зи гетй ду баҳра мар ўро шумурд.²

Чу хуршед зарринсипар баргирифт,
Шаби тира з-ў даст бар сар гирифт.

Бияндохт перохани мушкранг,
Чу ёкут шуд чехри гетй ба ранг.

Зи кўх андаромад сипоҳи бузург,
Ҷаҳондор Исфандёри сутург.³

1405 Ба пеши сипоҳ омад Исфандёр,
Ба зин-андарун гурзаи говсор.

Ба қалб-андарун шоҳ Гуштосп буд,
Равонаш пур аз кини Арҷосп буд.

-
1. ТПЗ – В-агар он ки донй, ки бо ин ҳузабр.
Натобй, ту худро мапӯшон ба қабр.
Бикардем тороч ганчу буна,
Ба Эрон наҳиштему чуз дармана.
Ба шодй ба рӯиндиж - андар шавем,
Нишинеми бо моҳ ҳамбар шавем,
Ки гар пар барорад ял Исфандёр,
Наёрад гузаштан бар он раҳгузор.
Ту нашнидй он достони шағол,
Ки зад бо яке пиргӯри ҳамол,
Ки сагро ба хона далерй бувад,
Чу бегона шуд, бонги вай кам шавад.
Варо посух овард пас Гургсор,
Ки фардо маро бин ту, эй шаҳрёр,
Чу рӯй андароранд лашкар ба рӯй,
Чунонаш рабоям чу коҳе зи кӯй.
2. ТПЗЛ – Ҳама шаб ҳаме лашкар оростанд,
Зи дар бораи паҳлавон хостанд.
3. ТПЗИЛ – Чу лашкар биёрост Исфандиёр,
Ҷаҳон шуд зи гурдон чу дарёи кор.

Ҳамон низ¹ Настур пури Зарир,
К-аз ӯ беша бугзоштӣ² наррашер,

Биёрост бар маймана чои хеш,
Сипаҳбад буду лашкарои хеш.

Чу Гаргуи чангӣ сӯи майсара,
Биёмад чу хур пеши бурчи бара.³

1410 В-аз он рӯй Арҷосп саф баркашид,
Ситора ҳаме рӯи ҳомун надид.

Зи бас найзаву тегҳои бунафш
Ҳаво гашт пурпарниёни дурафш.

Шуда қалби Арҷосп чун обнус,
Сӯи росташ Кӯҳраму бӯку кӯс.⁴

Сӯи майсара буд шоҳи Чигил,
Ки дар чанг аз ӯ хостӣ шер дил.

Чу Арҷосп дид он сипоҳи гарон,
Гузида саворони⁵ найзаварон,

1415 Биёмад, яке тунд боло гузид,
Ба ҳар сӯи лашкар ҳаме бингарид.⁶

Шикӯҳ омад андар дилаш з-он сипоҳ,
Ба чашмаш қаҳон гашт яксар сиёҳ.⁷

1. Л – Бишуд гурд.

2. Л – Ки бугзоштӣ беша з-ӯ.

3. И – б. 1406 1409 нест.

4. ТПЗИЛ – Баромад зи ҳарду сипаҳ гирудор,
Ба пеш андаромад ял Исфандёр.*

*Дар «З» ин б. пас аз б. 1413 омада, ки ба мақсад наздиктар аст.

5. ИЛ – саворону.

6. ТПЗ – Сипоҳе, ки чандон надидаст кас,
Аз андӯҳ яке сард барзад нафас.

7. Л – б. 1416 нест.

В-аз он пас бифармуд, то сорвон
Ҳаюн орад аз дашт сад корвон.¹

Чунин гуфт бо номдорон ба роз,
Ки чун гардад ин кор бар мо дароз,

Наёяд падидор пирӯзие,
Дурахшидане ё дилафрӯзие,²

1420 Худу вижагон бар ҳаюнони чуст
Бибояд ба осудагӣ роҳ чуст.

Чу Исфандёр аз миёни ду саф
Чу шери жиён бар лаб оварда каф,

Ҳама гашт бар сони гардонсипеҳр,
Ба ҷанг^{*3}-андарун гурзаи говчеҳр.

Ту гуфтӣ ҳама дашт болои ўст,
Равонаш^{4*5} ҳама дарнагунчад ба пўст.

Хурӯш омаду нолаи каррной,
Бирафтанд гурдони лашкар зи ҷой.

1425 Ту гуфтӣ зи хун дашт дарё шудааст,
Зи ханҷар ҳаво чун сурайё шудааст.

Гарон шуд рикоби ял Исфандёр,
Бигуррид бо гурзаи говсор.

Бияфшурд бар гурзи пўлод мушт,
Зи қалби сипаҳ турк^{*6} сесад бикушт.

Чунин гуфт, к-«Аз кини Фаршедвард
Зи дарё барангезам имрӯз гард.

1. И – б. 1416, 1417 нест.

2. ИЛ – б. 1419 нест.

3. М – Ба даст.

4. Л – зи кина.

5. М – В-аз оташ.

6. М – гурд.

В-аз¹ он пас абар² маймана ҳамла бурд,
Инон бораи тезагро супурд.

- 1430 Саду шаст мард аз далерон бикушт,
Чу Кӯҳрам чунон дид, бинмуд пушт.

Чунин³ гуфт, к-ин кини хуни ниёст,
К-аз шоҳро дил пур аз кимиёст.⁴

Инонро бупечид бар майсара,
Замин шуд чу дарёи хун яксара.

Бикушт аз далерон саду шасту панҷ
Ҳама номдорони боточу ганҷ.

Чунин гуфт, к-ин кини он сиву ҳашт
Гиромӣ бародар, ки андаргузашт.

- 1435 Чу Арҷосп он дид, бо Гургсор,
Чунин гуфт, к-«Ин лашкари бешумор,

Ҳама кушта шуд, ҳеч чангӣ намонд,⁵
Ба пеши саф-андар дирангӣ намонд.⁶

Надонам ту хомуш чаро мондаӣ,
Пас он дostonҳо чаро хондаӣ?»

Зи гуфтори ӯ тез шуд Гургсор,
Биёмад ба пеши сафи корзор.⁷

Гирифта камоне каёӣ ба чанг,
Яке тири пӯлодпайкон хаданг.

- 1440 Чу наздик шуд, ронд андар камон,
Бизад бар бару синаи паҳлавон.

1. Л – аз.

2. Л – суи.

3. Л – Бад-ӯ.

4. И – б. 1430 – 1431 нест.

5. Л – ҳар кӣ чангӣ буданд.

6. Л – буданд.

7. Л – Ял Исфандёр.

Зи зан андаровехт Исфандёр,
Бад-он то гумоне барад Гургсор,

Ки он тир бугзашт бар чавшанаш,
Бихаст он каёнӣ тани равшанаш.

Яке теги алмосгун баркашид,
Ҳаме хост аз тан сарашро бурид.

Натарсид Исфандёр аз газанд,
Зи фитрок букшод печон каманд.

1445 Ба номи чаҳонофарин кирдгор,
Бияндохт бар гардани Гургсор,

Ба банд андаромад сару гарданаш,
Ба хок андарафканд ларзон танаш.¹

Ду даст аз паси пушт басташ чу санг,
Гирех зад ба гардан-ш бар полҳанг.

Ба лашкаргаҳ овардаш аз пеши саф,
Кашону зи хун бар лаб оварда каф.

Фиристонд бадхохро назди шоҳ
Ба дасти ҳумоюни зарринкулоҳ.

1450 Чунин гуфт, к-«Инро ба пардасарой
Бубанду ба куштан макун ҳеч рой.

Кунун то киро бар диҳад рӯзгор,
Кӣ пирӯз баргардад аз корзор?»

В-аз он чойгоҳ шуд ба овардгоҳ,
Ба ҷанг андаровард яксар сипоҳ.²

-
1. ТП – Фуруд омад аз пушти бора далер,
Биёзид ҷангол чун наррашер.
2. ТПЗЛ – Барангехтанд оташи корзор,
Ҳаво тирагун шуд зи гарди савор.
Чу Арҷосп пайкор 3-он гуна дид,
Зи ғам суғашту дилаш бартапид.

* Л – танҳо б. дуввӯм мавҷуд аст.

Ба чанговарон гуфт: «Кӯҳрам кучост,
Дурафшаш на пайдост бар дасти рост.

Ҳамон теғзан Кундури¹ шергир,
Ки бугзошти найза бар кӯҳу тир?

1455 Ба Арчосп гуфтанд, к-«Исфандёр
Ба разм-андарун буд бо Гургсор,

Гирифтор шуд он гави наррашер
Ба дасти ял Исфандёри далер.²

Зи теғи далер он ҳаво шуд бунафш,
На пайдост он гургпайкар дурафш.»

Ғамӣ шуд дил Арчоспро з-он шигифт,
Ҳаюн хост роҳи биёбон гирифт.

Худу вижагон бар ҳаюнони маст
Бирафтанду аспон гирифта ба даст.

1460 Сипахро бад-он размгаҳ-бар бимонд,
Худу меҳтарон сӯи Халлук биронд.

Хурӯше баровард³ Исфандёр
Битӯфид⁴ аз овози ӯ кӯҳсор.⁵

Ба эрониён гуфт: «Шамшери ҷанг
Мадоред хира гирифта ба ҷанг.

Ниём аз дилу хуни душман кунед,
Зи кушта*⁶ замин кӯҳи Қоран кунед».

Бияфшурд рон лашкари кинахоҳ,
Сипаҳ андаромад ба пеши сипоҳ.

1. И – Андаримон гави.

2. ИЛМ – б. 1456 нест.

3. Л – баромад зи.

4. Л – Биларзид.

5. Л – дашту кор.

6. М – туронзамин.

1465 Ба хун ғарқа шуд хоку сангу гиё,
Бигашти ба хун, гар будӣ осие.¹

Ҳама дашт пову сару пушт буд,
Бурида сару теғ дар мушт буд.

Саворони чангӣ ҳама тохтанд,
Ба коло гирифтанд напардохтанд.²

Чу туркон шуниданд, к-Арчосп рафт,
Ҳама пӯстшон бар тан аз ғам бикафт.

Касеро ки буд бора, бугрехтанд,
Дигар таргу³ чавшан фуру рехтанд.

1470 Ба зорӣ бар Исфандёр омаданд,
Ҳама дида чун навбахор*⁴ омаданд.

Бар эшон бибахшуд зӯрозмоӣ
В-аз он пас наҷфканд касро зи пой.

Зи хуни ниё дил пурозор кард,
Сареро бар эшон ниғаҳдор кард.

Худу лашкар омад ба наздики шох,
Пур аз хун бару теғу румикулоҳ.

Зи хун дар қафаш ханҷар афсурда буд,
Бару китфаш аз чавшан озурда буд.

1475 Бишустанд шамшеру чангаш ба шир,
Кашиданд берун зи ҳафтон-ш тир.

Ба об андаромад, сару тан бишуст
Ҷаҳонҷӯй шодондилу тандуруст.

1. И –б. 1465 нест.

2. И –б. 1467 нест.

3. И – теғу.

4. М – Ду дида чу абри баҳор.

Яке чомаи тарсгорон¹ бихост,
Биёмад сӯи довари додрост.

Ба*² як ҳафта дар пеши Яздони пок
Ҳама буд Гуштосп бо тарсу³ бок.

Ниёиш ҳама кард худ бо писар⁴
Бад-он офаринандаи додгар.⁵

1480 Ба ҳаштум ба чой омад Исфандёр,
Биёмад бараш дар замон⁶ Гургсор.

Зи ширин равон дил⁷ шуда ноумед,
Тан аз бим ларзон чу аз бод бед.⁸

Бад-ӯ гуфт: «Шоҳо, ту⁹ аз хуни ман
Ситоиш наёбӣ ба ҳар анчуман.

Яке банда бошам ба пешат ба пой,
Ҳамеша ба некӣ туро раҳнамой.

Ба ҳар бад ки ояд, забунӣ кунам,
Ба рӯиндижат раҳнамунӣ кунам».

1485 Бифармуд, то банд бар дасту пой
Бирад ҳамчунонаш ба пардасарой.

Ба лашкаргаҳ омад, ки Арҷосп буд,
Ки резандаи хуни Лӯҳросп буд.¹⁰

1. ЛМ – сӯгворон.

2. М – Яке.

3. Л – дарду.

4. Л – падар.

5. И – б. 1479 нест.

6. И – ба даргоҳи ӯ.

7. И – чону равонаш.

8. ТПЗ – Заминро бари тахти ӯ дода бўс,
 Зи бас бим рухсори ӯ сандарӯс.

9. И – Эй шоҳ.

9. Л – рӯинтанат.

10. И – б. 1485 нест.

Бубахшид аз он размгах хоста,
Савору пиёда шуд ороста.

Саронро супурд он ки ӯ бурда буд,¹
Бикушт он кӣ з-ӯ² лашкар озурда буд.

ФИРИСТОДАНИ ГУШТОСП ИСФАНДЁРРО БОРИ ДИГАР БА ЧАНГИ АРЧОСП

В-аз он пас биёмад ба пардасарой,
Зи ҳар гуна андохт бо шоҳ рой.

1490 Зи Лӯҳросп в-аз кини Фаршедвард
В-аз он номдорони рӯзи набард.³

Бад-ӯ гуфт Гуштосп, к-«Эй зӯрманд,
Туй шоддил, хоҳаронат ба банд.

Хунук он ки бар кинагаҳ кушта шуд,
На аз нанги туркон сараш гашта шуд.

Чу бар тахт бинанд моро нишаст,
Чӣ гӯяд касе к-ӯ бувад зердаст.

Бигӯям^{*4} бар ин нанг, то зиндаам,
Ба мағз-андарун оташ огандаам.⁵

1495 Пазируфтам аз кирдгори баланд,
Ки гар ту ба Туронзамин бегазанд

1500 Ба мардӣ шавӣ дар дами аждаҳо,
Кунӣ хоҳаронро зи туркон раҳо,

1. Л – Сарони асирон, ки оварда буд.

2. Л – аз.

3. ТПЗ – Бигуфто чаҳондор Гуштоспро,
Ки чун хостам кини Лӯҳроспро.
Ба уммеди тоҷ аз падар чашм дошт,
Падар з-ин суҳан бар писар ҳашм дошт.

4. М – Бигирям.

5. Л – афгандаам.

Супорам туро тоҷи шоханшаҳй,
Ҳамон¹ ганчи беранчу тахти меҳй.²

Чунин посух овардаш Исфандёр,
Ки бе ту мабинод кас рӯзгор.

Туро, эй³ падар, ман яке бандаам,
На аз баҳри шохй пижӯҳандаам.⁴

Фидои ту дорам тану чони хеш,
Нахоҳам сари тахту фармони хеш.

1505 Шавам, боз хоҳам зи Арҷосп кин,
Намонам бару буми Туронзамин

Ба тахт оварам хоҳаронро зи банд
Ба баҳти ҷаҳондор шоҳи баланд».

Бар ӯ офарин кард Гуштосп, гуфт,
Ки «Бо ту хирад бод ҳамвора чуфт.

Ба рафтаи-т Яздон паноҳи ту бод,
Ба бозомадан тахт гоҳи ту бод!⁵

Бихонд он замон лашкар аз ҳар суве,
Зи ҷое⁶ ки буд мӯбаде ё гаве.

1510 Гузин кард аз эшон даҳу ду ҳазор,
Саворони аспафкану номдор.⁷

1. Л – ҳама.

2. ТПЗЛ- Маро ҷойгоҳи парастии бас аст,
Ки ин ганчи ман баҳри дигар кас аст.

3. ИЛМ – Ба пеши.

4. И – Равонро ба фармон-ш оғандаам.

5. Л – бар ӯ буми.

6. И –б. 1507, 1508 нест.

7. Л – Ба ҳар ҷо.

8. Л – мардафкани кинадор.

Бад-эшон бипардохт ганчу¹ дирам,
Накард эч дилро ба бахшиш дижам.

Бубахшид тахте² ба Исфандёр,
Яке точи пургавҳари шохвор.³

Хурӯше баромад зи даргоҳи шох,
Ки аспи сарафрози шоҳон бихоҳ.

Ба ҳомун кашиданд пардасарой
Дурафше, кучо пайкараш буд⁴ хумой.

1515 Ба рафтан ниҳод он замон сар сипоҳ,
Шуд аз гард хуршеди тобон сиёҳ.⁵

Аз айвон ба дашт омад Исфандёр,
Сипоҳе бидид аз дари корзор.⁶

1. Л – бубахшид ганчу; И – ганчу.

2. Л – ганче.

3. ТПЗ – Ду раҳ сад ҳаюн кард дар зери бор,
Ҳама з-олати базм в-аз корзор.

4. Л – пайкари ӯ.

5. И – б. 1514, 1515 нест.

6. ТПЗ – Чунон баста дар банди ӯ Гургсор
Биёвард озурдаву сӯгвор.
Башутан, ки буд шоҳро раҳнамой.
Варо кард дастури фархундарой.
Ҳаюнони пурбор чун се ҳазор
Чи аз хӯрданиву чи динорбор,
Ки роҳе буд он саҳт душвору дур,
Нашуд кас бад-он раҳ зи Эрон ба Тур.
Ҷаҳонҷӯй з-он бора омад фуруд,
Бад он, то шавад шоҳ аз он бодуруд.
Падар мар писарро ба бар даргирифт,
Ба гуфтори некӯ сухан даргирифт.
Ки пирӯзу шодон зӣ аз тоҷу тахт
Туро ёр Яздону пирӯз бахт.
Агар боз биам туро тандуруст,
Ҳама ганҷ бо тоҷу тахт они туст,
Бибӯсид дасти падарро ба меҳр,
В-аз он ҷой баргашт раҳшанда чехр.
Биёмад в-аз он сӯи айвон расид,
Ҳамон модарашро ба парда бидид.
Бипурсидашӯ кард вайро дуруд,
Ҳамин буд он к-ам зи мӯбад шунуд.

ДОСТОНИ ҲАФТ ХОН

СИТОИШИ ПОДШОҲ МАҲМУД

Кунун 3-ин сипас ҳафт хон оварам,
Суханҳои нағзу чавон оварам.

Бигӯям ба таъйиди Маҳмудшоҳ
Бад-он фарру он хусравонӣ кулоҳ.

Бад-он кину доду бад-он разму базм¹,
Бад-он амру наҳйу бад-он рою² азм.

1520 Агар бахт якбора ёрӣ кунад,
Бар ин табъи ман комгорӣ кунад,³

Ки шоҳи ҷаҳон ҷовидон зинда бод,
Бузургони гетӣ варо банда бод!

Чу хуршеди тобанда бинмуд чехр,
Биёрост рӯи заминро ба меҳр.

Ба бурчи бара⁴ тоҷ бар сар ниҳод,
Биёрост рӯи заминро ба меҳр.

Пур аз гулгули раъд шуд кӯҳсор,
Пур аз наргису лола шуд ҷӯйбор.

1525 Зи лола шикебу зи наргис фиреб,
Зи сунбул ниҳебу зи гулнор зеб.

Пуроташ дили абру пуроб чашм,
Хурӯши муғаннивӯ ҷастан ба^{*5} хашм.

1. ЛМ – гиру дору бад-он разму базм.

2. Л – хуррамӣ в-он нақӯ рой,

3. Л –б. 1520 пас аз б. 1517 омада, ки ба мазмун бештар алоқаманд аст.

ТПЗ – Бигӯям ҳаме достони шигифт,

К-аз он марди доно шигифтӣ гирифт.

4. ИЛ – ҳамал

5. М – муғанний пур аз тобу.

Чу оташ барояд, биполояд об
В-аз овози ӯ сар дарояд зи хоб.¹

Чу бедор гардӣ, чахонро бубин,
Ки дебост ё нақши Монӣ ба² Чин.

Чу рахшанда гардад чахон з-офтоб,
Руҳи наргису лола бинад пуроб.

1530 Бихандад, бигӯяд, ки эй шӯхчашм,
Зи ишқи ту гириям, на аз дарду хашм.

Нахандад замин, то нагирияд ҳаво,
Ҳаворо нахонам кафи подшо,³

Ки борони ӯ дар баҳорон бувад,
На чун ҳиммати шаҳрёрон бувад.

Ба хуршед монад ҳаме дасти шох,
Чу⁴ андар ҳамал барфарозад кулоҳ.

Агар ганҷ пеш ояд, ар хоки хушк
В-агар оби дарёву гар дурру мушк,

1535 Надорад ҳаме рӯшноиш боз,
Зи дарвешу аз шоҳи гарданфароз.

Кафи шоҳ Абулқосим он подшо
Чунин аст бо поку нопорсо.

Дареғаш наояд зи бахшидан эҷ,
На ором гирад ба рӯзи басеч.

Чу чанг оядаш пеш, чанг оварад,
Сари шаҳрёрон ба чанг оварад,

1. И – 6. 1527 нест.

2. И – Сахрош бо нақши Монии.

3. И – 1529 – 1531 нест.

4. И – КИ.

Бад-он кас, ки гардан ниҳад, ганчи хеш
Бубахшад, наандешад аз ранчи хеш.¹

1540 Чаҳонро чаҳондор Маҳмуд бод
В-аз ӯ бахшишу дод мавҷуд бод!²

Зи рӯиндиж акнун чаҳодида пир
Нигар то чӣ гӯяд, ту з-ӯ ёд гир.

ХОНИ АВВАЛ – КУШТАНИ ИСФАНДЁР ДУ ГУРГРО

Сухангӯй деҳқон чу бинҳод хон,
Яке дoston ронд аз Ҳафтхон.

Яке қоми заррин ба каф баргирифт,
Зи Гуштосп он гаҳ сухан даргирифт.

Зи Рӯиндижу кори Исфаёнёр,
Зи роҳу зи омӯзиши Гургсор.³

1545 Чунин гуфт, чун ӯ биёмад ба Балх,
Забону равон пур зи гуфтори талх.

1. И – 1539 нест.

2. ТПЗ – Ки гар Чамму Кайхусраву Кайқубод,
Фаридуну Искандари кайнаҷод
Бароранд бо тоҷ сарро зи хок,
Кунанд ин чаҳонро зи бедод пок,
Ба ҳар ҳол бошанд аз ӯ боз пас,
Ки ўро чаҳондор ёр асту бас.
Бад-ин нома чун даст кардам дароз
Ба номи шаҳаншоҳи гарданфароз,
Начустам бад-ин ман магар номи хеш,
Бимонам, биёбам магар қоми хеш.
Ҳама паҳлавонону гарданкашон,
Ки додам дар ин қисса з-эшон нишон,
Ҳама мурда аз рӯзгори дароз,
Шуд аз гуфти ман номашон зинда боз.
Манам Исӣ он мурдагонро кунун,
Равоншон ба мину шуда раҳнамун.
Бимонод то ҳаст гардун ба пой,
Мар ин достони ҳумоюн ба қой.

3. Л - 6. 1544 нест.

Зи пеши падар рафт Исфандёр,
Сӯи роҳи Турон або Гургсор.

Ҳаме ронд, то пешаш омад ду рох,
Саропардаву хайма зад бо сипох.

Бифармуд, то хон биёростанд,
Маю руду ромишгарон хостанд.

Бирафтанд гурдони лашкар ҳама,
Нишастанд бар хони шоҳи рама.

1550 В-аз он пас бифармуд, то Гургсор
Шавад хастадил¹ пеши Исфандёр².

Бифармуд, то чоми заррин чаҳор
Дамодам бидоданд бар Гургсор.

В-аз он пас бад-ӯ гуфт, к-«Эй тирабахт,
Расонам туро ман ба тоҷу ба тахт.

Гар эдун ки ҳар ҷ-ат бипурсам, ту рост
Бигӯӣ, ҳама буми туркон³ турост.⁴

Чу пирӯз гардам, супорам туро,
Ба хуршеди тобон барорам туро.

1555 Наёзорам онро, ки пайванди туст,
Ҳам онро куҷо хешу фарзанди туст.

В-агар ҳеч гардӣ ба гирди дурӯғ,
Нагирад дурӯғат бари ман фурӯғ,

Миёнат ба ханҷар кунам бар ду ним,
Дили анҷуман гардад аз ту ба бим».

1. ЛМ – доғдил.

2. И – б. 1548 – 1549 нест.

3. ЛМ – Марзи Турон.

4. И – пас аз б. 1553 ин б. омада:

Ҳама шаҳри Турону туркони Чин
Або ганҷу бо тоҷу тахту нигин.

Чунин дод посух варо Гургсор,
Ки «Эй номвар фаррух Исфандёр,

Зи ман нашнавад шоҳ чуз гуфти рост,
Ту он кун, ки аз подшоҳон¹ сазост».

1560 Бад-ӯ гуфт: «Рӯиндиж акнун кучост,
Ки он марз аз марзи Эрон чудост?

Бад-ӯ чанд роҳ асту фарсанг чанд,
Кадам аст бар вай раҳи бегазанд?

Сипаҳ чанд бошад- бигуфто² дар ӯй,
Зи болои диж ҳар чӣ донӣ, бигӯй».

Чунин дод посух варо Гургсор,
Ки «Эй некдил³, фаррух^{4*5} Исфандёр,

Се роҳ аст аз эдар бад-он боргоҳ,
Ки Арҷосп хондаш ба пайкоргоҳ.

1565 Яке дар се моҳу яке дар ду моҳ
Сипахро ҳаме ронд бояд ба роҳ.

Яке роҳи пуробу хиргоҳу шаҳр
Кунад бар бузургони Турон ду баҳр.

Дигар он ки роҳаш бувад дар ду моҳ,
Сипахро хуриш танг бошад ба роҳ.

Гиё нест, обишхӯри чорпой,
Фуруд омаданро наёбӣ ту ҷой.

Се дигар бибуррад ба як ҳафта роҳ,
Ба ҳаштум ба Рӯиндиж ояд сипоҳ.

1. Л – дар подшоҳӣ; И – бо подшоҳӣ.

2. ИЛ – ҳам еша.

3. Им – нек-пай.

4. Л – шердил хусрав.

5. М – хусрав.

1570 Пур аз шеру гург асту нараждахо,
Ки аз чангашон кас наёбад раҳо.

Фиреби зани чоду аз гургу шер
Фузун асту з-он аждаҳои далер.

Якero зи дарё барорад ба мох,
Якero нагун андарорад ба чоҳ.

Биёбону Сумурғу сармои сахт,
Ки чун бод хезад, бидаррад дарахт.

В-аз он пас чу Рӯиндиж ояд падида,
На диж дид аз он сон касе, на шунид.

1575 Сари бора бартар зи абри сиёҳ,
Бад-ӯ - дар фаровон силеху сипоҳ.

Ба гирд-андараш обу рӯди равон,
Ки аз диданаш тоза гардад равон.

Ба киштӣ бар ӯ бугзарад шаҳрёр,
Чу ояд ба ҳомун зи баҳри шикор.

Ба сад сол агар монад андар хисор,
Зи ҳомун наёяд-ш*¹ чизе ба кор.

Ҳам андар дижаи киштманду гиё,
Дарахти барӯманд, ҳам осӣё».

1580 Чу Исфандёр ин суханҳо шунид,
Замоне бупечиду дам даркашид.

Бад-ӯ гуфт: «Моро чуз ин роҳ нест,
Ба гетӣ беҳ аз роҳи кӯтоҳ нест».

Чунин посух овард пас Гургсор,
Ки «Бар ҳафт хон ҳаргиз, эй шаҳрёр,

1. М – набоядш.

Ба зӯру ба озор нагзашт кас,
Магар к-аз тани хештан кард бас».

Бад-ӯ номвар гуфт: «Агар бо манӣ,
Бубинӣ дилу зӯри оҳарманӣ.

1585 Ба пешам чӣ ояд, чӣ гӯй, - нахуст,
Ки бояд зи пайкори ӯ роҳ чуст?»

Чунин дод посух варо Гургсор,
Ки «Эй номвар марди нобокдор,

Нахустин ба пеши ту ояд ду гург,
Нару мода ҳар як чу пили сутург.

Ба сони гавазнон ба сар бар суру¹,
Ҳама разми шерон кунанд орзу.²

Ду дандон ба кирдори пили жаён,
Бару ёл фарбеҳу лоғар миён».

1590 Бифармуд, то ҳамчунонаш ба банд
Ба хиргоҳ бурданд зору нажанд.

Биёрист хуррам яке боргоҳ,
Ба сар барниҳод он каёӣ кулоҳ.³

Чу хуршед бинмуд тоҷ аз фароз,
Ҳаво бар замин низ букшод роз,

Зи даргоҳ бархост овои кӯс,
Замин оҳанин шуд, сипеҳр обнӯс.

Сӯи Ҳафтхон рӯ ба Турон ниҳод,
Ҳама рафт бо лашкар ободу шод.

1. И – сурӯй.

2. И – орзӯй.

3. И – б. 1591 нест.

1595 Чу аз роҳи наздик*¹ манзил расид,
Зи лашкар чахондидае² баргузид.

Башутан яке марди бедор буд,
Сипахро зи душман ниғахдор буд.

Бад-ӯ гуфт: «Лашкар ба оин бидор,
Ҳама печам аз гуфтаи Гургсор.

Манам пешрав, гар ба ман бад расад,
Бад-ин кехтарон*³ бад наёяд, сазад».

Биёмад, биҷӯшид ҳафтони чанг,
Кашиданд бар асп*⁴ шабранг танг.⁵

Сипаҳбад чу омад ба наздики гург,
Бияфшурд рон ҳамчу пили сутург.

1600 Бидиданд гургон бару ёли ӯй,
Миёни яли чангу кӯполи ӯй,

Зи ҳомун сӯи ӯ ниҳоданд рӯй
Ду пили диҷогоху ду чангҷӯй.

Камонро ба зеҳ кард марди далер,
Биғуррид бар сони дарранда*⁶ шер.

Ба оҳарманон тирборон гирифт,
Ба тундӣ камини саворон гирифт.

1605 Зи пайкони пӯлод гаштанд суи,
Наёмад яке пеши ӯ тандуруст.

Ниғаҳ кард равшандил Исфандёр,
Бидид он ки з-ӯ суи гаштанду зор.

1. М – рафтан ба.

2. Л – яке номвар.

3. М – дигарон.

4. М – бубастанд бар пушти.

5. ТПЗ – Сипаҳбад бар асп андаровард пой,
Ту гуфти, ки гардун баромад зи ҷой.

6. М – гурранда.

Яке теги захробгун баркашид,
Инонро гарон карду сар даркашид,

Сароншон ба шамшер баркард¹ чок,
Гил ангехт аз хуни эшон зи хок.

Фуруд омад аз номвар борагӣ,
Ба Яздон-ш бинмуд бечорагӣ.

1610 Силеху тан аз хуни эшон бишуст,
Бар он хок-бар покчое бичуст,

Бар он рег сар² сӯи хуршед кард,
Диле пур зи дарду рухе³ пур зи гард.

Ҳаме гуфт, к-«Эй довари додгар,
Ту додӣ маро зӯру фарру⁴ хунар.

Ту кардӣ дадонро бад-ин хок чой⁵,
Ту бошӣ ба ҳар некие раҳнамой».⁶

Чу омад сипоҳу Башутан фароз,
Бидиданд ялро ба чои намоз.

1615 Бимонданд аз он кор гурдон шигифт,
Сипаҳ яксар андеша андаргирифт,

Ки ин гург хонем ё пили маст,
Ки човид бод ин дилу теғу даст.

Абе ӯ, ки авранги шоҳӣ мабод,
Бузургиву базму сипоҳӣ мабод!

Бирафтанд гурдони фархундарой,
Бари ӯ кашиданд пардасарой.

1. ИЛ – Саросар ба шамшерашон кард.

2. Л – Пур аз ранг рух.

3. И – саре.

4. Л – хушу.

5. И – Тани Гургро чок-чок.

6. И – некӣ Яздони пок.

Яке хони заррин биёростанд,
Хуришхо бихӯрданду май хостанд.

ХОНИ ДУВУМ – КУШТАНИ ИСФАНДЁР ШЕРОНРО

1620 Ғам омад ҳама баҳраи Гургсор
Зи гургони чангиву Исфандёр.¹

Бифармуд то бастаро пешӣ ӯӣ
Бибурданд ларзону пур об рӯӣ.

Се ҷоми маяш доду пурсиш гирифт,
Ки «Акнун ҷӣ гӯӣ, ҷӣ бинам шигифт?»

Чунин гуфт бо номвар Гургсор,
Ки «Эӣ тоҷвар, шердил шаҳрёр,

Дигар манзилат шер ояд ба ҷанг,
Ки бо ҷанги ӯ барнатобад наҳанг.

1625 Уқоби диловар бар он роҳи шер
Напаррад, агарчанд бошад далер».

Бихандид равшандил Исфандёр,
Бад-ӯ гуфт, к-«Эӣ турки носозгор,²

Бубинӣ, ки фардо або наррашер
Ҷӣ гӯяд ба шамшер марди *³ далер».

Чу торик шуд шаб бифармуд шоҳ,
Аз он ҷойгаҳ баргирифтанд роҳ,

Шаби тира лашкар ҳама ронд тез⁴
Ду дида пур аз хуну дил пурситез.⁵

1. И – 6. 1620 нест.

2. И – 6. 1626 нест.

3. М – Чигуна шавам ман ба ҷангаш.

4. ИМ – ҳама ронданд.

5. ИМ – Бар ӯ – бар ҳама офарин хонданд.

1630 Чу хуршед аз он чодари лочвард
Баромад, бипӯшид¹ дебои зард.

Сипаҳбад ба чои далерон расид,
Ба хомун ба пархоши шерон расид.

Башутан бифармуд, к-омад ба пеш,
В-аро пандҳо дод аз андоза беш.

Бад-ӯ гуфт, к-«Ин лашкари сарфароз
Супурдам туро, ман шудам размсоз.

Биёмад, чу бо шер наздик шуд,
Ҷаҳон бар дили шер торик шуд.

Яке нарра буду дигар модашер,
Бирафтанд пархошчӯю далер.

Чу нар андаромад, яке теғ зад,
Бишуд ранги рӯяш² чу ранги бусад.

Зи сар то миёнаш ба ду ним гашт,^{*3}
Дили шери мода пур аз бим гашт.^{*4}

Чу ҷуфташ барошuftу омад⁵ фароз,
Яке теғ зад бар сараш сарфароз.^{*6}

Ба рег-андар афтод ғалтон сараш,
Зи хун лаъл шуд дасту рангин бараш.

1640 Ба об андаромад, сару тан бишуст,
Ниғаҳдор ҷуз поқяздон начуст.

Чунин гуфт, к-«Эй довари додпок,
Ба дастам бадонро ту кардӣ ҳалок.

1. Л – Яке манзаре кард.

2. Л – теғаш.

3. М – кард.

4. М – кард.

5. Л – Барошuftу омад бари ӯ.

6. М – Сарфароз.

Ҳам андар замон лашкар он чо расид,
Башутан бару ёли шерон бидид.

Бар Исфандёр офарин ҳар касе¹
Бихонданд аз андоза афзун басе.²

В-аз он пас биёмад яли раҳнамой
Ба наздики хиргоҳу пардасарой.

1645 Ниҳоданд хону хуришҳои нағз
Ба назди шаҳаншоҳи покизамағз.

ХОНИ СЕВУМ – КУШТАНИ ИСФАНДЁР АЖДАҲОРО

Бифармуд, то пеши ӯ Гургсор
Биёмад бадандешу бадрӯзгор.

Се ҳоми маи лаълфомаш бидод,
Чу Аҳриман аз ҳоми май ғашт шод,

Бад-ӯ гуфт к-«Эй марди бадбахту хор,
Зи дидори³ фардо чӣ дорӣ, биёр»?⁴

1650 Чу оташ ба пайкор биштофти,
Чунин бар балоҳо гузар ёфти.

Надонӣ, ки фардо чӣ ояд-т пеш,
Бубахшой бар бахти бедори хеш.

В-аз эдар чу фардо ба манзил расӣ,
Яке кор пеш аст аз ин як басе.

Яке аждаҳо пешат ояд диҷам,
Ки моҳӣ барорад зи дарё ба дам.

1. И – Хонданд.

2. И – Варо паҳлавони замин хонданд.

3. Ил – Чӣ донӣ зи.

4. Л – пас аз б. 1648 ин б. омада:

Чӣ ояд, чӣ гӯӣ ба фардо барам,

Бар ин роҳи душвор чун бугзарам?

Ҳама оташ афрӯзад аз коми ӯй,
Яке кӯҳи хорост андоми ӯй,

- 1655 Аз ин роҳ агар бозгардӣ, равост,
Равонам бар ин панди ман-бар гувост.

Дареғат наёяд ҳама хештан,
Сипоҳе шуда 3-ин нишон анчуман».¹

Чунин дод посух, ки «Эй баднишон,
Ба бандат ҳама бурд хоҳам кашон.

Бубинӣ чунин тезчанг аждаҳо
Зи шамшери тезам наёбад раҳо.

Бифармуд, то дургарон оваранд,
Сарафроз чӯби гарон оваранд.

- 1660 Яке нағз гардуни чӯбин бисохт,
Ба гирдаш - дарун теғҳо дарнишохт.

Ба сар - бар яке кард сандуқи нағз,
Биёрист он дургари покмағз.

Ба сандуқ - дар² марди дайҳимчӯй
Ду аспи гаронмоя баст андар ӯй.

Нишаст озмунро ба сандуқ шоҳ,
Замоне ҳама ронд аспон ба роҳ.

Зирехдор бо ханчари кобулӣ,
Ба сар барниҳода кулоҳи ялӣ.

- 1665 Чу шуд ҷанги*³ он аждаҳо сохта
Ҷаҳончӯй аз он ранҷ пардохта,

1. И – б. 1656 нест:

Л – Сипахро ҳама кард хоҳӣ ҳалок,
Надорӣ ҳама бар тани хеш бок.

2. Л – шуд.

3. М – кори.

Чаҳон гашт чун рӯи зангӣ сиёҳ,
Зи бурчи ҳамал тоҷ бинмуд моҳ.

Нишаст аз бари шӯлак Исфандёр,
Бирафт аз пасаш лашкари номдор.

Дигар рӯз чун гашт равшан чаҳон,
Дурафши шаби тира шуд дар ниҳон,¹

Бипӯшид чавшан*² чаҳондори гурд,
Сипахро ба фаррух Башутан супурд.

1670 Биёвад гардуну сандуқ шер,
Нишаст андар ӯ шаҳрёрӣ далер.

Ду аспӣ гаронмоя баст андар ӯй,
Сӯи аждаҳо тез бинҳод рӯй.³

Зи дур аждаҳо бонги гардун шунид,
Хиромидани аспӣ ҷангӣ бидид,

Зи ҷой андаромад чу кӯҳи сиёҳ,
Ту гуфтӣ, ки торик шуд меҳру^{4*5} моҳ.

Ду чашмаш чу ду чашма тобон зи хун,
Ҳама оташ омад зи комаш бурун.

1675 Даҳан боз карда чу ғори сиёҳ,
Ҳама кард ғуррон бад-ӯ - дар нигоҳ.

Чу Исфандёр он шигифтӣ бидид,
Ба Яздон паноҳиду дам даркашид.⁶

-
1. И – б. 1666 – 1668 нест, Л – б. 1668 нест.
ТПИЛМ – Башутан биёмад бари номчӯй
Ҳама бо бузургону хешони ӯй.
 2. М – хафтан.
 3. И – б. 1671 нест.
 4. ИЛ – ҷарху.
 5. М - хуру
 6. И – б. 1676 нест.

Ҳама ҷуст асп аз газандаш раҳо,
Ба дам даркашид аспро аждаҳо.

Фуру бурд гардуну аспон ба ҳам,
Ба сандуқ - дар гашта чангӣ диҷам

Ба комаш чу он теғҳо дарбимонд,
Чу дарёи хун аз даҳан барфишонд.

1680 На берун тавонист кардан зи ком,
Чу шамшер буд теғу комаш ниём.

Зи гардуну аз теғҳо шуд ғамӣ,
Ба зӯр андаромад-ш лахте камӣ.

Баромад зи сандуқ гурди*¹ далер,
Яке тез шамшер дар чанги шер.

Ба шамшер мағзаш ҳама кард чок,
Ҳама дуду заҳраш баромад зи хок.

Аз он дуду он заҳр мадхуш гашт,
Чу кӯҳе бияфтоду беҳуш гашт.

1685 Башутан биёмад ҳам андар замон
Паси пушти ӯ бо сипоҳи гарон.

Битарсид, к-ӯро бад омад ба рӯй,
Дилаш гашт пурхуну пуроб рӯй.

Сипоҳаш ҳама нола бардоштанд,
Пиёда шуданд, асп бугзоштанд.

Башутан биёмад ҳам андар шитоб,
Ҳама рехт бар торакаш - бар гулоб.

Ҷаҳонҷӯй чун чашмро боз кард,
Ба гурдони гарданкаш овоз кард,

1. М – марди.

1690 Ки «Беҳуш гаштам ман аз дуди захр,
Зи захмаш наёмад маро ҳеч баҳр.

Аз он хок бархост, шуд сӯи об
Чу масте ки бедор*¹ гардад зи хоб.

Зи ганчури худ чомаи нав бичуст
Ба об андаромад, сару тан бишуст.

Биёмад ба пеши худованди пок,
Ҳамае гашт*² печону гирён ба хок.

Ҳамае гуфт, к-ин аждаҳоро кӣ кушт,
Магар он ки будаш ҷаҳондор пушт.

1695 Сипоҳаш ҳамае хонданд офарин
Ҳамаи пеши додор сар бар замин.³

Аз он кор пурдари шуд Гургсор,
Кучо зинда шуд мурда Исфандёр.

ХОНИ ҶАҲОРОМ – КУШТАНИ ИСФАНДЁР ЗАНИ ҚОДУРО

Саропарда зад бар лаби об шоҳ,
Ҳама хайма зад гирдаш - андар сипоҳ.

Май овард бар хону майхора хост,
Ба ёди ҷаҳондор бар пой хост.

Бифармуд, то дар замон⁴ Гургсор
Биёмад нагон пеши Исфандёр.

1700 Маи хусравонӣ се ҷомаш бидод,
Бихандиду з-он аждаҳо кард ёд.

1. М – марде ки беҳуш.

2. М – Ҳамае буд.

3. Л – пас аз б. 1695 ин б омада:

Нихаданду гуфтанд, к-эй шаҳрёр,

Туй поку беайбу пирӯзгор.

4. ИЛМ – доғдил.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй мардуми бебаҳо,
Бубин он дамоҳанч нараждаҳо.

Аз ин пас ба манзил чӣ пеш оядам,
Кучо ранчу тимор беш оядам?»

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй шоҳи пирӯзгар,
Ҳама ёбӣ аз ахтари нек бар.

Чу фардо ту дар манзил оӣ фуруд,
Ба пешат зани чоду орад дуруд.

1705 Ки дидаст аз ин пеш лашкар басы,
Накардаст печон равон аз касе.

Чу хоҳад, биёбон чу дарё кунад,
Зи болои хуршед паҳно кунад.

Варо ғул хонанд, шоҳо, ба ном,
Ба рӯзи ҷавонӣ машав пеши дом.

Ба пирӯзӣ аз аждаҳо бозгард,
Набойд, ки ном андарорӣ ба гард».

Ҷаҳонҷӯй гуфт: «Эй бади шӯхрӯй,
Зи ман ҳар чӣ бинӣ ту, фардо бигӯй.

1710 Ки ман бо зани чоду он бад¹ кунам,
Ки пушту дили ҷодувон бишканам².

Ба пирӯзии додгар як Худой
Сари ҷодувон андарорам ба пой».

Чу перохани зард пӯшид рӯз,
Сӯи бохтар гашт гетифурӯз,

Сипаҳ баргирифт буна барниҳод,
Зи Яздони некидиҳиш кард ёд.

1. Л – ҷодувон он.

2. И – б. 1708 – 1710 нест.

Шаби тира лашкар ҳама ронд шох,
Чу хуршед бифрошт заррин кулох,

- 1715 Чу ёкут шуд рӯи бурчи бара,
Бихандид рӯи замин яксара.

Сипахро ҳама бо Башутан супурд,
Яке чоми заррин пур аз май бибурд¹.

Яке пурбаҳо низ^{*2} танбур хост,
Ҳама разм пеш омадаш, сур хост.

Яке бешае дид ҳамчун биҳишт,
Ки гуфтӣ сипеҳр андар ӯ лола кишт.

Надид аз дарахт андар ӯ офтоб,
Ба ҳар ҷой ҷӯи равон^{*3} чун гулоб.

- 1720 Фуруд омад аз борагӣ, чун сазид,
Зи беша лаби чашмае баргузид⁴.

Яке чоми заррин ба каф барниҳод
Дар он дам, ки аз май дилаш гашт шод,

Ҳамон гоҳ танбур дар бар гирифт,
Сароидан аз коми дил даргирифт.

Ҳама гуфт бо худ ял Исфандёр,
Ки ҳаргиз набинам маю майгусор.

Набинам чуз аз шеру нараждаҳо,
Зи чанги болоҳо наёбам раҳо⁵.

- 1725 Наёбам ҳама з-ин ҷаҳон баҳрае
Ба дидори фаррух паричеҳрае.

1. И – б. 1715, 1716 нест.

2. М – сохта нағз.

3. М – ҷойгаҳ чашмае.

4. Л – Сари чашмаобе гузид.

5. И – б. 1723, 1724 нест.

Биёбам зи Яздон ҳаме коми дил
Маро гар диҳад чехраи дилгусил.

Зани чоду овози Исфандёр
Чу бишнид, чун гул шуд андар баҳор.

Чунин гуфт, к-омад ҳизабре ба дом
Або чомаву руду пуркарда чом.

Пурожанг рӯю бадоину зишт
Бад-он тирагӣ чодуиҳо навишт.

1730 Ба сони яке турк шуд хубрӯй
Чу дебои чинӣ руху мушкбӯй.

Ба болой сарву чу хуршед рӯй
Фуру Ҳишта аз мушк то пой мӯй.

Биёмад ба наздики Исфандёр
Ду рух чун гулистону гул дар канор¹.

Ҷаҳонҷӯй чун рӯи ӯро бидид,
Суруду маю руд бартар кашид.

Чунин гуфт, к-«Эй додгар як Худой,
Ба кӯху биёбон туй раҳнамой.

1735 Бичустам ҳам акнун паричеҳрае,
Ба тан шӯҳрае з-ӯ маро баҳрае.

Бидод офаринанда додори дод,
Дилу ҷони покам парастанда бод.

Яке ҷоми пурбодаи мушкбӯй
Бад-ӯ дод, то лаългун кард рӯй.

Яке нағз пӯлод занҷир дошт,
Ниҳон карда аз чоду ожир дошт.

1. Л – Нишаст аз бари сабзаву ҷӯйбор.

Ба бозуш-бар баста буд Зардухшт,
Ба Гуштосп оварда буд аз биҳишт.

- 1740 Бияндохт занчир дар гарданаш
Бад-он сон, ки нерӯ набурд аз танаш

Зани чоду аз хештан шер кард,
Ҷаҳонҷӯй оҳанги шамшер кард.

Бад-ӯ гуфт: «Бар ман наёри газанд,
Агар оҳанин кӯҳ гарди баланд.

Биёрой аз он сон, ки ҳаст он¹ рухат
Ба шамшер бошад² кунун посухат.

Ба занчир шуд ганда пири табоҳ,
Сару мӯи чун барфу рӯи сиёҳ.

- 1745 Яке тез ханҷар бизад бар сараш,
Ба хок андаромад сару пайкараш.*³

Чу чоду бимурд, осмон тира гашт,
Бад-он сон, ки чашм андар ӯ хира гашт.

Яке боду абре баромад сиёҳ,
Бипӯшид дидори хуршеду моҳ.

Ба боло баромад ҷаҳонҷӯй мард,
Чу раъди хурӯшон яке вайла кард.

Башутан биёмад сабук бо сипоҳ,
Чунин гуфт, к-«Эй номбардор шох,

- 1750 На бо захми ту пой дорад наҳанг,
На чоду, на шеру на гургу паланг.

Бимонӣ бар ин ҳамнишон сарфароз,
Ҷаҳонро ба меҳри ту бодо ниёз».

1. ИЛМ – ҳастӣ.

2. Л – Ки шамшер ёбӣ.

3. М – Мабодо, ки бинӣ ту сар ё бараш.

Яке оташ аз тораки Гургсор
Баромад зи пайкори Исфандёр.

ХОНИ ПАНЧУМ – КУШТАНИ ИСФАНДЁР СИМУРҒРО

Чаҳонҷӯй пеши чахонофарин
Бимолид чанде рух андар замин.

Бад-он беша андар саропарда зад,
Ниҳоданд хонро¹, чунон чун сазад.

1755 Ба диҷхим фармуд Исфандёр,
Ки «Бо банд бадбахтро эдар ор!»

Бибурданд ўро бари шаҳрёр,
Чу дидори ў дид Исфандёр,

Се чоми маи хусравонӣ бидод,
Чу шуд Гургсор аз маи лаъл шод,

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй турки баргаштабахт,
Сари пири ҷоду бубин бар дарахт,

Ки гуфтӣ, ки ҳомун чу² дарё кунад³,
Сари хешро⁴ бар сурайё кунад.

1760 Дигар манзил акнун ҷӣ бином шигифт,
К-аз ин ҷоду андоза бояд гирифт».

Чунин дод посух варо Гургсор,
Ки «Эй пили ҷангӣ гаҳи корзор,

Бад-ин манзилат кор душвортар,
Гирояндатар бошу бедортар.

1. ИМ – хоне.
2. ИЛ – лашкар ба.
3. ИЛ – барад.
4. Л – хештан.

Яке кӯҳ бинӣ сар андар ҳаво,
Бар ӯ-бар яке мурғ фармонраво.

Ки Симурғ хонад варо корчӯй,
Чу паррандакӯҳест пайкорчӯй.

1765 Агар пил бинад, барорад ба чанг¹
Зи² дарё наҳангу ба хушкӣ паланг³.

Набинад зи бардоштан ҳеч ранҷ,
Мар*⁴ ӯро чу гургу чу чоду масанҷ.

Ду баччааст бо ӯ ба болои ӯй
Ҳамон рой пайваста бо рои ӯй.

Чу ӯ дар ҳаво рафт, густурд пар,
Надорад замин тӯшу хуршед фар.

Агар бозгардӣ, бувӣ судманд,
Наёзӣ ба Симурғу кӯҳи баланд».

1770 Таҳамтан⁵ бихандиду гуфт: «Эй шигифт,
Ба пайкон бидӯзам мар ӯро ду кифт.

Бибуррам ба шамшери хиндӣ бараш,
Ба хок андарорам зи боло сараш».

Чу хуршеди тобанда бинмуд пушт,
Дили ховар аз пушти ӯ шуд дурушт,

Сари чангчӯён сипаҳ баргирифт,
Суҳанҳои Симурғ дар сар гирифт⁶.

Ҳама шаб ҳама ронд худ бо гурӯҳ,
Чу хуршеди тобон баромад зи кӯҳ.

1. ИЛ – абр.

2. Л – Ба.

3. ИЛ – Ҳизабр.

4. М – Туро.

5. Л – сипаҳбад.

6. Л – б. 1771, 1773 нест.

1775 Чароғи замона замин¹ тоза кард,²
Дару дашт бар дигар андоза кард³.

Сипахро ба солори лашкар супурд,
Ҳамон аспу сандуку гардун бибурд.

Ҳама рафт чун бод фармонраво,
Яке кӯхро дид сар дар ҳаво.

Бад-он соя-дар аспу гардун бидошт,
Равонро ба андеша - андар гумошт⁴.

Чу Симурғ аз кӯх сандук дид,
Пасаш лашкару нолаи бӯк дид,

1780 Зи кӯх андаромад чу абри сиёх,
На хуршед пайдо, на тобанда мох.

Бад-он буд, ки гардун бигирад ба чанг
Бар он сон, ки нахчир гирад паланг.

Бад-он теғҳо зад ду болу⁵ ду пар
Намонд эч Симурғро зӯру фар.

Ба чангу ба минқор чанде тапид,
Чу неру бишуд, з-он сипас^{*6} орамид.

Чу диданд Симурғро баччагон
Хурӯшону хун аз ду дида чакон,

1785 Чунон барпариданд аз он чойгоҳ,
Ки аз сояшон дида гум кард роҳ.

Чу Симурғ аз он захмҳо гашт сушт,
Ба хун аспу сандуку гардун бишуст.

1. Л – ғурӯғи замину замон.

2. Л – гашт.

3. Л – гашт.

4. ТПЗЛМ – Ҳама офарин хонд бар як Худой,
Ки гетӣ ба фармони ӯ шуд ба пой.

5. ИЛ – пову.

6. М – тани андаромад ғурӯ.

Зи сандуқ берун шуд Исфандёр,
Буғуррид бо олати корзор¹.

Ҳама зад бар ӯ теғ, то пора гашт²
Чунон чорагар мурғ бечора гашт³.

Ба пеши ҷаҳонофарин додхох,
Ки додаш ба ҳар неку бад дастгоҳ,

1790 Чунин гуфт, к-«Эй довар додгар,
Ту додӣ маро зӯру хушу^{4*5} ҳунар.

Ту бурдӣ тани ҷодувонро зи ҷой,
Ту будӣ ба ҳар^{*6} некия⁷ раҳнамой».

Ҳамон гаҳ хурӯш омад аз каррной,
Башутан биёвард лашкар зи ҷой⁸.

Аз он мурғ⁹ кас рӯи ҳомун надид,
Ҷуз андому ҷанголи пурхун надид.

Замин кӯҳ то кӯҳ ҷуз хун набуд,
Зи парраш ту гӯӣ, ки ҳомун набуд.

1795 Бидиданд пурхун тани шоҳро,
Куҷо хира кардӣ руҳи моҳро.

1. ТПЗИЛМ – Зирехдор* шамшери** ҳиндӣ ба ҷанг,
Чӣ зӯр оварад мурғ неши наҳанг.

* И – зирехдору; ** Л – зирех дар бару теги.

2. Л – шуд.

3. Л – шуд.

4. И – Худованди покиву фарру.

5. М – Худованди покиву зӯру.

6. М – бад-ин.

7. И – бад-ин некӯӣ.

8. ТПЗИЛМ – Силеху бародар, сипоҳу писар
Бузургони Эрон баточу камар.

Л – пас аз ин б. б. зер омада:

Ба наздики Исфандёр омаданд,
Ҳама меҳтарон бо нисор омаданд.

9. Л – кушта.

Бар ӯ¹ офарин кард яксар² сарон,
Саворони чангиву кундоварон³.

Шунид ин сухан дар замон Гургсор,
Ки пирӯз шуд номвар шаҳрёр,

Танаш гашт ларзону рухсора зард,
Ҳама рафт гирёну дил пур зи дард⁴.

Саропарда зад шаҳрёри ҷаҳон*⁵
Ба гирдаш далерони равшанравон.

1800 Замирро ба дебо биёростанд,
Нишастанд бар хону май хостанд.

ХОНИ ШАШУМ – ГУЗАШТАНИ ИСФАНДЁР АЗ БАРФ

В-аз он пас бифармуд то Гургсор
Биёмад бари номвар шаҳрёр.

Бидодаш дамодам се ҷоми набид,
Рухаш шуд ба сони гули шанбалид.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй бадтани бадниҳон,⁶
Нигаҳ кун бад-ин кори гардон⁷ ҷаҳон.

На Симурғ пайдо, на шеру на гург,
На он тезчанг аждаҳои сутург⁸.

1. Л – Басе; И – Ҳама.

2. ИЛ – хондандаш.

3. ТПЗЛ – Ки ҷовид бодо ҷаҳонпахлавон,
Хирадманду бедору равшанравон.

4. Л – пас аз б. 1798 ин б. омада:
Ғамй гашту он кораш омад шигифт,
Зи пайкораш андозаҳо баргирифт.

5. М – ҷавон.

6. Л – бадгумон.

7. Л – коркарди.

8. И – б. 1804 нест.

ТПЗЛМ – Ба манзил, ки ангезад ин бор шӯр,
Бувад обу ҷои гиёи* сутург?

* Л – чашмаи обу ҷой.

1805 Ба овоз гуфт он замон Гургсор,
Ки «Эй номвар, фаррух Исфандёр.

Туро ёр буд Эзад, эй некбахт,
Ба бор омад он хусравонӣ дарахт.

Яке кор пеш аст фардо, ки мард
Наандешад аз рӯзгори набард.

На гурзу камон ёдат ояд, на теғ,
Набинӣ дари чангу роҳи гурег.

Ба болои як найза барф оядат,
Ба рух рӯзгори шигарф оядат.

1810 Бимонӣ ту бо лашкари номдор
Ба барф - андар, эй фаррух Исфандёр.

Агар боз гардӣ набошад шигифт,
Зи гуфтори ман кин набояд¹ гирифт.

Ҳамае вижа дар хуни лашкар шавӣ,
Ту пайдорӣ*² аз роҳи дигар шавӣ.³

Маро ин дуруст аст, к-аз боди сахт
Бидаррад замину бибурад дарахт.^{4*5}

В-аз он пас, ки андар биёбон расӣ,
Яке манзил ояд ба фарсанг сӣ.

1815 Ҳама реғ тафт аст бо хоку шах,
Бар ӯ нагзарад мурғу мӯру малах.

Набинӣ ба чое яке қатра об,
Заминаш ҳамае чӯшад аз офтоб.

1. И – баҳти худ андоза бояд.

2. М – пиндорӣ.

3. Л – Ба тундиву бадроиву бадхувӣ.

4. И – б. 1812 – 1813 нест.

5. М – Бирезанд мардум чу бор аз дарахт.

На бар хоки ӯ шер ёбад гузар,
На андар ҳаво каргаси тезпар.

На бар шахху регаш бирӯяд гиё,
Заминаш равонрег чун тӯтиё.

Биронӣ бар ин гуна фарсанг чил,
На бо мард чону¹ на бо асп² дил.

1820 В-аз он ҷо ба Рӯиндиж ояд сипох,
Бубинӣ яке моявар ҷойгоҳ.

Заминаш ба коми ниёз-андар аст,
Сари бора бо хур ба роз-андар аст.

Зи берун нахоҳад хуриш чорпой,
Зи лашкар намонад саворе ба ҷой.

Аз Эрону Турон агар сад ҳазор,
Биёянд гурдони ханҷаргузор³,

Нишинанд сад сол гирд - андараш,
Ҳама тирборон кунанд аз бараш,

1825 Фузунӣ⁴ ҳамон асту камтар ҳамон,
Чу ҳалқаст бар дар бади бадгумон».

Чу эронӣён гуфтани Гургсор
Шуниданд, гаштанд бо дард ёр.

Бигуфтанд, к-«Эй шоҳи озодмард,
Ба гирди бало, то тавонӣ, магард.

Агар Гургсор ин суханҳо, ки гуфт
Чунин аст,⁵ ин ҳам⁶ намонад нухуфт.

1. Л – тобу.

2. Л – мард.

3. И – б. 1823 нест.

4. ИЛМ – фаровон.

5. ИЛ – Чунин асту.

6. Л – худ.

Бад-ин чойгаҳ маргро омадем,
На фарсудани таргро омадем.

1830 Чунин роҳи душвор бугзоштӣ,
Балои даду дом бардоштӣ,

Кас аз номдорону шоҳони гурд
Чунин ранҷо барнаёрад шумурд,

Ки пеши ту омад бад-ин Ҳафтон,
Бар ин - бар ҷаҳнофаринро бихон.

Чу пирӯзгар бозгардӣ зи роҳ,
Ба дил шоду хуррам шавӣ назди шоҳ,

Ба роҳи дигар гар шавӣ кинасоз,
Ҳама шаҳри Турон¹ барандат намоз.

1835 Бад-ин*² сон, ки гӯяд ҳама Гургсор,
Тани хешро хормоя мадор.

Ба хуни яке лашкар андармашав,
Ки ҷархи куҳан бозӣ орад ба нав³.

Аз он пас, ки гаштем пирӯзу шод,
Набояд сари хеш додан ба бод».

Чу бишнид гуфтори эшон ҷавон,
Сипаҳро бигуфт он яли паҳлавон,^{*4}

«Чӣ бояд маро тарс додан ҳама,
Дари тарс бар худ кушодан ҳама?»^{5*6}

1. ИЛ – Эрон.

2. М – Аз ин.

3. Л – б. 1836 нест.

4. М – Чу бишнид Исфандёр ин сухан,
Шуд он тоза рӯяш зи гурдон куҳан.

5. И – Чунин посух овард пайкоргар,
Ки эй паҳлавонони боному фар.

Л – б. 1841 нест.

6. М – б. 1839 нест.

1840 Шумо, - гуфт, - аз Эрон ба панд омадед,
На аз баҳри номи баланд омадед.

Чу ин буд гуфторатон сар ба сар,
Чӣ бастед бо ман дар ин раҳ камар,

Ки аз гуфти ин турки шӯридабахт
Ба ларза фитодед ҳамчун дарахт?¹

Кучо он ҳама хилъату панди шоҳ,
Камарҳои заррину тахту кулоҳ?

Кучо он ҳама аҳду савганду банд
Ба Яздону бо ахтари судманд,

1845 Ки акнун чунин суст шуд поятон,
Ба як раҳ пароканда шуд роятон?

Шумо боз гардед пирӯзу шод,
Маро кор ҷуз размҷустан мабод².

Чаҳондори пирӯз ёри ман аст,
Сари ахтар андар канори ман аст.

Ба мардӣ наёяд касе ҳамраҳам,
Агар ҷон ситонам в-агар ҷон диҳам.

Ба душман намоям ҳунар, ҳар чи ҳаст
Зи мардиву пирӯзиву зӯри даст.

1850 Биёбед ҳам бегумон огаҳӣ
Аз ин номвар фарри шоҳаншаҳӣ,

Ки бо диҷ чӣ кардам ба мардиву зӯр
Ба номи Худованди кайвону хур».

1. ИМ – б. 1841, 1842 нест.

2. Л – б. 1846 нест.

ТПЗИЛМ – Ба гуфтори ин деви носозгор
Чунин сустатон шуд дил аз корзор.
Аз ин пас нахоҳам бар ин ёр кас
Писар бо бародар маро ёр бас.*

*Л – танҳо б. дувум мавҷуд аст.

Чу эрониён баркушоданд чашм,
Бидиданд чашми¹ варо пур зи хашм,

Бирафтанд пӯзишкунон пеши шоҳ,
Ки «Гар шоҳ бинад, бубахшад гуноҳ.

Фидои ту бодо тану чони мо,
Чунин² буд, то буд паймони мо!

1855 Зи баҳри ту, эй*³ шоҳ, ғамхораем,
На аз кӯшишу чанг бечораем.

Зи мо то бувад зинда як номдор,
Напечем як тан сар аз корзор».⁴

Сипаҳбад чу бишнид аз эшон сухан,
Бупечид аз гуфтаҳои куҳан.

Ба эрониён офарин карду гуфт,
Ки «Ҳаргиз намонад хунар⁵ дар нухуфт.

Гар эдун, ки гардем пирӯзгар,
Зи ранчи гузашта биёбем бар,

1860 Нагардад фаромуш ба дил ранчатон,
Намонад тихӣ бегумон ганчатон».

Ҳама роҳ зад, то ҷаҳон шуд хунук,⁶
Вазид аз сари кӯҳ бода тунук.

Баромад зи даргоҳ шайпуру ной,
Сипаҳ баргирифтанд яксар зи ҷой.

Ба кирдори оташ ҳама ронданд,
Ҷаҳонофаринро ҳама хонданд.

1. ИЛ – чехри.

2. ИЛМ – бар ин.

3. М – тани.

4. ТПЗ – Сари мо ба пеши ту афканда бод,
Ҷаҳон амру рои туро банда бод.

5. ИЛ – сухан.

6. И – 6. 1864 нест.

1865 Зи хуршеди тобон ниҳон кард рӯй,
Ҳама рафт хур дар паси пушти ӯй,

Ба манзил расид он сипоҳи гарон
Ҳама гурздорону чавшанварон^{1*2}

Баҳорӣ яке хушманиш рӯз буд,
Дилафрӯзу ҳам гетиафрӯз буд.

Саропардаву хайма фармуд кай,
Биёрост хону биёвард май.

Ҳам андар замон тундбодде зи кӯҳ
Баромад, ки шуд номвар 3-он сутӯҳ.

1870 Чаҳон яксара гашт чун парри зоғ,
Надонист кас боз ҳомун зи роғ.

Биборид аз он абри торик барф,
Замин шуд пур аз барфу боди шигарф.

Се рӯзу се шаб ҳам бад-он сон ба дашт
Дами бод аз андоза андаргузашт.

Саропардаву хаймаҳо гашт тар,
Зи сармо касеро набуд^{*3} пову пар⁴.

Ҳаво пуд шуд, барф чун тор гашт.
Сипаҳдор аз он чора бечор гашт.

1875 Ба овоз пеши Башутан бигуфт,
Ки «Ин кори мо гашт бо дард чуфт.

Ба мардӣ шудам дар дами аждаҳо,
Кунун зӯру мардӣ надорад баҳо.

1. ИЛ – найзаварон.
2. М – жупинварон.
3. М – Якero на.
4. Л –б. 1872 нест.

Ҳама пеши Яздон ниёиш кунед,
Бихонеду ўро ситоиш кунед,

Магар, к-ин балоҳо зи мо бугзарад,
К-аз ин пас касе мон ба кас бишмарад».*¹

Башутан биёмад ба пеши Худой,
Ки ў буд бар некуй² раҳнамой.

1880 Сипаҳ яксара³ даст бардоштанд,
Ниёиш зи андоза бугзоштанд.

Ҳамон гаҳ биёмад яке боди х(в)аш,
Бибурд абру рӯи ҳаво гашт каш.

Чу эронийро дил омад ба ҷой,
Бибуданд дар пеши Яздон ба пой.

Ҳамон ҷо бибуданд гурдон се рӯз,
Чаҳорум чу бифрӯхт гетифурӯз,

Сипаҳбад гаронмоягонро бихонд,
Басе дostonҳои неку биронд.

1885 Чунин гуфт, к-«Ин ҷо*⁴ бимонед бор,
Мадоред ҷуз олати корзор.

Ҳар он кас, ки ў ҳаст сарҳангфаш,
Ки бошад варо моя сад боркаш,

Ба панҷоҳ обу хуриш барниҳад,
Дигар олати парвариш барниҳад.

Фузунӣ ҳам эдар бимонед бор,
Кушодаст бар мо дари кирдгор⁵.

1. М – Кас аз мо замин наспарад.

2. Л – неку бад.

3. Л – ҳам андар замон.

4. М – к-эдар.

5. И –б. 1888 нест.

Чу навмед гардад зи Яздон касе,
Аз ӯ некбахтӣ наёяд басе.

- 1890 Ба нерӯи Яздон биёбем даст
Бад-он бадкуниш мардumi бутпараст.

Аз он диҷ якояк тавонгар шавед,
Ҳама пок бо ганҷу афсар шавед».

Чу хур чодари зард дар сар кашид,
Бишуд Бохтар чун гули шанбалид.

Буна барниҳоданд гурдон ҳама,
Бирафтанд бо шаҳрӯри рама.

Чу бугзашт аз тира шаб як замон
Хурӯши куланг омад аз осмон.

- 1895 Барошуфт аз овозаш Исфандёр,
Паёме фиристод зӣ Гургсор,

Ки «Гуфтӣ бад-ин манзилат об нест,
Ҳам ин ҷои оромишу хоб нест,

Кунун з-осмон хост бонги куланг,
Дили мо чаро кардӣ аз об танг?»

Чунин дод посух, ки «Эдар сутур
Наёбад магар чашмаи оби шӯр.

Дигар чашмаи об ёбӣ чу захр,
Аз он об мурғу дадонрост баҳр».¹

- 1900 Сипаҳбад чунин гуфт, к-«Аз Гургсор
Яке роҳбар сохтам кинадор.»

Зи гуфтори ӯ тез лашкар биронд,
Ҷаҳондори² некидиҳишро бихонд.

1. И – б. 1898, 1899 нест.

2. Л – худованди.

ХОНИ ҲАФТУМ – ГУЗАШТАНИ ИСФАНДЁР АЗ РҶД ВА КУШТАН ГУРГСОРРО

Чу як пос аз тирашаб даргузашт,¹
Хурӯши чалаб омад аз пеши дашт².

Бихандид бар борагӣ шоҳи нав,
Зи қалби сипаҳ рафт то пешрав.

Сипаҳдор чун пеш лашкар кашид,
Яке жарфдарёи бевун бидид.

1905 Ҳаёне ки буд андар он корвон,
Куҷо пешрав доштӣ сорвон,

Ҳама пешрав ғарқа гашт андар об,
Сипаҳбад бад-ӯ чанг зад дар шитоб,

Гирифташ дар он, баркашидан зи гил
Битарсид бадхоҳ турки Чигил.

Бифармуд то Гургсори нажанд
Шавад доғдил пеш бо пойбанд.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй Римани хоксор,
Чӣ кажҷӣ ба кор оваридаи чу мор³?

1910 Нагуфтӣ, ки эдар наёбӣ ту об,
Бисӯзад туро тобиши офтоб?

Чаро кардӣ, эй бадтан аз об хок,
Сипахро ҳама карда будӣ ҳалок?»

Чунин дод посух, ки «Марги сипоҳ
Маро рӯшноист чун ҳуру моҳ.

1. ЛМ – бугзашт аз тирашаб; И – з-он тирашаб.

2. ИЛМ – Ба* пеш андаромад хурӯши чалаб.

* И – зи.

3. ИЛМ – Гирифтор бар* дасти Исфандёр.

* И – дар.

Набинам¹ ҳаме аз ту чуз пойбанд
Чӣ хоҳам туро чуз балову газанд?»

Сипаҳбад бихандиду букшод чашм,
Фуру монд аз он турку нанмуд хашм.

1915 Бад-ӯ гуфт, к-«Эй камхирад Гургсор,
Чу пирӯз гардам ман аз корзор,

Ба рӯиндижат-бар сипаҳбад кунам,
Мабодо, ки ҳаргиз ба ту бад кунам.

Ҳама подшоҳӣ саросар турост,
Чу бо ман кунӣ дар сухан рой рост.

Наёзорам онро, ки фарзанди туст,
На онро, ки ӯ низ*² пайванди туст».

Чу бишнид гуфтори ӯ Гургсор,
Пуруммед шуд ҷонаш аз шаҳрёр.

1920 Зи гуфтори ӯ монд андар шигифт,
Заминро бибӯсиду пӯзиш гирифт³.

Бад-ӯ гуфт шоҳ: «Он чи гуфтӣ, гузашт,
Зи гуфтори хомат нагашт об дашт.

Гузаргоҳи ин оби дарё кучост?
Бибояд намудан ба мо роҳи рост».

Бад-ӯ гуфт: «Бо оҳан аз обгир
Наёбад гузар парру пайкони тир⁴.

1. ЛМ – Чӣ бинам.

2. М – аз буму.

3. И –б. 1920 нест.

4. Л – Намой ба мо роҳи дарё кунун,
Сазад, гар ба некӣ шавад раҳнамун.
Чунин дод посух варо Гургсор,
Ки эй номвар фаррух Исфандёр.

Чу пои ман аз банд берун кунӣ,
Бар ин оби дарё ту афсун кунӣ»¹.

1925 Таҳамтан² фуру монд андар шигифт,
Бифармуд, то³ банд аз ӯ баргирифт.

Ба дарёи Об-андарун Гургсор
Биёмад ҳаюне гирифта миҳор.

Ба чое ки поёбро буд гузар,
Равон гашту лашкар паси якдигар⁴.

Сипаҳбад бифармуд то машки об
Пур аз бод карданд ҳам дар шитоб.

Бубастанд дар паҳлуи⁵ борагӣ,
Сипаҳ андаромад ба якборагӣ.

1930 Биёмад⁶ ба хушкӣ сипоҳу буна,
Бишуд майсара рост бо маймана.

Ба наздики Рӯиндиж омад фароз⁷,
Чунон шуд, ки⁸ фарсанг даҳ⁹ монд боз¹⁰.

Сари ҷангчӯён ба хӯрдан нишаст,
Парастанда шуд ҷоми бода ба даст¹¹.

Бифармуд, то ҷавшану хӯду кабр
Бибурданд¹² бо тег пеши ҳизабр.

1. ИМ –б. 1924 нест.

2. Л – Сипаҳбуд.

3. ИЛМ – ҳам андар замон.

4. И – 1927 нест.

5. ИЛМ – Ба дарё сабукбор шуд.

6. ИЛ – Чу омад.

7. ИМ – сипоҳ.

8. И – зи.

9. Л – як.

10. ИМ - роҳ.

11. И – б. 1932 нест.

12. ИЛ – Биёяд ба.

Кушода бифармуд, то Гургсор
Бибурданд*¹ пеши ял Исфандёр.

1935 Чунин гуфт, к-«Акнун ки растӣ*² зи бад,
Зи ту хубиву рост гуфтан сазад.

Чу аз тан бибуррам сар Арчоспро,
Дурахшон*³ кунам қони Лӯҳроспро.

Чу Кӯҳрам, ки аз хуни Фаршедвард
Дили лашкарам⁴ кард пурхуну дард.

Ҳамон Андаримон, ки пирӯз гашт,
Бикушт аз бузургони⁵ мо сиву ҳашт,

Сароншон бибуррам ба кини ниё,
Падид орам аз ҳар даре кимиё.

1940 Ҳама гӯрашон*⁶ коми шерон кунам,
Ба коми далерони Эрон кунам.

Саросар чигар-шон бидӯзам ба тир,
Биёрам зану кӯдакон-шон асир.

Туро шод хонам аз ин, гар диҷам,
Бигӯй, он чӣ дорӣ ба дил⁷ бешу⁸ кам».

Дили Гургсор андар он танг шуд,
Забону равонаш пур аз ҷанг шуд.

Бад-ӯ гуфт: «То чанд гӯй чунин,
Ки бар ту мабодо ба дод офарин!

1. М – Биёмад ба.

2. М – акнун бирастам.

3. М – Дурафшон.

4. ИЛ – лашкаре.

5. И – далерони.

6. М – кишвараш.

7. Л – Бигӯ, он чӣ донӣ ҳама.

8. И – донӣ зи бешу зи.

1945 Ҳама ахтари бад ба чони ту бод,
Бурида ба ханчар миёни ту бод!

Ба хок-андар афканда пурхун танат,
Замин бистару гӯр¹ пероханат!»

Зи гуфтори ӯ тез шуд шаҳрёр,
Барошuft бар хирасар Гургсор.

Яке теги ҳиндӣ бизад бар сараш,
Зи торақ ба ду нима шуд то бараш.

Ба дарё фикандандаш² андар замон,
Хури мохиён шуд тани бадгумон.

1950 В-аз он чойгаҳ борагӣ*³ барнишаст,
Ба тундӣ миёни ялиро бубаст.

Ба боло баромад, ба диҷ бингарид,
Яке моядор оҳанин бора дид.

Се фарсанг болову паҳно чиҳил,
Ба чое надид андар ӯ обу гил.³

Ба паҳнои девори ӯ - бар савор
Бирафтӣ ба тундӣ баробар чаҳор.

Чу Исфандёр он шигифтӣ бидид,
Яке боди сард аз чигар баркашид.⁴

1955 Чунин гуфт, к- «Инро нашояд ситад,
Бад омад ба рӯи ман аз кори бад.

1. Л – хок.

2. ИЛ – фикандаш ҳам.

3. Л – бораро.

4. И – Фурӯ монд аз кин, дилаш бардамид.

Дарег он ҳама ранчу пайкори ман*¹
Пушаймонӣ омад ҳама бори² ман.^{3*4}

Ба гирди биёбон ҳама бингарид,
Ду турк андар он дашт пӯянда дид.

Ҳама буд ҳамроҳашон⁵ чор сағ,
Сагоне ки нахчир гирад⁶ ба тағ.

Зи боло фуруд омад Исфандёр
Ба чанг-андарун найзаи корзор.

1960 Ба найза зи аспон чудо кардашон,
Зи ҳомун⁷ ба боло баровардашон.

Бипурсиду гуфт: «Ин дижи номдор
Чӣ чой асту чанд аст дар вай савор?»

Зи Арҷосп чанде сухан ронданд,
Ҳама дафтари диҷ бар ӯ хонданд,

Ки болову пахнои диҷро бубин,
Даре сӯи Эрон, даре сӯи Чин.

Бад-ӯ - андарун теғзан сад ҳазор
Саворони гарданкашу номдор.

1965 Ҳама пеши Арҷосп чун бандаанд,
Ба фармону рояш сарафкандаанд.

Хуриш ҳаст чандон, ки андоза нест,
Ба хуша-дарун ҳаст, агар тоза нест.⁸

1. М – мо.
2. Л – кори.
3. И –б. 1956 нест.
4. М – мо.
5. ИЛ – Ҳама рафт пеш - андарун.
6. Л – гиранд оху.
7. И – пиёда.
8. И –б. 1966 нест.

Агар дар бубандад ба даҳ сол шох,
Хуриш ҳаст чандон, ки дорад сипох.

В-агар хоҳад аз Чину Мочин савор,
Биёяд бараш номвар сад ҳазор.

Ниёзаш наёяд ба чизе зи кас,
Хуриш ҳасту мардони фарёдрас.

1970 Бигуфтанду он теги ҳиндӣ ба мушт
Ду гарданкаши содадилро бикушт.

РАФТАНИ ИСФАНДЁР БА РҶИНДИЖ БО ЧОМАИ БОЗОРГОН

В-аз он чо биёмад ба пардасарой,
Зи бегона пардаҳт карданд чой.

Башутан бишуд назди Исфандёр,
Сухан рафт¹ ҳар гуна аз корзор.

Чунин² гуфт ҷангӣ, ки «Ин диҷ ба ҷанг
Ба соли фаровон наёяд ба ҷанг.

Магар хор гирам тани хешро,
Яке чора созам бадандешро.

1975 Ту эдар шабу рӯз бедор бош,
Сипахро зи душман ниғаҳдор бош.

Тан он гаҳ бувад бегумон арҷманд,
Сазовори шоҳиву тахти баланд,

К-аз анбӯҳи душман натарсад ба ҷанг,
Ба кӯҳ аз палангу ба об аз наҳанг.

Ба чое фиребу ба чое ниҳеб,
Гаҳе бар фарозу гаҳе дар нишеб.

1. И – гуфт.

2. И – Бад-ӯ.

Чу бозоргонон дар ин диҷ шавам,
Надонад кас аз диҷ, ки ман паҳлавам.¹

1980 Фароз оварам чора аз ҳар даре,
Бихонам зи ҳар донише дафтаре.

Ту бе дидбону талоя мабош,
Зи ҳар донише суستمоя мабош.

Агар дидбон дуд бинад ба рӯз,
Шаб оташ чу хуршеди гетифурӯз,

Чунон дон, ки он коркарди ман аст,
На аз чораи ҳамнабарди ман аст.

Сипахро биёрою з-эдар бирон,
Зирехдор бо хӯду гурзи гарон.

1985 Дурафши маро зуд бар пой кун,
Ту худро ба қалб-андарун қой кун.

Бирон тез бо гурзаи говсор,
Чунон кун, ки хонандат Исфандёр».

В-аз он қойгаҳ сорвонро бихонд,
Ба пеши Башутан ба зону нишонд.

Бад-ӯ гуфт: «Сад боркаш сурхмӯй
Биёвар сазовор бо рангу бӯй».

Аз ӯ даҳ шутур бор диноар кард,
Дигар панҷ дебои Чин бор кард.

1990 Дигар панҷ ҳар гунае гавҳарон,
Яке тахти заррину тоҷи гарон.

Биёвард сандуқ ҳаштод чуфт
Ҳама банди сандуқҳо дар нухуфт.

1. Л – Нагӯям, ки шоҳи ҷаҳон паҳлавам.

Саду шаст мард¹ аз ялон баргузид,
К-аз эшон ниҳонаш наёяд паид.

Ялонро ба сандукҳо дарнишонд,
Буна барниҳоду аз он чо биронд.²

Тане бист аз номдорони ӯй,
Сарафрозу ханчаргузори ӯй,

1995 Бифармуд, то бар сари корвон
Буванд ин гаронмоягон сорвон.

Ба пой-андарун кафшу бар тан гилем
Ба бор-андарун гавҳару зарру сим.

Сипахбад ба диж рӯй бинҳоду тафт
Ба кирдори бозоргонон бирафт.*³

Ҳама рафт бо⁴ номвар корвон
Ялони сарафроз чун сорвон.⁵

Чу бонги дарой омад аз корвон,
Ҳама рафт пеш - андарун сорвон.*⁶

2000 Ба диж номдорон хабар ёфтанд,
Фаровон бигуфтанду биштофтанд,

Ки омад яке марди бозоргон,
Дирамгон фурушад ба диноргон.

Бузургон-ш дар пеш боз омаданд,
Харидору гарданфароз омаданд.

1. И – гурд.

2. ИЛ – 6. 1993 нест.

3. М – 6. 1997 нест.

4. ИЛМ – Ҳамеронд он.

5. ТПЗИЛ – Чу наздики диж шуд, бирафт ӯ зи пеш,
Бидид он дилу рои хушёри* хеш.

* Паид оварид он дилу рои.

6. М – Ба пеш - андарун марди бозоргон.

Бипурсид ҳар як зи солори бор
К-«Аз ин борҳо чист, к-ояд ба кор?»

Чунин дод посух, ки бори нахуст
Тани шоҳ бояд, ки бином дуруст.

2005 Тавоноии хеш пайдо кунам,
Чу фармон диҳад, дида бино кунам.

Шутурбор бинҳоду худ рафт пеш,
Ки то чун кунад тез бозори хеш.

Яке тоси¹ пургавҳари шохвор
Зи динор чанде зи баҳри нисор,

Зи лаълу зи фирӯза чанде нигин,
Яке аспу даҳ тахта дебои Чин.*²

Бар он тос пӯшид тои ҳарир,
Ҳарир аз бару зер мушку абир.

2010 Ба дебо биёрист бо рангу бӯй
Ба наздики Арҷосп шуд роҳчӯй.³

Чу дидаш, фурӯ рехт динору гуфт,
Ки «Бо шаҳрёрон хирад бод чуфт.

Яке мардам, эй шоҳ, бозоргон,
Падар турку модар зи озодагон.

Зи Турон бихаррам, ба Эрон барам,
Дигар сӯи дашти далерон барам.

Яке корвони шутур бо ман аст,
Зи пӯшидани чомаву барнишаст.⁴

1. ИЛ – Чоми.

2. М – Яке аспу ду чома дебои чин,
Ки бартофташ соиду остин.

3. ТПЗ – Чу омад ба наздикии тахт боз,
Заминро бибӯсиду бурдаш намоз.

4. Л – чомаҳои тан аст.

2015 Ҳам аз гавҳару афсару рангу бӯй
Фурӯшандаам, ҳам харидорчӯй.

Ба беруни диж рахт¹ бугзоштам,
Ҷаҳон дар паноҳи ту пиндоштам.

Агар рой бинӣ*² ту, ин корвон
Ба дарвозаи диж кашад сорвон.³

Ба бахти ту аз ҳар бад эмин шавам,
Бад-ин сояи меҳри ту биғнавам».

Чунин дод посух, ки «Дил шод дор,
Зи ҳар бад тани хеш озод дор.

2020 Наёзорадат кас ба Туронзамин,
Ҳамон гар гирой ба Мочину Чин».

Бифармуд пас то сарои фарох,
Ба диж - дар яке кулба дар пеши кох –

Ба Рӯиндиж-андар мар ўро диҳанд,
Ҳама бораи аз дашт бар сар ниҳанд.

Бисозад бар он кулба бозоргоҳ,
Бидорад мар ўро ҳам*⁴ андар паноҳ.

Бирафтанд,*⁵ сандукҳоро ба пушт
Кашиданду моҳори уштур ба мушт.

2025 Яке марди бихрад бипурсиду гуфт,
Ки «Сандукро чист андар нухуфт?»

Кашанда бад-ӯ гуфт: Мо ҳуши хеш
Ниҳодем ночор бар дӯши хеш.

1. Л – бор.

2. М – шох бинад.

3. И –б. 2016, 2017 нест.

4. М – Ҳама дорадаш эмин.

5. М – гирифтанд.

Яке кулбае сохт¹ Исфандёр,
Биёрост ҳамчун гул андар бахор.

Зи ҳар сӯ фаровон харидор хост,
Бад-он кулба - бар тез бозор хост.

Бибуд он шабу бомдодон пагоҳ,
Ба айвон - дарун шуд ба наздики шоҳ.²

2030 Биёмад, бибӯсид рӯи замин
Ба Арчосп бархонд чанд³ офарин.

Чунин гуфт, к-«Ин бору ин корвон
Ҳама рондам тез бо сорвон,

Бад-ӯ - андарун ёраву афсар аст,
Ки шоҳи сарафрозро дарх(в)ар аст.

Бигӯяд ба ганчур то хоста
Бубинад ҳама кулба ороста.

Агар ҳеч шоиста бинад ба ганч,
Биёрад, ҳамон он надорам⁴ ба ранч.

2035 Пазируфтан аз шаҳрёри замин,
Зи бозоргон пӯзишу офарин».

Бихандид Арчоспу бинвохташ,
Гаронмоятар ҷойгаҳ сохташ.

«Чӣ номӣ?» - бад-ӯ гуфт, «Ҳаррод ном,
Ҷаҳонгарду бозориву шодком».

1. ИЛ – кулба барсохт.

2. ТПЗИЛ – Зи динору мушку зи пӯшиш* се тахт
Ҳама бурд пеш - андарун неқбахт.

* Л – дебои румиёву чинӣ.

3. Л – чанде бихонд.

4. Л – гаҳ надорад, И – ҳамоно надорад.

Ба Харрод гуфт: «Эй сарозод^{1*2} мард,
Ба ранҷӣ, дигар гирди пӯзиш магард.

Зи дарбон набояд туро бозхост,
Ба назди ман ой, он гаҳе к-ат ҳавост».

2040 Аз он пас бипурсидаш аз ранчи роҳ,
Аз Эронӣ аз шоҳу^{*3} кори сипоҳ.

Чунин дод посух, ки «Ман моҳе панҷ
Кашидам ба роҳ-андарун дарду ранҷ».

Бад-ӯ гуфт, к-«Аз кори Исфандёр
Ба Эрон хабар чист в-аз Гургсор»?

Чунин дод посух, ки «Эй нехӯй,
Сухан ронд з-ӯ ҳар касе б-орзӯй.

Яке гуфт, Исфандёр аз падар
Пурозор гашту бупечид сар.

2045 Дигар гуфт, к-ӯ к-аз раҳи Ҳафтхон⁴
Сӯи разми Арҷосп омад равон,⁵

Ки разм озмояд ба Туронзамин,
Бихоҳад ба мардӣ зи Арҷосп кин».

Бихандид Арҷоспу гуфт: «Ин суҳан
Нагӯяд ҷаҳондида марди⁶ куҳан.

Агар каргас⁷ ояд сӯи Ҳафтхон
Маро⁸ аҳриман хону⁹ мардум маҳон».

1. Л – сарафроз.

2. М – дилорой.

3. М – Турону.

4. Л – к-аз дарди он куштагон.

5. ЛМ – Сипаҳ карду шуд бар раҳи ҳафтхон.

6. И – пири.

7. Л – ҳар он кас, ки.

8. Л – Варо.

9. Л – хон ту.

Чу бишнид чангӣ, замин бўса дод,
Биёмад зи айвони Арчосп шод.

2050 Дари кулбаи номвар боз кард,
Зи доду ситад диж*¹ пуровоз кард.

Ҳама буд чанде хариду фурӯхт,
Ҳама чашм ҳар кас бар ӯ мебидӯхт.²

Зи диноргон як дирам настадӣ,
Ҳама ин бар он, он бар ин - бар задӣ.

ШИНОХТАНИ ХОҲАРОН ИСФАНДЁРО

Чу хуршеди тобон зи гунбад бигашт,
Харидори бозори вай даргузашт,³

Ду хоҳар-ш рафтанд аз айвон ба кӯй,
Ғиревону бар кифтҳо - бар сабӯй.

2055 Ба⁴ наздики Исфандёр омаданд,
Даридадилу⁵ хоксор⁶ омаданд.

Чу Исфандёр⁷ он шигифтӣ бидид,
Ду рух кард аз хоҳарон нопадид.⁸

Шуд аз кори эшон дилаш пур зи бим,
Бипӯшид рух б-остини гилем.

Бирафтанд ҳарду ба наздики ӯй,
Зи дида ниҳода ба рух-бар^{9*10} ду чӯй.

1. М – Зи бозор дижро.

2. ИЛ – Ҳама ҳар касе чашм ӯ* бидӯхт.
* И – ўро.

3. И –б. 2052, 2053 нест.

4. Л – Чу.

5. Л – Ду дида тару.

6. И – Пур аз хун дилу сӯгвор.

7. Л – он номвар.

8. Л – пинҳоду сар даркашид.

9. ИЛ – хун бар ду рух барниҳода.

10. М – Зи хун бар ду рух – бар ниҳода.

Ба хошиш гирифтанд бечорагон
Аз он моявар марди бозоргон,¹

2060 Ки «Рӯзу шабон бар ту фархунда бод,
Ҳама меҳтарон пеши ту банда бод.*²

Аз Эрон зи Гуштоспу Исфандёр
Чӣ огоҳият, эй³ гави номдор?

Бад-ин сон ду духти яке подшо
Асирем*⁴ дар дасти нопорсо.

Бараҳна сару пову дӯшобкаш,⁵
Падар шодмон рӯзу шаб хуфта х(в)аш.

Бараҳна давон бар сари анчуман,
Хунук он ки пӯшад танаширо кафан.

2065 Бигирӣем чунин ба хунин сиришк,
Ту бошӣ бад-ин дард моро пизишк.

Гар огоҳӣ аз шоҳ в-аз*⁶ шаҳри мо
Бар ин бум тарёк шуд заҳри мо.

Яке бонг барзад ба зери гилем,
Ки ларзон шуданд он ду духтар зи бим,

Ки «Исфандёр аз буна худ мабод,
На он кас ба гетӣ, к-аз ӯ ҳаст шод.

На Гуштосп он шоҳи бедодгар,
Ки чун ӯ мабинод тоҷу⁷ камар!

1. И – пас аз б. 2059 ин б. омада:

Ба пурсиш гирифтанд, к-эй сорвон,
Ҳамоно, к-аз Эронст ин корвон.

2. М – Фалак пеши фармони ту банда бод.

3. И – огоҳӣ аstat; ЛМ – огоҳияст.

4. М – Гирифтор.

5. Л – по давон обкаш.

6. М – Гарат огаҳӣ ҳаст.

7. ИЛ – Мабинод чун ӯ кулоху.

2070 Набинед, к-эдар фурӯшандаам,
Зи баҳри хури хеш кӯшандаам».

Чу овоз бишнид фаррух Хумой,
Бидонисту омад дилаш боз чой.

Чу хоҳар бидонист овози ӯй,
Бипӯшид бар хештан рози ӯй.

Чунон хастадил¹ пеши ӯ - дар² бимонд
Сиришк аз ду дида ба рух барфишонд.

Ҳама рӯй пурхоку пояш ба хок,
Зи Арҷосп чонаш пур аз тарсу бок.³

2075 Бидонист чанговари покроя,
Ки ӯро ҳаме боздонад Хумой.

Сабук рӯй букшоду дида пуроб,
Пур аз хун дилу чеҳра чун офтоб.

Зи кори ҷаҳон монд андар шигифт,
Дижам гашту лабро ба дандон гирифт.

Бад-эшон чунин гуфт, к-«Ин рӯз чанд
Бубандед⁴ харду лабонро⁵ ба банд,

Ки эдар ман аз баҳри ҷанг омадам,
Ба ранҷ аз паи ному нанг омадам.

2080 Касеро ки духтар бувад обкаш,
Кай ояд варо дар ҷаҳон хоби х(в)аш.

Падар осмон боду модар замин,
Нахонам бар он рӯзгор офарин».

1. И – доғдил.

2. И – ӯ-бар.

3. И – б. 2074 нест.

4. ЛМ – Бидоред.

5. Л – забонро.

Пас аз кулба бархост марди чавон,
Ба наздики Арчосп омад давон.

Чунин гуфт, к-«Эй шох, фархунда бош,
Чаҳондору то ҷовидон зинда бош!

Яке жарфдарё дар он роҳ буд,
Ки бозоргон з-он на огоҳ буд.

2085 Зи дарё даромад яке гирдбод,¹
Ки маллоҳ гуфт, он надорам ба ёд.

Ба киштӣ ҳама зору гирён шудем,
Зи ҷону тани² хеш*³ бирён шудем.

Пазируфтам аз додгар як Худой,
Ки гар ман расам зинда з-эдар ба ҷой,⁴

Яке базм созам ба ҳар кишваре
Ки бошад бар он кишвар-андар саре,

Ҳама шод хонам ба меҳмони хеш,
Ҳазина кунам наздашон ҷони хеш.⁵

2090 Ба хоҳанда бахшам каму бешро,
Гиромӣ кунам марди дарвешро.

Кунун шох моро гиромӣ кунад,
Бад-ин хоҳиш имрӯз номӣ кунад.

Зи лашкар сарафроз чандон,⁶ кианд
Ба наздики шоҳи ҷаҳон арҷманд,

Чунин сохтам ман,⁷ ки меҳмон кунам
В-аз ин хоҳиш оромиши ҷон кунам».

1. И – тундбод, И – Баромад зи дарё яке саҳт бод.

2. И – дарди дили.

3. М – Чу бар оташи тез.

4. И – б. 2087 нест.

5. ИЛ – б. 2089 нест.

6. Л – гурдон.

7. ИЛ – сохтастам.

Чу Арчосп бишнид, з-ӯ шод гашт,¹
Сари марди нодон² пур аз бод гашт.³

- 2095 Бифармуд, к-«Он, к-ӯ гиромитар аст,
Аз ин лашкар имрӯз номитар аст,

Ба айвони Харрод меҳмон шавед
В-агар май диҳад,⁴ пок мастон шавед».

Бад-ӯ гуфт: «Шоҳо, гаво, бихрадо,
Ҷаҳондору бар мӯбадон мӯбадо,

Маро хона танг асту кохи баланд,
Бар ин бораи диж шавем арчманд,

Дари меҳрмоҳ омад, оташ кунам,
Дили номдорон ба май х(в)аш кунам».

- 2100 Бад-ӯ гуфт: «Аз он роҳ рав*⁵, к-ат ҳавост,
Ба кох-андарун мизбон подшост».

Биёмад давон паҳлавон шодком,
Баровард ҳезум фаровон ба бом.

Бикуштанд аспону чанде бара,
Кашиданд бар боми диж яксара.

Зи ҳезум, ки бар бораи диж кашид,
Шуд аз дуд рӯи ҳаво нопадид.

Май оварду чун андаке⁶ х(в)арда шуд,
Гусорандаи май варо барда шуд.

- 2105 Ҳама номдорон бирафтанд маст,
Зи мастӣ ҳама⁷ шохи наргис ба даст.

1. Л – шуд.

2. Л – доно.

3. Л – шуд.

4. ИЛ – бувад.

5. М – Он чо нишин.

6. ИМ – ҳар чи буд.

7. Яке.

ҲАМЛА КАРДАНИ БАШУТАН БА РҶИНДИЖ

Шаб омад, яке оташе барфурӯхт,
Ки таффаши ҳаме осмонро бисӯхт.

Чу аз дидагах дидбон бингарид,
Ба шаб оташу рӯз пурдуд дид,*¹

Зи² чое ки буд, шодмон бозгашт,
Ту гуфтӣ, ки бо бод анбоз гашт.

Чу аз роҳ назди Башутан расид,
Бигуфт, он чӣ аз оташу дуд дид.

2110 Башутан чунин³ гуфт, к-«Аз пилу шер
Ба мардӣ⁴ фузун аст гурди далер.⁶

Бизад нои сарғину*⁵ рӯинахум,
Баромад зи дар нолаи говдум.

Зи хомун баромад сӯи диҷ сипоҳ,
Шуд аз гард хуршеди тобон сиёҳ.

Ҳама зери хафтону хӯд-андарун
Ҳама аз чигаршон бичӯшид хун.

Ба диҷ чун хабар шуд, ки омад сипоҳ,
Ҷаҳон нест пайдо зи гарди⁶ сиёҳ,

2115 Ҳама диҷ пур аз номи Исфандёр,
Дарахти бало ҳанзал овард бор.

Бипӯшид Арҷосп хафтони ҷанг,
Бимолид бар ҷанг бисёр ҷанг.

1. М – Ҳаво пур зи дуду зи оташ бидид.

2. ИЛ – Ба.

3. Илм – тунбал.

4. ТПЗИЛ – Ки ҷашми бадон аз танаш дур бод,
Ҳама рӯзгорон аз* ӯ** сур бод.

* Л – рӯзгорони ӯ; ** И – варо.

5. М – рӯину.

6. И – гашт аз гарди лашкар.

Бифармуд то Кӯҳраи шергир
Барад лашкару гурзу шамшеру тир.

Ба Тархон чунин гуфт, к-«Эй сарфароз,
Бирав тез бо лашкари размсоз.

Бубар номдорони диҷ даҳ¹ ҳазор
Ҳама размчӯёну² ханҷаргузор.

- 2120 Ниғаҳ кун, ки ин ҷангчӯён кианд,
Дар³ ин тохтан сохта⁴ бар чианд».

Сарафроз Тархон биёмад давон
Бад-ин рӯи диҷ бо яке тарҷумон.

Сипаҳ дид бо ҷавшану сози ҷанг,
Дурафши сияҳ, пайкари ӯ паланг.⁵

Сипаҳкаш Башутан ба қалб-андарун
Сипоҳаш⁶ ҳама даст шуста ба хун.

Ба ҷанг-андарун гурзи Исфандёр,
Ба зер-андарун бораи номдор.

- 2125 Чуз Исфандёри таҳамро намонд,
Кас ӯро чуз аз⁷ шоҳи Эрон нахонд.

Сипаҳ маймана, майсара баркашид,
Чунон шуд, ки кас рӯзи равшан надид.

Зи захми синонҳои алмосгун
Ту гуфти ҳама борад аз абр хун.

Ба ҷанг андаромад сипоҳ аз ду рӯй
Ҳар он кас, ки буд гурду пархошчӯй.⁸

1. И – сад.

2. Л – размчӯёни, И – номчӯёни.

3. Л – Аз, И – В-аз.

4. Л – тохтан.

5. И –б. 2121, 2122 нест.

6. Л – сипоҳе.

7. ИЛ – ба чуз.

8. И –б. 2128 нест.

Бишуд тез^{1*2} Нӯшозари тегзан,
Ҳаме хост пархош аз он анчуман,

2130 Биёмад сарафроз Тархон бараш,
Ки аз тан ба хок андарорад сараш,

Чу Нӯшозар ӯро ба ҳомун бидид,
Бизад дасту тег аз миён баркашид.

Камаргоҳи Тархон ба ду ним кард,
Дили³ Кӯҳрам аз дард пурбим кард.

Чунон ҳам ба қалби сипаҳ ҳамла бурд,
Бузургаш яке буд бо марди хурд.

Бар он сон ду лашкар ба ҳам баршикаст,
Ки гарди сипаҳ бар ҳаво абр баст.

2135 Сарафроз Кӯҳрам сӯи диҷ бирафт,
Гурезон зи лашкар ҳаме рафт тафт.

Чунин гуфт Кӯҳрам ба пешии падар,
Ки «Эй номвар шоҳи хуршедфар,

Аз Эрон биёмад сипоҳи бузург,⁴
Ба пеш-андарун номдори сутург.⁵

Ба болой Исфандёр аст бас,
Бад-ин диҷ наёмад чун ӯ низ⁶ кас.

Ҳамон найза дар чанг⁷ дорад ба чанг⁸
Ки дар Гунбадондиҷ ту дидӣ ба чанг».⁹

1. И – Бурун рафт.

2. М – пеш.

3. И – Дигар.

4. И – сипоҳе ба чанг.

5. И – Сипаҳбад яке пешрав чун паланг.

6. И – чуз ӯ ҳеҷ.

7. ИЛ – найзан чанг.

8. ИЛ – чанг.

9. ИЛ – чанг.

2140 Ғамӣ шуд дил Арҷоспро з-он сухан,
Ки нав шуд дигарбора кини куҳан.

Ба туркон*¹ ҳама гуфт: «Берун шавед,
Зи диҷ яксара сӯи ҳомун шавед.

Ҳама лашкар андар миён оваред,
Хурӯши ҳизабри жаён оваред.

Яке зинда з-эшон намонед низ,*²
Касе номи Эрон махонед низ».*³

Ҳама лашкари диҷ⁴ ба роҳ омаданд,
Ҷигархаставу кинаҳоҳ омаданд.

КУШТАНИ ИСФАНДЁР АРҶОСПРО

2145 Чу ториктар шуд шаб, Исфа́ндёр
Бипӯшид нав чомаи корзор.

Сари банди сандукҳо баркушод,
Яке то бар он бастагон ҷуст бод.

Кабобу май оварду ҳам хӯрданӣ,
Ҳамон чомаи разму пӯшиданӣ.

Чунон хӯрда шуд ҳар якеро се чом,
Май оварду гаштанд аз он шодком.

Ҳама⁵ гуфт: к-«Имшаб шабе пурбалост,
Агар ном гирем аз эдар сазост.

2150 Бикӯшеду кирдори⁶ мардон кунед,
Паноҳ аз болоҳо ба Яздон кунед».

1. М – саронро.

2. М – маманед дер.

3. М – Касеро зи Эрон мехонед шер.

4. ИЛ – лашкар аз.

5. ЛМ – чунин.

6. ИЛ – пайкори.

В-аз он пас ялонро ба се бахра кард,
Ҳар он кас, ки чустанд нангу набард.

Яке бахра з-эшон миёни хисор,
Ки чӯянд бо ҳар касе корзор.

Дувум¹ бахра то бар дари диҷ шаванд,
Зи пайкору хун рехтан нағнаванд.

Севум беҳраро гуфт аз он саркашон
Набояд, ки ёбам аз ин пас нишон.

2155 Ки буданд бо ман ҳама дӯш маст,
Сароншон ба ханчар бибурред паст.

Худу бист мард аз далерони гурд,
Бишуд тез, дигар бар эшон супурд.

Ба даргоҳи Арҷосп омад далер,
Зирехдору гуррон ба кирдори шер.²

Чу бонги хурӯш омадаш дар сарой,
Давон пеши озода омад Ҳумой,

Або хоҳари хеш Беҳофарид,
Ба³ хуни мижа ҳарду рух нопадид.

2160 Чу омад ба танг-андар Исфандёр,
Ду пӯшидаро дид чун навбаҳор.

Чунин гуфт бо хоҳарон шермард,
К-«Аз эдар бипӯед бар сони гард.

Бад-он ҷо, ки бозоргоҳи ман аст,
Басе зарру сим асту роҳи ман аст,

Бибошед то ман бад-ин размгоҳ
Агар сар диҳам, гар ситонам кулоҳ».

1. Л – дигар.

2. Л – дигар.

3. ЛМ – зи.

Бигуфт ин в-аз эшон битобид рӯй?
Ба даргоҳи Арҷосп шуд кинаҷӯй.¹

- 2165 Биёмад яке теғи ҳинду ба мушт,
Касеро² ки дид аз бузургон, бикушт.

Ҳама боргоҳаш чунон шуд, ки роҳ
Набуд андар он номвар ҷойгоҳ.

Зи бас куштаву хаставу кӯфта
Замин ҳамчу дарё шуд ошуфта.

Чу Арҷосп аз хоб бедор шуд,
Зи ғулғул дилаш пур зи тимор шуд.

Бичӯшиду бархост^{*3} аз хобгоҳ,
Бипӯшид хафтону румӣ кулоҳ.

- 2170 Ба чанг-андарун⁴ ханҷари обгун,
Даҳан пур зи овозу дил пур зи хун.

Бичаст аз дари кох⁵ Исфандёр,
Ба даст-андарун ханҷари обдор.

Бад-ӯ гуфт, к-«Аз марди бозоргон
Биёбӣ кунун теғи диноргон.

Яке ҳадя бахшам-т^{*6} лӯҳроспӣ,
Ниҳода бар он мӯҳри гуштоспӣ.

Чу онро ситонӣ, шавад хун дилат,
Бувад зери хоки сияҳ манзилат».⁷

- 2175 Баровехт Арҷоспу Исфандёр,
Аз андоза бугзашташон корзор.

1. И – 2164 нест.

2. И – Ҳар он кас.

3. М – Арҷосп.

4. Л – даст андараш: И – андараш.

5. Л – Баровехт бо ӯ гав.

6. М – орамт.

7. ИЛМ – 6. 2174 нест.

Паёпай ҳаме*¹ теғу ханчар заданд,
Гахе бар миён, гоҳ бар сар заданд.

Ба захм-андар Арчоспро кард сушт,
Набуд*² бар танаши ҳеҷ ҷои дуруст.

Зи пой андаромад тани пилвор,
Чудо кардаш аз тан сар Исфандёр.³

Чунин аст кирдори гарданда даҳр,
Гахе нӯш ёбӣ аз ӯ, гоҳ заҳр.

2180 Чӣ бандӣ дил андар сарои сипанҷ?
Чу донӣ, ки эдар намонӣ, маранҷ.⁴

Бипардаҳт аз Арҷосп Исфандёр,
Ба кайвон баровард аз айвон димор.

Бифармуд, то шамъ бифрӯхтанд,
Ба ҳар сӯи айвон ҳаме сӯхтанд.

Шабистони ӯро ба ходим супурд
В-аз он ҷойгаҳ рӯшноӣ бибурд.

Дари ганҷи динорро мӯҳр кард,
Бад-он ҷо намондаш*⁵ касе ҳамнабард.

2185 Биёмад сӯи охуру барнишаст,
Яке теги ҳиндӣ гирифта ба даст.

Аз он тозиаспон⁶, к-аш омад гузин,
Бифармуд, то барниҳоданд зин.

1. М – Ҳам эдун.

2. М – Надиданд.

3. ТПЗЛ – Чу кушта шуд Арҷосп ҳам дар замон,*
Хурӯше баромад зи кохи занон.

* А – Чу шуд кушта Арҷосп озурдагон.

4. ТПЗ – Агар шаҳрёр асту гар ҳаст гурд,
Бад-ин сон намонад ҷаҳон дастбурд.

5. М – Ба айвон набудаши.

6. И – Бад-он тозиаспе.

Бирафтанд аз он чо саду шаст мард,
Гузида саворони рӯзи набард.

Ҳамон хоҳаронро ба аспон нишонд,
Зи даргоҳи Арҷосп лашкар биронд.

В-аз эрониён номвар мард чанд
Ба диж монд бо Соваи арҷманд.

2190 «Чу мо,^{*1}-гуфт,- аз ин бора берун шавем,^{*2}
Худу номдорон ба ҳомун шавем,^{*3}

Ба туркон дари диж бубандед сахт,
Магар ёр бошад маро нек бахт.

Ҳар он гаҳ, ки ояд гумонтон, ки ман
Расидам бад-он номвар анҷуман,

Ғави дидабон бояд аз дидагоҳ,
Ки нӯша сару тоҷи Гуштоспшоҳ.

Чу анбӯҳ гардад бари диж сипоҳ,
Гурезону баргашта аз размгоҳ,

2195 Сари шоҳи туркон аз он дидагоҳ,
Бияндохт бояд ба пеши сипоҳ».⁴

В-аз он чо диловар ба ҳомун шитофт,
Бикушт аз тагинон, касеро ки ёфт⁵.

Биёмад зи диж бо саду шаст мард,
Хурӯшону чӯшон ба дашти набард.

1. М – ман.

2. М – шавам.

3. М – шавам.

4. ТПЗИ – В-аз он чо бифармуд, то посбон
Барорад зи болои бора фиғон,
Ки пируз шуд фаррух Исфандёр
Сари шоҳи туркон бибуррид зор.
Ба хок - андар афканд Арҷоспро
Барафрӯхт ӯ ном Гуштоспро.

5. ИЛ –6. 2196 нест.

Чу назди сипоҳи Башутан расид,
Бар ӯ ҳар ки дид, офарин густарид.

Сипоҳаш ҳама монд андар шигифт,
Ки марди чавон он далерӣ гирифт.

КУШТАНИ ИСФАНДЁР КӮҲРАМРО

2200 Чу моҳ аз бари тахти симин бигашт,
Се пос аз шаби тира андаргузашт,

Ҳама посбон бархурӯшид саҳт,
Ки «Гуштоспшоҳ аст фирӯзбаҳт».¹

Ҳамеша чавон бод Исфандёр,
Варо бод чарху маху баҳт ёр!

Ки бар кини Лӯҳросп з-Арҷосп сар
Бибурриду бифрӯхт оину фар.

Ба хок андарафканд шаҳро зи тахт,
Барафрохт Гуштоспро ному баҳт»².

2205 Чу туркон шуниданд аз ин сон хурӯш,
Ниҳоданд яксар ба овоз гӯш.

Дили Кӯҳрам аз дидбон тира гашт³.
Равонаш зи овози ӯ хира гашт⁴.

Чу бишнид то Андаримон бигуфт,
Ки «Тирашаб овоз натвон нуҳуфт.

Чӣ гӯӣ, ки имшаб чӣ шояд будан,
Бибояд ҳама дostonҳо задан.

1. И – пас аз б. 2201 ин б. омада:

Ғави посбон омад аз дидгоҳ,
Ки гум шуд сару тоҷи Арҷоспшоҳ.

2. Л – б. 2202, 2204 нест; И – б. 2204 нест.

3. Л – шуд.

4. Л – шуд.

Кӣ ёрад кушодан бад-ин гуна лаб
Ба болини шоҳе чунин¹ тирашаб.

- 2210 Чӣ² бозӣ кунад посбон рӯзи ҷанг,
Бад-ин номдорон шавад кор танг.

Бибояд фиристод то ҳар ки ҳаст
Сарашро ба ханҷар бибурданд паст.

Агар душмани мо бувад хонагӣ,
Бичӯяд ҳаме рӯзи бегонагӣ.

Ба овози бадгуфтану фоли бад
Бикӯбем мағзаш ба кӯполи бад».

Чу з-ин гуна овоз пайваста шуд,
Дили Кӯҳрам аз посбон хаста шуд.

- 2215 Зи бас наъра аз ҳар сӯе з-ин нишон
Пуровоз шуд гӯши гарданкашон.

Сипаҳ гуфт: «Овоз бисёр гашт,
Аз андозаи посбон баргузашт³.

Кунун душман аз хона берун кунем
В-аз он пас бар ин лашкар афсун кунем».

Дили Кӯҳрам аз посбон танг шуд,
Бупечиду рӯяш пурожанг шуд.

Ба лашкар чунин гуфт, к-«Аз кори шоҳ
Дили ман пур аз дард шуд з-ин сипоҳ.

- 2220 Кунун бегумон боз бояд шудан,
Надонам, к-аз ин пас чӣ шояд будан».

1. Л – шоҳӣ дар ин.

2. ЛМ – Чу.

3. ИЛ – даргузашт.

Бузургон чунин пушт¹ баргоштанд,
Ба шаб дашти пайкор бугзоштанд.

Пас андар ҳаме омад Исфандёр,
Зирехдор бо гурзай говсор.

Чу Кӯҳрам ба дарвозаи² диҷ расид,
Зи пас лашкар³ эрониёнро бидид.

Чунин гуфт, к-«Акнун чуз аз разм кор
Чӣ мондаст бо гурд⁴ Исфандёр?

2225 Ҳама теғҳо баркашед аз ниём,
Ба ханҷар фиристод бояд паём».

Ба чехра чу тоб андаровард бахт,
Бар он номдорон бишуд^{*5} кор сахт.

Ду лашкар бад-он сон барошуфтанд,
Ҳама бар сари якдигар кӯфтанд.

Чунин то баромад сапедадамон,
Бузургони Чинро сар омад замон.

Бирафтанд гурдони Исфандёр
Бар он бораи номвар шахрёр.

2230 Бурида сари гурд Арҷоспро,
Ҷаҳондору хунрез Лӯҳроспро.

Ба пеши^{*6} сипоҳ - андар андохтанд,
Зи пайкори туркон бипардохтанд.

Хурӯше баромад зи туронсипоҳ,
Зи сар баргирифтанд яксар^{*7} кулоҳ.

-
1. Л – рӯй.
 2. ИЛ – бари бораи.
 3. И – бар он бора.
 4. И – нокас.
 5. М – бибуд.
 6. М – Миёни.
 7. М – гурдон.

Ду фарзанди Арчосп гирён шуданд,
Чу бар оташи тез бирён шуданд.

Бидонист лашкар, ки он кор чист
В-аз он рӯзи бад бар кӣ бояд гирист?

2235 Бигуфтанд: «Зоро,¹ далеро, саро,
Сипаҳдор шеро,^{*2} гаво, меҳтаро,

Кӣ куштат, ки бар дашти кин кушта бод,
Бад-ӯ^{*3} ҷовидон рӯз баргашта бод!

Киро бояд акнун супурдан буна,
Дурафше ки дорем бар маймана?

Чу аз шоҳ пардаҳт шуд тахтгоҳ⁴.
Мабодо кулоҳу мабодо сипоҳ!»

Сипаҳро ба марг андаромад⁵ ниёз
Зи Халлух пур аз дард шуд то Тароз.

2240 В-аз он пас ҳама пеши марг омаданд,
Зиреҳдор бо ҳӯду тарг омаданд.

Деху дор барҳост аз размгоҳ,
Ҳаво шуд ба кирдори абри сиёҳ.

Ба ҳар ҷой - бар тӯдаи кушта буд,
Касеро кучо рӯз баргашта буд⁶.

Ҳама дашт бе тан сару ёл буд,
Ба ҷои дигар дасту кӯпол буд.

Зи хун бар дари диҷ ҳама мавҷ хост,
Кӣ донист дасти чап аз дасти рост?!

1. Л – шоҳо.

2. М – шоҳо.

3. М – Аз ӯ.

4. ИЛМ – пардаҳта шуд қалбгоҳ.

5. ИЛ – омад акнун.

6. И – Зи хун рег ҳамчун гил оғушта буд.

2245 Чу Исфандёр андаромад зи чой,
Сипахдор Кӯҳрам бифшурд пой.

Ду чангӣ бар он сон баровехтанд,
Ки гуфтӣ ба ҳамшон баромехтанд.

Таҳамтан камаргоҳи Кӯҳрам гирифт,
Рабудаш зи рӯи замин, эй шигифт!

Баровардаш аз чою зад бар замин,
Ҳама лашкараш хонданд офарин.

Ду дасташ бубастанду бурданд хор,
Пароканда шуд лашкари номдор.

2250 Ҳама гурз борид ҳамчун тагарг,
Замин пур зи таргу ҳаво¹ пур зи марг.

Сар аз тегборон чу барги² дарахт,
Яке рехт рахту³ яке ёфт тахт.

Ҳама мавҷ зад хун дар он размгоҳ
Саре зери наълу саре бо кулоҳ.

Надонад касе орзуи чахон,
Нахоҳад ба мо баркушодан ниҳон.

Касе к-аш сарафроз буд борагӣ,
Гурезон ҳама ронд⁴ якборагӣ.

2255 Ҳар он кас, ки шуд дар дами аждаҳо,
Бикушид, з-ӯ ҳам наёмад раҳо.

Зи туркони чинӣ⁵ фаровон намонд
В-агар монд, кас номи эшон нахонд.

1. Л – Ҳаво пур зи гарду замин.

2. Л – чу барг аз.

3. Л – хуну.

4. И – Ҳамеронд з-он чо ба.

5. ИЛ – туркон зи чинӣ.

Ҳама таргу ҳафтон¹ фурӯ рехтанд;
Ҳама дида бо хун баромехтанд.

Давон пеши Исфандёр омаданд,
Ҳама дида чун навбаҳор омаданд.

Сипаҳдор хунрези² бедод буд,
Сипоҳаш ба бедоди ӯ шод буд.

2260 Касеро надод аз ялон зинҳор,
Бикуштанд аз он хастагон бешумор.

Зи гурдони Чин номдоре намонд,
Ба Туронзамин шаҳроре намонд.

Саропардаву хайма бардоштанд,
Бар он куштагон ҷой бугзоштанд³.

Бизад бар дари диҷ ду дори баланд,
Фурӯ хишт аз дор печон каманд.

Сари Андаримон нагунсор кард,
Бародар-шро зинда⁴ бар дор кард.

2265 Сипоҳе бурун кард аз ҳар сӯе,
Зи ҷое ки омад нишон аз кӯе,

Бифармуд, то оташ андарзаданд,
Ҳама шаҳри Турон ба ҳам барзаданд.

Ба ҷое яке номдоре намонд,
Ба⁵ Чину ба⁶ Туркон^{*7} саворе намонд.

1. И – чавшан.

2. Л – хунрезу.

3. И – бурд.

4. ТПЗЛИМ – Чу пайдо шуд аз ҳар даре неку бад,
Бар он рӯи диҷ рафту хайма бизад.

5. И – зи.

6. И – зи.

7. М – Турон.

Ту гуфтӣ, ки абре баромад сиёҳ,
Биборид оташ бар он размгоҳ.

Чахонҷӯй чун кор аз он гуна дид,
Саронро биёвард, май даркашид¹.

НОМА НАВИШТАНИ ИСФАНДЁР БА ГУШТОСП ВА ПОСУХИ Ё

Дабири нависандаро пеш хонд
В-аз он чораву ҷанг лахте² биронд.

Бари тахт биншаст фаррух дабир,
Қалам хост аз турку чинӣ ҳарир³.

Нахустин, ки нӯки қалам шуд сиёҳ,
Гирифт офарин бар Худованди моҳ.

Худованди кайвону ноҳиду хур,
Худованди пилу Худованди мӯр.

Худованди пирӯзиву фаррахӣ,
Худованди дайҳиму шоҳаншаҳӣ.

2275 Худованди некидиху раҳнамоӣ
Худованди ҷою Худованди рой.

Аз ё ҷовидон номи Гуштосп бод,
Ба мину ҳама коми Лӯҳросп бод!^{4*5}

1. И – б. 2269 нест.

2. ИЛМ – чанде.

3. Л – хосту киртосу мушку абир.

4. Л – пас аз б. 2276 ин б. омада:

Чу пардахта шуд з-офарини Худой
Кушоданд аз ҳар сӯе хушу рой.
Аз он корҳое, ки ё карда буд,
Сари душманонро, ки бистурда буд,
Чунин гуфт, к-эй шоҳи номоварон,
Ҳама меҳтарон мар туро кехтарон.
Кунам оғаҳ аз кори худ шоҳро,
Ки ман худ напаймудаам роҳро.

5. М – Замин равшан аз номи Лӯҳросп бод!

Расидам ба роҳе ба Туронзамин,
Ки ҳаргиз нахонам бар ӯ офарин.

Агар баркушоям саросар суҳан,
Сари марди¹ нав гардад аз ғам куҳан.

Чу дастур бошад маро шаҳрёр,
Бихонам бар ӯ чораи корзор.

2280 Ба дидори ӯ шоду беғам шавам
В-аз ин ранҷи дерина хуррам шавам.

В-аз он чораҳое ки ман сохтам,
Ки то дил зи кина бипардохтам².

Ба Рӯиндиҷ Арҷоспу Кӯҳрам намонд,
Ҷуз аз мӯяву³ дарду мотам намонд.

Касеро надодам ба чон зинҳор,
Гиё дар биёбон сар овард бор.

Ҳама мағзи мардум хурад шеру гург,
Ҷуз аз дил начӯяд паланги сутург.

2285 Фалак равшан аз тоҷи Гуштосп бод,
Замин гулшан аз шоҳ Лӯҳросп бод!

Чу бар нома-бар мӯҳри Исфандёр
Ниҳоданду ҷастанд⁴ чанде савор.

Ҳаюнони кафкафкани тезрав,
Ба Эрон фиристод солори нав.

Бимонд аз паи посухи номаро,
Бикушт оташи марди худкомаро.

1. И – Сазад марди.

2. И – 2280, 2281 нест.

3. И – нолаву.

4. Л – рафтанд.

Басе барнаёмад, ки посух расид,
Яке нома буд банди ўро калид¹.

2290 Сари посухи нома буд аз нахуст,
Ки поянда бод, он ки некӣ бичуст.

Хирад ёфта марди некишинос,
Ба тангӣ зи Яздон биёбад сипос.

Дигар гуфт, к-аз додгар як Худой
Бихоҳам, ки ў бошадат раҳнамой.

Дарахте бикиштам ба боғи биҳишт,
К-аз он борвартар Фаридун накишт.

Бараш сурхёкуту зар омадаст,
Ҳама барг аз зебу фар омадаст.

2295 Сараш мебисояд ба чархи баланд,
Ҳам эдун бувад беҳи ў арҷманд².

Бимонод то ҷовидон ин дарахт,
Танободу шодондилу некбахт³.

Яке⁴ он ки гуфтӣ, ки кини⁵ ниё,
Бичустам ман⁶ аз чораву кимиё.

Дигар он ки гуфтӣ зи хунрехтан,
Ба танҳо ба разм-андар овехтан,

Тани шаҳрёрон гиромӣ бувад,
Ҳам аз кӯшишу ҷанг номӣ бувад.

1. И – б. 2288, 2289 нест.

2. ИЛМ – б. 2295 нест.

3. ТПЗ – Расид он навишта ба наздики ман,
Ки равшан шуд ин ҷони торики ман.
Навишта дар ў, он ҷӣ пеш омадат,
Ҳунарҳо зи пайванд беш омадат.

4. Л – нахуст.

5. Л – хуни.

6. Л – пур.

2300 Нигаҳдори тан бошу они хирад,
Ки чонро ба дониш хирад парварад.

Се*¹ дигар, ки гуфтӣ зи чандин хазор
Надодам касеро ба чон зинҳор.

Ҳамеша дилат меҳрубон боду гарм,
Пур аз шарм чон, лаб пурувои нарм.

Мабодо туро пеша хун рехтан,
На бе кина бо меҳтар овехтан.

Чу кини бародар-т буд сиву ҳашт,
Аз андоза хун рехтан даргузашт.

2305 Ва*² дигар, к-аз он пиргашта ниё
Зи дил дур карда баду кимиё,

Чу хун рехтандаш, ту хун рехтӣ,
Чу шерони ҷангӣ баровехтӣ.

Ҳамеша бизӣ шоду беҳрӯзгор,
Равону хирад бодат омӯзгор.

Ниёз аст моро ба дидори ту
Бад-он пурхунар³ чони бедори⁴ ту.

Чу нома бихонӣ, сипаҳ барнишон,
Бад-ин боргоҳ ой бо саркашон.

2310 Ҳаюни таковар зи дар бозгашт,
Ҳама шаҳри Эрон пурувоз гашт.

Савори ҳаюнон чу боз омаданд,
Ба назди таҳамтан фароз омаданд.

1. М – Ва.
2. М – Се.
3. Л – пурхирад.
4. Л – хушёри.

БОЗГАШТАНИ ИСФАНДЁР НАЗДИ ГУШТОСП

Чу он нома бархонд Исфандёр,
Бубахшид динор, барсохт кор.

Чуз аз ганчи Арчосп чизе намонд,
Ҳама ганчи хешони ӯ барфишонд.

Сипоҳаш ҳам аз ӯ тавонгар шуданд,
Аз андозаи кор бартар шуданд.

2315 Шутур буду аспон¹ ба дашту ба кӯҳ
Ба доғи сипаҳдори Туронгурӯх.

Ҳаюн хост аз ҳар сӯе даҳ ҳазор
Пароканда дар дашту дар кӯҳсор².

Ҳазор уштур³ аз ганчи динори шоҳ
Чу сесад зи дебову тахту кулоҳ.

Сад аз мушк в-аз анбару гавҳарон,
Сад аз тоҷ в-аз номвар афсарон,

Аз афканданиҳои дебо ҳазор
Бифармуд то барниҳоданд бор.

2320 Чу сесад шутур чомаи чиниён
Зи махруту мадҳуну аз парниён.

Иморӣ бисечид дебо чулайл
Канизак бибурданд чинӣ ду хайл.

1. Л – астар.

2. ТПЗЛ – Ҳама ганчи Арчосп дар боз кард,
Нигаҳбон дирамсаҳтан оғоз кард.
Ҳаюн хост в-онҳо ҳама бор кард,
Ба эронзамин симу зар хор кард.
Ҳазор астар аз чомағӣ харчӣ буд,
Ҳазор аз зару гавҳари нобисуд
Ҳазор аз ғуломони зарринкамар,
Ҳам аз бадраву бардаву симу зар.

3. Л – астар.

Ба рух чун баҳору ба болой сарв,
Миёнхо чу ғарву ба гаштан тазарв.

Або хохарони ял Исфандёр
Бирафтанд бутрӯй сад номдор.

Зи пӯшидарӯёни Арҷосп панҷ
Бирафтанд бо мӯяву дарду ранҷ.

2325 Ду хохар, ду духтар, яке модараш,
Пур аз дард бо сӯғу хаста бараш.*¹

Пас² оташ ба Рӯиндиҷ-андар фиканд,
Забона баромад ба чархи баланд.

Ҳама бораи диҷ бизад бар замин,
Баровард гард аз бару буми Чин.

Се пури чавонро сипах доду гуфт
Пароганда*³ бошеду бо бахт чуфт.

Ба роҳ ар касе сар бупечад зи дод,
Сароншон ба ханҷар бибурред шод.

2330 Шумо роҳ сӯи биёбон баред,
Синонҳо ба хуршеди тобон баред.

Сӯи Ҳафтхон ман ба нахчиру шер
Биёям, шумо раҳ макӯбед дер.

Бимӯлам,⁴ бигирам сари роҳро,
Бубинам шуморо сари моҳро.

Сӯи Ҳафтхон омад Исфандёр
Ба нахчир бо лашкари номдор.

1. М – Або мӯя модар, ба ғам духтараш.

2. ЛМ – Чу.

3. М – Ки бедор.

4. Л – нахустин.

Чу наздики он чои сармо расид,
Ҳама хоста гурд бар чой дид.

2335 Ҳаво хушгувору замин пурнигор,
Ту гуфтӣ ба тир андаромад баҳор.

В-аз он чойгаҳ хоста баргирифт,
Ҳаме монд з-он ахтар андар шигифт¹.

Чу наздикии шаҳри Эрон расид,
Ба чои далерону шерон расид,

Ду ҳафта ҳаме гашт бо юзу боз,
Ғамӣ буд аз он ранчу роҳи дароз.

Се фарзанди пурмояро чашм дошт,
Зи дер омаданашон ба дил хашм дошт.

2340 Биёмад сипоҳу биёмад писар,
Бихандид бо ҳар яке тоҷвар.

Бигуфто, ки «Роҳ^{*2} ин ки ман кӯфтам,
Зи дер омадантон барошуфтам».

Замин бўса доданд ҳар се писар,
Ки чун ту кӣ дорад ба ғетӣ падар?

В-аз он чойгаҳ сӯи Эрон кашид,
Ҳама ганҷ сӯи далерон кашид.

Ҳама шаҳри Эрон биёростанд,
Маю руду ромишгарон хостанд.

Зи деворҳо чома овехтанд,
Зи бар мушқу анбар ҳаме рехтанд.

2345 Ҳаво пур зи овози ромишгарон,
Замин пурсаворони найзаварон.

1. Л – б. 2336 нест.

2. М – Ки роҳи дурушт.

Чу Гуштосп бишнид, ромиш гузид,
Ба овози ӯ чоми май даркашид.

Ба лашкар бифармуд, то ҳар кӣ буд,
Зи кишвар касе к-ӯ бузургӣ намуд,

Ҳама бар дараш бо табира шуданд,
Бузургони лашкар пазира шуданд.

2350 Падар низ бо номвар бихрадон
Бузургони фарзонаву¹ мӯбадон,

Биёмад ба пеши писар тозарӯй,
Ҳама шаҳр яксар пур аз гуфтугӯй.

Чу рӯи падар дид шоҳи чавон,
Дилаш гашт шодону равшан равон.

Барангехт аз чой шабрангро,
Фурӯзандаи оташи чангро.

Пиёда*² падарро ба бар даргирифт,
Падар монда аз кори ӯ дар шигифт.

2335 Ҳама хонд бар вай базе офарин,
Ки бе ту мабодо замону замин.

В-аз он ҷо ба айвони шоҳ омаданд,
Ҷаҳоне варо некхоҳ омаданд.

Биёрост Гуштосп айвону тахт,
Дилаш гашта*³ хуррам аз он некбахт.

Ба айвонҳо дарниҳоданд хон,
Ба солор гуфто: «Меҳонро бихон».

Биёмад зи ҳар гӯшае майгусор
Ба наздики он хусрави⁴ шаҳрёр.

1. Л – фарзона бо.
2. М – Биёмад.
3. М – буд.
4. Л – номвар.

2360 Маи хусравонӣ ба^{*1} чоми булур
Гусорандаро дод рахшон чу хур.

Зи² май гунаи рӯяшон^{3*4} барфурӯхт,
Дили бадсиголон бимурду⁵ бисӯхт.

Писар хӯрд бо шарм ёди падар,
Падар ҳамчунон низ ёди писар.

Бипурсид Гуштосп аз Ҳафтхон,
Аз он номвар пури фаррух ҷавон.^{*6}

Ба Гуштосп гуфт он гаҳ Исфандёр,
Ки дар базмгаҳ ин макун хостор.

2365 Бигӯям ба пеши ту фардо ҳама,
Аё пурхирад шаҳрёри рама⁷.

Суханҳои дерина боз^{*8} оварем,
Ба гуфтор лабро ниёз^{*9} оварем.

Чу фардо ба хушёрӣ ин бишнавай,
Ба пирӯзии додгар бигравӣ.

Бирафтанд ҳар як, ки гаштанд маст,
Гирифта яке моҳрухро ба даст.

Сар омад кунун қиссаи Ҳафтхон,
Ба номи ҷаҳондор инро бихон,

2370 Ки ӯ дод бар неку бад дастгоҳ,
Худованди хуршеду рахшанда^{*10} моҳ.

1. – хусравониву.

2. Л – Чу.

3. Л – чеҳраи дӯстон.

4. – ҳама гунаи дӯстон.

5. Л – душманонро ба оташ.

6. – Ки бар номдорони Эрон бихон.

7. Л – 2364, 2365 нест.

8. М – ёд оварем.

9. М – ба дод.

10. М – тобанда.

Агар шоҳи пирӯз бипсандад ин,
Ниҳодем бар чархи гарданда зин¹.

Кунун хӯрд бояд маи хушгговор,
Ки ме бӯи мушк ояд аз кӯхсор.

Ҳаво пурхурӯшу замин пур зи чӯш,
Хунук он ки дил шод дорад ба нӯш.

Дирам дораду нону нуклу набид,
Сари гӯсфанде тавонад бурид.

2375 Маро нест ин, хуррам онро ки ҳаст,
Бубахшой бар мардуми тангдаст².

Ҳама бӯстон зери барги гул аст,
Ҳама кӯх пурлолаву сунбул аст,

Ба полез булбул бинолад ҳама,
Гул аз нолаи ӯ бинолад ҳама.

Шаби тира булбул нахуспад ҳама,
Гул аз боду борон бичаспад ҳама.

Ман аз абр бином ҳама боду нам,
Надонам, ки наргис чаро шуд диҷам.

2380 Бихандад ҳама булбул аз ҳардувон,
Чу бар гул нишинад, кушояд забон.

1. И – б. 2307 – 2374 нест.

ТПЗИ – Зи мо бод бар чони шоҳ офарин,
Дили ӯ мабодо ба кайҳон гамин.
Ҳамеша зи додори додофарин
Бар ин номвар шоҳ бод офарин.
Ҷаҳондори пирӯз ёри ту бод,
Сари ахтар андар канори ту бод!

2. Л – пас аз б. 2375 ин б. омада:
Хунук он ки ӯ чом дорад ба даст,
Зи ишқи тани мохрух гашта маст!

Надонам, ки ошиқ гул омад, гар абр,
Ки аз абр бином хурӯши ҳизабр.

Бидаррад ҳаме¹ пеши пероҳанаш,
Дурахшон шавад оташ андар танаш.

Сиришки ҳаво бар замин шуд гуво
Ба наздики хуршеди фармонраво.

Кӣ донад, ки булбул чӣ гӯяд ҳаме,
Ба зери гул-андар чӣ чӯяд² ҳаме.

2385 Ниғаҳ кун саҳаргоҳ,³ то бишнави
Зи булбул суҳан гуфтани паҳлавӣ.

Ҳаме нолад аз марги Исфандёр,
Надорад ба чуз нола з-ӯ ёдгор⁴.

Зи⁵ овози Рустам шаби тира абр
Бидаррад дили пилу чанги⁶ ҳизабр.

1. Л – бод.

2. Л – пӯяд.

3. Л – саҳаргах, ки.

4. Л – нолаи корзор.

5. Л – Чу.

6. Л – дилу чону гӯши.

ДОСТОНИ РАЗМИ ИСФАНДЁР БО РУСТАМ

ОҒОЗИ ДОСТОН

Зи булбул шунидам яке достон,
Ки бархонд аз гуфтаи бостон,

Ки чун маст боз омад Исфандёр,
Дижам гашта аз хонаи шахрёр,

2390 Катоюни Қайсар, ки буд модараш,
Гирифта шаби тира андар бараш.

Чу аз хоб бедор шуд ними шаб
Яке қоми май чусту¹ букшод лаб,

Чунин гуфт бо модар Исфандёр,
Ки « Бо ман ҳаме бад кунад шахрёр.

Маро гуфт чун кини Лӯҳроспшоҳ
Бихоҳӣ ба мардӣ зи Арҷоспшоҳ,

Биёри ту мар хоҳаронро*² зи банд,
Кунӣ номи моро ба гетӣ баланд,

2395 Чаҳон аз бадон пок беҳав кунӣ,
Бикӯшиву ороиши нав кунӣ,

Ҳама подшоҳиву лашкар турост.
Ҳамон ганҷ бо тахту³ афсар турост.

Кунун чун барорад сипеҳр офтоб,
Сари шоҳ⁴ бедор гардад зи хоб,

1. Л – хосту.

2. М – Ҳамон хоҳаронро биёри.

3. Л – тоҷу.

4. И – шаҳаншоҳ.

Бигӯям бад-ӯ он суҳанҳо, ки гуфт,
Зи ман ростихо набояд*¹ нухуфт.

Агар тоҷи шохӣ супорад ба ман,
Парастиш кунам чун бутонро шаман².

2400 В-агар ҳеч тоб андарорад ба чехр,
Ба Яздон, ки бар пой дорад сипехр,

Агар на ман он тоҷ бар сар ниҳам,
Ба эронӣён ганҷу кишвар диҳам.

Туро бонуи шаҳри Эрон кунам,
Ба зӯру ба дил кори шерон кунам».

Ғамӣ шуд зи гуфтори ӯ³ модараш,
Ҳама парниён хор шуд дар бараш.

Бидонист, к-он ганҷу⁴ тахту кулоҳ
Набахшад бад-ӯ⁵ номбардор шох.

2405 Бад-ӯ гуфт, к-«Эй ранҷдида писар,
Зи⁶ гетӣ чӣ чӯяд дили тоҷвар?

Ҳама ганҷу фармону рои сипоҳ
Ту дорӣ, бар ин - бар фузунӣ маҳоҳ.

Яке тоҷ дорад падар-т эй писар,
Ту дорӣ ҳама лашкару буму бар,

Чӣ некӯтар аз наррашери ҷаён
Ба пеши падар-бар камар бар миён?

Чу⁷ ӯ бигзарад, тоҷу тахташ турост,
Бузургиву аврангу бахташ турост».

1. М – наёрад.

2. ИЛ –б. 2399 нест.

3. Л – дили меҳрубон.

4. Л – тоҷу.

5. Л – варо.

6. Л – Ба.

7. ИЛ – Гар.

2410 Чунин гуфт бо модар Исфандёр,
Ки «Неку зад ин достон хушёр,

Ки пеши занон роз ҳаргиз мағӯй,
Чу гӯй сухан, боз ёбӣ ба кӯй¹.

Ба коре макун низ² фармони зан,
Ки ҳаргиз набинӣ зани ройзан»³.

Пурожангу ташвир шуд модараш,
Зи гуфтан пушаймонӣ омад бараш.

Нашуд пеши Гуштосп Исфандёр,
Ҳама буд бо ромишу майгусор.

2415 Ду рӯзу ду шаб бода аз чом^{*4} х(в)ард,
Бари мохрӯёнаш ором кард.

Севум рӯз Гуштосп огоҳ шуд,
Ки фарзанд чӯяндаи гоҳ шуд,

Ҳама дар⁵ дил андеша бифзоядаш,
Ҳама тоҷу тахти кай⁶ боядаш.^{*7}

Бихонд он замон шоҳ Чомоспро,
Ҳамон фолгӯёни⁸ Лӯхроспро⁹.

Бирафтанд бо зиҷҳо дар канор,
Бипурсид шоҳ¹⁰ аз гав Исфандёр,

1. ТПЗ – Агар лаб бубандӣ зи баҳри газанд,
Нагӯй занонро, бувад судманд.

2. Л – макун ҳеч коре.

3. ТПЗ – Зане гар ҷахон шуд ба фармони ӯй,
Бари ӯ набошад ғиромӣ чу шӯй.

4. М – бодаи хом.

5. Л – бар.

6. ИЛ – тахт орзу.

7. М – Кай тоҷу тахт орзу оядаш.

8. И – фолгирони.

9. Л – Кучо раҳнамун буд Гуштоспро.

10. И – Бипурсидашон.

2420 Ки «Ўро бувад зиндагонӣ дароз?
Нишинад ба хубиву орому¹ ноз?

Ба сар барниҳад тоҷи шоҳаншаҳӣ?^{*2}
Бар ӯ пой дорад беҳиву меҳӣ?»^{*3}

Чу бишнид донои Эрон суҳан,
Нигаҳ кард бо зиҷҳои куҳан,

Зи тимор миҷгон пур аз об кард,
Зи дониш буруҳи пур аз тоб кард,

Ҳама гуфт: «Бадрӯзу бадахтарам,
Бад аз дониш ояд ҳама бар сарам.

2425 Маро кош, ки пеши фарруҳ Зарир
Замона фикандӣ ба ҷанголи шер.

Варо ман надидам пур аз ҳоку хун,
Фиканда бад-он сон ба хок-андарун.

Ва ё худ бикуштӣ⁴ падар мар маро,
Нагаштӣ ба Ҷомосп шум ахтаро⁵.

Чу Исфандёр он ки^{*6} дар ҷанги ӯй
Бидаррад дили шер аз оҳанги ӯй,

Зи душман ҷаҳон сар ба сар кард пок,
Ба разм-андарун несташ тарсу бок.

2430 Ҷаҳон аз бадандеш бебим кард,
Тани аждаҳоро ба ду ним кард.

Аз ин пас ғами вай бибояд кашид,
Басе шӯру талхӣ бибояд ҷашид».

1. Л – орому шодиву.

2. М – шоҳаншоҳон.

3. М – кулоҳи меҳан.

4. Л – нақиштӣ.

5. Л – Нарафти зи Ҷомосп неқ ахтаро; ИМ – Нарафти ба Ҷомосп бад ахтаро.

6. М – Исфандёре ки.

Бад-ӯ гуфт шох: «Эй писандида мард,
Суҳан гӯй в-аз роҳи дониш магард.

Гар ӯ чун Зарири сипаҳбад бувад,
Маро зистан з-он сипас бад бувад¹.

Ҳало зуд биштобу бо ман бигӯй,
К-аз ин пурсишам^{*2} талхӣ омад ба рӯй.

2435 Варо дар ҷаҳон ҳуш бар дасти кист,
К-аз он дард моро бибояд гирист?»

Бад-ӯ гуфт Ҷомосп, «Эй шаҳрёр,
Ба ман барнагардад бади рӯзгор.³

Варо ҳуш дар Зобулистон бувад,
Ба ҷанги яли пури Дастон бувад»⁴.

Ба Ҷомосп гуфт он замон шаҳрёр,
Ки ин корро^{5*6} хормоя мадор.

Агар ман сари таҳти шоханшаҳӣ
Супорам бад-ӯ ганҷу тоҷи меҳӣ,

2440 Набинад бару буми Зобулситон,
Надонад^{*7} кас ӯро ба Кобулситон.

Шавад эмин аз гардиши рӯзгор,
Бувад ахтари некаш омӯзгор.

Чунин дод посух ситорашумар,
Ки «Аз⁸ ҷарҳи гардон кӣ ёбад⁹ гузар?!

1. И –б. 2433 нест.

2. М – донишам.

3. ИЛ – к-эй.

4. ТПЗ – Ба Зобул замонаш сар ояд ҳама,
Чу бо пури Дастон дарояд ҳама.

5. Л – мар ин рӯзро; И – ки ин рӯзро.

6. М – рӯзро.

7. М – набинад.

8. ИЛ – бар.

9. ИЛ – наёби.

Аз ин бар шуда тезчанг аждаҳо,
Ба зӯру ба мардӣ наёбад¹ раҳо.

Бибошад ҳама буданӣ бегумон,
Начустаст аз ӯ марди доно замон.

2445 Ба дасти бузурге барояд-ш хуш
В-агар хуфта ояд ба пешаш суруш»².

Дили шоҳи Эрон³ пурандеша шуд,
Равонаш зи андеша чун беша⁴ шуд.

Пурандеша аз гардиши рӯзгор,
Ҳама бар бадӣ будаш омӯзгор.

ХОСТАНИ ИСФАНДЁР ПОДШОҲИРО АЗ ПАДАР

Чу баргашт шаб гирд карда инон,
Сапеда баровард⁵ рахшон синон,

Нишаст аз бари тахти зар шаҳрёр,
Бишуд пеши ӯ фаррух Исфандёр.

2450 Ҳама буд пешаш парасторфаш,
Пурандешаву⁶ даст карда ба каш.

Чу дар пеши шоҳ анчуман шуд сипоҳ.
Зи номоварону зи гурдони шоҳ,

Ҳама мӯбадон пеши тахташ рада,
Ҳам⁷ испаҳбадон пеши ӯ саф зада.

1. ИЛ – мардиву дониш, ки ёбад. ИМ мардиву дониш кӣ омад.

2. ИЛ – б. 2445 нест.

3. Л – шоҳ аз он бад.

4. Л – Сараш бо ғаму дард ҳампеша.

5. Л – баровард хуршеди.

6. ИЛ – пурандеша дил.

7. Л – зи. И – В-аз.

Пас Исфандёр он гави¹ пилтан²
Баровард аз дард он гаҳ³ сухан.

Бад-ӯ гуфт: «Шоҳо, анӯша бадӣ,
Туро⁴ бар замин фарраи эзадӣ.

2455 Сари доду меҳр аз ту пайдо шудааст,
Ҳамон тоҷу тахт аз ту зебо шудааст.

Туро, эй падар, ман яке бандаам,^{*5}
Ҳама б-орзӯи ту пӯяндаам.^{6*7}

Ту донӣ, ки Арҷосп аз баҳри дин
Биёмад чунон бо саворони Чин

Бихӯрдам ман^{*8} он саҳт савгандҳо,
Чу пазруфтам⁹ он эзадӣ пандҳо,

Ки ҳар кас, ки орад бад-ин дин^{*10} шикаст,
Дилаш тоб гирад, шавад бутпараст,

2460 Миёнаш ба ханҷар кунам бар ду ним,
Набошад маро аз касе тарсу бим.

В-аз он пас, ки Арҷосп омад ба ҷанг,
Набаргаштам аз ҷанги ҷангипаланг¹¹.

Маро хор кардӣ ба гуфти Гуразм,
Чу ҷоми кай доштӣ рӯзи базм.

1. Л – яли.

2. ИМ – таҳмтан.

3. Л – дарди дил як.

4. И – тӯй.

5. ИЛ – танам.

6. И –б. 2456 нест, Л – Ҳамеша барои ту ман зиндаам.

7. М – пӯяндаем.

8. М – Ҳама хӯрдам.

9. Л – пазируфтам, И – бинмудам.

10. М – ба дин-дар.

11. ТПЗМ – Яке гӯрсон кардам аз дашти кин,
Саворе намондам абар пушти зин.

Бубастӣ тани ман ба банди гарон,
Ба занчиру мисмори оҳангарон.

Сӯи Ганбадондиҷ фиристодиям,
Зи хорӣ ба бегонагон додиям.

2465 Ба Зобул шудӣ, Балх бугзоштӣ,
Ҳама разро базм пиндоштӣ.

Надидӣ ҳамон¹ теги Арҷоспро,
Фикандӣ ба хун шоҳ² Лӯҳроспро.

Чу Ҷомосп омад, маро баста дид,
В-аз он бастагиҳо маро³ хаста дид,

Маро подшоҳӣ пазируфту тахт,
Бар ин низ чанде бикӯшид сахт.

Бад-ӯ гуфтам ин бандҳои гарон,
Сутунҳову мисмори оҳангарон,^{4*5}

2470 Ба Яздон намоям ба рӯзи шумор,
Бинолам зи бадкун ба парвардгор⁶.

Маро⁷ гуфт, к-аз хуни чандин сарон
Сарафроз бо гурзҳои гарон,

Дар он размғаҳ хаста танҳо ба тир,
Ҳамон хоҳаронро, ки бурданд асир,

1. ИЛ – ҳаме.

2. Л – пир.

3. М – Ҳама мар туро чун бандаем.

4. Л – пас аз б. 2469 ин б. омада:

Бимон ҳамчуни хам ба фармони шоҳ,

Нахоҳам сипоҳу нахоҳам кулоҳ.

5. М – Чи занчиру мисмори оҳангарам.

6. Л – пас аз б. 2470 ин б. омада:

Маро гуфт агар панди ман бишнави,

Бисозӣ бар ин тахт-бар паҳлавӣ.

7. Л – дигар.

Дигар гурди*¹ озода Фаршедвард
Фикандаст хаста ба дашти набард²?

Зи туркон гурезон тани³ шахрёр,
Ҳама печад аз банд Исфандёр

2475 Насӯзад⁴ дилат бар чунин корҳо,
Бад-ин дарду тимору озорҳо».

Суханҳо чуз ин*⁵ низ бисёр гуфт,
Ки гуфтор бо дарду ғам буд чуфт⁶.

Ғулу банд барҳам шикастам ҳама,
Давон омадам пеши шоҳи рама.

Аз эшон бидуштам фузун аз шумор,
Зи кирдори ман шод шуд*⁷ шахрёр.

Гар аз Ҳафтхон андарорам⁸ сухун,
Ҳамоно, ки ҳаргиз наёяд ба бун.

2480 Зи тан боз кардам сар Арҷоспро,
Барафрохтам ном Гуштоспро.

Зану кӯдакон-шон бад-ин боргоҳ
Биёвардаму ганҷу тахту кулоҳ⁹.

Ҳама некуиҳо¹⁰ ниҳодӣ ба ганҷ,
Маро моя хун омаду суд ранҷ.

1. М – Бародарт.

2. И –б. 2473 нест.

3. ИЛ – шуда.

4. И – напечад.

5. М – чунин.

6. ТПЗ – Биёвард чандин зи оҳангарон,
Ки соянд он бандҳои гарон.
Ҳама кори оҳангарон дер буд,
Дили ман бар оҳанги шамшер буд.

7. М – Нағӯям сухан каж бари.

8. ИЛ –баркушоям.

9. И – тоҷу ганҷу сипоҳ.

10. Л – хоста.

Зи бас банду¹ савганду паймони ту
Дилам гармтар шуд ба² фармони ту.

Ҳамае гуфтӣ, ар боз бинам туро,
Зи равшан равон баргузинам туро,

2485 Супорам туро афсару тахти оҷ,
Ки ҳастӣ ба мардӣ сазовори тоҷ.

Маро аз бузургон ҳамае шум хост,
Ки гӯянд: «Ганҷу сипоҳат кучост?»

Баҳона кунун чист? Ман бар чиам,
Пур аз ранҷ пӯён зи баҳри киам?

Шаҳон гуфтаи худ ба ҷой оваранд,
Зи аҳду зи паймони худ нагзаранд.

Писарро бинех тоҷ акнун ба сар,
Чунон чун ниҳодат ба сар-бар падар».³

ПОСУХ ДОДАНИ ГУШТОСП ПИСАРРО

2490 Ба фарзанд посух чунон дод шоҳ,
Ки «Аз ростӣ бугзарӣ, нест роҳ.

Аз ин беш кардӣ, ки гуфтӣ ту кор,
Ки ёри ту бодо ҷаҳонкирдгор.

Набинам кунун душмане дар ҷаҳон,
На дар ошкоро, на андар ниҳон,

Ки номи ту ёбад, на печон шавад,
Чӣ печон? Ҳамоно, ки бечон шавад.

Ба гетӣ надорӣ касеро*⁴ ҳамол,
Магар пурҳунар номвар пури Зол,

1. Л – панду.

2. Л – Ҳамае нагзарам ман зи.

3. ИЛМ – б. 2488, 2489 нест.

4. М – Зи гетӣ надонам туро кас.

2495 Ки ӯрост то ҳаст Зобулситон,
Ҳамон Бусту Ғазнину Кобулситон.

Ба мардӣ ҳамон з-осмон бугзарад,
Ҳаме хештан кехтаре нашмарад.

Бупечад зи рою зи фармони ман,
Сар андарнаёрад ба паймони ман¹.

Ҳамон² пеши Ковуси кай³ банда буд,
Зи Кайхусрав андар ҷаҳон зинда буд.

Ба шоҳӣ зи Гуштосп ронад сухан,
Ки ӯ тоҷ нав дораду ман⁴ куҳан.

2500 Ба гетӣ туро нест кас ҳамнабард
Зи румиву туриву озодмард⁵.

Сӯи Систон рафт бояд кунун,
Ба кор оварӣ ҷангу рангу фусун.

Бараҳна кунӣ теғу кӯполро,
Ба банд оварӣ Рустами Золро.

Завора, Фаромарзро ҳамчунин
Намонӣ, ки кас барнишинад ба зин.

Ба додори гетӣ, ки ӯ дод зӯр,
Фирӯзандаи ахтару моху хур,

1. ИЛМ – б. 2497 нест.

2. Л – кучо; ИМ – ҳам ӯ.

3. Л – Ковус ӯ.

4. ИЛМ – мо.

5. ТПЗ – Ҳамон шунидӣ, ки Лӯҳроспшоҳ
Чу Кайхусраваш дод тахту кулоҳ,
Ҳама зар фишонданд бар тахти оч,
Барафшонд ӯ хок бар тахту тоҷ.
Ба овоз гуфт он бади баднишон
Ба наздики он шоҳи гарданкашон.

2205 Ба Занду ба Зардушту дини беҳӣ,
Ба Нӯшозару озару фаррахӣ¹,

Ки чун ин суханҳо ба чо оварӣ,
Зи ман нашнави з-он сипас доварӣ.

Супорам туро ганчу тахту кулоҳ,
Нишонам-т бо тоҷ дар пешгоҳ».

Чунин посух овардаш Исфандёр,
Ки «Эй пурхунар номвар шаҳрёр,

Ҳама дур монӣ зи расми куҳан,
Бар андоза бояд, ки ронӣ суҳан.

2510 Ту бо шоҳи Чин чӯй чангу² набард,
Аз он номдорон*³ барангез гард.

Чӣ чӯй набарди яке марди пир,
Ки Ковус хондӣ варо шергир?

Зи гоҳи Манучеҳр то Кайкубод
Ҳама шаҳри⁴ Эрон⁵ бад-ӯ буд шод⁶.

-
1. Бар он кас ҳама хок бояд фишонд,
Ки Лӯҳроспро шоҳ бояд-ш хонд.
Чу Рустам аз ин гуна гӯяд ҳама,
Ба фармону роям напӯяд ҳама.
Нихонӣ ба дил кина дорад ба мо,
Шуда пеши худ шоҳи фармонраво.
Надидӣ чу Арҷосп омад ба Балх,
Ба мо-бар ҳама комҳо кард талх.
Зи раҳ бозгардиду н-омад ба чанг,
Ту гуфтӣ, ки аз ман варо буд нанг.
Зи душман чӣ ояд чуз инҳо, бигӯй,
Чу ин аст оину пиндори ӯй.
ИЛМ – 2505 нест.
 2. Л – чанг чую.
 3. М – Зи Чину зи Халлух.
 4. ИМ – буми.
 5. Л – Дили шаҳрёрон.
 6. Л – пас аз б. 2512 ин б. омада:
Накӯкортар з-ӯ ба гетӣ касе
Набудааст, к-овард гетӣ басе.

Ҳама хондандаш худованди Рахш,
Ҷаҳонгиру шеравжану тоҷбахш.

На ӯ дар¹ ҷаҳон номдори² нав аст,
Бузург асту бо аҳди Кайхусрав аст.

2515 Агар аҳди шоҳон набошад дуруст,
Набояд зи Гуштосп маншур ҷуст»³.

Чунин дод посух ба Исфандёр,
Ки «Эй пури гарданкаши⁴ номдор⁵,

Ҳар он кас, ки аз роҳи Яздон бигашт,
Ҳамон аҳди ӯву ҳамон⁶ боди дашт.

Шунидӣ ҳамоно, ки Ковусшоҳ
Ба фармони Иблис гум кард роҳ.

Ҳама б-осмон шуд ба парри уқоб,
Ба зорӣ ба сорӣ⁷ фитод андар об.

2520 Зи Ҳомоварон девзоде бибурд,
Шабистони шоҳӣ мар ӯро супурд.

1. Л – андар.

2. Л – номдоре.

3. И – пас аз б. 2512 ин б. омада:

Ту худ будӣ, эй шоҳ, меҳмони ӯ,
Ба Рустам ду-се моҳ дар хони ӯ.
Зи шоҳони Эрон набаргаштааст,
Агар бандагиро камар бастааст.
Ки ӯ подшоҳии Лӯҳросп дод,
Ҳамон Золи Соми Наримоннажод.
Зи баҳри шаҳаншоҳ хӯрданд хок,
Нишонданд бар тахт бо тоҷ пок.
Туро шаҳрёрӣ зи Лӯҳроспшоҳ
Расонид Яздон – худованди моҳ.
Бар эшон дарафтодани хоки роҳ
Биҳишт андарояд паи тоҷу гох?

4. ИМ – шердил пурхунар.

5. Л – б. 2516 нест.

6. Л – ӯ гашт чун.

7. И – зориву хорӣ.

Сиёвуш ба озори ӯ кушта шуд,
Ҳама дударо рӯз баргашта шуд.

Касе к-ӯ зи аҳди ҷаҳондор гашт,
Ба пеши дари ӯ нашояд гузашт¹.

Агар тахт хоҳӣ ҳама бо² кулоҳ,
Раҳи Систон гиру баркаш³ сипоҳ.

Чу он ҷо шавӣ,^{4*5} дасти Рустам бубанд,
Биёраш ба бозӯ фиканда каманд.

2525 Завора, Фаромарз, Дасти Сом
Набояд, ки созанд пеши ту дом.

Пиёда давоншон бад-ин боргоҳ,
Биёвар ҳама, то бубинад сипоҳ.

Аз он пас напечада сар аз мо касе,
Агар кому гар ранҷ⁶ ёбад басе».

Сипаҳбад бурӯхо пур аз чин бикард⁷,
Бад-ӯ гуфт: «Ту гирди инҳо магард⁸.

Туро нест Дасти Рустам ба кор,
Ҳама ҷора⁹ ҷӯйи Зи Исфандёр.

2530 Дареғ оядат тахти шоҳӣ ҳама,
Зи гетӣ маро дур хоҳӣ ҳама.

1. Л – пас аз б. 2521 ин б. омада:

Бад-ӯ гуфт Гуштосп, к-эй номдор,
Ту чандин баҳона ба пешам маёр.

2. Л – ҳоҳиву ганҷу.

3. Л – гир худ бо.

4. Л – раӣ.

5. М – андар шавӣ.

6. Л – ганҷ, И – тоҷ гар ганҷ.

7. ИЛ – тоб кард.

8. ИЛМ – Ба шоҳи ҷаҳон гуфт, к-аз дин магард.

9. ЛМ – роҳ.

Туро бод ин тоҷу тахти меҳон¹,
Маро гӯшае бас бувад дар² ҷаҳон.

Валекин*³ туро ман яке бандаам,
Ба фармону роят сарафкандаам»⁴.

Бад-ӯ гуфт Гуштосп:*⁵ «Тундӣ макун,
Бузургӣ*⁶ биёбӣ, наҷандӣ макун.

Зи лашкар гузин кун фаровон савор,
Ҷаҳондидагон аз дари корзор.

2535 Силеху сипоҳу дирам пеши туст,
Наҷандӣ ба ҷони бадандеши туст.

Чӣ бояд маро бе ту ганҷу сипоҳ
Ҷам ин тахти шоҳиву зарринкулоҳ?»⁷

Чунин посух овардаш⁸ Исфандёр,
Ки «Лашкар наёяд маро худ ба кор.

Гар эдун, ки ояд замонам фароз,
Ба лашкар надорад ҷаҳондор боз».

Зи пеши падар бозгашт ӯ ба тоб,
Ҷам аз баҳри тоҷу ҳам аз гуфти боб.

1. Л – каён.

2. Л – з-ин.

3. М – Зи лашкар.

4. ТПЗ – Ҷам акун биро нам сӯи Систон
Ба фармонат, эй хусрави кинситон.
Агар бад бувад кори ман, кирдгор
Туро пурсад, эй шоҳ, рӯзи шумор.
Шавам назди Рустам ба кину ситез,
Агар хезад андар ҷаҳон растахез.

5. М – Падар гуфт дар кор.

6. М – Баландӣ

7. ТПЗ – Дили худ ба хира чӣ дорӣ ба печ,
Дирангӣ макун, роҳи Зобул басеч
Чу рафтӣ, ҳама Систонро бисӯз,
Бар эшон шаб овар ба рахшанда рӯз.

8. Л – дод посух ял.

2540 Ба айвони хеш андаромад диҷам,
Лаби пур зи боду дили пур зи ғам.

ПАНД ДОДАНИ КАТОҶУН ИСФАНДЁРРО

Катоҷуни хуршедрух¹ пур зи хашм,
Ба пеши писар шуд пур аз об чашм.

Чунин гуфт бо фаррух Исфандёр,
Ки «Эй аз ялони чаҳон² ёдгор,

Зи Баҳман шунидам, ки аз гулситон
Ҳама рафт хоҳ ба Зобулситон.

Бубандӣ ҳама Рустами Золро,
Худованди шамшеру кӯполро.

2545 Зи гетӣ ҳама панди модар ниюш,
Ба бад тез маштобу бар бад мақӯш!

Саворе, ки бошад ба нерӯи пил
Ба пайкор хор оядаш³ рӯди Нил.

Бидаррад чигаргоҳи деви сапед,
Зи шамшери ӯ гум кунад роҳ⁴ шед.

Ҳам ӯ шоҳи Ҳомоваронро бикушт,
Наёраст гуфтан кас ӯро дурушт⁵.

1. ИМ – Чу бишнид; дил, Л – Чу бишнид шуд.

2. И – дар чаҳон аз ялон.

3. И – Зи хун ронад андар замин.

4. ИЛ – шавад роҳи.

5. ТПЗЛ – Ҳамоно чу Сӯҳроб дигар савор
Набудааст чангӣ гаҳи корзор.
Ба пеши падар шуд ба хангоми чанг,
Ба овардгаҳ кушта шуд бедиранг.*
Ба майдон биандохт Пӯлодванд
Ки гурдон гирифтӣ ба ҳамми каманд.
Шунидӣ ҳамоно, к-аз Аквондев
Чи гуна баровард Рустам гирев?
Чу Комуси чангӣ ба ҳамми каманд
Пиёда гирифту кашидаш ба банд?

Ба кини Сиёвуш зи Афросиёб,
Зи хун кард гетӣ чу дарёи об.

2550 Аз он гурд чандон, ки гӯям сухун,
Ҳунархош ҳаргиз наёяд ба бун¹.

Мадеҳ аз паи тоҷ сарро ба бод,
Ки бо тоҷ худ кас зи модар назод².

Падар пир гаштасту барно туй,
Ба зӯру ба мардӣ тавоно туй.

Сипаҳ яксара бар ту доранд чашм,
Маяфкан танат дар болоҳо ба хашм.

Ҷуз аз Систон дар ҷаҳон ҷой ҳаст,
Ҷавонӣ макун, тез³ манмой даст.

2555 Маро хоксори ду гетӣ макун,
Аз ин меҳрубо мом бишнава сухун».⁴

Чунин посух овардаш Исфандёр,
Ки «Эй меҳрубон, ин сухан ёд дор.

Ҳамон аст Рустам, ки донӣ ҳама,
Ҳунархош чун Занд хонӣ ҳама.

Накӯкортар з-ӯ ба Эрон касе
Наёяд падида, ар^{*5} бичӯй басте.

Мар ӯро ба басташ набошад сазо,
Чунин бад на хуб ояд аз подшо⁶.

Зи шангул шунидӣ, ки рӯзи набард
Ба ханҷар чӣ гуна баровард гард?

* Л – танҳо ду б. аввал дида шуд.

1. ЛМ – 2550 нест.
2. ТПЗ – Ки нафрин бар ин тахту ин тоҷ бод,
Бад-ин куштану шӯру тороч бод!
3. Л – далерӣ макун тезу.
4. ТПЗ – Ту разми Таҳамтан ба бозӣ мадор,
Махур бо тану ҷони худ зинҳор.
5. М – наёбӣ дигар худ.
6. Л – б. 2559 нест; 2558, 2559 нест.

2560 Валекин набояд шикастан дилам,
Ки чун бишканӣ дил, зи тан бугсилам.

Чӣ гуна кашам сар зи фармони шох,
Чӣ гуна гузорам чунин пешгоҳ?

Маро гар ба Зобул сар ояд замон,
Бад-он сӯ кашад гардиши осмон.^{1*2}

Чу Рустам сар орад³ ба фармони ман,
Зи ман нашнавад сард ҳаргиз сухан»⁴.

Биборид хун аз мижа модараш,
Ҳама пок барканд мӯй аз сараш.

2565 Бад-ӯ гуфт, к-«Эй жандапили жаён,^{5*6}
Зи нерӯ ҳама хор дорӣ^{*7} равон.

Басанда набошӣ ту бо пилтан,
Аз эдар марав^{*8} бе яке анҷуман.

Мабар пеши пили жаён ҳуши хеш,
Ниҳода бар ин гуна бар дӯши хеш⁹.

1. Л – ахтарам бегумон.

2. М – Бар он сӯ кашад осмон бегумон

3. И – биёяд.

4. И – пас аз б. 2563 ин б. омада:

Чу н-ояд бубандам варо харду даст,

Биёрам ба пеши падар хору паст.

5. Л – Ҳама хор гирӣ зи неру.

6. М – ҷавон.

7. М – Ҳама хор гирӣ ба тезӣ.

8. М – машав.

9. ТПЗ – Наёрад сар андар ба паймони ту,
На ҳаргиз дарояд ба фармони ту.
Битарсад зи бегораву сарзаниш,
Ки ӯ беш дорад зи гурдон маниш.
Зи мардӣ наёрад касеро ба ёд,
Ба гавҳар зи Ҷамшед дорад наҷод.
Шунидам, ки ӯ пеши Ковуси кай
Суҳан боз нагрифту бардошт пай.
Ба як пушти даст он гави б-офарин
Бизад пеши ӯ Тусро бар замин.

Агар 3-ин нишон коми ту рафтан аст,
Ҳама коми бадгавҳар Оҳарман аст.

Ба дӯзах мабар кӯдаконро ба пой,
Ки доно нахонад туро покрой».

2570 Ба модар чунин гуфт пас чангҷӯй,
Ки «Нобурдани кӯдакон нест рӯй.

Чу андар паси парда бошад ҷавон,
Бимонад манишпасту тираравон¹.

Ба ҳар размгаҳ-андар эшон ба кор
Маро бояд, эй модари хушёр.

Басе лашкарам худ набояд маро
Ҷуз аз хешу пайванду чанде саро»².

ЛАШКАР ОВАРДАНИ ИСФАНДЁР БА ЗОБУЛ

Ба шабгир ҳангоми бонги хурӯс
Зи даргоҳ бархост овои кӯс.

-
1. Ба Ковуси кай гуфт: «Ман бартарам,
Ба мардиву шохӣ ман андарх(в)арам.
Нишондам бар ин тахт ман Кайкубод,
На аз ки ту бим дорам, на дод».
Ба рози ҷавонӣ зи Ковусшоҳ
Чунон сар бупечид дар пешгоҳ.
Пас аз пириву доди мардӣ, ки дод,
Чӣ гуна диҳад номи худро ба бод?
Ту гӯӣ ҳамоно, ки пандаш диҳам,
Ба афсунгарӣ пойбандаш ниҳам.
Ҳар он кас, ки як рӯз зояд ба пеш
Хирадмандӣ уро бувад низ беш.
Зи модар сухан дарпазиру марав,
Ба рою хирад панди модар шунав.
ТПЗ – Бувад мард аз баҳри кӯполу гурз,
Ки бифрозад андар ҷаҳон ёлу бурз.
2. И – б. 2572, 2573 нест:
Л – Чу бишнид гуфтори фаррухҷавон,
Дилаш гашт пурдарду тира равон.
Ҳама шаб зи дарди писар модараш
Зи дида буборид хун дар бараш.

2575 Чу пиле ба асп андаровард пой,
Биёвард чун бод лашкар зи чой.

Ҳама ронд то пешаш омад ду рох
Фурӯ монд бар чой шоҳу¹ сипох.

Дижи гунбадон^{*2} буд роҳаш яке,
Дигар сӯи Зобул кашид андаке.

Шутур он ки дар пеш будаш,³ бихуфт,
Ту гуфтӣ ки бо хок гаштаст чуфт.

Ҳама чӯб зад бар сараш сорвон,
Зи рафтани бимонд он замон корвон.

2580 Чаҳонҷӯйро он бад омад ба фол,
Бифармуд, к-аш сар бибуранду ёл.

Бад-он то бад-ӯ боз гардад бадӣ,
Нагардад табаҳ фарраи эзадӣ.

Буриданд гурдон ҳам он чо сараш,
Бад-ӯ гашт ҳам дар^{*4} замон ахтараш.

Ғамӣ гашт аз он уштур Исфандёр,
Гирифт он замон ахтари шум хор.

Чунин гуфт: «Он кас, ки пирӯз гашт,
Сару баҳти ӯ гетиафрӯз гашт.

2585 Бад нек ҳар ду зи Яздон бувад,
Лаби мард бояд, ки хандон бувад».

В-аз он пас⁵ биёмад сӯи Ҳирманд,
Ҳама буд тарсон зи бими газанд.

1. ИМ – пилу.

2. - сӯи Гунбадон.

3. Л – рафтӣ.

4. М – Бад-ӯ бозгашт он.

5. ИЛ – чо.

Бар оин бубастанд пардасарой,
Бузургони лашкар гузиданд¹ чой.

Широе бизад шоҳу бинҳод тахт,
Бад-он*² тахт шуд ҳар кӣ буд некбахт.

Май оварду ромишгар Исфандёр³,
Нишаста Башутан бари шаҳрёр⁴.

2590 Ба ромиш дили хештан шод кард
Дили⁵ родмардон пур аз бод кард.

Чу гул бишкуфид аз маи солх(в)ард
Руҳи номдорону шоҳи набард,

Ба ёрон чунин гуфт, к-«Аз рои шоҳ
Бупечидаму дур гаштам зи роҳ.

Маро гуфт бар кори Рустам басеч
Зи банду зи хорӣ маёсой ҳеч.

Накардам, нарафтам ба роҳи падар,
Ки он шердил марди пархошхар

2595 Басе ранҷ дорад ба ҷои сарон,
Ҷаҳон рост кард ӯ ба гурзи гарон.

Ҳама шаҳри Эрон бад-ӯ зиндаанд,
Агар шаҳрёранд, агар бандаанд.

Фиристодае бояд акнун далер,^{6*7}
Хирадманду бодонишу⁸ ёдгир.

1. Л – гирифтанд.

2. М – Бари.

3. Л – ромишгаронро бихонд.

4. Л – Басе зарру гавҳар бар эшон биронд.

5. Л – сари.

6. Л – Фиристода бояд яке тезвир.

7. М – дабир.

8. Л – донандаву.

Саворе, ки¹ ояд ба наздики мо,
Кунад равшан ин² чони*³ торики мо.

2600 Ба хубӣ*⁴ диҳад даст банди маро,
Ба дониш набинад газанди маро,

Нахоҳам ман ўро ба чуз некуӣ,
Агар дур дорад сар аз бадхуӣ.

Башутан бад-ў гуфт, к-«Ин аст роҳ,
Бад-ин бошу озори⁵ мардон махоҳ»⁶.

ФИРИСТОДАНИ ИСФАНДЁР БАҲМАНРО БА НАЗДИ РУСТАМ

Бифармуд, то Баҳман омад ба пеш,
Сухан гуфт бо вай зи андоза беш.

Бад-ў гуфт: «Аспи сияҳ барнишин,
Биёрой танро ба дебои Чин.

2605 Бинех бар сарат афсари хусравӣ,
Нигораш ҳама гавҳари паҳлавӣ.

Бад-он сон, ки ҳар кас, ки бинад туρο,
Зи гарданкашон баргузинад туρο.

Бидонад, ки ҳастӣ ту хусравнаҷод,
Кунад офаринандаро бар ту ёд.

Бубар панҷ болои зарринситом,
Сарафроз даҳ мӯбади неқном.

Ҳам аз роҳ то хони Рустам бирон,
Макун кор бар хештан-бар гарон.

1. Л – Агар ў худ.

2. Л – Дурахшон кунад; И – дурафшон кунад.

3. М – Дурахшон кунад рои.

4. М – чарбӣ.

5. Л – озарми.

6. И –б. 2602 нест.

2610 Дурудаш деҳ аз мову некӣ намоӣ,
Биёрой гуфтору чарбӣ физой.

Бигӯяш, ки ҳар кас, ки гардад баланд,
Ҷаҳон дорадаш аз бадӣ бегазанд,

Зи додор бояд, ки дорад сипос,
Ки ӯяст ҷовид некишинос.

Чу бошад физояндаи*¹ некуӣ,
Ба парҳез дорад дил аз^{2*3} бадхуй.

Бияфзоядаш комгориву ганҷ,
Бувад шодмон дар сарои сипанҷ.

2615 Чу дурӣ гузинад зи кирдори зишт
Биёбад бад-он гетӣ-андар бихишт.

Баду нек бар мо ҳаме бугзарад,
Чунин донад он кас, ки дорад хирад,

Саранҷом бистар бувад тираҳок,
Бипаррад равон сӯи Яздони пок.

Ба гетӣ ҳар он кас, ки Яздон⁴ шинохт,
Бикӯшиду бо шаҳрёрон бисохт⁵,

Кунун аз ту андоза гирем рост,
Набояд бар ин-бар фузунӣ, на кост,

2620 Ки бугзоштӣ солиён бешумор,
Бидидӣ ба гетӣ басе шаҳрёр

Агар бозҷӯӣ зи роҳи хирад
Бидонӣ, ки чунин на андархурад,

1. М – гирояндаи.

2. Л – Бипарҳезад он аз бади.

3. М – Бипарҳезад аз озу аз.

4. ИЛ – некӣ.

5. ТПЗИЛМ – Ҳар* он бар ки корӣ, ҳамон бидравӣ,
Сухан ҳар чӣ гӯӣ, ҳамон бишнаві.

* ТПЗ – ҳамон.

Ки чандин бузургиву ганчу сипох
Гаронмоя аспону тахту кулох,

Ҳама аз ниёғони ман ёфтӣ,
Чу дар бандагӣ тез биштофтӣ.

Чӣ моя ҷаҳон дошт Лӯҳроспшоҳ,
Накардӣ гузар сӯи он боргоҳ.

2625 Чу ӯ шаҳрёрӣ ба Гуштосп дод,
Наёмад аз он пас худ аз шоҳ ёд.

Сӯи вай яке нома нанвиштаӣ,
Аз ороиши бандагӣ гаштаӣ.

Нарафтӣ ба даргоҳи ӯ бандавор,
Нахондӣ мар ӯро ҳаме¹ шаҳрёр.

Зи Ҳушангу Чамму Фаридуни гурд,
Ки аз тухми Заҳҳок шоҳӣ бибурд,

Ҳама рав чунин то сари Кайкубод,
Ки тоҷи бузургӣ ба сар барниҳод,

2630 Чу Гуштосп наншаст як шаҳрёр,²
Ба разму ба базму ба рою шикор.

Пазируфт покиза дини беҳӣ,
Ниҳон гашт бедодиву бераҳӣ.

Чу рахшанда шуд роҳи кайҳонхидев,
Ниҳон шуд бадомӯзиву роҳи дев,³

В-аз он пас чу Арҷосп омад ба ҷанг,
Сипаҳ чун палангону меҳтар наҳанг⁴.

1. Л – Ба гетӣ нахоҳӣ касе.

2. ИЛ – номдор.

3. Л – хуршед.

4. Л –б. 2633 нест.

Надонист кас лашкарашро шумор,
Пазира шудаш номвар шаҳрёр.

2635 Яке гӯрсон кард аз дашти кин,
Ки ҷое надиданд рӯи замин.

Ҳамоно, ки то растахез ин суҳан
Миёни бузургон нагардад куҳан.

Кунун Ховар ӯрост то Бохтар,
Ҳамае бишканад гардани шери¹ нар.

Зи Турон бирав то дари Синду Рум,
Ҷаҳон шуд мар ӯро чу як мӯҳра мум.

Зи дашти саворони найзагузор
Ба даргоҳи ӯ низ чанде савор

2640 Фиристанд аз он шаҳрҳо² божу сов,
Ки бо ҷанги ӯ нестшон зӯру тов.

Аз он гуфтам ин бо ту, эй паҳлавон,
Ки ӯ аз ту озурда дорад равон.

Нарафти бад-он номвар боргоҳ,
Накарди бад-он номдорон нигоҳ.

Гарони гузидасти андар ҷаҳон,
Ҳамае хештан дорӣ андар ҷаҳон,

Фаромуш туро меҳтарон чун кунанд,
Магар мағзи дил пок берун кунанд.

2645 Ҳамеша ҳама некуӣ сохти³,
Ба фармони шоҳон сар афрохти⁴.

1. ИЛМ – пушти шерони.

2. Л – Фиристодаш аз марзҳо, И – Фиристанд аз ин марзҳо.

3. ИЛ – хостӣ.

4. ИЛ – биёростӣ.

Агар баршуморад касе ранчи ту,
Ба гетӣ фузун ояд аз ганчи ту.

Зи шоҳон касе бар чунин дoston
Зи банда набуданд ҳамдoston.

Маро гуфт Рустам зи бас хоста,
Ҳамон¹ кишвару ганчи ораста

Ба Зобул нишастасту гаштаст маст,
Нагирад кас аз маст чизе ба^{*2} даст.

2650 Чу кор оядаш дурӣ аз размгоҳ,
Набинад маро низ дар базмгоҳ.

Барошuftу як рӯз савганд х(в)ард
Ба рӯзи сапеду шаби лочвард,

Ки ўро ба чуз баста дар боргоҳ
Набинад касе з-ин гузида сипоҳ.³

Кунун ман аз Эрон бад-ин омадам,
Набуд⁴ шоҳдастур, то дам задам.

Бипарҳезу печон шав аз хашми ўй,
Надидӣ,⁵ ки хашм оварад чашми ўй⁶.

2655 Чу эдар биёиву фармон кунӣ,
Равон аз ништастан пушаймон⁷ кунӣ,

Ба хуршеду равшан равони Зарир,
Ба қони падар-м он гаронмоя шер,

Ки ман з-ин пушаймон кунам шоҳро,
Барафрӯзам ин ахтару моҳро.

1. Л – ҳам аз.

2. М – Наёрад ба ҳар кори ман пеш.

3. Л – аз ин пас ҷаҳондор шоҳ.

4. Л – бибуд.

5. Л – набояд.

6. И – б. 2664 нест.

7. Л – Равонро ба пӯзиш гаравгон.

Башутан бар ин-бар гувои ман аст,
Равону хирад раҳнамои ман аст,

Ки ман чанд аз ин ҷустам ороми шоҳ,
Валекин ҳаме аз ту дидам гуноҳ.

2660 Падар шаҳрёр асту ман кехтарам,
Зи фармони ӯ як замон нагзарам.

Ҳама дуда акнун*¹ бибояд нишаст,
Задан рою судан бад-ин кор даст.

Завора, Фаромарзу Дастони Сом,
Ҷаҳондида Рӯдобаи неқном,

Ҳама панди ман як ба як² бишнавед,
Бад-ин хуб гуфтори ман бигравед.

Набояд, ки ин*³ хона вайрон шавад,
Куноми палангону шерон шавад.

2665 Чу баста туро назди шоҳ оварам,
Бад-ӯ - бар фаровон гуноҳ оварам.

В-аз он пас бибошам ба пешаш ба пой,
Зи хашму зи кин орамаш боз ҷой.

Намонам, ки бод ба ту барвазад,
Бад-он сон, ки аз гавҳари ман сазад».

РАСИДАНИ БАҲМАН БА НАЗДИ ЗОЛ

Суханҳои он номвар пешгоҳ
Чу бишнид Баҳман, биёмад ба роҳ.

Бипӯшид зарбафти шоҳаншаҳй,
Ба сар барниҳод он кулоҳи меҳй.

1. М – бо ҳам.

2. Л – сар ба сар.

3. М – Набояд, ки-тон.

2670 Хиромон биёмад зи пардасарой,
Дурафши дурафшон паси ў ба пой.

Ҷаҳонҷӯй бугзашт бар Ҳирманд,
Ҷавоне сарафрозу аспе баланд.

Ҳам андар замон дидбонаш бидид,
Сӯи Зобулистон фиғон баркашид,

Ки омад набарда саворе далер
Ба ҳаррои заррин, сиёхе ба зер.¹

Паси пушти ў хормоя савор,
Таносон гузашт аз лаби рудвор.

2675 Ҳам андар замон Зол бар зин нишаст,
Каманде ба фитроку гурзе ба даст.

Биёмад чу аз дида² ўро бидид,
Яке боди сард аз чигар баркашид.³

Чунин гуфт, к-ин номвар паҳлавист,
Сарафроз бо чомаи хусравист.

Зи Лӯҳросп дорад ҳамоно наҷод,
Паи ў бад-ин бум фархунда бод!

Зи дида биёмад ба даргоҳ рафт,
Замоне пурандеша бар зин бикафт.⁴

2680 Ҳам андар замон Баҳман омад падид,
Сар аз чархи гарданда бартар кашид.*⁵

Надонист марди ҷавон Золро,
Барафрохт он хусравӣ ёлро.

1. Л – яке наррашер.

2. ЛМ – ҳамон гаҳ чу.

3. И –б. 2673 -2676 нест.

4. Л – ҳафт.

5. М – В-аз ў рояти хусравӣ густарид.

Чу наздиктар гашт, овоз дод,
Чунин гуфт, к-«Эй марди деҳконнажод,

Сари анчуман¹ пури Дастон кучост,
Ки дорад замона бад-ӯ пушт рост?

Ки омад ба Зобул ял Исфандёр,
Саропарда зад бар лаби чӯйбор».

2685 Бад-ӯ гуфт Зол «Эй писар ком чӯй,
Фуруд ою, май хоҳу ором чӯй.

Кунун Рустам ояд зи нахчиргоҳ,
Завора, Фаромарзу чандин² сипоҳ.

Ту бо ин саворон биё³ арчманд,
Биёрой дилро ба бигмоз чанд».

Чунин дод посух, ки «Исфандёр
Нафармудамон ромишу майгусор.

Гузин кун яке марди чӯянदारоҳ,
Ки бо ман биёяд ба нахчиргоҳ».

2690 Чунин дод посух, ки «Номи ту чист,
Ҳама бугзарӣ тезкоми ту чист?

Бар онам, ки ту хеши Гуштоспӣ,
Гар аз тухмаи шоҳ Лӯҳроспӣ?»

Бад-ӯ гуфт Баҳман, ки «Ман Баҳманам,
Зи пушти ҷаҳондори рӯинтанам».

Чу бишнид гуфтори ӯ сарфароз,
Фуруд омад аз аспу бурдаш намоз.⁴

1. Л – ростон.

2. ИЛ – чанде.

3. Л – бибош.

4. ТПЗ – Навозиш ба ҳар ҷо бувад дастгир,
Чи аз тезбарно, чи аз марди пир.

Бихандид Баҳман, пиёда бибуд,
Бипурсиду ӯ гуфту Баҳман шунуд.¹

2695 Басе кард хоҳиш, ки эдар биист,
Чунин тезрафтан туру рӯй нест,

Бад-ӯ² гуфт: «Пайгоми Исфандёр
Нашояд гирифтан чунин суи хор».

Гузин кард гурде³ ки донист рох,
Фиристонд бо ӯ ба нахчиргоҳ.

Ҳама рафт пеш - андарун раҳнамун,
Ҷаҳондидае номи ӯ Шерхун.

Ба ангушт бинмуд нахчиргоҳ,
Ҳам андар замон бозгашт ӯ зи⁴ роҳ.

ПАЙҒОМ ДОДАНИ БАҲМАН РУСТАМРО

2700 Яке кӯҳ буд пеши марди ҷавон
Барангехт он бораи паҳлавон.

Ниғаҳ кард аз он пас ба нахчиргоҳ,
Падида омад он паҳлавони⁵ сипоҳ.

Яке мард ҳамчун кӯҳи Бесутун
Дарахте гирифта ба ҷанг-андарун.

1. Л – Бипурсид бисёру пӯзиш намуд; И – пас аз б. 2694 ин б. омада:

Бад-ӯ гуфт Баҳман чӣ доред ном,
Ту эй пири дида ҷаҳон шодком?
Бад-ӯ гуфт: «Ман пури Сомӣ савор
Зи тухми Нарим аз ҷаҳон ёдгор.
Ҳама Золро дар канораи гирифт,
Ҳама монд з-он бурзу боло шигифт.
Бад-ӯ гуфт Зол, эй ҳудованди рой,
Ба тундӣ мазан гом, эдар бипой.

2. Л – Чунин.

3. ИЛ – марде.

4. Л – Нишон доду худ боз паймуд роҳ.

5. Л – Бидид он бари паҳлавони.

Яке наррагӯре зада бар дарахт,
Нихода бари хеш кӯполу рахт.

Яке чоми пурмай ба дасти дигар,
Парастанда бар пой, пешаш писар.

2705 Ҳамае гашт Рахш андар он марғзор,
Дарахту гиё буду ҳам чӯйбор.

Чунин гуфт Баҳман, ки «Ин Рустам аст,
Ва ё офтоби сапедадам аст?!

Ба гетӣ касе мард аз инсон надид,
На аз номдорони пешин шунид.

Битарсам, ки бо ӯ ял Исфандёр
Натобад, бупечад сар аз корзор.¹

Ман ӯро ба як санг бечон кунам,
Дили Золу Рӯдоба печон кунам».

2710 Яке санг аз он кӯҳи хоро биканд,
Фурӯ ҳишт аз он кӯҳсори баланд.

Зи нахчиргоҳаш Завора бидид,
Ҳам овози он санги хоро шунид.²

Хурӯшид, к-«Эй паҳлавони савор,
Яке санг ғалтон шуд аз кӯҳсор.

Начунбид Рустам, набинҳод гӯр,
Завора ҳаме кард аз он гуна шӯр.

Ҳамае буд то санг наздик шуд,
Зи гардаш ҳама кӯҳ торик шуд.

1. ТПЗ – Яке рой бояд кунун кард соз,
Ки ӯ дар нишеб асту ман дар фароз.
Аз он пас, ки ояд ба разм - андарун,
Ба майдони кин созамаш сарнагун.

2. И –6. 2708 – 2711 нест.

2715 Бизад пошна, санг андохт¹ дур,
Завора бар-ӯ офарин карду сур.²

Ғамй³ шуд дили Баҳман аз кори ӯй,⁴
Чу дид он бузургиву дидори ӯй.⁵

Ҳаме гуфт: «Агар фаррух Исфандёр
Кунад бо чунин номвар корзор,

Тани хеш дар ҷанг расво кунад,
Ҳамон беҳ, ки бо ӯ мудоро кунад.

Гар эдун, ки з-ӯ беҳтар омад ба ҷанг,
Ҳама шаҳри Эрон бигирад ба ҷанг».

2720 Нишаст аз бари бораи бодпой,
Пурандеша аз кӯҳ шуд боз ҷой.

Бигуфт он шигифтӣ ба мӯбад, ки дид
В-аз он роҳи осон сар андаркашид.

Чу омад ба наздики нахчиргоҳ,
Таҳамтан бидидаш ҳамон гаҳ зи роҳ.

Ба мӯбад чунин гуфт, к-он мард кист,
Ман эдун гумонам, ки гуштоспист.

Пазира шудаш бо Завора ба ҳам
Зи нахчир ҳар кас, ки буд бешу кам.

2725 Пиёда шуд аз асп⁶ Баҳман чу дуд,
Бипурсидашу некуиҳо намуд.⁷

Бад-ӯ гуфт Рустам, ки «То номи хеш
Нагӯй, наёбӣ зи ман коми хеш».

1. Л – биндохт.

2. ИЛ – пур.

3. И – Ғамин.

4. И – ӯ.

5. И – ӯ.

6. Л – бора.

7. И – б. 2725 нест; Л – фузуд.

Чунин¹ гуфт: «Ман пури Исфандёр,
Сари ростон Баҳмани номдор».

Варо паҳлавон зуд дар бар гирифт,
Зи дер омадан пӯзиш андаргирифт.

Бирафтанд ҳар ду ба ҷои нишаст,
Худу номдорони меҳтарпараст.

2730 Чу биншаст Баҳман, бидодаш дуруд,
Зи шоҳу зи эронӣён барфузуд.²

В-аз он пас чунин гуфт, к-«Исфандёр,
Чу оташ бирафт аз дари шаҳрёр.

Саропарда зад бар лаби Ҳирманд,
Ба фармони пирӯз шоҳи баланд.

Паёме расонам зи Исфандёр,
Агар бишнавад паҳлавони савор».³

Чунин гуфт Рустам, ки «Фарзанди шоҳ
Биранчиду з-ин сон бипаймуд роҳ.

2735 Хӯрем, он ҷӣ дорем чизе нахуст,
Пас он гаҳ ҷаҳон зери фармони туст».⁴

Бигустард бар суфра-бар нони нарма,
Яке гӯрибирён баровард гарма.

Парастанда хон*⁵ пеши Баҳман ниҳод,
Таҳамтан⁶ суҳанҷо ҳаме⁷ кард ёд.

1. ИМ – Бад-ӯ.

2. Л – ҳар кӣ буд.

3. И –б. 2732, 2733 нест.

4. ТПЗ – Бифармуд, то хон ниҳоданд пеш,
Бад-ин сон, ки ӯ дошт оини хеш.

5. М – Ба дасторхон.

6. ИЛ – гузашта.

7. Л – бар ӯ.

Бародар-шро низ бо ӯ нишонд
В-аз он номдорон дигар кас¹ нахонд.²

Дигар гӯр бинҳод пеши танаш,³
Ки ҳар бор гӯре будӣ хӯрданаш.⁴

2740 Намак барпароканд⁵ бибрид х(в)ард,⁶
Назора бар ӯ он сарафроз мард.⁷

Ҳаме хӯрд Баҳман зи гӯр андаке,
Зи Рустам набуд хӯрданаш⁸ садяке.

Бихандид Рустам бад-ӯ гуфт: "Шох,
Зи баҳри хуриш дорад ин пешгоҳ.

Хуриш чун бад-ин гуна дорӣ ба хон,
Чӣ сон рафтӣ андар дами⁹ Ҳафтон?

Чӣ гуна занӣ найза дар корзор,
Чу хӯрдан чунин дорӣ, эй шаҳрёр?»

2745 Бад-ӯ гуфт Баҳман, ки «Хусравнажод
Сухангӯю бисёрхора мабод.

Хӯриш кам бувад, кӯшиши ҷанг беш,
Ба каф барниҳад ҳар замон ҷони хеш».

Бихандид Рустам ба овоз гуфт,
Ки «Мардӣ зи мардон нашояд нухуфт»¹⁰.

1. И – касеро.

2. Л – басеро бихонд, Л – пас аз ин б. ин б. омада:
Завора, Фаромарз чун пили маст,
Ҳамон номдорони яздонпараст.

3. ЛМ – дар пеши хеш.

4. Л – Куҷо буд хӯрдаш яке гӯр беш.

5. И – барарфганду.

6. И – хӯрд.

7. И – гурд.

8. ЛМ – Набуд хӯрданаш пеши ӯ.

9. Л – Чи гуна бар раҳи.

10. И – набошад зи мардон шигифт, пас аз б. 2747 ин б. омада:

Л – Яке ҷоми май хост аз майгусор,
Ки киштӣ накардӣ бар ӯ-бар гузор.

Яке чоми заррин пур аз бода кард
В-аз ӯ ёди мардони озода кард.

Дигар чом бар дасти Баҳман ниҳод,
Ки баргир аз он кас, ки хоҳӣ ту ёд.

2750 Битарсид Баҳман зи чоми набид,
Завора нахустин даме даркашид.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй баччаи шаҳрёр,
Зи*¹ ту шод бодо маю майгусор».

Аз ӯ бистад он чом Баҳман сабук,
Дилором майхорае буд тунук.

Ҳама монд аз Рустам ӯ дар² шигифт,
Аз он хӯрдану ёлу бозуву кифт.³

Нишастанд бар бора ҳарду савор,
Ҳама ронд Баҳман бари номдор.

2755 Бидодаш якояк ба Рустам паём
Аз Исфандёр он яли неқном.⁴

ПОСУХ ДОДАНИ РУСТАМ БАҲМАНРО

Чу бишнид Рустам зи Баҳман суҳан,
Пурандеша шуд мағзи марди куҳан.

Чунин гуфт: «Оре, шунидам паём,
Дилам шуд ба дидори ту шодком.

Зи ман посух ин бар ба Исфандёр,
Ки эй шердил меҳтари номдор,

Ҳар он кас, ки дорад равонаш хирад,
Сари мояи корҳо бингарад.

1. М – Ба.

2. ИЛ – андар.

3. ТПЗ – Чу аз хони нахчир бархостанд,
Сабук бораи меҳтарон хостанд.

4. ИЛ – шодком.

- 2760 Чу мардиву пирӯзиву хоста
Варо бошаду ганчи ороста,
- Бузургиву гурдиву номи баланд,
Ба назди гаронмоягон арҷманд,
- Ба гетӣ бар ин сон, ки акнун туй,
Набояд, ки дорад сарат¹ бадхуй.
- Бибошем бар доду² яздонпараст,
Нагирем дасти бади́ро ба даст.
- Сухан, ҳар чӣ бар гуфтанаши рӯй нест,
Дарахте бувад, к-аш бару бӯй нест.
- 2765 Агар ҷони ту биспарад роҳи оз,
Шавад кор бесуд бар ту дароз.
- Чу меҳтар сарояд сухан, сахта беҳ,
Зи гуфтори бад ком пардахта беҳ.
- Зи гуфтори он кас шудӣ^{*3} банда шод,
Ки гуфти, ки чун ӯ зи модар назод.
- Ба мардиву фарҳангу⁴ рою хирад
Ҳама бар ниёкони худ бугзарад.
- Чу пайдост⁵ номат ба Ҳиндустон,
Ба Чину ба Руму ба Ҷодуситон.^{*6}
- 2770 Аз ин пандҳо дорам аз ту сипос,
Ситоиш кунам рӯзу дар шаб се пос.
- Зи Яздон ҳама орзу хостам,
Ки акнун бад-он дил биёростам,

1. Л – дилат.

2. Л – ҳамвора.

3. М – будӣ.

4. Л – гурдиву.

5. И – Бади́д аст.

6. М – Чунин аст номат ба Барбарситон,
Ба Руму ба Чину ба Ховарситон.

Ки бинам писандида чехри туру,
Бузургиву мардиву*¹ меҳри туру.

Нишинем як бо дигар шодком,
Ба ёди шаҳаншоҳ гирем чом.

Кунун ончи ҷустам ҳама ёфтам,
Ба хоҳишгарӣ*² тез биштофтам.

2775 Ба пеши ту оям ҳама бесипоҳ,
Зи ту бишнавам, он чи фармуд шоҳ.

Биёрам барат аҳди шоҳону дод,
Зи Кайхусрав оғоз то Кайқубод.

Кунун, эй таҳамтан, ту дар кори ман
Ниғаҳ кун ба озору кирдори³ ман.

Бад-он некуиҳо, ки ман кардаам,
Ҳамон ранҷу сахтӣ, ки ман бурдаам,

Парастидани шаҳрёрон ҳамон,
Аз имрӯз то рӯзи пешинзамон.

2780 Чу подоши он ранҷ банд оядам,
Ҳам аз шоҳи Эрон газанд оядам,

Ҳамон беҳ, ки гетӣ набинад касе,
Чу бинад, бад-ӯ - дар намонад басе.

Биёям бигӯям ҳама рози хеш,
Зи гетӣ барафрозам овози хеш.

Гар аз ман гуноҳе биёяд падид,
К-аз он бад сари ман бибояд бурид,

Бубандам ба бозу яке полҳанг,
Пиёда биёям ба чарми паланг.

1. М – гурдиву.

2. М – хоҳиш ҳама.

3. И – кирдори бисёри.

2785 Аз он пас, ки ман гардани жандапил
Шикастам, фикандам ба дарёи Нил,

Суханҳои нохуш зи ман дур дор,
Ба бадҳо дили¹ дев ранчур дор.

Мағӯй он чи ҳаргиз нагуфтаст кас,
Ба мардӣ макун бодро дар қафас.

Бузургон бар оташ наёбанд роҳ,
Ба дарё гузар нест бе ошиноҳ.

Ҳамон тобиши моҳ² натвон нуҳуфт,
На рӯбаҳ тавон кард бо шер чуфт.

2790 Ту бар роҳи ман - бар ситеза марез,
Ки ман худ яке моям дар ситез.

Надидаст кас банд бар пой ман,
На бигрифт шери жаён ҷои ман.

Ту он кун, ки аз подшоҳӣ*³ сазост,
Мадор эҷ бо*⁴ дев-бар дасти рост.⁵

Ба ҳарза⁶ зи дил дур кун хашму кин,
Ҷаҳонро ба ҷашми ҷавонӣ мабин.

Ба дил хуррамӣ дору бугзор руд,
Ту ро бод аз покяздон*⁷ дуруд.

2795 Гиromӣ кун ин хонаи мо ба сур,
Мабош аз парастандаи ҳеш дур.

Ҷунон чун будам кехтари Кайқубод,
Кунун аз ту дорам дилу мағз шод.

1. Л – тани.

2. Л – меҳр.

3. М – шаҳрёрон.

4. М – озро.

5. Л – Магард аз пай он, ки он норавост.

6. ИЛМ – мардӣ.

7. М – Ки аз покдодор бодат.

Чу ой ба наздики ман бо сипох,
Ҳам эдар бибошӣ ба шодӣ ду моҳ.

Биёсояд аз ранҷ марду сутур,
Дили душманон гардад аз рашк кӯр.

Ҳама дашт нахчиру мурғ андар об,
Агар дер монӣ, бигирад шитоб.

2805 Бубинам зи ту зӯри мардони чанг,
Ба шамшер шер афканӣ ё паланг.

Чу хоҳӣ, ки лашкар ба Эрон барӣ,
Ба наздики шоҳи далерон барӣ,

Кушоям дари ганҷҳои кухун,
Ки эдар фикандам ба шамшер бун.

Ба пеши ту орам ҳама ҳарчи ҳаст,
Кучо*¹ гирд кардам ба нерӯи даст.

Бидор, ончи дориву дигар бубахш,
Макун бар дили мо чунин рӯз пахш.²

2810 Чу ғангоми рафтаи фароз оядат,
Ба дидори хусрав ниёз оядат,

Инон аз³ инонат напечам⁴ ба роҳ,
Хиромон биёям ба наздики шоҳ.

Ба пӯзиш кунам нарм хашми варо,
Бибӯсам сару пову чашми варо.

Бипурсам зи бедоди шоҳи баланд,
Ки дастам чаро кард бояд ба банд.

1. М – Ки ман.

2. ТПЗЛ – Дирам деҳ сипахрову тундӣ макун,
Чу хушши биёбӣ, нажандӣ макун.

3. Л – бо.

4. Л – бубандам.

Ҳама ҳар чи гуфтам кунун ёд дор,
Бигӯ пеши пурмоя Исфандёр».

БОЗГАШТАНИ БАҲМАН

2815 Зи Рустам чу бишнид Баҳман, бирафт¹,
Ҳама ронд бо мӯбади пок тафт.²

Таҳамтан замоне ба раҳ-бар бимонд,
Завора, Фаромарзро пеш хонд,

К-«Аз эдар бар наздики Дастон шавед,
Ба назди маҳи Зобулистон шавед.

Бигӯед, к-Исфандёр омадаст,
Ҷаҳонро яке хостор омадаст.

Ба айвонҳо тахти заррин ниҳед,
Ба вай³ ҷомаи хусравонин ниҳед.

2820 Чунон ҳам чу ҳангоми Ковусшоҳ
В-аз ӯ низ пурмоятар боргоҳ

Бисозед чизе ки шояд ҳ(в)ариш
Набояд, ки кам бошад аз⁴ парвариш,

Ки наздики мо пури шоҳ омадаст,
Пур аз кинаву размгоҳ омадаст.

Гави номдор асту шоҳи⁵ далер,
Наандешад аз ҷанги як дашт шер.

Шавам пеши ӯ, гар пазирад навид,
Ба некӣ бувад ҳар касеро умед.

1. Л – суҳан.

2. Л – Равон гашт бо мӯбади покта.

3. Л – бад-ӯ.

4. Л – ҳӯришҳои хуб аз паи.

5. Л – шере.

2825 Агар некуй бидам андар сараш,
Зи ёкути сурх¹ оварам афсараш.

Надорам аз ӯ ганчу гавҳар дарег,
На баргустувону на кӯполу теғ.

В-агар боз гардонадам ноумед,
Набошад маро рӯз бо ӯ сапед,

Ту донӣ, ки ин тобдода каманд
Сари жандапилон дарорад² ба банд».

Завора бад-ӯ гуфт: «Мандеш аз ин,
Наҷӯяд касе разм, к-аш нест кин.

2830 Надодам ба гетӣ яке шаҳрёр
Ба рою ба мардӣ чу Исфаңдёр.

Наёяд зи марди хирад кори бад,
Надид ӯ зи мо ҳеч кирдори бад».

Завора биёмад ба наздики Зол
В-аз он рӯй Рустам барафрӯхт ёл.

Биёмад дамон то лаби Ҳирманд,
Сараш хира гашта зи бими газанд.

Инонро гарон кард дар пеши рӯд,
Ҳама буд то Баҳман орад³ дуруд.

2835 Чу Баҳман биёмад ба пардасарой,
Ҳама буд пеши падар-бар ба пой.

Бипурсид аз ӯ фаррух Исфаңдёр,
Ки «Посух чӣ додат гави номдор?»*⁴

1. ИЛМ – ёкуту зар.

2. ИМ – жандапил андарорад.

3. Л – Ҳамедод бар поқяздон.

4. М – Чӣ бишнидӣ аз паҳлавони савор?

Чу бишнид, биншаст пеши падар,
Бигуфт он чи бишнид аз ӯ дар ба дар.¹

Нахустин дурудаш зи Рустам бидод,
Зи пайғому посух ҳаме кард ёд.

Ҳама дида пеши падар боз гуфт,
Ҳамон низ нодида андар нухуфт.

2840 Бад-ӯ гуфт: «Чун Рустами пилтан
Набинам*² касе низ дар анчуман.

Дили шер дорад, тани жандапил,
Наҳангон барорад зи дарёи Нил.

Биёмад кунун то лаби Ҳирманд,
На ҷавшан, на ҳӯду на гурзу каманд.

Ба дидори шоҳ омадасташ ниёз,
Надонам чӣ дорад ба дил³ бо ту роз».

Зи Баҳман барошуфт Исфандёр,
Варо бар сари анчуман кард хор.

2845 Бад-ӯ гуфт, к-«Аз мардumi сарфароз
Назебад, ки бо зан нишинад ба роз.

Дигар кӯдаконро⁴ ба коре бузург,
Фиристад, набошад далеру сутург.

Ту гарданкашонро⁵ кучо дидаӣ,
Ки бонги пай асп*⁶ нашнидаӣ,⁷

1. Л – пас аш б. 2837 ин б. омада:

Забон баркушод он далери ҷавон
Зи гуфтору кирдори он паҳлавон.

2. М – Набинад.

3. Л – ҳаме.

4. Л – кӯдакero.

5. Л – шери жиёнро.

6. М – овози рӯбох.

7. Л – Ки Рустам ба мардӣ писандидаӣ.

Ки Рустам ҳаме пили чангӣ кунӣ,
Дили номвар анчуман бишканӣ».

Чунин гуфт пас бо Башутан ба роз,
Ки «Он шери чанговари сарфароз,

2850 Чавоне ҳаме созад аз хештан
Зи солаш наёяд ҳамоно шикан».

РАСИДАНИ РУСТАМ ВА ИСФАНДЁР БО ЯКДИГАР

Бифармуд, к-аспи сияҳ зин кунанд, *¹
Ба болош-бар² зини заррин кунанд.*³

Пас аз лашкари номвар сад савор
Бирафтанд бо фаррух Исфандёр.⁴

Аз он сӯ хурӯше баровард Рахш
В-аз ин сӯй аспӣ яли тоҷбахш.

Таҳматан зи Рахш андаромад фуруд,
Пиёда ҳаме дод ялро дуруд.

2855 Пас аз офарин гуфт, к-«Аз як Худой
Ҳаме хостам, то бувад раҳнамой,

Ки ту бо бузургон дар ин⁵ ҷойгоҳ
Чунин тандуруст омадӣ бо сипоҳ.

Нишине му гуфтори фаррух ниҳем
В-аз он пас яке хуб посух диҳем.

Чунин дон, ки Яздон гувои ман аст,
Хирад з-ин суҳан раҳнамои ман аст,

1. М – кунед.

2. ИЛМ – болои ӯ.

3. М – кунед.

4. ТПЗИЛМ – Биёмад дамон то лаби Ҳирманд
Ба фитрок - бар карда печон каманд.

5. Л – бо номдорон бад-ин.

Ки ман 3-ин суханҳо нагирам фурӯғ,
Нагардам ба ҳар чой¹ гирди дурӯғ,

2860 Ки рӯи Сиёвуш агар дидаме,
Бад-он тозарӯй нагардидаме.

Намонӣ ҳаме чуз Сиёвахшро,
Мар он тоҷдори ҷаҳонбахшро.

Хунук шоҳ, к-ӯ чун ту дорад писар,
Ба болову чеҳрат² бинозад падар.

Хунук шаҳри Эрон, ки тахти туро
Парастанду бедор бахти туро!

Дижамбахт он, к-аз ту ҷӯяд³ набард,
Зи бахту⁴ зи тахт андарояд ба гард.

2865 Ҳама душманон аз ту пурбим бод,
Дили бадсиголат ба ду ним бод!

Ҳамасола бахти ту пирӯз бод
Шабони сияҳ бар ту чун рӯз бод!»

Чу бишнид гуфтораш Исфандёр,
Фуруд омад аз бораи шохвор.⁵

Тани пилвораш*⁶ ба бар даргирифт,
Фаровон бар ӯ*⁷ офарин баргирифт,

Ки «Яздон сипос, эй ҷаҳонпахлавон,
Ки дидам туро шоду равшанравон.

2870 Сазовор бошад ситудан туро,
Ялони ҷаҳон хок будан туро.

1. Л – кор.

2. ИЛ – фарат.

3. И – кас, ки бо ту.

4. ИМ – Бичӯяд.

5. Л – рохвор; ИМ – номдор.

6. М – Чу хушнуд шуд.

7. М – Бидидам.

Хунук он ки чун ту писар бошадаш,
Яке шох бинад, ки бар бошадаш!

Хунук он ки бошад варо чун ту пушт
Бувад эмин аз рӯзгори дурушт.¹

Чу дидам*² туро ёдам омад Зарир
Сипахдори аспафкани наррашер»,³

Бад-ӯ гуфт Рустам, ки «Эй паҳлавон,
Ҷаҳондору*⁴ бедору равшанравон,

2875 Яке орзу дорам, эй шаҳрёр,⁵
Ки бошам бад-он орзу комгор,

Ки ой хиромон сӯи хони ман,
Ба дидор равшан кунӣ чони ман.

Сазои ту гар нест, чизе ки ҳаст,
Бикӯшему бо он бисоем даст».

Чунин посух овардаш Исфандёр,
Ки «Эй аз ялони ҷаҳон ёдгор,

Ҳар он кас, ки ӯ чун ту бошад ба ном,
Бад-ӯ шаҳри Эрон бувад*⁶ шодком.

2880 Нашояд гузар кардан аз рои ӯй,
Гузашт аз бару бум в-аз ҷои ӯй.

Валекин зи фармони шоҳи ҷаҳон,
Напечам равон ошкору ниҳон.

-
1. ИЛ – пас аз б. 2872 ин б. омада:
Хунук Зол, к-аш бугзарад рӯзгор,
Ба гетӣ бимонад туро ёдгор.
 2. М – Хирадманду.
 3. Л – шергир.
 4. М – Хирадманду.
 5. ЛМ – аз номдор.
 6. М – Ҳама шаҳри Эрон бад-ӯ.

Ба Зобул нафармуд моро диранг,
На бо номдорони ин бум*¹ чанг.

Ту он кун, ки бар ёбӣ аз рӯзгор,
Бар он рав, ки фармон дихад шаҳрёр.²

Ту худ банд бар пой неҳ бе диранг,
Набошад зи банди шаҳаншоҳ нанг.

2885 Туро чун барам баста наздики шоҳ,
Саросар бад-ӯ бозгардад гуноҳ.

Аз ин бастанат ман равон³ хастаам,
Ба пеши ту - андар камар бастаам.

Намонам, ки то шаб бимонӣ ба банд,
На бар ҷонат ояд зи чизе газанд.

Ҳама бадгумонӣ ту,*⁴ эй паҳлавон,
Бадӣ н-ояд аз шоҳ худ бегумон.

Маро шоҳ гуфтаст, к-ин тахти оч
Туро дод хоҳам або ганчу тоҷ.⁵

2890 Аз он пас чу⁶ ман тоҷ бар сар ниҳам,
Ҷаҳонро ба дасти ту - андар ниҳам.

Ба наздики додор бошад гуноҳ,
На шарм оядам низ аз рӯи шоҳ.

В-агар боз гардӣ ба Зобулситон,
Ба ҳангоми бишкуфани гулситон,

Биёбӣ ту чандон зи ман хоста,
Ки гардад бару бумат ороста».

1. М – он марз.

2. И – б. 2883 нест.

3. Л – он бастагӣ ман чигар.

4. М – Ҳамон хубӣ ангор.

5. ИЛМ – б. 2889 нест.

6. ИЛ – ки.

Бад-ӯ гуфт Рустам, ки «Эй номдор,
Ҳамае ҷустам аз довари кирдгор»,^{*1}

2895 Ки хуррам кунам дил ба дидори ту
Кунун чун шунидем^{*2} гуфтори ту,

Ду гарданфарозем пиру ҷавон,
Хирадманду бедор ду^{*3} паҳлавон.

Битарсам, ки ҷашми бад ояд ҳамае,
Сар аз ҳоби хуш баргирояд ҳамае.

Ҳамае ёбад андар миён дев роҳ,
Дилат каж кунад аз паи тоҷу гоҳ.

Яке нанг бошад маро 3-ин сухан,
Ки то ҷовидон он нагардад куҳан.

2900 Ки чун ту сипаҳбаднажоде,⁴ саре,^{*5}
Сарафроз шереву кундоваре,

Наёй замоне ту дар^{*6} хони ман,
Набошӣ бар ин марз меҳмони ман.

Гар ин кина аз мағз берун кунӣ,
Бикӯшиву бар дев афсун кунӣ,

Зи дидорат ороиши^{*7} ҷон кунам,
Зи ман ҳар чӣ хоҳӣ ту, фармон кунам,

Магар банд, к-аз банд орӣ бувад,
Шикасте бувад, зишт коре бувад.

1. М – комгор.

2. М – шавам шодмона ба.

3. М – сипаҳбад саре, афсаре.

4. Л – сипаҳбад гузида.

5. М – Ба шодӣ наёй сӯи.

6. М – бедордил.

7. М – гуфтори ту ромиши.

2905 Набинад маро зинда бо банд кас,
Ки равшан равонам бар ин аст бас».¹

Ба посух чунин гуфт Исфандёр,
Ки «Эй аз гавони ҷаҳон ёдгор,

Ҳама рост гуфтӣ, нагуфтӣ дурӯғ,
Зи кажҷӣ нагиранд мардон фуруғ.

Валекин Башутан шиносад, ки шох
Чӣ фармуд, чун ман бирафтам ба роҳ.

Маро гуфт, бар кори Рустам басеч
Ба ҷуз банду размаш нахоҳӣ ту ҳеч».²

2910 Гар акнун биёям сӯи хони ту
Бувам шоду пирӯз меҳмони ту,

Чу гардан бупечӣ зи фармони шох,
Маро тобиши рӯз гардад табоҳ.

Яке он ки ман бо ту ҷанг оварам,
Ба пархош ҳӯи паланг оварам.

Фаромӯш кунам меҳри*³ нону намак,
Зи покинаҷод андароям ба шак.

В-агар сар бупечам зи фармони шох,
Бад-он гетӣ оташ бувад ҷойгоҳ».⁴

2915 Туро орзу гар чунин омадаст,
Як имрӯз бо май бисоём даст.

Кӣ донад, ки фардо ҷӣ хоҳад будан,
Бар ин дostonҳо набояд задан».

1. ТПЗ – Маро сар ниҳон гар шавад зери санг,
Аз он бех, ки номам барояд ба нанг.

2. ИЛМ – б. 2909 нест.

3. М – ҳаққи.

4. Л – б. 2914 нест.

Бад-ӯ гуфт Рустам, ки «Эдун кунам,
Шавам, чомаи роҳ берун кунам.

Ба як ҳафта нахчир кардам ҳаме,
Ба чои бара гӯр х(в)ардам ҳаме.

Ба ҳангоми хӯрдан маро бозхон,
Ту бо дудаи хеш биншин ба хон».

2920 В-аз он чойгаҳ Рахшро барнишаст,
Дили хастаро андар андеша баст.

Биёмад давон,*¹ то ба айвон расид,
Руҳи Золи Сомӣ Наримон бидид.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй меҳтари номдор,
Расидам ба наздики Исфандёр.

Савореш дидам чу сарви саҳӣ,
Хирадманд бо зебу бо фарраҳӣ.

Ту гӯӣ,² ки шоҳ Офаридуни гурд
Бузургиву доноӣ ўро супурд.

2925 Ба дидан фузун омад аз оғаҳӣ,
Ҳаме тофт 3-ӯ фарри шоҳаншаҳӣ».

НАХОНДАНИ ИСФАНДЁР РУСТАМРО БА МЕҲМОНИ

Чу Рустам бирафт аз лаби Ҳирманд,
Пурандеша шуд номдори баланд.

Башутан, ки буд шоҳро раҳнамоӣ,
Ҳамон гаҳ биёмад ба пардасароӣ.

Чунин гуфт бо вай ял Исфандёр,
Ки «Коре гирифтем душвор³ хор.

1. М – дамон.
2. ЛМ – гуфти.
3. И – душвору.

Ба айвони Рустам маро кор нест,
Варо назди ман низ дидор нест.

2930 Ҳамон гар наёяд, нахонам-ш низ,
Гар аз мо пур ояд якеро қазиф.

Дили зинда аз кушта бирён шавад,
Сар аз ошноиш гирён шавад».

Башутан бад-ӯ гуфт, к-«Эй номдор,
Бародар кӣ дорад*¹ чу Исфандёр?

Ба Яздон, ки дидам шуморо нахуст,
Ки як номвар бо дигар кин начуст.

Дидам гашт аз он кор чун навбахор²,
Ҳам аз Рустаму ҳам зи Исфандёр.

2935 Чу дар коратон жарф кардам³ нигоҳ,
Бубандад ҳаме бар хирад дев роҳ.

Ту огоҳӣ аз кори дину ҳунар,
Зи фармони Яздону рои падар,

Бипарҳезу бо ҷон ситеза макун,
Ниюшанда бош аз бародар сухун.

Шунидам ҳама, ҳар чӣ Рустам бигуфт,
Бузургиш бо мардумӣ буд ҷуфт.

Насояд ду пои варо банди ту,
Наадешад аз фарру авранди ту.

2940 Савори ҷаҳон пури Дасти Сом,
Ба бозӣ сар андарнаёрад ба дом.⁴

1. М – ёбад.

2. И – ҳамчун баҳор.

3. И – кардам акнун.

4. Л – пас аз б. 2940 ин б. омада:

Чун ӯ паҳлавоне зи гарданкашон

Надодаст донои гетӣ нишон.

Битарсам, ки ин кор гардад дароз
Ба зиштӣ миёни ду гарданфароз.

Бузургиву аз шоҳ донотарӣ,
Ба ҷангу ба мардӣ тавонотарӣ.

Яке базм ҷӯяд, дигар разму кин,
Ниғаҳ кун, ки то кист боофарин».

Чунин дод посух бад-ӯ*¹ номдор,
Ки «Гар сар бупечам ман аз шаҳрёр,

2945 Маро худ ба гетӣ нақӯҳиш бувад,
Ҳамон пеши Яздон пижӯҳиш бувад.

Касе чашму дилро ба сӯзан надӯхт»,
Ду гетӣ ба Рустам нахоҳад фурухт.

Тани поку чони туро судманд,
Бад-ӯ гуфт: «Ҳар чиз, к-ояд зи панд,

Ҳама гуфтам акнун, беҳӣ баргузин*²
Дили шаҳрёрон наёрад ба кин».

Сипаҳбад зи холигарон хост хон,
Касеро нагуфташ, ки Рустам*³ бихон.

2950 Чу нон хӯрда шуд, чоми май баргирифт,*⁴
Зи Рӯиндиҷ андоза андаргирифт.*^{5*6}

Чӣ гуна тавон кард пояш ба банд,
Макун он, ки Яздон надорад писанд
Суханҳои (нозеби) нодилпазир
Сазад, гар нагӯяд яли шергир.

1. М – варо.
2. М – Туро гуфтам, акнун туй беҳгузин.
3. М – нафармуд, кӯро.
4. М – майро бихост.
5. Л – он ғаҳ сухан дар гирифт.
6. М – Он ғаҳ сухан кард рост.

В-аз он мардумӣ худ ҳаме ёд кард,
Ба ёди шаҳаншаҳ ҳаме бода х(в)ард.¹

Ҳаме буд Рустам ба айвони хеш,
Зи хӯрдан ниғаҳ дошт паймони хеш.

Чу дере баромад, наёмад касе,
Ниғаҳ кард Рустам ба раҳ-бар басе.²

Чу хангоми нонхӯрдан*³ андаргузашт,
Зи мағзи далер об бартар гузашт.

2955 Бихандиду гуфт: «Эй бародар ту хон
Биёрою озодагонро бихон.

Гар ин аст оини Исфандёр,
Ки ин⁴ кори моро гирифтаст хор,

Ки меҳмон кунадмон, наёрад навид,
Ба некӣ мадоред аз вай умед».*⁵

Бигуфт ину пас хон биёростанд,
Бихӯрданд нонрову бархостанд.

Чу бархост аз ҷо гави паҳлавон,
Фаромарзро гуфт андар замон:⁶

2960 «Бифармой, то Рахшро зин кунанд,
Ҳамон зин ба ороиши Чин кунанд.

Шавам, бозгӯям ба Исфандёр,
Ки гар шохзодӣ, суҳан ёд дор,

1. И – б. 2951 нест;

ЛМ – Ба ёди шаҳаншоҳ май хӯрд шод,
Аз он номдорон ҳаме кард ёд.

2. И – б. 2953 нест.

3. М – хангоми хӯрдан.

4. И – ӯ.

5. М – б. 2956, 2957 нест.

6. ИЛ – б. 2957 – 2959 нест.

Ки ҳар, к-ӯ зи гуфти худ андаргузашт,
Раҳи родмардӣ зи худ дарнавашт».¹

ПҶҶЗИШ КАРДАНИ ИСФАНДЁР АЗ НОҲОНДАНИ РУСТАМ БА МЕҲМОНИ

Нишаст аз бари Рахш бар сони пил
Хурӯшидани асп шуд бар ду мил.

Биёмад дамон то ба наздики об,
Сипахро ба дидори ӯ буд шитоб.

2965 Ҳар он кас, ки аз лашкар ӯро бидид,
Дилаш меҳри пайванди ӯ баргузид.

Ҳаме гуфт ҳар он кас, ки ин номдор
Намонад ба кас ҷуз ба Соми савор.

Бар он кӯҳаи зин кӯҳи оҳан аст,
Ҳамон Рахш гӯй, ки Оҳарман аст.

Агар ҳамнабардаш бувад жандапил,
Барафшон ту бар² тораки пил Нил.

Хирад нест андар сари шаҳрёр,
Ки бофарру гурде³ чу Исфандёр

2970 Бад-ин сон ҳаме аз пай тоҷу гоҳ
Ба куштан диҳад номдоре чу моҳ.

Ба пирӣ сӯи ганҷ тозонтар аст,
Ба меҳру ба дайҳим нозонтар аст.

Чу омад ба наздики Исфандёр,
Ҳамон гаҳ пазира шудаи номдор.

Бад-ӯ гуфт Рустам, ки «Эй паҳлавон,
Навоину навсозу фаррух ҷавон,

1. ИМ – б. 2961, 2962 нест; Л – б. 2962 нест.

2. Л – барафшонад аз.

3. Л – К-аз ин гуна шоҳе.

Хироме наярзид меҳмони ту,
Чунин буд то буд паймони ту?

2975 Сухан ҳар чи гӯям, зи ман¹ ёд гир,
Машав тез бо пир бар хира-хир.

Ҳама хештан бас бузург оядат,
В-аз ин номдорон сутург оядат.

Ҳамоно ба мардӣ сабук дориям,
Ба рою ба дониш тунук дориям.

Ба гетӣ чунон дон, ки Рустам манам,
Фурӯзандаи тухми² Найрам манам.

Бихояд зи ман даст³ деви сиёх,⁴
Сари ҷодувон андарорам ба чоҳ.⁵

2980 Бузургон, ки диданд кабри⁶ маро,
Ҳам ин шери ғуррон, ҳизабри⁷ маро,

Ҳама чанг нокарда бугрехтанд,
Ҳама дашт тиру камон рехтанд.⁸

Чу Комуси чангиву Хоқони Чин,
Саворони чангиву⁹ мардони кин,

Ки аз пушти зиншон^{*10} ба хамми каманд
Рабудам, саропой кардам ба банд.

Нигаҳдори шоҳони Эрон манам,
Ба ҳар ҷой пушти далерон манам.

1. Л – ҳама.

2. ИЛМ – тахти.

3. Л – чанг.

4. Л – сапед.

5. Л – Дили ҷодувонро кунам ноумед.

6. Л – бурзи.

7. Л – Бару бораву тегу гурзи.

8. ИЛ – б. 2981 нест.

9. Л – савори дирангеву.

10. М – аспон.

2985 Аз ин хоҳиши ман машав дар гумон,
Мадон хештан бартар аз осмон.¹

Ман аз баҳри ин фарру авранди ту
Бичӯям ҳаме рою пайванди ту.

Наҳоҳам, ки чун ту яке шаҳрёр²
Табаҳ гардад аз чанги ман рӯзгор,

Ки ман Соми ялро бихонам далер,
К-аз ӯ беша бугзошти наррашер.

Ба гетӣ манам з-ӯ кунун ёдгор,
Аё шоҳзода, ял Исфандёр.^{*3}

2990 Басе паҳлавони ҷаҳон будаам,
Ба бад рӯз ҳаргиз напаймудаам.

Зи душман ҷаҳон пок ман кардаам,
Басе ранчу сахтӣ, ки⁴ ман х(в)ардаам.⁵

Сипосам зи Яздон, ки бугзашт сол,
Бидидам яке шоҳи фаррух ҳамол,

Ки кин хоҳад аз марди нопокдин,
Ҷаҳоне бар ӯ бар кунанд офарин».

Бихандид бар Рустам Исфандёр,
Чунин гуфт, к-«Эй пури Соми савор,

2995 Шудӣ тангдил чун наёмад хиром?
Бичустам ҳаме з-ин сухан кому ном.

Чунин гарм буд рӯзу роҳи дароз,
Накардам туро ранча, тундӣ масоз.

1. Л – пас аз б. 2985 ин б. омада:

Агар чарх бо ман бувад сахткӯш,
Ба гурзи гаронаш бимолам ду гӯш.

2. ИМ – номдор.

3. М – Наёяд ба пешам хузарб ошкор.

4. ИЛМ – тимор.

5. ИМ – бурдаам.

Ҳама гуфтаи аз бомдоди пагоҳ
Ба пӯзиш биёям бари ту ба роҳ.

Ба дидори Дастон шавам шодмон,
Ҳама шод дорам равон як замон.

Кунун худ ту ин*¹ ранҷ бардоштӣ,
Ба дашт омадӣ, хона бугзоштӣ.

3000 Биёрому биншину бардор чом,
Зи тундиву тезӣ мабар ҳеч ном».

Ба дасти чапи хеш-бар ҷой кард,
Зи Рустам ҳама маҷлис орой кард.

Чаҳондида гуфт: «Ин на ҷои ман аст,
Ба ҷое нишонам, ки рои ман аст».

Ба Баҳман чунин гуфт:*² «Бар дасти рост
Биёрой ҷояш бад-он сон,*³ ки хост.*⁴

Чунин гуфт бо шоҳзода ба хашм,
Ту неку*⁵ маро*⁶ бину букшой чашм.*⁷

3005 Ҳунар бину ин номвар гавҳарам,
Ки аз тухмаи Соми кундоварам.*⁸

1. М – Ту акнун чунин.

2. М – Бифармуд меҳтар, ки.

3. М – Нишастан биёрой з-он сон.

4. ТПЗ – Ба по хост он гоҳ Баҳман диҷам,
Бар абру бароварда аз кина хам.
Чу Рустам варо дид, з-он гуна тез,
Барошуфт з-он пас ба хашму ситез.

5. М – ки бурзи.

6. Л – Ки оини ман.

7. ТПЗ – Надонӣ ту, эй пури шоҳи гавон,
Ки ман Рустамам дар ҷаҳон паҳлавон.

8. ТПЗЛ – Ҳамон Сом аз тухми Ҷамшед буд,
Намоянда чун моху хуршед буд.

ИЛ – пас аз б. ин б. омада:

Ҳунар бояд аз мард, фарру наҷод
Кафе род дорам, диле пур зи дод.

Сазовори ман гар туро нест чой,
Маро хаст пирӯзиву фарру¹ рой».²

Аз он пас ба фарзанд фармуд шох,
Ки курсии заррин ниҳад пеши гоҳ.³

Биёмад бар он курсии зар нишаст,
Пур аз хашму бўё турунче ба даст.

НАКЎҲИШ КАРДАНИ ИСФАНДЁР НАЖОДИ РУСТАМРО

Чунин гуфт бо Рустам Исфандёр,
Ки «Эй шердил меҳтари номдор,

3010 Ман эдун шунидастам аз мӯбадон,
Бузургону бедордил бихрадон,

Ки Дастони бадгавҳар аз дев зод,
Ба гетӣ фузун з-ин надорад нажод.⁴

Фаровон зи Сомаш ниҳон доштанд,
Варо⁵ растахези ҷаҳон доштанд.

1. Л – ному.

2. И –б. 3006 нест.

ТПЗ – Қубоду Сиёвушу Ковуси кай,
Ҷаҳонгир Кайхусрави неспай
Маро менишонданд паҳлӯи х(в)ад
Чунон чун ҷаҳонпахлавонро сазад.

3. ТПЗ – Бад ӯ гуфт биншин ба дил шодком,
Сазовор ҷои ту бодо мудом.

4. И – пас аз б. 3011 ин б. омада:
Парастандае буд ба мушқӯи Сом,
Ки рондӣ бад ӯ гаҳ-гаҳе Сом ком.
Шунидам чу Дастон зи модар бизод,
Баромад ҳама коми Эрон ба бод.
Кӣ чун ӯ зи модар ҷудо шуд ба фол
Ҷаҳон сар ба сар гашт пур қилу қол.
Зи зодан чу модар-ш пардахта шуд,
Равонаш аз он дев пардахта шуд.

5. ИМ – ҳаме.

Танаш тираву рӯю мӯяш сапед,
Чу дидаш, дили Сом шуд ноумед.

Бифармуд, то пеши дарё баранд,
Магар мурғу моҳӣ варо бишкаранд.

3015 Биёмад, бигустард Симурғ пар,
Надид андар ӯ ҳеч оину фар.

Бибурдаш ба ҷое, ки будаш куном,
Зи бурдан мар ӯро хуриш буд ком.*¹

Бари баччагонаш бияндохт хор,
Ки гоҳи хӯриш з-ӯ гузоранд кор.

Ба хӯрдан чу карданд сӯяш басеч,
Рамиданд аз вай, нахӯрданд ҳеч.

Мар ӯро чунон хор бугзоштанд
В-аз ӯ рӯй якбора баргоштанд.²

3020 Агарчанд Симурғ ноҳор буд,
Тани Зол пеш-андараш хор буд.³

Раҳо кард вайро ба пеши куном,
Ба дидори ӯ кас набуд шодком.

Ҳама хӯрд афканда мурдор ӯй,
Зи ҷома бараҳна тани хор ӯй.

Барафканд Симурғ бар Зол меҳр,
Бар ӯ гашт аз ин гуна чанде сипеҳр.

Аз он пас, ки мурдор чанде чашид,
Бараҳна сӯи Систонаш кашид.

3025 Пазируфт Сомаш зи бебаччагӣ,
Зи нодониву пириву ғарчагӣ.

1. М – Ба дидори ӯ кас набуд шодком.

2. Л – 3017 – 3019 нест.

3. ИМ – 6. 3017 – 3020 нест.

Хучаста бузургону шоҳони ман
Ниёи ману¹ неххоҳони ман,

Варо баркашиданду доданд чиз,
Фаровон бар ӯ сол бугзашт низ.

Яке сарв, буд nobисуда сараш,
Чу бо шоҳ шуд, Рустам омад бараш.

Зи мардиву фархангу² дидори ӯй
Ба гардун баромад чунин кори ӯй.

3030 Бар ин гуна - бар подшой гирифт,
Биболиду нопорсой гирифт».³

ПОСУХИ РУСТАМ БА ИСФАНДЁР ВА СИТОИШИ НАЖОД ВА КИРДОРИ ХУД

Бад-ӯ гуфт Рустам, ки «Ором гир,
Чӣ гӯй суханҳои нодилпазир?

Дилат сӯи кажҷӣ биболад ҳаме,
Равонат зи девон бинолад ҳаме.

Ту он гӯй, к-аз подшоҳон сазост,
Нагӯяд сухан шоҳ чуз роҳи рост.

Чаҳондор донад, ки Дасти Сом
Бузург асту бодонишу некном.

3035 Ҳам он Сом пури Наримон будаст,
Наримони гурд аз каримон будаст.

Чунон то ба Гаршосп доранд зод,
Ба Ҷамшед оранд яксар нажод.

1. ИМ – ниёкони ман.

2. ИМ – болову.

3. ТПЗ – Зи фармони шоҳон кунун бугзарад,
Ҳаме роҳи фарзонагӣ наспарад.
Наёред аз мурғи мурдор ёд,
Чи гӯям, зи Яздонатон шарм бод!

Ниёкон-тро подшоҳӣ зи мост
В-агарна касе номи эшон нахост.

Қубоди гузинро зи Албурзкӯх
Ман овардам андар миёни гурӯҳ.¹

Вагарна яке бутпарастанда мард
На бо ганчу лашкар, на бо дору бард.²

3040 Ҳамоно шунидастӣ овои Сом
Набуд дар замона чун ӯ некном³.

Нахустин ба Тус-андарун аждаҳо,
Ки аз чанги ӯ кас нагаштӣ раҳо,

Ба дарё наҳангу ба хушкӣ паланг,
Дамаш нарм кардӣ ба кӯх хорасанг.

Ба дарё сари моҳиён барфурӯхт
В-аз ӯ бар ҳаво парри каргас бисӯхт.

Ҳама пилро даркашидӣ ба дам,
Дили хуррам аз ёди ӯ шуд диҷам.⁴

3045 Дигар саҳмгин^{5*6} дев буд бадгумон,
Танаш бар⁷ замину сараш⁸ б-осмон,

Ки дарёи Чин то миёнаш будӣ,
Зи тобидани хур зиёнаш будӣ.

1. ИЛМ –б. 3036, 3037 нест.

2. ИЛМ – Бузург асту Ҳушанг будаш падар,
Ба гетӣ шумар хусрави тоҷвар.

3. И – шодком.

4. ТПЗ – Ба дарё - дарун буд ӯ чойгир,
Зи захираш шудӣ оби дарё чу қир.
Бикушт ончунон аждаҳоро ба гурз,
Ҷаҳон гуфт ӯро: «зиҳӣ фарру бурз».

5. Л – Ва дигар яке.

6. М – андар ӯ.

7. Л – ду пояш замину.

8. Л – сурин.

Ҳаме моҳӣ аз об бардоштӣ,
Пас¹ аз гунбади моҳ² бугзоштӣ³.

Ба хуршед моҳиш бирён шудӣ,
Аз ӯ чархи гарданда гирён шудӣ.⁴

Ду патёра з-ин гуна бечон⁵ шуданд,
Зи теги яли⁶ Сом бирён⁷ шуданд.

3050 Ҳамон модарам духти Меҳроб буд,
К-аз ӯ кишвари Синд шодоб буд,

Ки Заҳҳок будаш ба панҷум падар,
Зи шоҳони гетӣ бароварда сар.

Нажоде аз ин номвартар кирост,
Хирадманд гардан напечад зи рост.

Ҳунар он ки андар ҷаҳон сар ба сар
Ялонро зи ман ҷуст бояд ҳунар.

Ҳамон аҳди Ковус дорам нахуст,
Ки бар ман баҳона набояд-т ҷуст.

3055 Ҳамон^{*8} аҳди Кайхусрави додгар,
Ки чун ӯ набаст аз каён кас⁹ камар.

Заминро ҳама сар ба сар гаштаам,
Басе шоҳи бедодгар¹⁰ куштаам.

Чу ман баргузаштам зи Ҷайхун бар об,
Зи Турон ба Чин рафт Афросиёб.

1. ЛМ – сар.

2. И – чарх.

3. Л – бифроштӣ.

4. ТПЗ – Камаргоҳи ўро ба ду ним кард,
Ҷаҳонро аз он дев бебим кард.

5. Л – печон.

6. ИЛ – теғу дили.

7. ИЛМ – бечон.

8. М – Дигар.

9. И – Бузургон.

10. И – бедодро.

Чу Ковуси кай шуд ба Мозандарон,
Сухан гуфт Дастон бaсе андар он.¹

Шунидӣ, ки бар вай чӣ омад зи дев,
Ба кӯрӣ зи чонаш баромад ғирев.

3060 Бирафтам ба танҳо ба Мозандарон
Шаби тору фарсангҳои гарон,²

На Аржанг мондам, на деви сапед,
На Санча, на Авлоди Ғундӣ, на Бед.

Ҳамон аз паи шох фарзандро
Бикуштам далери хирадмандро,

Ки гурде чу Сӯҳроб дигар³ набуд
Ба зӯру ба мардиву размозмуд.

Зи шашсад ҳамоно фузун аст сол,
Ки то ман ҷудо гаштам аз пушти Зол.

3065 Ҳаме⁴ паҳлавон будам андар ҷаҳон,
Яке буд бо ошқорам ниҳон.

Ба сони Фаридуни фаррухнаҷод,
Ки тоҷи бузургӣ ба сар барниҳод.

Зи тахт андаровард Заҳҳокро,
Супурдаш сару тоҷи ӯ хокро.

Дигар Сом к-ӯ буд моро ниё,
Бибурд аз ҷаҳон донишу кимӣё.

Се дигар, ки чун ман бубастам камар,
Таносон шуд аз ранҷҳо тоҷвар.

1. ТПЗИЛМ – Зи Ковус дар ҷанги Ҳомоварон
Ба танҳо бирафтам ба Мозандарон.
2. ИЛМ – 6. 3058 – 3060 нест.
3. И – номӣ.
4. ИЛ – ҳама.

3070 Бад-он хуррамӣ рӯз харгиз набуд,
Паи мард бeроҳ бар диз набуд,

Ки ман будам андар чаҳон комрон,
Маро буд шамшеру гурзи гарон.

Бад-он гуфтам ин то бидонӣ ҳама,
Ту шохиву*¹ гарданкашон чун рама.

Ту андар замона расида навӣ,
Агарчанд бо фарри кайхусравӣ.

Тани хеш бинӣ ҳама дар чаҳон,
На огоҳӣ*² аз корҳои ниҳон.

3075 Чу бисёр шуд гуфтаҳо, май х(в)арем,
Ба май чони андӯхро бишкарем».

СИТОИШ КАРДАНИ ИСФАНДЁР НАЖОДИ ХЕШРО

Зи Рустам чу Исфандёр ин шунид,
Бихандиду шодон дилаш бардамид.

Бад-ӯ гуфт, к-«Аз ранчу пайкори ту
Шунидам ҳама дарду тимори³ ту.

Шунав, корҳое, ки ман кардаам,
Зи гарданкашон сар баровардаам.⁴

Нахустин камар бастам аз баҳри дин,
Тихӣ кардам аз бутпарастон замин.

3080 Кас аз ҷангҷӯени⁵ гетӣ надид,
Ки аз куштагон хок шуд нопадид.

1. М – Тӯй шоҳу.

2. М – Най оғах.

3. Л – қору кирдори.

4. И – б. 3077, 3078 нест.

5. ИМ – Ки дар ҷанг кас рӯи.

Нажоди ман аз пушти*¹ Гуштосп аст,
Ки Гуштосп аз пушти*² Лӯхросп аст,

Ки Лӯхросп буд пури Аврандшоҳ,
Ки ӯро будӣ он замон ному чоҳ.

Ҳам³ Авранд аз тухмаи⁴ Кайпашин,
Ки кардӣ падар бар Пашин⁵ офарин.

Пашин буд аз тухмаи Кайкубод,
Хирадманд⁶ шоҳе, дилаш пур зи дод.

3085 Ҳаме рав чунин⁷ то Фаридуншоҳ,
Ки беҳи⁸ каён буду зебои гоҳ.

Ҳамон модарам духтари Қайсар аст,
Ки ӯ бар сари румиён афсар аст.

Ҳамон Қайсар аз Салм дорад нажод,
Нажоде баоину⁹ бофарру дод.

Ҳамон Салм пури Фаридуни гурд,
Ки аз хусравон гӯи мардӣ^{10*11} бибурд.

Бигӯям ману кас нагӯяд, ки нест,
Ки бе раҳ фаровону раҳ андакест.

3090 Ту онӣ, ки пеши ниёкони ман,¹²
Бузургону фархунда¹³ покони ман,¹⁴

1. М – тухми.

2. М – Гуштоспшоҳ пури.

3. Л – Буд.

4. ЛМ – гавҳари.

5. Л – Пашин бар писар.

6. – хунарманд.

7. Л – ҳамэдун бирав.

8. ИЛ – асли.

9. И – зи тухми Фаридуни.

10. ИЛ – мурдӣ.

11. М – Номи гурдӣ.

12. И – мо.

13. ИМ – бузургони бедору.

14. И – мо.

Парастанда будӣ ту худ бо ниё,
Наҷӯям ҳама 3-ин сухан кимиё.

Ту шоҳӣ зи шоҳони ман ёфтӣ,
Чу дар бандагӣ тез¹ биштофтӣ.

Бимон, то бигӯям ҳама, ҳарчи ҳаст,
Яке дар дурӯғ аст, бинмой даст.

Ки то шоҳ Гуштоспро дод² тахт,
Миён баста дорам ба мардиву бахт.

3095 Ҳар он кас, ки баргашт аз роҳи дин,
Бикуштам ба майдони Турону Чин.

В-аз он пас, ки моро ба гуфти Гуразм,
Бубастам падар, дур кардам зи базм,

Ба Лӯҳросп аз банди ман бад расид,
Шуд аз турк рӯи замин нопадид.

Сӯи Гунбадондиҷ ба пайғамбарӣ
Ҷаҳондида Ҷомосп шуд лашкарӣ.

Биёмад, чу 3-он гунаам баста дид,
Аз андеша ҷону дилам хаста дид,³

3100 Биёвард чанде зи⁴ оҳангарон,
Ки моро кушояд зи банди гарон.

Ҳама кори оҳангарон дер буд,
Дили ман⁵ бар оҳанги шамшер буд.

1. ИМ – Агарчанд бар кина.

2. ИЛ – б. 3098, 3099 нест.

3. ИЛМ – б. 3098, 3099 нест.

4. ИЛМ – Ҷомосп.

5. Л – Маро дил.

Дилам танг шуд, бонгашон барзадам,
Тан аз дасти оҳангарон бистадам.

Барафрохтам сар зи ҷои нишаст,
Ҳама¹ банд барҳам шикастам ба даст.

Бирафтам аз он ҷо бад-он размгоҳ,
Ки Гуштоспро бахт гум кард роҳ.²

3105 Гурезон шуд Арҷосп аз пеши ман
Бад-он сон яке номдор анҷуман.

Ба мардӣ бубастам камар бар миён,
Ҳама рафтам аз пас ҷу шеро жаён.

Шунидӣ, ки дар Ҳафтхон пеши ман
Чӣ омад зи шерону он Аҳриман.³

Ба чора ба Рӯиндиҷ - андар шудам,
Ҷаҳоне бар он гуна барҳам задам.⁴

Ба Туронзамин⁵ он чи⁶ ман кардаам,
Ҳамон ранҷу сахтӣ, ки ман бурдаам,

3110 Ҳамоно надидаст гӯр аз паланг,
На аз шасти маллоҳ^{*7} коми наҳанг.

Яке диҷ ҳамон^{*8} бар сари кӯҳ буд,
Ки аз бартарӣ дур аз анбӯҳ буд.

Ҷу рафтам, ҳама бутпарастон буданд,
Саросема бар сони мастон буданд.

1. Л – Ғулу.

2. ИЛ – 6, 3104 нест.

3. И – 6, 3106, 3107 нест; Л – девони он анҷуман.

4. ТПЗИЛ – Бичустам ҳама кини эрониён,
Ба ҳуни бузургон бубастам миён.

5. Л – Турону Чин.

6. И – Турону Чин он ки.

7. М – Гар аз шасти сайёд.

8. М – тирадаж.

Зи хангоми Тури Фаридуни гурд,
Кас андар ҷаҳон номи он диҷ набурд.

Ба мардӣ ман он бораро бистадам,
Бутонро ҳама бар замин барзадам.

3115 Барафрӯхтам оташи Зардиҳишт,
Ки бо миҷмар оварда буд аз биҳишт.

Ба пирӯзии додгар як Худой,
Ба Эрон ҷунон омадам боз ҷой,

Ки моро ба ҳар ҷой душман намонд,
Ба бутхонаҳо-дар бараҳман намонд.

Ба танҳо тани хеш ҷустам набард,
Ба пархош тимори ман кас нах(в)ард.

Суханҳо кунун гашт¹ бар мо дароз,
Агар ташнай, ҷоми май барфароз.

СИТОИШ КАРДАНИ РУСТАМ ПАҲЛАВОНИИ ХУДРО

3120 Чунин гуфт Рустам ба Исфандёр,
Ки «Кирдор монад зи мо ёдгор.

Кунун додех бошу бишнава сухан,
Аз ин номбардор пири² куҳан.

Агар ман нарафтӣ ба Мозандарон,
Ба гардан бароварда гурзи гарон,

1. Л – Сухан буд бар ин гуна.

2. ИЛ – марди.

* М – Кучо зӯри суммаш.

Кучо кӯр¹ буд Геву Гударзу Тус,
Шахи номвар ҳам зи ғам пурфусӯс.²

Кӣ кандӣ дилу мағзи деви сапед,
Киро буд ба бозӯи хеш ин умед?

3125 Кӣ Ковуси кайро кушодӣ зи банд,
Кӣ овардӣ ўро ба тахти баланд?³

Зи банди гарон бурдамаш сӯи тахт,
Шуд Эрон ба ў⁴ шоду ў некбахт.

Сари чодувонро бикандам зи тан,
Сутудон надиданду гӯру кафан.

Дар он размҳо ёри ман⁵ Рахш буд,
Ҳамон теги⁶ тезам ҷаҳонбахш буд.

В-аз он пас, ки шуд сӯи Ҳомоварон,
Бубастанд пояш ба банди гарон,

3130 Бибурдам аз эронӣён лашкаре
Ба ҷое ки буд меҳтаре ё саре.

Бикуштам ба ҷанг-андарун шоҳашон,^{*7}
Тихӣ кардам он номвар гоҳашон.^{*8}

Ҷаҳондор Ковус худ баста буд,
Зи ранҷу зи тимор дилхаста^{*9} буд.

1. ЛМ – баста.

2. Л – Ҳаме кард гардун бар эшон фусӯс.

3. ИЛМ – б. 3125 нест.

4. ИЛ – бад-ӯ.

5. ЛМ – Маро ёр дар Ҳафтхон.

6. Л – Чу шамшери.

7. М – шоҳро.

8. М – гоҳро.

9. М – тимори он.

Ба Эрон буд Афросиёб он замон
Або лашкару номвар мехтарон.¹

Биёвардам аз банд Ковусро,
Ҳамон Геву Гударзу ҳам Тусро.

3135 Ба Эрон кашидам зи Ҳомоварон
Ҳамон паҳлавонону номоварон.²

Шаби тира чун ман³ бирафтам зи пеш,
Ҳама ном чустам, на ороми хеш.

Чу дид он дурафшон дурафши маро,
Ба гӯш омадаш бонг Рахши маро,

Бипардохт Эрону шуд сӯи Чин,
Чаҳон шуд пур аз доду пурофарин.

Гар аз ёли Ковус хун омадӣ,
Зи пушташ Сиёвахш чун омадӣ.

3140 Чу Кайхусрав аз покмодар назод,
Кӣ Лӯҳроспро номи шоҳӣ⁴ ниҳод?⁵

1. ИМ – Чаҳон пур зи дуди бади бадгумон.

2. ИЛ – Худу шоҳ бо лашкари бекарон.

3. ИЛМ – танҳо.

4. ИЛМ – тоҷ бар сар.

5. ТПЗИЛ – Падар он далери гаронмоя мард
Зи нанг андар он анчуман хох(в)ард,
Ки Лӯҳроспро шоҳ боист хонд,
В-аз ӯ дар чаҳон ном чанде бимонд.*
Зи ман бишнава, эй гурд, Исфандёр
Мабош эмин аз гардиши рӯзгор.
Ту таъа чунин бар чавонӣ макун,
Зи пири чаҳондида бишнава сухун.
Макун ончи Гуштосп гӯяд ҳаме,
Ки ӯ роҳи дониш напӯяд ҳаме.

* ИЛ – танҳо ду б. аввал мавҷуд аст.

Чӣ нозӣ бад-ин тоҷи гуштоспӣ,¹
Бад-ин ёраву тахти лӯхроспӣ?

1. Ба ҳӯи бад ӯ бистад аз боб тахт,
Ки нафрин бад-ӯ боду бар тоҷу бахт!
Падар чун мар ӯро сабуксор дид,
Парастишгаҳе аз ҷаҳон баргузид.
Чу дидаш мар ӯро чунон кинаҷӯй.
Ба оташкада рафт бо оби рӯй.
Биёмад ба Зобул падарро ба Балх
Раҳо кард танҳош бо коми талх.
Саранҷом аз Чин бурун тохтанд,
Ба хорӣ мар ӯро ба хун охтанд.
Касе к-ӯ падарро чунон хор кард,
Писарро нахоҳад ғаме кор кард.
Саранҷом ҳилат ба ту кард боз,
Ба ту бадхӯй кард Гуштосп соз.
Бихоҳад ба дил марги Исфандёр,
Ки фармуд бо Рустамаш корзор.
Ҳамоно зи ту ҳаст тарсон дилаш,
Фурӯ рафта пой дил андар гилаш.
Набинад ба хоб ӯ, ки бар ман газанд
Расад аз туву ман шавам пойбанд.
Макун, эй писар, бишнава аз ман дуруст,
Ки Гуштосп худ душмани ҷони туст.
Ба ту то набояд варо дод тахт,
Ба пайкори ман мар туро кард сахт.
Бимон то ки он тоҷу тахту кулоҳ
Ба дӯзах барад ё ба абри сиёҳ.
Падар, к-ӯ зи фарзанд дорад, дарег,
Сари гоҳ, андар сараш бод тег!
Падар, к-ӯ ба дастон кунад гум писар,
Чи дарранда гурге чи чунон падар?!
Ба ҷои падар мар туро Зол бас,
Зи Рустам ҳамон гурзу кӯпол бас.
Ба Эронӣ Турон туро шаҳ кунам,
Зи ту дасти бадхоҳ кӯтах кунам.
Ва-агар бастани ман ҳаме боядат,
Аз ин бастагӣ ҳеҷ нақшоядат.
Ки ман аз кушоди камон рӯзи кин
Бидӯзам ҳаме осмон бар замин.
Маро буд ин мардиву ному ком,
Ки Лӯхросп буд як савора ба Шом.
Маро буд ин ганҷи ободу бум,
Ки Гуштосп оҳангаре буд ба Рум.

Кӣ гӯяд, бирав, дасти Рустам бубанд,
Набандад маро даст чархи баланд!¹

Ман аз кӯдакӣ то шудастам куҳан,
Бад-ин гуна аз кас набурдам суҳан.

Маро хорӣ аз пӯзишу хоҳиш аст
В-аз ин нарм гуфтан маро коҳиш аст».

3145 Зи тезиш хандон шуд Исфандёр,
Биёзиду дасташ гирифт устувор.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй Рустами пилтан,
Чунонӣ, ки бишнидам аз анҷуман.

Ситабр аст бозут чун рони шер,
Бару ёл чун аждаҳои далер.

Миён тангу борик ҳамчун паланг,
Чун он гирдгах баркашад рӯзи чанг?»

Бияфшурд чангаш миёни суҳан,
Зи барно напечид*² марди куҳан.

3150 Зи нохун ҳаме рехташ оби зард,
Ҳамоно напечид аз он дард мард.

Гирифт он замон дасти меҳтар ба даст,
Чунин гуфт, к-«Эй шоҳи Яздонпараст,

Хунук шоҳ Гуштосп он номдор,
Ки ӯ пур дорад чу Исфандёр!

Хунук он ки чун ту писар зоядаш³,
Ҳама фарри гетӣ бияфзоядаш».⁴

1. ТПЗМ – Вагарна кучо буд тоҷи шумо,
Ҳамон ёраву тахти очӣ шумо?
Ту андар ҷаҳон паҳлавони навӣ,
Навоину аз тухми Кайхусравӣ.

2. М – бихандид.

3. ИМ – зояд ӯ.

4. ИМ – бияфзод ӯ.

Ҳама гуфту чангаш ба чанг-андарун,
Ҳама дошт то чехри ӯ шуд чу хун.

- 3155 Ҳама нохунаш пур зи хуноб кард¹,
Бурӯи сипаҳбад пур аз тоб кард².

Бихандид аз он фаррух Исфандёр,
Бад-ӯ гуфт, к-«Эй Рустами номдор,

Ту имрӯз май хӯр, ки фардо ба разм
Бупечиву ёдат наёяд зи базм.

Чу ман барниҳам зин ба асп^{*3} сиёҳ,
Ба сар барниҳам хусравонӣ кулоҳ,

Ба найза зи аспат ниҳам бар замин
Аз он пас на пархош чӯй, на кин.

- 3160 Ду дастат бубандам барам назди шоҳ,
Бигӯям, к-аз ӯ ман надидам гуноҳ.

Бибошам ба пешаш ба хоҳишгарӣ,
Бисозам зи ҳар гунае доварӣ.

Раҳонам туро аз ғаму дарду ранҷ,
Биёбӣ пас аз ранҷ хубиву⁴ ганҷ».

Бихандид Рустам зи Исфандёр,
Бад-ӯ гуфт: «Сер оӣ аз корзор.

- 3165 Куҷо дидаӣ чанги чанговарон,
Куҷо ёфтӣ боди гурзи гарон?

Агар бар чунин рӯй гардад сипеҳр,
Бипӯшад миёни ду тан рӯи меҳр,

1. И – гашт.

2. И – гашт.

3. М – зини заррин ниҳам бар.

4. ИМ – бисёр.

Ба ҷои маи сурх кин оварем,
Камону каманду камин оварем¹.

Ғави кӯс хоҳем 3-овои руд,
Ба теғу ба кӯпол бошад дуруд.

Бубинӣ ту, эй фаррух Исфандёр,
Гироидану ҷустани*² корзор.

Чу фардо биёям ба дашти набард,
Ба овард мард андарояд ба мард.

3170 Зи кӯҳа ба оғӯш бардорамат,
Ба наздики фархунда³ Зол орамат.

Нишонам-т бар номвар тахти оч,
Ниҳам бар сарат-бар дилафрӯз тоҷ.

Кучо ёфтастам ман аз Кайқубод,
Ба мину ҳамин⁴ ҷони ӯ шод бод.

Кушоям дари ганчи пурхоста,⁵
Ниҳам пеши ту яксар⁶ ороста.*⁷

Дихам бениёзӣ сипоҳи туро,
Ба чарх⁸ андарорам кулоҳи туро.

3175 В-аз эдар⁹ биёям ба наздики шоҳ,
Гурозону тозону хуррам ба роҳ.

Ба мардӣ туро тоҷ бар сар ниҳам,
Сипосе ба Гуштосп аз он барниҳам.

1. И – б. 3166, 3167 нест.

2. М – печиши.

3. ИМ – Чунон ҳам ба наздики.

4. И – Ҳамон; Л – ҳаме.

5. И – ганчу ҳам хоста.

6. И – Ки дорам ниҳон беш ороста.

7. М – ганчу ҳар хоста.

8. ИМ – ба абр.

9. Л – Аз он ҷо.

В-аз он пас бубандам камар бар миён,
Чунон чун бубастам*¹ ба пеши каён.

Зи шодӣ дили хешро нав кунам,
Ҳама рӯи полез беҳав кунам.

Чу ту шоҳ бошиву ман паҳлавон,
Касеро намонад ба тан-дар равон».

МАЙ ХҶРДАНИ РУСТАМ БО ИСФАНДЁР

3180 Чунин посух овардаш Исфандёр,
Ки «Гуфтори беши наёяд ба кор.

Шикам гурсуна, рӯз нима гузашт,
Зи пайкор гуфтор бисёр гашт.

Биёред чизе ки дореду хон,
Касеро ки бисёр гӯяд, махон».

Чу бинҳод, Рустам ба хӯрдан гирифт,
Бимонданд аз хӯрдани ӯ шигифт².

Ял Исфандёру ялон³ яксара
Ниҳоданд ҳар сӯ ба пешаш бара.

3185 Ҳама хӯрд Рустам аз онҳо ҳама,
Шигифт андар ӯ монд шоҳу рама⁴.

Бифармуд меҳтар, ки чом оваред,
Бад-ӯ-дар маи сурхфом оваред.

Бубинем, то Рустам акнун ба⁵ май
Чӣ гӯяд, чӣ чӯяд зи Ковуси кай».

Биёвард пас чоми май майгусор,
Ки бугзашта бар вай басте рӯзгор.

1. М – ҳам, ки бастам.
2. И – б. 3182, 3183 нест.
3. Л – гавон.
4. ИЛ – б. 3185 нест.
5. ИЛ – Зи.

Ба ёди шаҳаншоҳ Рустам бих(в)ард,
Баровард аз он чашмаи зард*¹ гард.

3190 Ҳамон чомро кӯдаки майгусор
Биёвард пурбодаи шоҳвор.

Таҳамтан чунин гуфт бо ӯ ба роз,
Ки «Бар хон*² наёяд ба обат ниёз.

Чаро об дар чоми май афканӣ,
Ки тези набиди куҳан бишканӣ?»

Башутан чунин гуфт бо майгусор
Ки «Бе об ҷоме пур аз май³ биёр».

Май оварда ромишгаронро бихонд,
Зи Рустам ҳаме дар шигифтӣ бимонд.

3195 Чу ғангомаи рафтан⁴ омад фароз,
Зи май лаъл шуд Рустами сарфароз.

Чунин гуфт бо Рустам⁵ Исфандёр,
Ки «Шодон бизӣ, то бувад рӯзгор!»

Маю ҳар чӣ хурдӣ, туро нӯш бод,
Равони туро ростӣ тӯш бод!»

Бад-ӯ гуфт Рустам, ки «Эй номдор,
Ҳамеша хирад бодат омӯзгор.

Ҳар он май, ки бо ту хурам, нӯш⁶ гашт,
Равони хирадмандро тӯш⁷ гашт.

1. М – сурх.

2. М – май.

3. И – як чоми дигар.

4. Л – ғангоми рафтан-ш.

5. ИМ – ӯ ял.

6. И – нӯша.

7. И – тӯша.

3200 Гар ин кина аз дил-т¹ берун кунӣ,
Бузургиву дониш ба афзун кунӣ,

Зи дашт андарой сӯи хони ман,
Бувӣ шод якчанд меҳмони ман²,

Ки ман³ ҳарчӣ гуфтам, ба чой оварам,
Хирад пеши ту раҳнамой оварам.

Биёсой якчанду бар бад макӯш,
Сӯи мардуми ёзу боз ор ҳуш».

Чунин гуфт бо ӯ ял Исфандёр,
Ки «Тухме ки ҳаргиз нарӯяд, макор.

3205 Ту фардо бубинӣ зи мардон ҳунар,
Чу ман тохтанро бубандам камар.

Тани хештан низ мастой ҳеч
Ба айвон шаву кори фардо басеч.

Бубинӣ, ки ман дар сафи корзор
Чунонам, ки бо бодаву майгусор.

Натобӣ ту бо ман ба дашти набард,
Шунав панди ман⁴, гирди размам магард⁵.

Ҳунар беш бинӣ зи гуфтори ман,
Маҷӯй андар ин кор тимори ман,

3210 Ҳар он ч-ат бигӯям, ту бипзир панд
Ба гуфтори шоҳ андарой ба банд⁶.

1. Л – мағз.

2. ТПЗИМ – Гиромӣ кунӣ хона бар* мо ба сур,
Мабош аз парастандаи хеш дур.

* И – хонаи.

3. И – Сухан.

4. Л – Зи ман бишнаву.

5. ИМ – б. 3208 нест.

6. ИМ – б. 3210 нест.

ТПЗМ – Ки фармони шаҳ пеши яздоншинос
Чу фармони Яздон бувад бо сипос.

Чу аз шаҳри Зобул ба Эрон шавем,
Ба наздики шоҳи далерон шавем».

Дили Рустам аз ғам пурандеша шуд,
Ҷаҳон пеши чашмаш чу як беша шуд,

Ки гар ман диҳам даст банди варо,
Вагар сар фарозам газанди варо,

Ду кор аст харду банафрину бад,
Газоянда расме навоину бад.

- 3215 Ҳам аз банди ӯ бад шавад номи ман,
Ҳам аз куштаниш бад саранҷоми ман¹.

Ба гирди ҷаҳон ҳар кӣ ронад сухан,
Накӯҳидани ман нагардад куҳан,

Ки Рустам зи дасти ҷавоне нараст,
Ба Зобул шуда дасти ӯро бубаст.

Ҳама номи ман бозгардад ба нанг,
Намонад зи ман дар ҷаҳон бӯю ранг.

В-агар кушта ояд ба дашти набард,
Шавад назди шоҳон маро рӯй зард,

- 3220 Ки ӯ шаҳрӯри ҷавонро бидушт,
Бад-он к-ӯ сухан гуфт бо ӯ дурушт.

Ба ман-бар пас аз марг нафрин бувад,
Ҳамон номи ман пири² бедин бувад.

В-агар ман шавам кушта бар дасти ӯй,
Намонад ба Зобулситон рангу бӯй.

1. ТПЗ – Чӣ чора-сту ин корро роҳ чист,
Ки бар карду нокард бояд гирист?

2. Л – низ.

Гусиста¹ шавад тухми² Дастони Сом,
Зи Зобул нагирад касе низ ном.

Валекин ҳаме³ хуб гуфтори ман
Пас аз ман бигӯянд дар⁴ анчуман.

3225 Агар ҳеч мониди будӣ зи ман,
Хирад бегумон ҷон рабудӣ зи ман.

Чунин гуфт пас бо сарафроз мард,
Ки «Андеша рӯи маро зард кард.

Ки чандин чӣ гӯӣ ту аз кори банд?
Битарсам, к-аз ин банд ёбӣ газанд⁵.

Магар осмонӣ сухан дигар аст,
Ки чархи равон аз⁶ гумон бартар аст.

Ҳама панди девон пазири ҳама,
Ба^{*7} дониш сухан барнагирӣ ҳама⁸.

3230 Ту яктодиливу надидаҷаҳон,
Чунон дон, ки дарди ту ҷӯяд ниҳон.

Гар эдун, ки Гуштосп бо тоҷу тахт,
Наёбад ҳаме серӣ аз рӯзу бахт,

Ҳама гирди гетӣ давонад туро,
Ба ҳар сахтиё-бар биронад туро.

Зи рӯи замин як сар андеша кард,
Хирад чун табар, ҳуш чун теша кард,

1. Л – шикаста.

2. ИЛ – номи.

3. И –ҳамин.

4. И –аз ин пас бигӯянд бар; ЛМ – аз ин пас нақӯянд бар.

5. И –б. 3227. нест.

6. Л – равонро.

7. М – Зи.

8. ТПЗЛ – Туро сол бар н-омад аз рӯзгор,
Надонӣ фиребу бади шаҳрёр.

Ки то кист андар чаҳон номдор,
Ки аз ту напечада сар аз корзор,

3235 К-аз он номвар бар ту ояда газанд,
Бимонад бад-ӯ тоҷу тахти баланд,

Ки шояд, ки бар тоҷ нафрин бувад*¹
В-аз ин дoston хок болини бувад.*²

Ҳама ҷони ман дар нақӯҳиш ниҳӣ,
Чаро дил на андар пижӯҳиш ниҳӣ?

Ба тан ранҷ дорӣ бад-ин дасти хеш,
Гар аз бадгумон дил наёяд-т реш.*³

Макун шаҳрӯро, ҷавонӣ макун,
Чунин дар бало комронӣ макун⁴.

3240 Макун шаҳрӯро, дили мо нажанд,
Маёвар ба ҷони ману худ газанд⁵.

Зи Яздону аз рӯи ман шарм дор,
Махӯр бар тани хештан зинҳор.

Туро бениёзист аз⁶ ҷанги ман
В-аз ин⁷ кӯшишу разму⁸ оҳанги ман.

Замона ҳама тохтат бо сипоҳ,
Ки бар дасти ман худ ту гардӣ⁹ табоҳ.

Бимонад ба гетӣ зи ман номи бад,
Ба Гуштосп бодо¹⁰ саранҷоми бад!»

1. М – кунам.

2. М – кунам.

3. М – Агар бадгумонӣ, бад ояда-т пеш.

4. И –б. 3238, 3239 нест.

5. Л –б. 3240 нест.

6. Л – Шабобӣ, на бозист ин.

7. Л – макун.

8. Л – кардан.

9. ЛМ – гашт хоҳӣ.

10. Л –бод ин.

3245 Чу бишнид гарданкаш Исфандёр,
Бад-ӯ гуфт, к-«Эй Рустами номдор,

Ба донои пешин нигар, то чӣ гуфт,
Бад-он гаҳ ки бо чон хирад кард чуфт,

Ки пири фиребанда коно бувад,
Агарчанд пирӯзу доно бувад.

Ту чандин ҳаме бо ман афсун кунӣ,
Ки то чанбар аз ёл берун кунӣ.

Ту хоҳӣ, ки ҳар кас ки ин бишнавад,
Бад-ин чарб гуфтори¹ ту бигравад.

3250 Маро ном хонанд нопокрой,
Туро марди ҳушёру некифизой.

Бигӯянд, к-ӯ бо хирому навид,
Биёмад варо кард чандин умед.

Сипаҳбад зи гуфтори ӯ сар битофт,
Аз он пас, ки чуз чанг чизе*² наёфт.

Ҳама хоҳиши ӯ ҳаме хор дошт,
Забоне пур аз талх гуфтор дошт.

Чунон дон, ки³ ман сар зи фармони шох
Напечам, на аз баҳри тоҷу кулоҳ.

3255 Бад-ӯ ёбам андар ҷаҳон хубу зишт,
Бад-ӯяст дӯзах, бад-ӯям⁴ бихишт.

Туро ҳарчи хӯрдӣ, физоянда бод,
Бадандешагонро газоянда бод.

1. Л – хубгуфтор.

2. М – к-аз ӯ хуб коре.

3. Л – ҳаме. Гуфт.

4. И – аз ӯям.

Ту акнун ба хубӣ¹ ба айвон бипӯй,
Сухан ҳарчи бишнидӣ, он ҷо бигӯй.

Биёрою мар² чангро соз кун
В-аз ин дар мапаймой бо ман сухун.

Пагоҳ ою бар чанг чора бисоз,
Макун з-ин сипас кор бар мо дароз.

3260 Ту фардо бубинӣ ба овардгоҳ,
Ки гетӣ шавад пеши чашмат сиёҳ.

Бидонӣ, ки пайкори мардони мард
Чӣ гуна бувад рӯзи нангу набард».

Бад-ӯ гуфт Рустам, ки «Эй номчӯй³,
Туро гар чунин омадаст орзӯй,

Танат⁴ бар таки Рахш меҳмон кунам,
Ба гурзу⁵ ба кӯпол дармон кунам.

Ту дар паҳлавӣ хеш бишнидай,
Ба гуфтори эшон бигарвидай,

3265 Ки теги далерон бар Исфандёр
Наёяд ба овард ҳаргиз⁶ ба кор.

Бубинӣ ту фардо синони маро,
Ҳамон гирдкарда инони маро.

К-аз он пас ту⁷ бо номдорони мард,
Начӯй ба овардгаҳ-бар набард».

1. Л – ба хушӣ.

2. Л – сипоҳат ҳама; ИМ – силеҳат ҳама.

3. ИМ – шерхӯй.

4. ИМ – Туро.

5. ИМ – саратро.

6. ИЛМ – Ба овардгаҳ-бар наёяд.

7. ИЛ – Ки то низ.

Лаби марди барно пур аз ханда шуд,
Ҳама Рустам¹ он хандаро банда шуд.

Ба Рустам чунин гуфт, к-«Эй номҷӯй,
Сабук тез² гаштӣ бад-ин гуфтугӯй.

3270 Чу фардо биёям³ ба дашти набард,
Шавӣ оғаҳ аз кори⁴ мардони мард.

На ман кӯҳаму зерам аспе чу кӯҳ,
Ягона*⁵ яке мардумам бегурӯҳ.

Чуз аз номи Яздон маро дастгир
Намебошад аз захми шамшеру тир.

Гар аз гурзи ман бод ёбад сарат,
Бигиряд ба дарди чигар модарат.

В-агар кушта н-ой⁶ ба овардгоҳ,
Бубандам ба бандат⁷, барам назди шоҳ,

3275 Бад-он, то чунин банда бо шаҳрёр
Наҷӯяд ба овардгаҳ корзор».

БОЗГАШТАНИ РУСТАМ БА АЙВОНИ ХУД

Чу Рустам биёмад зи пардасарой,
Замоне ҳама буд бар дар ба пой.

Ба карпос⁸ гуфт: «Эй сарои умед,
Хунук*⁹ рӯз, к-андар ту буд Ҷаммшед¹⁰.

1. И – Ҳама кеҳтар.

2. ИЛ – Чаро.

3. ИЛ – биёӣ.

4. ИМ – Бубинӣ ту оварди.

5. М – Ба танҳо.

6. Л – гардӣ.

7. Л – Бубандам-т бар зин. И – бари зин.

8. Л – карёс.

9. М – Хуш он.

10. ТПЗ – Ба гоҳи Фаридун ҳумоюн будӣ,
Замони Манучеҳр маймун будӣ.

Ҳумоюн будӣ гоҳи Ковуси кай,
Ҳамон рӯзи Кайхусрави неқпай.

Дари фаррахӣ бар ту акнун бубаст,
Ки бар тахти ту носазое нишаст».

3280 Шунид ин суҳанҳо ял Исфандёр,
Пиёда биёмад бари номдор.

Ба Рустам чунин гуфт, к-«Эй поқрой,^{*1}
Чаро тез гаштӣ ба пардасарой?

Сазад, гар ба ин буми Зобулситон
Нихад донишӣ ном Ғулғулситон,

Ки меҳмон чу сер ояд аз мизбон,
Ба зиштӣ барад номи ӯ бар забон».

Саропардаро, - гуфт, - буд рӯзгор,
Ки Ҷамшедро доштӣ дар канор²,

3285 Ки ӯ роҳи Яздони кайҳон биҳишт,
На хуш рӯз будааш, на хуррам биҳишт³.

Ҳам он рӯз, к-аз баҳри Ковусшоҳ
Будӣ пардаву соябони сипоҳ⁴,

Ки ӯ рози Яздон ҳаме бозчуст,
Ҳаме хост дид ахтаронро дуруст.

Замин з-ӯ саросар пурушӯб гашт,^{*5}
Пур аз ғорату ханчару ҷӯб гашт.

Ҳуҷаста будӣ дар гаҳи Кайкубод,
К-аз ӯ гашт гетӣ ҳама пур зи дод.

1. М – неқрой.

2. И – б. 3284 нест.

3. ТПЗ – Ҳамон низ огаҳ Фаридуншоҳ
Шуд аз бахт бар тахт абри сиёҳ,
Зи гоҳи Манучеҳр то Кайкубод
Касе дини Яздон наёвард ёд.

4. Л – пардаи соя.

5. М – Заминро саросар пурушӯб кард.

Кунун моядори ту Гуштосп аст,
Ба пеши вай-андар чу Чомосп аст.

3290 Нишаста ба як даст чун Зардиҳишт,
Ки бо Занду Уст омада¹ аз биҳишт.

Ба дигар Башутан гави некмард,
Начӯяд ба гетӣ ҳамон*² гарму сард.

Ба пеш-андарун фаррух Исфандёр,
К-аз ӯ шод шуд гардиши рӯзгор³.

Дили некмардон бад-ӯ зинда шуд⁴,
Бад аз бими шамшери ӯ банда шуд»⁵.

Биёмад ба дар паҳлавони савор,
Пас-андар ҳама дидаш Исфандёр.

3295 Чу баргашт аз ӯ,⁶ бо Башутан бигуфт,
Ки гурдиву мардӣ нашоёд нухуфт.

Надидам бар ин гуна аспу савор,
Надонам, ки чун хезад ин корзор.

Яке жандапил аст бар кӯҳи Ганг,
Агар бо силеҳ андарояд ба ҷанг,

Зи боло ҳама бугзарад фарру зеб,
Битарсам, ки фардо бубинад нишеб.

Ҳама сӯзад аз фарру чехраш дилам,
Зи фармони додор дил нагсилам.

1. ИЛ – омадаст.

2. М – Ҳама.

3. И – б. 3291, 3292 нест.

4. Л – гашт.

5. Л – гашт.

6. Л – ӯ.

3300 Чу фардо биёяд ба овардгоҳ,
Бар ӯ - бар кунам рӯзи равшан сиёҳ¹.

Башутан бад-ӯ гуфт: «Бишнава сухун,
Ҳама гӯямат, эй бародар, макун.

Туро гуфтам аз пешу² гӯям ҳама
На аз ростӣ дил бишӯям ҳама.

Маёзор касро, ки озодмард
Сар андарнаёрад ба озору дард.

Бихусб имшабу бомдоди пагоҳ
Бирава то ба айвони ӯ бесипоҳ.

3305 Ба айвони ӯ рӯз фарруҳ кунем,
Сухан ҳарчи пурсад-ш,³ посух кунем.

Ҳама кор некӯст⁴ з-ӯ дар ҷаҳон
Миёни кехону миёни меҳон.

Ҳама сар напечадаи фармони ту,
Дилаш рост бинам ба паймони ту.

Ту чандин⁵ ҷӣ кӯшӣ ба кину ба ҳашм,
Бишӯӣ аз дилаи кину аз ҳашм⁶ ҷашм».

Яке посух овардаш Исфандёр,
Ки «Бар гӯшаи гулситон рӯст хор».

3310 Бад-ӯ гуфт, к-«Аз мардуми покдин
Ҳамоно назебад, ки гӯяд чунин.

Гар эдун, ки дастури Эрон туй,
Дилу ҷашму гӯши далерон туй,

-
1. ТПЗ – Ва ё ӯ сар орад ба ман рӯзгор,
Ки донад, ки чун гардад ин корзор?
 2. ИМ – гуфтам пеш.
 3. ИЛ – пурсанд.
 4. Л – нек аст.
 5. ЛМ – бо ӯ.
 6. Л – Бишӯяд зи дил кину ҳашмат зи.

Ҳама хуб донӣ чунин рохро,
Хирадрову озурдани шохро.

Ҳама ранҷ,¹ тимори ман² бод гашт,
Ҳамон дини Зардушт бедод гашт,

Ки гӯяд, ки ҳар к-ӯ зи фармони шоҳ
Бупечад, ба дӯзах барад пойгоҳ.*³

3315 Маро чанд гӯй гунаҳгор шав,
Зи фармони⁴ Гуштосп безор шав?

Ту гӯиву ман худ чунин⁵ кай кунам,
Ки оре ба гуфтори ту най⁶ кунам.

Гар эдун, ки тарсӣ ҳама аз танам,
Ман имрӯз тарси туро бишканам.

Касе безамона ба гетӣ намурд,
Бимурд он ки номи бузургӣ набурд.

Ту фардо бубинӣ, ки бар дашти чанг
Чӣ кор оварам пеши чангинаҳанг».

3320 Башутан бад-ӯ гуфт, к-«Эй номдор,⁷
Чунин чанд гӯй ту аз корзор?

Ки то ту расидӣ ба гурзу камон,
Набуд бар ту Иблиси бад бадгумон⁸.

Ба дил девро роҳ додӣ кунун,
Ҳама нашнавай панди ин раҳнамун.

1. ИЛ – ранҷу.

2. ИЛМ – мо.

3. М – бувад чойгоҳ.

4. ИЛ – гуфтори.

5. Л – гӯй ман ин худ ҳама.

6. Л – аз роҳу фармони ту пай.

7. ИМ – шаҳрёр.

8. Л – Иблисро бад гумон; И – Иблисро ин гумон.

Дилат тира*¹ бинам, сарат пурситез,
Кунун чома бар тан кунам рез-рез.

Чй гуна кунам ман, ки тарс аз дилам
Бад-ин сон ба якборагй бугсилам?

3325 Ду чангй, ду марду ду шери далер,
Чй донам, ки пушти кй ояд ба зер?»

Варо номвар ҳеч посух надод,
Дилаш гашт пурдарду сар пур зи бод.

ПАНД ДОДАНИ ЗОЛ РУСТАМРО

Чу Рустам биёмад ба айвони хеш,
Надид ӯ чуз аз разм дармони хеш.*²

Завора биёмад ба наздики ӯй,
Варо дид тирадилу зардрӯй.

Бад-ӯ гуфт ӯ:³ «Теги хиндй биёр,
Ҳамон чавшану⁴ миғфари корзор.

3330 Камон ору баргустувони ситабр,⁵
Каманд ору гурзи гарон ору бабр».⁶

Завора бифармуд, то ҳарчй гуфт,
Биёвард ганчури ӯ аз нухуфт.

Чу Рустам силеҳи набардй⁷ бидид,
Сар афшонду бод аз чигар баркашид.

Чунин гуфт, к-«Эй чавшани корзор.
Баросудй аз чанг як рӯзгор.

1. М – Хира.

2. М – Ниғаҳ кард чанде ба ёрони хеш.

3. Л – рав.

4. ЛМ – найзаву.

5. Л – баргустувон ору тир.

6. Л – Эй далер.

7. И – набардаш.

Кунун кор пеш омадат, сахт бош,
Ба ҳар кор*¹ пероҳани бахт бош!

3335 Чунин размгоҳе ки ғуррон ду шер²
Ба ҷанг андароянд ҳар ду далер³.

Кунун то ҷӣ пеш орад Исфандёр,
Ҷӣ бозӣ кунад дар дами корзор».

Чу бишнид Дастон зи Рустам сухан,
Пурандеша шуд мағзи*⁴ марди куҳан.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй номвар паҳлавон,
Ҷӣ гуфтӣ, к-аз ин⁵ тира гаштам⁶ равон?

Ту то барнишастӣ ба зини набард,
Набудӣ мағар якдилу покмард?

3340 Ба фармони шоҳон сарафрохта,
Ҳамеша дил аз ранҷ пардохта⁷.

Битарсам, ки рӯзат сар ояд ҳаме,
Ки⁸ ахтар ба хоб андарояд ҳаме.

Мар ин*⁹ тухми Дастон зи бун барканад,
Зану кӯдакон-мон ба хок афканад.

Ба дасти ҷавоне чу Исфандёр,
Агар ту шавӣ кушта дар корзор,

Намонад ба Зобулситон обу хок,
Баландӣ бар ин бум гардад мағок.

1. М – ҷой.

2. Л – ҳарду далер.

3. Л – Чу ғурранда шер.

4. М – ҷони.

5. И – к-аз он.

6. И – гардад.

7. ТПЗ – Натарсидӣ аз шер в-аз аждаҳо,
На дев омад аз захми гурзат раҳо.

8. И – К-аз.

9. М – ҳама.

3345 В-ар эдун, ки ўро расад з-ин газанд,
Намонад*¹ туро низ номи баланд.

Ҳама ҳар касе достонҳо занад²,
Бароварда номи туро бишкананд,³

Ки ў шаҳрёри ҷавонро⁴ бикишт,
Бад-он, к-ў сухан гуфт бо вай дурушт⁵.

Ҳама бош дар пеши ў-дар⁶ ба пой,
Вагарна ҳам акнун бипардоз ҷой.

Ба пайғулае шав зи пешаш ниҳон,
Ки кас нашнавад номат андар ҷаҳон,

3350 К-аз ин бад туро тира гардад равон,
Бипарҳез аз ин шаҳрёри ҷаҳон⁷.

Ба ганҷу ба ранҷ⁸ ин сухан бозхар,
Мабар⁹ пеши дебои чинӣ табар¹⁰.

Сипоҳи варо хилъат орой низ
В-аз ў бозхар хештанро ба чиз.

Чу баргардад ў аз лаби Ҳирманд,
Ту пой андаровар ба Раҳши баланд.

Чу эмин шавӣ,¹¹ бандагӣ кун ба роҳ,
Бад-он то бубинӣ яке рӯи шоҳ.

1. М – Набошад.

2. ИЛМ – зананд.

3. ИЛМ – бишкананд.

4. ИМ – шаҳрёре зи Эрон.

5. И – Набарда саворе зи шерон бикишт.

6. И – ту пеши ў бар.

7. ИЛ – ҷавон.

8. – зар.

9. Л – сипар.

10. Л – мабар.

11. Л – шудӣ.

3355 Чу бинад туро, кай кунад кори¹ бад,
Худ аз шоҳи Эрон² бадӣ³ кай сазад?».

Бад-ӯ гуфт Рустам, ки «Эй марди пир,
Суханҳо бад-ин гуна осон магир.

Ба мардӣ маро сол бисёр гашт,
Бадун нек чанде⁴ ба сар баргузашт.

Расидам ба девони Мозандарон,
Ба разми⁵ саворони Ҳомоварон.

Ҳамон разми Комусу ҳоқони Чин,
Ки ларзон шудӣ*⁶ зери аспаш⁷ замин.

3360 Кунун гар⁸ гурезам зи Исфандёр,
Ту дар Систон коху гулбун⁹ мадор.

Ба нерӯи Яздони парвардгор
Чӣ тарсам зи Гуштоспу Исфандёр?!

Ман арчи шудам пир, рӯзи набард
Сари чарху моҳ андарорам ба гард¹⁰.

Чу ман бабр пӯшам ба рӯзи набард,
Чи сад жандапили чи як дашт мард.

Зи хоҳиш, ки гуфтӣ бисе рондаам,
Бад-ӯ дафтари кехтарӣ хондаам.

3365 Ҳама хор гирад суҳанҳои ман,
Бупечад сар аз донишу рои ман.

1. ИЛ –бо ту.

2. Л –шоҳ кардан.

3. И –кирдори бад.

4. Л –ҳарду.

5. Л –набарди.

6. М – будӣ.

7. ИЛ –будӣ зери эшон.

8. ИМ –Агар ман.

9. ИЛ – гулшан.

10. ИЛМ – б. 3361, 3362 нест.

Гар ӯ сар зи кайвон фуруд орадӣ,
Равонаш бари ман дуруд орадӣ,

Аз ӯ нестӣ ганчу гавҳар дарег,
Ҳамон гурзу кӯполу хафтону тег.

Сухан чанд гуфтам, ба чизе набаст,*¹
Зи гуфтор бод аст моро ба даст.

Гар эдун, ки фардо кунад корзор,
Дил аз чони ӯ ҳеч хаста*² мадор,

3370 Ки ман теги тезам нагирам ба даст,
Сари номдораи бигирам ба шаст.*³

Напечам ба овардгаҳ-бар*⁴ инон
На кӯпол бинад, на захми синон.

Бубандам ба овардгаҳ роҳи ӯй,
Бигирам ба нерӯ камаргоҳи ӯй.

Зи кӯҳа ба оғӯш баргирамаш,
Ба шоҳӣ зи Гуштосп бипзирамаш.

Биёрам нишонам-ш бар тахти ноз⁵
В-аз он пас кушоям дари ганҷ боз⁶.

3375 Чу меҳмони мо⁷ буда бошад се рӯз,
Ҷаҳорум, чу аз чарх гетифуруз

Бияндозад он чодари лочвард,
Падид ояд ин қоми ёкути зард,

Сабук боз бо ӯ бубандам камар,
В-аз эдар ниҳам сӯи Гуштосп сар.

1. М – Чунин чанд гуфтам ба чандин нишаст.

2. М – ранча.

3. М – Гиромӣ тани ӯ нахоҳам бихаст.

4. М – ба овард бо ӯ.

5. Л – оч.

6. Л – ганчу тоҷ.

7. И – ман.

Нишонам-ш бар номвар тахти оч,
Нихам бар сараш-бар дилафрӯз тоҷ.

3380 Бубандам камар пеши ӯ бандавор,
Начӯям чуз аз коми Исфандёр.

Ту донӣ, ки ман пеши тахти Қубод
Ба мардӣ чӣ кардам, ту дорӣ ба ёд.¹

Ту фармой акнун, ки пинҳон шавам
Ва ё банди ўро ба фармон шавам».

Бихандид аз гуфти ӯ Золи Зар,
Замоне бичунбонд аз андеша сар.

Бад-ӯ гуфт Зол, «Эй писар, ин сухун,
Ки гуфтӣ, сараш нест пайдо зи бун,

3385 Ки девонагон ин сухан бишнаванд,
Бад-ин хом гуфтори ту биграванд.²

Қубоде ба кӯҳе нишаста диҷам,
На тахту кулоҳу на ганҷу дирам.

Ту бо шоҳи Эрон баробар макун,
Сипаҳдору бо рою ганҷи куҳун.

Чу Исфандёре ки фағфури Чин,
Нависад ҳама номи ӯ бар нигин.

Ту гӯӣ, ки аз кӯҳа бардорамаш,³
Ба бар сӯи⁴ айвони⁵ Зол орамаш.

1. ТПЗ – Ба гетӣ сиришти сутургӣ маро,
Ҳам ӯ дод ному бузургӣ маро.

2. Л – Награванд; И – гуфторҳо награванд.
ТПЗ – Ту гуфтӣ, ки дар пеши тахти Қубод
Ба мардӣ чӣ кардам, ту дорӣ ба ёд,
Л – Бигуфт, эй писар, пеши тахти Қубод
Чӣ кардиву ман худ чӣ дорам ба ёд.

3. Л – баргирамаш.

4. Л – Рабуда дар.

5. И – каш-дар сӯи хони.

3390 Нагӯяд чунин мардуми солх(в)ард,
Ба гирди дари ахтари бад¹ магард.

Бигуфтам туро он ки буд рои ман,
Ту донӣ кунун, эй маҳи анҷуман».

Бигуфт ину бинҳод сар бар замин,
Ҳама хонд бар кирдгор офарин.

Ҳама гуфт, к-«Эй довари кирдгор,^{*2}
Бигардон ту аз мо бади рӯзгор».

Бад-он гуна то хур баромад зи кӯҳ,
Наёмад забонаш зи хоҳиш³ сутӯҳ.

ҶАНГИ РУСТАМ БО ИСФАНДЁР

3395 Чу шуд рӯз Рустам бипӯшид кабр,
Ниғаҳбони тан кард бар кабр бабр.

Каманде ба фитроки зин- дар бубаст,⁴
Бар он бораи пилпайкар нишаст.

Бифармуд, то шуд Завора бараш,
Фаровон сухан ронд аз лашкараш.

Бад-ӯ гуфт: «Рав,⁵ лашкаророй бош,
Бар он кӯҳаи рег бар пой бош».

Завора биёмад, сипаҳ гирд кард
Ба майдон, ки орад ба дашти набард.

3400 Таҳамтан ҳама рафт найза ба даст,
Чу берун шуд аз ҷойгоҳи нишаст.

Сипоҳаш бар ӯ хонданд офарин,
Ки «Бе ту мабод аспу кӯполу зин».

1. И – носипосӣ.

2. М – комгор.

3. ИМ – лоба.

4. ИЛ – барбубаст.

5. И – ӯ.

Ҳама рафт Рустам, Завора пасаш,
Ки ӯ буд дар подшоҳӣ касаш.

Биёмад чунин то лаби Ҳирманд,
Ҳама лаб пур аз боду чонаш нажанд.

Сипаҳ бо бародар ҳам ин чо бимонд,
Сӯи лашкари шоҳи Эрон биронд.

3405 Чунин гуфт пас бо Завора ба роз,
Ки «Ман дасти он бадраги девсоз

Ҳам акнун аз ин разм кӯтаҳ кунам,
Равонро сӯи равшанӣ раҳ кунам.¹

Битарсам, ки бо ӯ бибояд задан,
Надонам, к-аз ин пас чӣ шояд будан.

Ту эдар бимону сипахро бидор,
Шавам, то чӣ пеш оварад рӯзгор.²

Агар тунд ёбам-ш ҳам з-он нишон,
Наҳоҳам зи Зобулситон саркашон.

3410 Ба танҳо тани хеш чӯям набард,
Зи лашкар наҳоҳам касе ранҷа кард.³

Касе бошад аз бахт пирӯзу шод,
Ки бошад ҳамеша дилаш пур зи дод».⁴

Гузашт аз бари рӯду боло гирифт,
Ҳама монд аз кори гетӣ шигифт.

1. И – б. 3406 нест.

2. И – б. 3408 нест.

3. ТПЗ – В-агар бо сипаҳ пешам ояд ба чанг,
Бихоҳам туро, бас маёвар диранг.

4. ТПЗ – Бигуфт ину маркаб биронд аз шитоб
Хурӯшону чӯшон ба наздики об.

Хурӯшиду¹ гуфт: «Эй ял² Исфандёр,
Ҳамовардат омад, баророй кор».

Чу бишнид Исфандёр ин суҳан
Аз он шери пархошчӯи куҳан,

3415 Бихандиду гуфт, инак оростам,
Бад-он гаҳ, ки аз хоб бархостам.

Бифармуд то чавшану хӯди ӯй,
Ҳамон найзаву гурзаи говрӯй^{3*4}

Бибурданду, пӯшид равшан бараш,
Ниҳод он кулоҳи каён⁵ бар сараш.

Бифармуд то зин бар аспи сиёҳ
Ниҳоданду бурданд наздики шоҳ.

Чу аспи сияҳ дид пархошчӯй,
Зи зӯру зи мардӣ ки буд андар ӯй,

3420 Ниҳод ӯ⁶ буни найзаро бар замин,
Зи рӯи замин^{*7} андаромад ба зин.

Ба сони паланге, ки бар пушти гӯр
Нишинад,⁸ барангезад аз гӯр шӯр.

Сипоҳаш⁹ шигифтӣ фуру монданд,
Бар он номвар¹⁰ офарин хонданд.

Ҳама шуд чу назди Таҳамтан расид,
Мар ӯро бад-он бора танҳо бидид.

1. Л – Чунин.

2. Л – бо фарруҳ, И – хурӯшид, к-эй фарруҳ.

3. И – тарк бо найзаи чангчӯй; Л – гурзу он найзан чангчӯй.

4. М – гурз бо найзаи чангчӯй.

5. ИЛ – кай.

6. ИЛ – он.

7. М – хоки сияҳ.

8. Л – ба тундӣ.

9. ИМ – Сипаҳ дар.

10. ИЛ – номдор.

Пас аз борагӣ бо Башутан бигуфт,
Ки «Моро набояд бад-ӯ ёру чуфт.

3425 Чу танҳост, мо низ танҳо шавем,¹
Зи пастӣ бар он тундболо шавем».²

Бад-он гуна рафтанд ҳарду ба разм,
Ки гуфтӣ, ки андар ҷаҳон нест базм.

Чу гаштанд наздик пиру ҷавон,
Ду шери сарафрозу ду паҳлавон,

Хурӯш омад аз бораи ҳарду мард,
Ту гуфтӣ бидаррид³ дашти набард.

Чунин гуфт Рустам ба овози⁴ сахт,
Ки «Эй шоҳи шодондилу⁵ некбахт,

3430 Бад-ин⁶ гуна мастезу тундӣ⁷ мақӯш,⁸
Ба донанда букшой якбора гӯш.⁹

Агар ҷанг хоҳиву хун рехтан,
Бад-ин сон тақопӯю*¹⁰ овехтан,

Бигӯ то савор оварам зобулӣ,
Ки бошанд бо ҷавшани¹¹ кобулӣ.

1. ИМ – равем.

2. ИМ – равем.

ТПЗЛ – Башутан зи пас боз шуд бо сипоҳ
Яли номвар гурди лашкарпаноҳ,
Гумон бурд Рустам, к-аш аз дур дид,
Ки кӯхе абар бора зӣ ӯ чамид.

3. Л – биларзид.

4. И – овоию.

5. Л – бинодили, И – марди шодондили.

6. Л – аз ин.

7. Л – бадро.

8. И – мастез, з-ин сон мақӯш.

9. Л – Сӯи мардумӣ тозу боз ор хуш; И – як бор букшой гӯш.

10. М – сахтиву.

11. ИМ – Зирехдор бо ханчари; Л – ханчари.

Ту эрониёнро бифармой низ,
Ки то гавҳар ояд падида аз пашиз.¹

Бад-ин размғахшон ба ҷанг оварем,
Худ эдар замоне диранг оварем.

3435 Бибошад ба коми ту хун рехтан,
Бар ин гуна сахтӣ баровехтан».

Чунин посух овардаш Исфандёр,
Ки «Чандин чӣ гӯӣ ҳаме нобакор?

Аз айвон ба шабгир бархостӣ,
Аз он тундболо маро хостӣ.

Чаро сохтӣ бар² ман акнун фиреб,
Ҳамоно бидидӣ ба³ тангӣ нишеб.

Чӣ бояд маро ҷанги Зобулситон,
Ҳамон⁴ ҷанги Эроғу Кобулситон?

3440 Мабодо чунин ҳарғиз оини ман,^{*5}
Сазо нест ин кор дар дини ман.^{*6}

Ки эрониёнро ба куштан диҳем,
Худ андар ҷаҳон тоҷ бар сар ниҳем.

Манам пеш, ҳар ғаҳ ки ҷанг оядам,
Агар пеш ҷангӣ паланг оядам.⁷

Туро гар ҳаме ёр бояд, биёр,
Маро ёр ҳарғиз наёяд ба кор⁸.

1. И – б. 3443 нест.

2. ИЛМ – бо.

3. Л – расидаст.

4. И – дигар.

5. М – мо.

6. М – мо.

7. Л – Манам пешрав ҳар ки ояд ба ҷанг,
Агар пеши ҷанги ман ояд паланг.

8. Л – бас бошадам кирдгор.

Маро ёр дар чанг Яздон бувад,
Сару кор бо бахти хандон бувад.

3445 Туӣ чангҷӯву манам чангхоҳ,
Бигардем бо якдигар бесипоҳ.

Бубинем то аспи Исфандёр
Сӯи охур ояд ҳаме бесавор

Ва ё¹ бораи Рустами чангҷӯй²
Ба айвон ниҳад беҳудованд рӯй».

Ниҳоданд паймон ду чангӣ, ки кас,
Набошад дар он чанг фарёдрас.³

Фаровон⁴ ба найза баровехтанд,
Ҳаме хун зи чавшан фуру рехтанд.

3450 Чунин то синонҳо ба ҳам барнишаст,
Ба шамшер бурданд ночор даст.

Ба овард гардан^{*5} барафрохтанд,
Чапу рост ҳар сӯ⁶ ҳаме тохтанд.

Зи нерӯи гурдону захми сарон^{*7}
Шикаста шуд он теғҳои гарон.^{*8}

Барафрохтанд он замон ёлро,
Зи зин баркашиданд кӯполро

Ҳаме рехтанд андар овард гурз,
Чу санг андарояд зи болои бурз.

1. И – гар.

2. ИЛМ – номҷӯй.

3. ТПЗ – Аз он пас ҳаме чангро хостанд,
Набарди ялонӣ биёростанд.

4. Л – нахустин.

5. М – савор.

6. ИЛМ – ду.

7. М – теғхоро канор.

8. М – Пур аз хашму.

3455 Чу шери жаён ҳарду ошуфтанд,
Аз он захм*⁴ андомҳо кӯфтанд.¹

Ҳам аз даста бишкаста гурзи гарон,
Фуру монд аз кор дасти сарон.

Гирифтанд аз он пас дуволи камар.
Ду аспи таковар бароварда пар.

Яке буд ба дасти ял Исфандёр,
Дигар буд ба дасти гави номдор.

Ба нерӯ кашиданд зӣ хештан
Ду гурди сарафрозу ду пилтан.²

3460 Ҳаме зӯр кард ин бар он, он бар ин,
Начунбид як шер аз пушти зин.

Пароканда гаштанд аз овардгоҳ³
Ғамӣ гашта гурдону⁴ аспон табоҳ.⁵

Каф андар даҳоншон шуда хуну хок,
Ҳама кабру баргустувон чок-чок.

КУШТА ШУДАНИ ПИСАРОНИ ИСФАНДЁР АЗ ДАСТИ ЗАВОРА ВА ФАРОМАРЗ

Бад-он гаҳ, ки чанги ялон шуд дароз,
Ҳаме дер шуд Рустами Зол боз,⁶

Завора биёвард аз он сӯ сипоҳ
Яке лашкари доғдил кинаҳоҳ.

1. И – б. 3455 нест.

Л – Чу шерони чангӣ барошуфтанд,
Ҳаме бар сари якдигар кӯфтанд.

2. И – б. 3458, 3459 нест.

3. И – ҳарду савор.

4. Л – мардону.

5. И – Ғамин гашт аспон аз он корзор.

6. Л – сарафроз.

3465 Ба эронийён гуфт: «Рустам кучост,
Бад-ин рӯз хомӯш будан¹ чарост?

Шумо сӯи Рустам ба чанг омадед,
Хиромон² ба коми наҳанг омадед.

Ҳама дасти Рустам бихоҳед баст,
Бар ин размгаҳ - бар нашоҷад нишаст.

Завора ба дашном лаб баркушод,
Ҳама кард гуфтори нохуб ёд.

Барошуфт аз он пури Исфандёр,
Саворе буд аспафкану номдор.

3470 Чавоне³ ки Нӯшозараш буд ном,
Сарафрози он лашкару⁴ шодком,

Барошуфт бо сағзӣ он номдор,
Забонро ба дашном букшод хор.

Чунин гуфт, к-«Эй сағзии беҳирад,
Надонӣ, ки ҳар кас, ки дин парварад,⁵

Ба мардӣ бияндозад аз худ маниш,
Ба фармони шоҳон кунад парвариш.

Нафармуд моро ял Исфандёр
Чунин бо сагон сохтан корзор.⁶

3475 Кӣ печад сар аз рою фармони ӯй,
Кӣ ёрад гузаштан зи паймони ӯй?

1. И – нишастан.

2. Л – ҳамоно.

3. И – саворе.

4. ИЛ – Сарафрозу чанговару.

5. ИМ – б. 3472 нест.

6. Л – б. 3472 – 3474 нест.

Кунун ар шумо¹ нодурустӣ кунед,
Ба чанг²-андарун пешдастӣ кунед,

Бубинед якбор чанговарон
Ба теғу синону ба гурзи гарон».

Завора бифармуд, к-«Андарнихед³
Саронро зи хун тоҷ бар сар⁴ нихед!»

Завора биёмад зи пушти⁵ сипоҳ,
Деходеҳ баромад зи овардгоҳ.

3480 Бikuштанд з-эрониён бешумор,
Чу Нӯшозар он дид, барсохт кор.

Саманди сарафрозро барнишаст,
Биёмад яке теғи ҳиндӣ ба даст.

В-аз он сӯ яке гурди лашкарпаноҳ
Биёмад, ки буд сарфарози сипоҳ,⁶

Ки он номвар⁷ буд Алвой⁸ ном,
Сарафрозу аспафкану шодком.⁹

Чу аз дур Нӯшозар ўро бидид,
Бизад дасту теғ аз миён баркашид.

3485 Баровард як захм зад бар сараш,
Зи бора ба хок андаромад бараш¹⁰.

1. ЛМ – Агар чанг бар.

2. Л – кор.

3. чаҳед.

4. Л – бар сар афсар.

5. Л – Ҳамон гаҳ биёмад ба пеши.

6. ИЛ – б. 3482 нест.

7. ЛМ – яке номвар.

8. ИМ – Алво ба.

9. ТПЗИЛ – Кучо найзаи Рустам ў доштӣ,
Паси пушти ў ҳеч нағзоштӣ.

10. ИМ – б. 3485 нест,

Л – Яке теғ зад бар сару гарданаш,
Ба ду ним шуд пилпайкар танаш:

Завора барангехт аспи набард,
Бишуд назди¹ Нӯшозар овоз кард,

Ки ўро фикандӣ, кунун пой дор,
Ки Алвойро ман нахонам савор.

Завора яке найза зад бар сараш,
Ба хок андаромад ҳамон гаҳ бараш.²

Чу Нӯшозари номвар кушта шуд,
Сипахро ҳама рӯз баргашта шуд.

3490 Бародар-ш гирёну дил пурхурӯш,
Чавоне ки буд номи ӯ Меҳрнӯш,

Ғамӣ шуд дили марди шамшерзан,
Барангехт он бораи пилтан.

Бирафт аз миёни сипаҳ пеши саф,
Зи дарди чигар бар лаб оварда каф.

В-аз он сӯ Фаромарз чун пили маст
Биёмад яке теги Ҳиндӣ ба даст.

Баровехт бо номвар³ Меҳрнӯш,
Дурӯя зи лашкар баромад хурӯш.

3495 Гиромӣ ду пархошчӯи чавон
Яке шоҳзода, яке^{*4} паҳлавон.

Чу шерони ҷангӣ барошuftанд,
Ҳама тег бар якдигар кӯфтанд.

ТПЗИ – Бизад бар сару тарги он номдор,
Ба ду нима шуд то миёни савор.

1. ИЛМ – Ба тундӣ.

2. ТПЗ – Бикушт ончунон шоҳи озодро,
Ва ногаҳ ба як захм бедодро.

3. Л – ӯ ҳама.

4. М – дигар.

Ба овардгах тез шуд Мехрнӯш,
Набудах ҳаме бо Фаромарз тӯш.¹

Яке тег ёзид,² к-ӯро занад,
Сари номдорах ба хок афканад.

Бизад тег бар гардани аспӣ хеш,
Сари бодпой андаромад ба пеш.

3500 Фаромарз кардаш пиёда табох,
Зи хун лаъл шуд хоки овардгох,

Чу Баҳман бародар-шро кушта дид,
Замин зери ӯ чун гил огушта дид,

Биёмад ба наздики Исфандёр,
Ба ҷое ки буд оташи корзор.

Бад-ӯ гуфт к-«Эй боби равшанравон,³
Сипоҳе ба ҷанг омад аз сағзиён.

Ду пури ту Нӯшозару Мехрнӯш,
Ба зорӣ ба сағзӣ супурданд хуш.

3505 Ту андар набардиву мо пур зи дард,
Ҷавонону кайзодагон⁴ зери гард.

Бар ин тухма-бар⁵ нанг то ҷовидон
Бимонад зи кирдори нобихрадон».

Дили марди бедор шуд пур зи хашм,
Пур аз бод лабҳо, пур аз об ҷашм.

1. И – 3495 – 3497 нест.

2. ИЛ – бугзорд.

3. ИЛМ – наррашери жиён.

4. Л – озодагон.

5. Л – тухма аз, И – тухма ин.

Ба Рустам чунин гуфт, к-«Эй девзод,¹
Чаро гаштӣ аз роҳи оину дод?»²

Нагуфтӣ,*³ ки лашкар наёрам ба чанг?
Туро нест ороишу ному нанг,

3510 Надорӣ зи ман шарм в-аз кирдгор,
Натарсӣ, ки пурсад ба рӯзи шумор?

Надонӣ, ки мардони паймоншикан
Ситуда набошанд дар анчуман.

Ду сагзӣ ду пури маро куштаанд
В-аз он хирагӣ ҳам набаргаштаанд».

Чу бишнид Рустам, ғамӣ⁴ гашт сахт,
Биларзид бар сони шоҳи⁵ дарахт.

Ба чону сари шоҳ савганд х(в)ард,
Ба хуршеду шамшеру дашти набард,

3515 Ки «Ин⁶ чанг ҳаргиз нафармудаам,
Касеро ки ин кард, настудаам.

Бубандам ду дасти бародар кунун,
Ки ӯ буд андар бадӣ раҳнамун.

Фаромарзро низ баста ду даст
Биёрам бари шоҳи яздонпараст.

Ба кини гаронмоягон-шон бикуш,
Машӯрон бар ин кор беҳуда хуш».

Чунин гуфт бо Рустам Исфандёр,
Ки «Бар хуни товус агар хуни мор

1. ИМ – бад нишон.

2. ИМ – Чунин аст паймони гарданкашон?

3. М – Ту гуфтӣ.

4. И – ғамин.

5. И – барги.

6. ЛМ – ман.

3520 Бирезем, нохубу нох(в)аш бувад,
На оини шоҳони саркаш бувад.

Ту, эй баднишон, чораи хеш соз,
Ки омад замонат ба тангӣ фароз.

Тани Рахш бо ҳарду ронат ба тир,
Баромезам акнун чу бо об шир.

Бад-он то кас аз бандагон з-ин сипас
Нарезанд хуни¹ худованд кас.

Агар зинда бошӣ, бубандам-т чанг,
Ба наздики шоҳат барам бедиранг.

3525 Вагар² кушта ой зи³ пайкони тир,
Ба хуни⁴ ду пури гаронмоя гир».

Бад-ӯ гуфт Рустам, к-«Аз ин гуфтугӯй
Чӣ ояд,⁵ магар кам шавад обрӯй.⁶

Ба Яздон паноҳу ба Яздон гирой,
Ки ӯй аст бар некуй⁷ раҳнамой.⁸

ГУРЕХТАНИ РУСТАМ БА БОЛОИ КҶҲ

Камон баргирифтанду тири хаданг,
Ҳаме гум шуд аз рӯи хуршед ранг.

1. Л – наҷӯяд кин бо.

2. И – Агар.

3. И –ба.

4. ИМ – кини.

5. И – бошад.

6. И – пас аз б. 3526 ин б. омада:

Ман аз панд бо ту чӣ гӯям кунун?
Ду пурат фитода ба хок - андарун.
Ба ҳар ҷой бо мардуми тезрой
Чӣ гуна тавонам будан раҳнамой?
Кунун беҳуда гуфтугӯят чӣ суд,
Ки ин ҳарду пури туро кор буд.

7. Л – неку бад.

8. ТПЗ – Бигуфт ину бар кард рахшанда Рахш
Бигуррид аз кин яли тоҷбахш.

Зи пайкон ҳама оташ афрӯхтанд,
Ба тан-бар зирехро ҳама дӯхтанд.

3530 Дил Исфандёр андар¹ он танг шуд,
Бурӯҳои² чехраш пурожанг шуд.

Чу ӯ даст бурдӣ ба тиру камон,
Нарастӣ кас аз шасти³ ӯ бегумон.⁴

Ба тире ки пайконаш алмос буд,
Зирех пеши ӯ ҳамчу қиртос буд.

Чу ӯ аз камон тир букшоду шаст,
Тани Рустаму Рахши ҷангӣ бихаст.

Ҳама тохт бар гирдаш Исфандёр,
Наёмад бар ӯ тири Рустам ба кор.

3535 Чу тир аз кафи шоҳ раста⁵ шудӣ,
Тани Рустаму Рахш⁶ хаста шудӣ.

Бад-ӯ⁷ тири Рустам наёмад⁸ ба кор,
Фурӯ монд Рустам аз он корзор.

Бигуфт он гаҳе Рустами номдор,
Ки рӯинтан аст ин ял Исфандёр.⁹

Тани Рахш аз ин тирҳо гашт сушт,
Набуд бораву марди ҷангӣ дуруст.

1. Л – Дили шоҳи Эрон аз.

2. Л – Бурӯхову.

3. ИЛ – тири.

4. ТПЗИ – Яке чархро баркашид он далер,*
Ки хуршедро ранг шуд чун зарир.**

* И – шучоъ; ** И – Ту гуфтӣ, ки хуршед шуд бо шуоъ.

5. Л – часта.

6. Л – Рустам аз тир.

7. И – бар ӯ.

8. И – Чу н-омад.

9. И – б. 3536 нест.

Чу монда шуд аз кор Рахшу савор,
Яке чора созид бечоравор.¹

3540 Фуруд омад аз Рахши рахшон² чу бод,
Сари номвар сӯи боло ниҳод.

Ҳамон Рахши ҳаста³ сӯи ҳона шуд,
Чунин бо худованд бегона шуд.

Зи андоми Рустам ҳаме рафт хун,
Шуда сусту ларзон кӯхи Бесутун.

Бихандид чун дидаш Исфандёр
Бад-ӯ гуфт, к-«Эй Рустами»⁴ номдор,

Чаро кам шуд он нерӯи пили маст,
Зи пайкон чаро кӯхи оҳан бихаст?

3545 Кучо рафт он мардиву гурзи ту,
Ба разм-андарун фарраву бурзи ту?

Гурезон ба боло чаро бар шудӣ,
Чу овози шери жаён бишнудӣ?

На⁵ онӣ, ки дев аз ту гирён шудӣ,
Дад аз таффи теғи ту бирён шудӣ?

Чаро пили⁶ чангӣ чу рӯбоҳ гашт,⁷
Зи чангаш⁸ чунин даст кӯтоҳ гашт?»⁹

В-аз он рӯй чун Рахши ҳаста бирафт,
Сӯи пойгаҳ мехиромид тафт,¹⁰

1. И – б. 3539 нест.

2. ЛМ – Рахш Рустам.

3. И – рахшон.

4. М – Мехтари.

5. М – Ту.

6. И – шери.

7. ИЛ – шуд.

8. Л – размаш.

9. ИЛ – шуд.

10. ИЛМ – б. 3549 нест.

3550 Завора пай Рахши рахшон бидид,
Ки аз дур бо хастагӣ даррасид.

Сияҳ шуд ҷаҳон пеши чашмаш ба ранг,
Хурӯшон ҳаме рафт*¹ то ҷои чанг.

Тани пилтанро чунон² хаста дид,
Ҳама хастагиҳош нобаста дид.

Бад-ӯ гуфт: «Ҳез, аспи ман барнишин,
Ки пӯшам зи баҳри ту ҳафтони кин».

Бад-ӯ гуфт: «Рав пеши Дастон, бигӯй,
Ки аз дудаи Сом шуд рангу бӯй.

3555 Ниғаҳ кун, ки то ҷораи кор чист,
Бар ин хастагиҳо пурозор кист?

Гар аз захми пайкони Исфандёр
Шаберо сар орам бад-ин рӯзгор,

Чунон донам, эй Зол, к-имрӯз ман
Зи модар бизодам дар ин анҷуман.³

Чу рафтӣ, ҳама ҷораи Рахш соз,
Ман оям зи пас, гар*⁴ бимонам дароз».

Завора зи пеши бародар бирафт,
Ду дида сӯи Рахш бинҳод тафт.

3560 Замоне ҳаме буд, Исфандёр
Хурӯшид, к-«Эй Рустами номдор,

Ба боло чунин чанд бошӣ ба пой,
Кӣ хоҳад будан мар туро раҳнамой?

1. М – Ҳаме тохт.

2. Л – пири ҷангӣ чунон; И – марди ҷангӣ чунон.

3. И –б. 3557 нест.

4. М – Кунун гар.

Камон бифкан аз дасту бабри баён
Бароҳеҳу букшой банд аз миён.

Пушаймон шаву дастро дех ба банд,
К-аз ин пас наёбӣ ту аз ман газанд.

Бад-ин хастагӣ пеши¹ шохат барам,
Зи кирдорҳо бегуноҳат барам.

3565 Вагар чангсозӣ² ту андарз кун,
Якero нигаҳбони ин марз кун.

Гуноҳе ки кардӣ, зи Яздон бихоҳ,
Ба пӯзиш сазад гар, бубахшад гуноҳ.

Магар додгар бошадат раҳнамой,
Чу берун равӣ³ з-ин сипанҷӣ сарой».

Чунин гуфт Рустам, ки «Бегоҳ гашт,⁴
Зи неку зи бад*⁵ даст кӯтоҳ гашт.⁶

Ту акнун сӯи лашкарат бозгард,
Шаби тира кас менаҷӯяд набард.

3570 Ман акнун ҳаме сӯи айвон шавам,
Биёсяму як замон бигнавам.

Бубандам ҳама хастагиҳои хеш,
Бихонам касеро зи хешон ба пеш.

Завора, Фаромарзу Дастони Сом
Касеро зи хешон ки доранд ном,

Бисозам кунун, ҳарчӣ фармони туст,
Ҳама ростӣ зери паймони туст».

1. Л – назди.

2. Л – чӯй.

3. ИЛ – шавӣ.

4. Л – шуд.

5. М – Зи разм ин замон.

6. Л – шуд.

Бад-ӯ гуфт рӯинтан Исфандёр,
Ки «Эй пурманиш, пири носозгор,

3575 Ту марди бузургиву зӯрозмой,
Басе чора дониву найрангу рой,

Бидидам саросар*¹ фиреби туро,
Бихоҳам, ки бинам нишеби туро.

Ба чон имшабе додамат зинҳор,
Ба айвон расӣ, коми кажжӣ махор.

Сухан ҳарчӣ пазруфтӣ аз ман, бикун
В-аз ин пас мапаймой бо ман сухун».

Бад-ӯ гуфт Рустам, ки «Эдун кунам,
Ки бар хастагиҳо-бар афсун кунам».

3580 Чу баргашт аз пеши Исфандёр,
Нигаҳ кард, то чун шавад номдор.

Гузар кард пурхастагиҳо ба об,
Аз он захми пайкон шуда пуршитоб.

Чу бугзашт Рустам чу киштӣ зи рӯд,
Зи Яздон ҳама дод танро дуруд.

Ҳама гуфт, к-«Эй довари додпок,
Гар аз хастагиҳо шавам ман ҳалок,

Кӣ хоҳад зи гарданкашон кини ман,
Кӣ гирад дилу рою оини ман?»

3585 Чу Исфандёр, аз пасаш бингарид,
Бар он сӯи рудаш ба хушкӣ бидид,

Ҳама гуфт, к-онро² нахонанд мард,
Яке жандапил аст бо дору бард.

1. М – ҳама ман.

2. ИЛ – К-инро.

Шигифте фурӯ монд Исфандёр,
Ҳамае гуфт, к-«Эй довари кирдгор,

Чунон офаридӣ, ки худ хостӣ,
Замону заминро биёростӣ».¹

Чу гуфт ин суҳан, шоҳ шуд² боз ҷой,
Хурӯшидан омад зи пардасарой.

3590 Зи Нӯшозари гурд в-аз Меҳрнӯш,
Башутан биёмад бараш бо хурӯш.³

Саропардаи шоҳ пурҳок буд,
Ҳама ҷомаи меҳтарон ҷок буд.

Фуруд омад аз бора Исфандёр,
Ниҳод он сари куштагон дар канор.

Ҳамае гуфт зор: «Эй ду гурди ҷавон,
Кучо шуд аз ин колбадтон равон?»⁴

Чунин гуфт пас бо Башутан, ки «Ҳез,
Бар ин куштагон оби дида^{5*6} марез,

3595 Ки суде набинам зи хунрехтан,
Нашояд ба ҷон - андар овехтан.

Ҳама маргроєм барнову пир,
Ба рафтани хирад бодамон дастгир.

Ба тобути заррину дар маҳди соҷ
Фиристодашон зӣ худованди тоҷ.

-
1. ТПЗ – Сипос аз Худое, ки ҷон офарид,
Замину замону макон офарид,
Ки бар ман надодаш бад-ин разм даст,
Бар ӯ омад аз ман бад-ин сон шикаст.
 2. ИЛМ – Бад-он гаҳ, ки шуд номвар.
 3. Л – пур аз дарду ҷӯш.
 4. Л – Ки шуд ҷони ширинатон ройгон.
 5. И – хунӣ: Л – об чандин.
 6. М – оби хунун.

Паёме фиристод назди падар,
Ки он шохи рои ту омад ба бар.

Ту киштӣ ба об-андар андохтӣ,
Зи Рустам ҳаме чокаре сохтӣ.

3600 Чу тобути Нӯшозару Меҳрнӯш
Бубинӣ, ба озор¹ чандин макӯш.

Ба чарм - андар аст гови Исфандёр,
Надонам чӣ пеш оварад*² рӯзгор.³

Нишаст аз бари тахт бо сӯгу дард,
Суханҳои Рустам ҳама ёд кард.

Чунин гуфт пас бо Башутан, ки «Шер
Бупечад зи чанголи марди далер,

Ба Рустам ниғаҳ кардам имрӯз ман
Бад-он бурзу болои он пилтан,

3605 Ситоиш гирифтам ба Яздони пок,
К-аз ӯй аст уммеду з-ӯй аст бок.

Ки парвардгораш чунон⁴ офарид,
Бар он офарин, к-ӯ ҷаҳон офарид.

Чунин корҳо рафт бар дасти ӯй,
Расида ба дарёи Чин*⁵ шасти ӯй.

Ҳама баркашидӣ зи дарё наҳанг,
Ба дам даркашидӣ ба ҳомун паланг.

Бад-он сон бихастам танашро ба тир,
Ки аз хуни ӯ хок гашт обгир.

1. Л – ту дароз, И – ту бар оз.

2. М – чӣ ёбад бар аз.

3. ТПЗ – Ту бар тахт нозиву ӯ дар гудоз.

Намонад туро ҷовидон тахти ноз.

4. И – парвардгор ончунон.

5. М – ба дарёи Чин - дар будӣ.

3610 Пиёда зи хомун ба боло бирафт
Сӯи рӯд бо кабру шамшер тафт.

Баромад чунон хаста аз обгир,
Саросар танаш пур зи пайкони тир.

Бар онам, ки ӯ чун ба айвон шавад,¹
Зи айвон равонаш² ба кайвон шавад.³

РОЙ ЗАДАНИ РУСТАМ БО ХЕШОН

В-аз он рӯй Рустам ба айвон расид,
Мар ӯро бад-он гуна Дастон бидид.⁴

Завора, Фаромарз гирён шуданд
В-аз он хастагиҳош бирён шуданд.

3615 Зи сар бар ҳаме канд Рӯдоба мӯй,
Бар овози эшон⁵ ҳаме хаст⁶ рӯй.

Биёмад Завора кушода⁷ миён,
Аз ӯ кабр букшоду⁸ бабри баён.

Ҳар он кас, ки доно буд аз кишвараш,
Нишастанд яксар ҳама бар⁹ дарах.

Бифармуд, то Рахшро пеши ӯй
Бибурданд ҳар кас, ки буд чораҷӯй.

Чаҳондида¹⁰ Дастон ҳаме канд мӯй,
Бар он хастагиҳо бимолид рӯй.

1. Л – расад.

2. Л – равонаш зи айвон.

3. Л – расад.

4. ТПЗЛ – Чу Рустам ба айвон шуд, андар замон
Бар ӯ гирд шуд сар ба сар дудмон.

5. И – инон.

6. И – Ҳама хаста.

7. Л – Завора ба зудӣ кушодаш.

8. Л – баркашиданд.

9. Л – дар.

10. ИЛМ – гаронмоя.

3620 Ҳама гуфт: «Ман зинда бо пирсар,
Бад-ин сон бидидам гиромиписар».

Бад-ӯ гуфт Рустам, ки «Нолиш¹ чӣ суд,
Ки ин з-осмон буданӣ кор буд.

Ба пеш аст коре ки душвортар
В-аз ӯ чони ман зи пур зи тимортар,

Ки ман ҳамчу² рӯинтан Исфандёр
Надидам ба мардӣ гаҳи корзор.³

Расидам ба ҳар сӯ ба гирди ҷаҳон,
Ҳабар ёфтам з-ошкору ниҳон.

3625 Гирифтам камаргоҳи деви сапед,
Задам бар замин ҳамчу як шохи бед.⁴

Ҳадангам зи сандон гузар ёфтӣ,
Забун доштӣ, гар сипар ёфтӣ.

Задам чанд бар қабри Исфандёр,
Чунон буд, ки бар санг резанд хор.⁵

Ҳамон теғи ман гар бидидӣ паланг,
Ниҳон доштӣ хештан зери санг.

Надаррад ҳаме ҷавшан андар бараш,
На як^{*6} пораи парниён бар сараш.

3630 В-агарчанд ман низ пӯзиш кунам,
Ки ин сангдилро фурузиш кунам.

1. к-аз ин ғам.

2. Л – Ба гетӣ чу.

3. И – б. 3623 нест.

4. ТПЗИМ – Битобам ҳаме сар зи Исфандёр
Аз он зӯру он бахшиши корзор.

5. ТПЗИ – Агар бурдаме дастро сӯи санг,
Ба ҷангам шудӣ* санг чун бодранг,
Гирифтам камарбанди Исфандёр,
Гироянда дасти маро дошт хор.

* И – дастам будӣ.

6. М – он.

Начӯяд зи ман чуз ҳама нох(в)ашӣ
Ба гуфтору кирдор бо саркашӣ.

Сипосам зи Яздон, ки шаб тира шуд,
Варо дида аз тирагӣ¹ хира шуд.

Бирастам ман аз чанги ин аждаҳо,
Надонам, ки чун ҷуст хоҳам^{2*3} баҳо.

Чу андешам акнун, чуз ин нест рой,
Ки фардо бигардонам аз Рахш пой.

3635 Ба ҷое равам, к-ӯ⁴ наёбад нишон,
Ба Зобулситон гӯ бикун⁵ сар фишон.

Саранҷом аз ин кор сер ояд ӯй,
Агарчи зи бад сер дер ояд ӯй».

Бад-ӯ гуфт Зол: «Эй писар гӯш⁶ дор
Сухан чун ба пой оварӣ, хуш⁷ дор.

Ҳама корҳои ҷаҳонро дар аст,
Магар маргро, к-он дари дигар аст.

Яке ҷора донам⁸ ман инро гузин,
Ки Симурғро ёр хонам бар⁹ ин.

3640 Гар¹⁰ ӯ бошад ам з-ин сипас¹¹ раҳнамой,
Бимонад ба мо марзу кишвар¹² ба ҷой.

-
1. ИМ – Бад-он тирагӣ ҷашми ӯ.
 2. Л – к-аз ин ҳаста ёбам.
 3. М – К-аз ин растан оям.
 4. Л – кам; И – шавам к-ам.
 5. Л – гар кунад. И – Зобулситон гар кунад.
 6. Л – хуш.
 7. Л – бигӯям ҳама гӯш.
 8. Л – Созам; И – дорам.
 9. Л – дар.
 10. Л – Ки.
 11. Л – сухан.
 12. Л – магар кишвару бум.

Вагарна шавад буми мо пургазанд
Аз Исфандёр, он яли бадписанд».

ЧОРА СОХТАНИ СИМУРҒ РУСТАМРО

Чу гаштанд¹ ҳар ду бар он рой тунд,²
Гузин Зол омад ба болои тунд.³

Аз айвон се мичмар пуроташ бибурд,
Бирафтанд бо ӯ се хушёр гурд.

Фусунгар чу бар теғи боло расид,
Зи дебо яке пар ба^{*4} берун кашид.

3645 Ба⁵ мичмар яке оташе барфурӯхт,
Бар оташ аз он пар-ш⁶ лахте бисӯхт.

Чу як пос аз⁷ тирашаб даргузашт,
Чу гуфтӣ, ки рӯи ҳаво тира⁸ гашт.

Нигаҳ кард Зол он гаҳе аз фароз,
Зи Симурғ дидаш ҳаво пуртароз.⁹

Ҳамон гаҳ чу мурғ аз ҳаво бингарид,
Ду рахшидани оташи тез дид.

Нишаста бараш Зол бо доғу дард,
Зи афроз мурғ андаромад ба гард.

3650 Чу Симурғро дид Зол аз фароз,
Ситудаш фаровону бурдаш намоз.

1. Л – Чу гаштанд.

2. Л – ройманд.

3. Л – боло баланд.

4. М – парр.

5. Л – зи.

6. Л – парр, ИМ – Зи болои он парр.

7. Л – посе аз он.

8. ИМ – ҳаво чун сиёҳабр.

9. ИМ – б. 3647 нест.

Ба пешаш се миҷмар пур аз бўй кард,
Зи хуни чигар бар рухаш чӯй кард.

Бад-ӯ гуфт Симурғ: «Шоҳо, чӣ буд,
Ки омад бад-ин сон ниёзат ба дуд?»

Бад-ӯ^{*1} гуфт, к-«Ин бад ба душман расод,
Ки бар ман расид аз бади баднажод.

Тани Рустами шердил хаста шуд,
Зи тимори ӯ² пой ман баста шуд.

3655 Аз он хастагӣ бими ҷон асту бас,
Бар он гуна хаста надидаст кас.

Ҳамон Рахш гӯй, ки бечон шудааст,
Зи пайкон ҷунон зору печон шудааст.

Биёмад бар ин кишвар Исфандёр,
Накӯбад^{*3} ҳаме ҷуз дари корзор.

Наҳоҳад ҳаме кишвару тоҷу тахт,
Буну бор⁴ хоҳад ҳаме аз дарахт».

Бад-ӯ⁵ гуфт Симурғ, к-«Эй паҳлавон,
Мабош андар ин кор хастаравон.

3660 Сазад гар намоӣ ба ман Рахшро,
Ҳам он сарфарози ҷаҳонбахшро.

Касе сӯи Рустам фиристод Зол,
Ки лахте ба чора барафроз ёл.

1. М – парвон.

*2 М – Чунин.

2. Л – аз он хастагӣ.

3. М – Начӯяд.

4. Л – бару бех.

5. И – ҳаме.

Бифармой то Рахшро ҳамчунон
Биёранд пешаш ҳам¹ андар замон,²

Чу Рустам бар он тундболо расид,
Ҳамон мурғ равшанравонро бидид,

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй жандапили баланд,
Зи дасти кӣ гаштӣ чунин дардманд?»³

3665 Чаро разм чустӣ зи Исфандёр,
Ҳаме оташ афкандӣ андар канор?»

Бад-ӯ гуфт Зол «Эй худованди меҳр,
Чу акнун намудӣ ба мо пок чеҳр.

Гар эдун, ки Рустам нагардад дуруст,
Куҷо хоҳам андар ҷаҳон ҷой чуст?

Ҳама Систон пок вайрон кунанд,
Куноми палангону шерон кунанд.⁴

Шавад канда ин тухмаи мо зи бун,
Кунун бар чӣ ронем бо ӯ сухун?»

3670 Нигаҳ кард мурғ андар он хастагӣ
Бичуст андар ӯ рӯи*⁵ пайвастагӣ.

Ба минқор аз он хастагӣ хун кашид
В-аз ӯ ҳашт*⁶ пайкон ба берун кашид.

1. Л – пеши ман.

2. Л – пас аз б. 3662 ин б. омада:

Худу Рахш ҳарду ба боло барой,
Ки эдар падида оядат раҳнамоӣ.

ТПЗЛ – Хабар чун ба наздики Рустам расид,
Худу Рахш ҳарду ба боло кашид.

3. И – б. 3663, 3664 нест; ЛЗ – бад-инсон наҷанд.

4. Л – б. 3668 нест.

5. М – низ.

6. М – Аз ӯ чор.

Бар он хастагиҳош молид*¹ пар,
Ҳам андар замон гашт бо зӯру фар.

Бад-ӯ гуфт: «Ин² хастагиҳо бубанд,
Ҳаме бош як ҳафта дур аз газанд.

Яке парри ман тар бигардон ба шир,
Бимол андар он хастагиҳои тир».

3675 Бар он ҳам нишон Рахшро пеш хост,
Бад-ӯ ҳамчунон кард минқор рост.

Бурун кард пайкон шаш аз гарданаи,
Набуд эҷ пайкон дигар дар*³ танаи.

Ҳамон гаҳ хурӯше баровард Рахш,
Бихандид шодон дили тоҷбахш.

Бад-ӯ гуфт Симурғ, к-«Эй*⁴ пилтан,
Туй номдори ҳама анчуман.

Чаро разм चुсти зи Исфандёр,
Ки ӯ ҳаст рӯинтану номдор?»

3680 Бад-ӯ гуфт Рустам, ки «Гар ӯ зи банд
Нагуфтӣ, нагаштӣ дили ман нажанд.

Маро куштан осонтар ояд зи нанг,
Агар бозмонам ба сахтӣ*⁵ зи ҷанг».

Чунин*⁶ дод посух, к-«Аз Исфандёр
Агар сар ба хок оварӣ, нест ор,

1. М – хастагиҳо бимоллид.

2. ИЛМ – К-ин.

3. М – хаста ё баста ҷое.

4. М – мурғ, эй.

5. М – ба ҷое.

6. М – Бад-ӯ.

Ки ӯ ҳаст шахзодаву размзан,
Фари эзадӣ дорад он покταν.¹

Гар эдун, ки бо ман*² ту паймон кунӣ,
Сар аз чанг чустан пушаймон кунӣ.

3685 Начӯй фузунӣ зи³ Исфандёр
Гаҳи кинаву⁴ кӯшиши корзор.

Ту ӯро кунӣ лоба*⁵ фардо ба пеш,
Фидо дорӣ ӯро тану ҷони хеш.⁶

Гар эдун, ки ӯро сар ояд замон,
Наандешад аз пӯзишат бегумон,

Пас он гаҳ яке чора созам ту ро,
Ба хуршед сар барфарозам ту ро».

Чу бишнид Рустам, аз ӯ*⁷ шод гашт
В-аз андешаи ҷангаш озод гашт.

3690 Бад-ӯ гуфт, к-«Аз гуфти ту нағзарам,
Агар тег борад ҳаво бар сарам».

Бад-ӯ гуфт Симурғ, к-«Аз роҳи меҳр
Бигӯям ҳаме бо ту рози сипеҳр,⁸

1. И – б. 3683 нест; Л – дораду зӯри тан.

ТПЗ – Ки андар замона чун ӯ кас нахост,
Бад-ӯ дорад Эрон ҳаме пушт рост.

Л – пас аз б. 3683 ин б. омада:

Бипарҳезӣ аз худ, набошад шигифт,
Маро аз худ андоза бояд гирифт,
Ки он ҷуфти ман мурғи бодастгоҳ
Ба дастон зи шамшер кардаш табоҳ.

2. М – Агар бо ман акнун.

3. ИЛ – бар.

4. ИЛ – На дар чустану.

5. М – Яке лова овар ту.

6. И – б. 3686 нест.

7. М – Бад-он.

8. И – б. 3690, 3691 нест.

Ки ҳар кас ки хуни ял Исфандёр
Бирезад, варо бишкарад рӯзгор.

Ҳамон низ то зинда бошад, зи ранҷ,
Раҳой наёбад, намонад-ш ганҷ.

Бад-ин гетӣ аз¹ шӯрбахтӣ бувад,
Чу бугзашт, дар² ранчу сахтӣ бувад.

3695 Бад-ин гуфта³ ҳамдостон гар шудӣ,⁴
Ба душман-бар⁵ акнун диловар шудӣ.⁶

Шигифте намоям ҳам имшаб туро,
Бубандам*⁷ зи гуфтори бад лаб туро».⁸

Бад-ӯ гуфт: «Рав Рахшро⁹ барнишин,
Яке ханҷари обгун баргузин».¹⁰

Чу бишнид Рустам, миёнро бубаст
В-аз он ҷойгаҳ Рахшро барнишаст.

Ҳаме ронд то пеши дарё расид,
Зи Симурғ рӯи ҳаво тира дид.

1. ИЛ – куштанаши.

2. ИЛ – В-агар бугзарад.

3. Л – сон.

4. Л – шовӣ.

5. Л – душман ту.

6. Л – шавӣ.

7. М – Бидӯзам.

8. ТПЗ – Бад-ӯ гуфт Рустам, ки ҳамдостон
Шудам ман, кунун ҳарчи хоҳӣ бирон.
Ҷаҳон ёдгор асту мо рафтани,
Зи мардум намонад ҷуз аз гуфтани,
Ба номи накӯ гар бимирам, равост,
Маро ном бояд, ки тан маргост.

9. ИЛМ – Бирав, Рахши рахшандаро.

10. ТПЗ – Ҳамехон ту бар кирдгор офарин,
В-аз эдар бирав сӯи дарёи Чин,
Маяндеш аз роҳи дуру дароз,
Ки имшаб расонам-т он ҷо фароз.
Бад-он бешае-дар дарахтест газ,
Ситабр асту парварда аз оби раз.
Намоям туро ман гаронмоя ҷӯб,
Бипардозу з-он мағзи душман бикӯб.

3700 Чу омад ба наздики дарё фароз,
Фуруд омад он мурғи гарданфароз.¹

Газе дид бар хок, сар бар ҳаво,
Нишаст аз бараш мурғи фармонраво.

Ба Рустам намуд он замон роҳи хушк,
Ҳама омад аз боди ӯ бӯи мушк.²

Бифармуд, то рафт Рустам ба пеш
Бимолид бар торакаш парри хеш.

Бад-ӯ гуфт: «Шоҳе гузин росттар,
Сараш бартару тан-ш баркосттар.

3705 Бад-ин газ бувад ҳуши Исфандёр,
Ту ин чӯбро хормоя мадор.

Бар оташ-бар ин чӯбро рост кун,
Ҳама нағз пайкон ниғаҳ кун кухун.

Се парру ду пайкон бад-ӯ дарнишон,
Намудам туро аз газандаш нишон».

Чу бубрид Рустам буни шоҳи газ,
Биёмад зи дарё ба айвону даз.

Бад-он раҳ, ки Симурғ буд раҳнамой,
Ҳама буд бар торакаш-бар ба пой.

3710 Бад-ӯ гуфт: «Акнун чу Исфандёр
Биёяд, ки чӯяд зи ту корзор,

Ту хоҳиш куну чӯй аз ӯ ростӣ,
Мазан ҳеч гуна дари костӣ.

Магар бозгардад ба ширинсухан.
Ба ёд оядаш рӯзгори куҳан,

1. И – б. 3700 нест.

2. И – б. 3702 нест.

Ки ту чанд гаҳ будӣ*¹ андар чаҳон
Ба ранчу ба сахтӣ зи баҳри меҳон.

Чу пӯзиш кунӣ чанду напзирадат,
Ҳама аз фурӯмоёгон гирадат,

3715 Ба зеҳ кун камонрову ин тири газ
Бад-ин гуна парвардаи² оби раз,

Абар чашми ӯ рост кун ҳарду даст,
Чунон чун бувад мардуми газпараст.

Замона барад рост онро ба чашм,
Шавад кӯру бахт андарояд³ ба ҳашм».

Тани Зол Симурғ⁴ падруд кард,
Аз ӯ тор в-аз хештан пуд кард.

В-аз⁵ он чойгаҳ шоддил барпарид,
Чу андар ҳаво Рустам ӯро бидид,

3720 Яке оташи хуб дархост кард,
Ҳамон чӯби газро бар он рост кард.

Ҳама тири^{6*7} пайкон бар ӯ барнишонд,
Чу шуд рост, парҳо бад-ӯ дарнишонд.

БОЗГАШТАНИ РУСТАМ БА ЧАНГИ ИСФАНДЁР

Сапеда ҳамонгаҳ*⁸ зи кӯҳ бардамид,
Миёни шаби тира - андар ҳамид.

-
1. М – пӯпдӣ.
 2. ИЛ – парварда дар.
 3. Л – Бад он гаҳ, ки бахт андаромад.
 4. ИЛ – Золро мурғ.
 5. Л – Аз.
 6. ИЛ – яке тез.
 7. М – Ҳама тез.
 8. М – сапедадам он гаҳ.

Бипӯшид Рустам силеҳи¹ набард.
Басе² аз чаҳонофарин ёд кард.³

Чу омад бари лашкари номдор,
Ки кин чӯяду разми Исфандёр.

3725 Сарафроз шуд Рустами чораҷӯй,
Хурӯше баровард беғораҷӯй,

Ки «Эй шердил, чанд*⁴ хусбӣ чунин,
Ки Рустам ниҳодаст бар Рахш зин?

Ту бархез акнун*⁵ аз ин хоби х(в)аш,
Баровез бо Рустами кинакаш».⁶

Чу бишнид овозаш Исфандёр,
Силеҳи ҷаҳон пеши⁷ ӯ гашт хор.

Чунин гуфт пеши Башутан, ки «Шер
Бари марди ҷоду набошад далер.

3730 Гумоне набурдам, ки Рустам зи роҳ
Ба айвон кашад кабру бабру кулоҳ.

Ҳамон борагӣ Рахш зер - андараш,
Зи пайкон набуд эҷ пайдо бараш.

Шунидам, ки Дастони ҷодупараст
Ба ҳар кор ёзад ба хуршед даст.

Чу хашм орад, аз ҷодувон бугзарад,
Баробар нагардад ҳаме бо хирад».

1. И – силоҳи.

2. ИЛМ – ҳаме.

3. ТПЗ – Нишаст аз бари кӯҳаи жандапил,
Ҳаме шуд чу кишти ба дарёи Нил.

4. М – размҷӯё чӣ.

5. М – Бад-ӯ гуфт.

6. И – б. 3724 – 3727 нест.

7. Л – назди.

Башутан бад-ӯ гуфт бо оби чашм,
Ки «Бар душманат бод тимору хашм.

3735 Чӣ будат, ки имрӯз пажмурдаӣ,
Ҳамоно, ки шаб хоб нокардаӣ?

Миёни ҷаҳон¹ ин ду ялро чӣ буд,
Ки чандин ҳаме ранҷ бояд фузуд?

Надонам, ки бахти кӣ шуд кундрав,
Ки кин оварад ҳар замон нав ба нав».

Бипӯшид чавшан ял Исфандёр,
Биёмад бари Рустами номдор².

Хурӯшид, чун рӯи Рустам бидид,
Ки «Номи ту бод аз ҷаҳон нопадид!³

3740 Фаромӯш кардӣ ту, сағзӣ, магар
Камону бари марди⁴ пархошхар?

Ту аз ҷодуи Зол гаштӣ дуруст,
Вагарна канорат*⁵ ҳаме дахма ҷуст.

Кунун рафтиву ҷодуӣ сохтӣ,
Бад-ин сон сӯи разми ман тохтӣ.⁶

Бикӯбам-т аз он гуна имрӯз ёл,
К-аз ин пас набинад туро зинда Зол».⁷

1. И – ялон.

2. ИМ – Ба ҷанг - андарун олати корзор.

3. ТПЗЛ – Бар он сон*, ки аз ман бихастӣ ту дӯш,
Набудат дилу мағзу на рою** хуш.

* Л – Бигуфташ; ** Л – ҷону мағзу на.

4. И – Камонро ба зех кард.

5. М – тани ту.

6. ТПЗЛ – Ҷунонат бидӯзам ҳама тан ба тир,
Ки н-ояд ба бар ҷораи Золи пир.

7. ТПЗ – Чу Рустам мар ўро бар он гуна дид,
Яке боди сард аз ҷигар баркашид.

Чунин гуфт Рустам ба Исфандёр,
Ки «Эй сер ногашта аз корзор,¹

3745 Битарс аз чахондор Яздони пок,
Хирадро макун бо дил-андар мағок.

Ман имрӯз не^{*2} баҳри чанг омадам,
Паи пӯзишу ному нанг омадам.³

Ту бо ман ба бедод^{*4} кӯшӣ ҳама,
Ду чашми хирадро бипӯшӣ ҳама.

Ба додори Зардушту дини беҳӣ,
Ба Нӯшозару озару фарраҳӣ,

Ба хуршеду моху ба Устову Занд,⁵
Ки дилро биронӣ зи^{*6} роҳи газанд.

3750 Нагирӣ⁷ ба ёд он суханҳо, ки рафт
В-агар пӯст бар тан касеро бикафт.

Биё, то бубинӣ яке хони ман,
Раванда-ст коми ту бар ҷони ман.

Кушоям дари ганчи дерина боз,
Кучо гирд кардам ба рӯзи дароз.

Кунам бор бар борагиҳои хеш,
Ба ганҷур деҳ, то биронад зи пеш.

Баробар ҳама бо ту оям ба роҳ,
Равам, гар ту фармон диҳӣ, пеши шоҳ.

3755 Пас ар шоҳ бикшад маро, шоядам,
Ҳамон низ гар банд фармоям.

1. И –б. 3742, 3743 нест.

2. М – Н-аз.

3. И –б. 3746 нест.

4. М – бадири чӣ кӯшӣ.

5. Л – надорӣ ба.

6. М – битобӣ.

7. Л – наёрӣ.

Нигаҳ кун, ки донои пешин чӣ гуфт,
Ки касро*¹ мабод ахтари шум чуфт.

Ҳамон² чора чӯям, ки то рӯзгор
Туро сер гардонад аз корзор».³

Чунин дод посух, ки «Марди фиреб
Наям рӯзи пайкору⁴ рӯзи⁵ нixeб.

Аз айвони хон чанд гӯй ҳама,
Руҳи ошtii чанд шӯй ҳама?

3760 Агар зинда хоҳӣ, ки монӣ ба чой,
Нахустин ба тан банди моро бисой».

Дигарбора Рустам забон баркушод:
«Макун, шаҳрёрo, зи бедод ёд.

Макун номи ман зишту чони ту⁶ хор,
Ки чуз бад наёяд аз ин корзор.

Ҳазорон-т гавҳар диҳам шоҳвор,
Ҳамон тоҷ бо ёраву⁷ гӯшвор.

Ҳазорон-т кӯдак диҳам нӯшлаб,⁸
Бувандат парастанда дар⁹ рӯзу шаб.

3765 Ҳазорат канизак диҳам халлуҳӣ,
Ки зебои тоҷанд бо фарруҳӣ.

1. М – ҳаргиз.

2. ИЛ – Ҳама.

3. ТПЗ – Чарo дил-т аз ин гуна чун санг шуд,
Ҳама орзӯи дилат ҷанг шуд?
Ба Яздон гар ин ҷангу бедору кин
Ба дур афканӣ, ном гири аз ин.

4. И – пархошу.

5. Л – гоҳи.

6. Л – дар ҷаҳон номи ман зишту.

7. ИМ – Або ёраву тавқу бо.

8. Л – банда; ИМ – ридак.

9. Л – Ки бошад парастаст, ИМ – парастандаи тахти ту.

Дари ганчи Сомӣ Наримону Зол,
Кушода кунам пешат, эӣ беҳамол.

Ҳама пок пеши ту гирд оварам,
Зи Кобулситон низ мард оварам.

Ҳама мар туро пок фармон баранд,¹
Ғаҳи разм бадхоҳро бишкаранд.²

В-аз³ он пас ба пешат парасторваш⁴
Равам то ба пеши шаҳи кинакаш.

3770 Зи дил дур кун, шаҳрёр, ту кин,
Мадеҳ девро дар тани худ камин.⁵

Чуз аз банд*⁶ дигар туро даст ҳаст,
Ба ман-бар ту шоҳиву яздонпараст,

Ки аз банди ту ҷовидон номи бад
Бимонад маро,⁷ бад ба ту кай сазад?»

Ба Рустам ҷунин гуфт Исфандёр,
Ки то чанд гӯӣ ҳама нобакор?

Маро гӯӣ аз роҳи Яздон бигард,
Зи фармони шоҳи ҷаҳондидамард⁸

3775 Ки ҳар, к-ӯ зи фармони шаҳ шуд бурун,
Худовандро карда бошад фусун.

Чуз аз разм ё банд чизе маҷӯӣ,
Ҷунин гуфтаниҳои*⁹ хира мағӯӣ.¹⁰

1. Л – Чу базм оядат пеш, фармон кунам.

2. Л – бари шаҳрёр.

3. М – оштиро бишӯӣ.

4. М – суҳан.

5. Л – Макун девро бо хирад ҳамнишин.

6. М – Ба чуз банди.

7. Л – Ба ман в-аз ту фарҷоми бад.

8. И – ҷаҳонбон бигард.

9. М – гуфтаниҳо ба.

10. Л – пас аз б. 3775 ин б. омада:

Ба тундӣ ба посух гави номдор

Ҷунин гуфт, к-эӣ пурхунар шаҳрёр,

ТИР АНДОХТАНИ РУСТАМ ИСФАНДЁРРО БА ЧАШМ

Чу донист¹ Рустам, ки лоба ба кор
Наёяд ҳаме пеши Исфандёр,²

Камонро ба зех карду он тири газ,
Ки пайкон-шро дода буд оби раз,

Ҳамон гаҳ ниҳодаш варо дар камон,
Сари хеш кардаш сӯи осмон³.

Ҳаме хор дорӣ ту гуфтори ман,
Ба хира чӣ мечӯй озори ман?
Чунин дод посух, ки чандон фиреб
Ҳамоно ба танг андаромад нишеб.

1. ИЛМ – Бидонист.

2. ТПЗ – Хурӯшиду гуфто, Башутан бихон,
Ки бошад гувоҳам бар ин дoston,
Ки ман чанд гуна пижӯҳиш кунам,
Накарда бадӣ роҳи пӯзиш кунам.
Бидонад, ки аз ман набуд ҷангу кин,
Нагардидам аз кешу оину дин.
Бихандид аз он гуфтан Исфандёр
Чунин гуфт, к-эй пахлави номдор,
Чӣ чӯй баҳона гаҳи тохтан,
Бад-ин гуна рангу фусун сохтан?
Башутан на дур асту донад ҳаме,
Зи мо дostonҳо бихоҳад ҳаме.

3. Пас овоз карду Башутан бихонд,
Чу Рустам варо дид, хира бимонд.
Чунин гуфт пас бо Башутан ба роз,
Ки, эй покдил, марди гарданфароз,
Басе лоба кардам ба Исфандёр,
Наёмад бараш лоба гуфтан ба кор.
Ту дониву дидӣ зи ман бандагӣ
Напазруфту сер омад аз зиндагӣ.
Агар ӯ шавад кушта бар дасти ман,
Зи ман бозгӯӣ ба ҳар анчуман.
Ки «Рустам басе лобаву зор кард,
Набуд суд наздики озодмард».
Бад-ӯ бонг барзад ял-Исфандёр,
Ки бисёр гуфтан наёяд ба кор.
Биё, то чӣ дорӣ ту аз кори ҷанг,
Ки ҷустӣ ба гетӣ басе ному нанг.
Чу бишид Рустам гави размсоз
Бидонист, к-омад замонаш фароз.

3780 Ҳамае гуфт, к-«Эй довари моху хур,
Физояндаи донишу фарру зӯр.

Ҳамае бинӣ ин пок ҷони маро,
Равони маро, ҳам тавони маро,

Ки ман чанд кӯшам,¹ ки Исфандёр
Магар сар бигардонад² аз корзор?

Ту донӣ, ки бедод кӯшад ҳамае,
Ба ман ҷангу³ мардӣ фурушад ҳамае.

Ба бодафраҳи ин гуноҳам магир,
Ту, эй офаринандаи моху тир.

3785 Чу дар кор чанде, бидидаш диранг,⁴
Ки Рустам ҳамае дер шуд сӯи ҷанг,

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй Рустами номдор,⁵
Бишуд сер ҷони ту аз корзор.⁶

Бубинӣ кунун тири гуштоспӣ,
Дили шеру пайкони лӯхроспӣ.⁷

Таҳамтан газ андар камон ронд зуд
Бад-он сон, ки Симурғ фармуда буд,

Бизад рост*⁸ бар ҷашми Исфандёр,
Сияҳ шуд ҷаҳон пеши он номдор.⁹

ТПЗМ – Чу он тири газ ронд андар камон,
Худовандро хонд андар ниҳон.

1. И – чандин бикӯшам.

2. ИМ – бупечонад.

3. Л – ҳамае ҷангу.

4. Л – худкома ҷангӣ.

5. ИЛМ – сағзии бадгумон.

6. ИЛМ – Нашуд сер ҷонат зи тиру камон.

7. ТПЗ – Яке тир бар тарги Рустам бизад,
Чунон, к-аз камони саворон сазад.

8. М – тир.

9. ТПЗ – Ба ду нӯги пайкон ду ҷашмаш бидӯхт.
Бимурд оташи кина чун барфурӯхт.

3790 Ҳам овард болои сарви саҳй,
Аз ӯ дур шуд донишу фаррахй.

Нагун шуд сари шоҳи яздонпараст,
Бияфтод чочй¹ камонаш зи даст.

Гирифташ фашу ёли аспи сиёх,
Зи хун лаъл шуд хоки овардгоҳ.

Чунин гуфт Рустам ба Исфандёр,
Ки «Овардй он тухми зуфтй ба бор.

Ту онй, ки гуфтй, ки рӯинтанам,
Баланд осмон бар замин барзанам.²

3795 Ба як тир баргаштй аз корзор,
Бихуфтй бар ин бораи номдор.³

Ҳам акнун ба хок андарояд сарат,
Бисӯзад дили меҳрубон модарат».

Ҳамон гаҳ сари номбардор шох
Нагун андаромад зи пушти сипоҳ.

Замоне ҳама буд, то ёфт хуш,
Бар он хок биншасту букшод гӯш.

Сари тир бигрифт берун кашид,
Ҳама парру пайкон-ш дар хун кашид,

3800 Ҳамон гаҳ ба Баҳман расид огаҳй,
Ки тира шуд он фарри шоҳаншаҳй.

Биёмад ба пеши Башутан, бигуфт,
Ки пайкори мо гашт бо дард чуфт.

1. ИМ – чинй.

2. ТПЗ – Ман аз ту саду шаст тири хаданг
Бихӯрдам, нанолидам аз ному нанг.

3. ТПЗЛ – Бихӯрдй яке чӯбатири газин,
Ниходй сари хеш бар пеши* зин.

*л – Саратро ба қарбуси.

Тани жандапил андаромад ба хок,
Чаҳон гашт аз ин дард бар мо¹ мағок.

Бирафтанд ҳарду пиёда давон
Зи пеши сипах то бари паҳлавон.

Бидиданд чангӣ бараш пур зи хун,
Яке тири пурхун ба даст-андарун².

3805 Башутан бар ӯ чомаро кард чок,
Хурӯшону бар сар ҳаме рехт хок.

Ҳаме гашт Баҳман ба хок-андарун,
Бимолид рухро бар он гарм хун.

Башутан ҳаме гуфт: «Рози чаҳон
Кӣ донад зи номоварону меҳон?»³

Чу Исфандёре, ки аз баҳри дин
Ба мардӣ бароҳехт шамшери кин,

Чаҳон кард пок аз бади бутпараст,
Ба бедод ҳаргиз наёзид даст.

3810 Ба рӯзи ҷавонӣ ҳалок омадаш,
Сари тоҷвар сӯи хок омадаш⁴.

Бадеро, к-аз ӯй аст гетӣ ба дард,
Пурозор аз ӯ ҷони озодмард,

Фаровон бар ӯ бугзарад рӯзгор,
Ки рӯзе⁵ набинад бади корзор».

1. Л – бар чашми ӯ чун

2. Л – пас аз б. 3804 ин б. омада:

Ду пайкон бар ӯ сохта бар ду сар,
Миёнаш якеву ба тан-бар-ш пар.

3. ТПЗЛ – Магар кирдгори равону сипехр,
Худованди кайвону ноҳиду меҳр.

4. ИЛ – б. 3810 нест.

5. Л – ҳаргиз.

Чавонон гирифта сараш дар*¹ канор,
Ҳаме хун сутурданд аз он шаҳрёр.

Башутан бар ӯ-бар ҳаме мӯя кард
Руҳи² пур зи хуну дили³ пур зи дард.

3815 Ҳаме гуфт зор: «Эй ял, Исфандёр,
Чаҳондор в-аз тухмаи шаҳрёр.

Кӣ барканд ин*⁴ кӯҳи ҷангӣ зи ҷой,
Кӣ афканд шери жаёро зи пой?

Ки канд ин писандида дандони пил,
Кӣ афканд дар мавҷи дарёи Нил?⁵

Чӣ омад бар ин тухма аз ҷашми бад,
Ки бар бадкуниш, бегумон, бад расад.

Кучо шуд дилу ҳушу оини ту,
Тавоноиву ахтару дини ту?⁶

3820 Кучо шуд ба разм он накӯ сози ту,
Кучо шуд ба базм он ҳуш овози ту?⁷

Чу кардӣ чаҳонро зи бадҳоҳ пок,
Наёмад-т аз шер в-аз дев*⁸ бок.

Кунун, к-омадат судмандӣ ба кор,
Ҳаме хок бинам-т парвардгор⁹».

1. М – гирифтандаш андар

2. Л – руҳе.

3. Л – саре.

4. М – канд инчунин.

5. ТПЗ – Кӣ хуршеди тобандаро тор кард?

Кӣ шоҳи сарафрозро хор кард?

Ки биншонд ин шамъи афрӯхта,

К-аз ӯ шуд ҳама дудмон сӯхта?

6. И – б. 3819 нест.

7. Л – б. 3820 нест.

8. М – шеру аз мор.

9. ТПЗЛ – Ки нафрин бар ин тахту ин тоҷ* бод,

Сазад гар наёрам аз ӯ ҳеч ёд.**

Чунин гуфт бодониш Исфандёр,
Ки «Эй марди донои беҳрӯзгор,

Макун хештан¹ пеши ман-дар табох,
Ки ин буд баҳри ман аз чарху мох².

3825 Тани мурдаро³ хок бошад ниҳол,
Ту аз куштани ман бад-ин сон манол.

Куҷо шуд Фаридуну Ҳушангу Чам,
Зи бод омада, боз гашта⁴ ба дам.

Ҳамон⁵ покзода ниёкони ман⁶,
Гузида сарафрозу покони ман,⁷

Бирафтанду моро супурданд чой,
Намонад касе дар сипанчисарой.⁸

Фаровон бикӯшидам андар ҷаҳон,
Чи дар ошкоро, чи андар ниҳон,

3830 Ки то роҳи⁹ Яздон ба чой оварам,
Хирадро бад-ин раҳнамоӣ оварам.

Чу аз ман гирифт ин сухан равшанӣ,
Зи бад баста шуд дасти оҳарманӣ.

Ки чун ту саворе яли шахрёр
Фикандаш бад-ин сон бар ин хок хор.
Сазад, гар шавад мурдарӣ тоҷу гоҳ***
Бар он бевафокор**** Гуштоспшоҳ.

* Тоҷу он тахт; **Л – Бар ин кӯшиши бешу ин бахт бод. *** Л – Ки на тоҷ бодо, на тахту сипоҳ; **** Л – ин бевафодор.

1. И – ҳешро.
2. ИЛ – тоҷу гоҳ.
3. Л – қуштаро.
4. И – гардад.
5. Л – хама.
6. И – мо.
7. И – мо.
8. Л – ошкору.
9. Л – рон.

Замона биёзид чанголи шер,*¹
Маро ҳамчу гӯр андаровард зер*²,

Умедам чунон аст, к-андар бихишт
Дилу чони ман бидравад, ҳарчи кишт.

Ба мардӣ маро пури Дастон накушт,
Нигаҳ кун бар ин газ, ки дорам ба мушт.

3835 Бад-ин чӯб шуд рӯзгорам ба сар,
Зи Симург в-аз Рустами чорагар.

Фусунхову ин бандҳо Зол сохт,
Ки ин банду ранг аз ҷаҳон ӯ шинохт».

Чу Исфандёр ин сухан ёд кард,
Бупечиду бигрист Рустам бадард.

Биёмад ба наздики Исфандёр
Бимонда зи ғам хаставу сӯгвор.

Чунин гуфт пас бо Башутан бадард,
Ки «Мардӣ зи мардон сазад ёд кард.³

3840 Чунон аст, к-ӯ гуфт яксар сухун,⁴
Зи мардӣ ба кажжӣ наяфканд бун⁵.

Ҳамоно, ки аз*⁶ деви носозгор
Маро баҳра ранҷ омад аз рӯзгор,⁷

Ки то ман ба мардӣ камар бастаам,
Ҳама разми гарданкашон ҷустаам.

1. М – тез.

2. М – Набуд з-ӯ маро рӯзгори гурез

3. ИЛМ – б. 3838, 3839 нест.

4. Л – сухан.

5. Л – мардиву гурдӣ бияфканд тан.

6. М – Чунин гуфт, к-аз.

7. ИЛ – 3841 нест.

Саворе надидам чу Исфандёр
Зирехдор, бо чавшани корзор¹.

Чу бечора баргаштам аз чанги ўй,
Бидидам камону бару чанги ўй,

3845 Сӯи чора гаштам зи бечорагӣ,
Надодам бад-ӯ сар ба якборагӣ.

Замоне варо дар камон сохтам,
Чу рӯзаш сар омад, бияндохтам.

Гар ўро ҳаме бахт ёр омадӣ,
Маро тири газ кай ба кор омадӣ?!

Аз ин хоки тира бибояд шудан,
Ба парҳез як дам нашоёд задан.

Ҳамоно, к-аз ин^{*2} бад нишона манам
В-аз ин тири газ бо фасона манам».

АНДАРЗ КАРДАНИ ИСФАНДЁР РУСТАМРО

3850 Чунин гуфт бо Рустам Исфандёр,
Ки «Акнун сар омад маро рӯзгор.

Ту аз ман^{*3} мапарҳезу хез, эдар ой,
Ки моро дигаргуна гаштаст рой.

Магар бишнавай панду андарзи ман,
Зи баҳри писар мояи дур зи^{*4} ман.

Бикӯшиву онро ба ҷой оварӣ,
Бузургӣ бар ӯ раҳнамой оварӣ».

-
1. Л – Далеру чавону гави номдор.
 2. М – ҳамон аст, к-аз.
 3. М – акнун.
 4. М – Бидонӣ ту сармояи арзи.

Таҳамтан ба гуфтори ӯ дод гӯш,
Пиёда биёмад бараш бо хурӯш.

3855 Ҳама рехт хун аз ду дида ба шарм,
Ҳама мӯя кардаш ба овои нарма.

Чу Дастон хабар ёфт аз размгоҳ,
Аз айвон чу бод андаромад ба роҳ¹.

Завора, Фаромарз чун беҳушон
Бирафтанд то ҷойгоҳи*² нишон.

Хурӯше баромад зи овардгоҳ,
Ки торик шуд рӯи хуршеду моҳ.

Ба Рустам ҳама гуфт Зол: «Эй писар,
Туро пеш³ гириям ба дарди цигар,

3860 Ки эдун шунидастам аз мӯбадон,
Зи ахтаршиносону аз бихрадон,*⁴

Ки ҳар кас, ки ӯ хуни Исфандёр
Бирезад, варо бишкарад рӯзгор.

Бад-ин гетияш⁵ ранчу сахтӣ бувад
В-агар бугзарад, шӯрбахтӣ шавад».⁶

Чунин гуфт бо Рустам Исфандёр,
Ки «Аз ту надидам бади рӯзгор.

1. Л – пас аз б. 3856 ин б. омада:

Зи хона биёмад ба дашти набард.

Ду дида пур аз обу дил пур зи дард.

2. М – Бирафтанду чустанд чанде

3. Л – беш.

4. М – Ки эдун шунидам зи донои Чин

В-аз ахтаршиносони Эронзамин.

5. Л – куштанаш.

6. Л – бувад.

Замона чунин буду буд, он чӣ буд,
Надонад касе рози чархи кабуд.^{1*2}

3865 На Рустам, на мурғу на тиру камон
Ба разм аз тани ман бибурданд чон,^{*3}

Ки ин кард Гуштосп бо ман чунин,
Бар ӯ - бар нахоҳам зи чон офарин⁴.

Маро гуфт, рав, Систонро бисӯз,
Нахоҳам, к-аз ин пас бувад Нимрӯз.

Бикӯшид, то лашкару тоҷу ганҷ^{*5}
Бад-ӯ монаду ман бимонам ба ранҷ.^{*6}

Кунун Баҳман ин номвар пури ман,
Хирадманду бедору дастури ман.

3870 Ба меҳри дил ӯро зи ман дарпазир,
Ҳама ҳарчӣ гӯям, зи^{*7} ман ёд гир.

Ба Зобулситон-дар варо шод дор,
Суханҳои^{*8} бадгавҳарон ёд⁹ дор.

Биёмӯзаш ороиши корзор,
Нишастангаҳи базму разму шикор.

Маю ромишу захми чавгону гӯ,
Бузургиву ҳар гунае гуфтугӯ.

Чунин гуфт Ҷомоспи гумбуданом,
Ки ҳаргиз ба гетӣ мабинод ком,

1. И – б. 3852 – 3864 нест.

2. М – Сухан ҳар чӣ гуям, бибояд шунуд

3. М – Баҳона ту будӣ, падар буд замон,
На симургу Рустам, на тиру камон.

4. ИМ – б. 3866 нест.

5. М – тахт.

6. М – мо бубандем рахт.

7. М – туро.

8. М – ҳама кори.

9. Л – бадгӯйро бод.

3875 Ки Баҳман зи ман ёдгоре бувад,
Сарафрозтар шаҳрёре бувад.

Ҳамон ҳар ки аз тухми Баҳман бувад,
Ба шоҳӣ сазовору равшан бувад»¹.

Таҳматан чу бишнид, бар пой хост,
Ба бар зад ба фармони ӯ дасти рост,

Ки гар бугзарам, з-ин сухан нагзарам,
Сухан ҳарчи гуфтӣ, ба чой оварам²,

Нишонам-ш бар номвар тахти оч,
Нихам бар сараш –бар дилафрӯз³ тоҷ⁴.

3880 Зи Рустам чу бишнид гӯё сухан,
Бад-ӯ гуфт, к-«Эй паҳлавони*⁵ куҳан.

Чунон дон, ки Яздон гувои ман аст,
Бад-ин дини беҳ раҳнамои ман аст,

К-аз он некуиҳо, ки ту кардаӣ,
Сар аз мардумиҳо баровардаӣ⁶,

Кунун номи некат ба бад бозгашт,
Зи ман рӯи гетӣ пуровоз гашт.

Ҳам⁷ омад равони туро баҳр аз ин
Чунин буд рои ҷаҳнофарин»,

3885 Чунин гуфт пас бо Башутан, ки «Ман
Наҷӯям ҳаме з-ин ҷаҳон ҷуз кафан.

1. ИЛМ – б. 3876 нест.

2. Л – гуфтиш фармон барам; И – ту фармон барам.

3. И – дилорой.

4. ТПЗЛ – Ба пешаш бубандам камар бандавор,
Худованд хонам-ш, ҳам шаҳрёр.

5. М – нав гир чун шуд.

6. ИЛМ – Зи шоҳони пешин, ки парвардай.

7. ИЛМ – ғам.

Чу ман бугзарам з-ин сипанчисарой
Ту лашкар биёрою шав боз чой.

Чу рафтӣ ба Эрон падарро бигӯй,
Ки чун ком дидӣ, *¹ баҳона маҷӯй.

Замона саросар ба коми ту гашт,
Ҳама мӯҳрҳо зерӣ² номи ту гашт.

Умедам на ин буд наздики ту,
Сазо ин буд аз чони торики ту.

3890 Чаҳон рост кардам ба шамшеру дод,
Чаҳон пок гашт аз бади баднажод³.

Ба Эрон чу дини беҳӣ рост гашт,
Бузургиву шоҳӣ маро хост гашт.

Ба пеши сарон⁴ пандҳо додиям,
Ниҳонӣ ба куштан фиристодиям.

Кунун з-ин сухан ёфтӣ коми дил,
Биёрою биншин ба ороми дил.

Чу эмин шудӣ, маргро дур кун,
Ба айвони шоҳӣ яке сур кун.

3895 Туру тахту сахтиву кӯшиш маро,
Туру тоҷу тобуту пӯшиш маро.

Чӣ гуфт он чаҳондида деҳқони пир,
Ки нагресад аз марг пайкони тир.

Машав эмин аз ганҷ в-аз тоҷу гоҳ⁵,
Равонам туру чашм дорад ба роҳ.

1. М – Ёбӣ.

2. Л – марзҳо пур зи.

3. ИЛМ – Ба бад кас наёрист кард аз ту ёд.

4. И – меҳон.

5. Л – тахту тоҷу кулоҳ.

Чу ой, ба ҳам пеши довар шавем,
Бигӯему гуфтори ӯ бишнавам¹.

Чу з-ӯ*² боз гардӣ, ба модар бигӯй,
Ки марг омад инбора³ пархошчӯй.

3900 Ки бо тири ӯ кабр чун бод буд,
Гузар кард, агар кӯхи пӯлод буд.⁴

Пас аз ман ту зуд ой, эй меҳрубон,
Ту аз ман маранчу маранчон равон.

Бараҳна макун рӯй бар анҷуман,
Мабин низ чехри ман андар⁵ кафан.

Зи дидор зорӣ бияфзоядат,
Кас аз бихрадон низ настоядат.

Ҳамон хоҳаронрову чуфти маро,
Ки чӯён будандӣ⁶ нухуфти маро,

3905 Бигӯй бар он пурхунар бихрадон,
Ки падруд бошед то ҷовидон.

Зи тоҷи падар бар сарам бад расид,
Дари ганҷро ҷони ман шуд калид.

Фиристодам инак ба наздики ӯй,
Ба шарм оварад ҷони торики ӯй».

Бигуфт ину барзад яке тездам,
Ки «Бар ман зи Гуштосп омад ситам».

1. Л – пас аз б. 3898 ин б. омада:

Миёни ману ту бад-ин доварӣ
Кунад довари доварон доварӣ.

2. М – К-аз ӯ.

3. Л – Ки сер омад аз ҷанг.

4. Л – пас аз б. 3900 ин б. омада:

Замона замонаш фароз оварид
Ба марге, ки кас дар ҷаҳон он надид.

5. И – маро бар.

6. Л – ҷунон надидӣ.

Ҳам он гаҳ бирафт аз танаш чони пок,
Танаш хаста з-он тир¹-бар тира хок².

3910 Бару чома Рустам ҳама пора кард
Сараш пур зи хоку рухаш³ пур зи гард⁴.

Ҳаме гуфт зор: «Эй набардасавор,
Ниё шоҳи чангӣ, падар шаҳрёр.

Ба хубӣ шуда дар ҷаҳон номи ман,
Зи Гуштосп бад шуд саранҷоми ман».

Чу бисёр бигрист, бо кушта гуфт,
Ки «Эй дар ҷаҳон шоҳи беёру ҷуфт.

Равони ту шуд б-осмон дар бихишт,
Бадандеши ту бидравад, ҳарчӣ кишт».

3915 Завора бад-ӯ гуфт к-«Он номдор,
Набоист пазруфт аз ӯ зинҳор.

Зи доно⁵ ту нашнидӣ ин дoston,
Ки баргӯяд⁶ аз гуфтаи бoston,

Ки гар парварӣ баччаи наррашер,
Шавад тездандону гардад далер,

Чу сар баркашад зуду ҷӯяд шикор,
Нахуст андарояд ба парвардгор.

Ду паҳлав барошӯбад аз хашми бад,
Нахустин аз ин бад ба Эрон расад,

1. ИЛ – афганда.

2. ТПЗ – Чу Баҳман ба назди Башутан расид,
Ҳама чома бар тан саросар дарид.

3. Л – дилаш.

4. Л – дард.

5. ЛМ – деҳкон.

6. Л – ёд орад.

3920 Ки шуд кушта шоҳе чу Исфандёр,
Бубинӣ аз ин пас бади¹ рӯзгор.

Зи Баҳман расад бад ба Зобулситон,
Бупечанд пирони Кобулситон.

Нигаҳ кун, ки чун ӯ шавад шаҳрёр,^{*2}
Ба пеш оварад кини Исфандёр».³

Бад-ӯ гуфт Рустам, ки «Бо осмон,
Натобад бадандешу некугумон.

Ман он баргузинам, ки чашми хирад
Бад-он бингарад, ном боз оварад.

3925 Гар ӯ бад кунад, печад аз рӯзгор,
Ту чашми балоро ба тундӣ махор».⁴

БУРДАНИ БАШУТАН ТОБУТИ ИСФАНДЁРРО НАЗДИ ГУШТОСП

Яке нағз тобут кард оҳанин,
Бигустард фарше зи дебои Чин.

Дарандуд⁵ як рӯи оҳан ба қир,
Пароканда бар қир мушку абир.

Зи дебои зарбафт кардаш кафан,
Хӯрушон бад-ӯ номдор анҷуман.

В-аз он пас, ки пӯшид равшан бараш,
Зи пирӯза бар сар ниҳод афсараш.

3930 Сари тангтобут карданд сахт,
Шуд он борвар хусравонӣ дарахт.

1. Л – бароварда аз хашм.

2. М – тоҷдор.

3. Л – Бияфганд 3-ин пас ба бад.

4. ТПЗ – Пас аз марги ту хоки Зобулситон
Ба Эрон кашад ин гави кинситон.

5. И – Биёлуд.

Чихил уштур овард¹ Рустам гузин,
Зи боло фурӯҳишта дебои Чин.

Яке уштуре² зери тобути шох
Чалу рост уштур, пас - андар сипох,

Ҳама рӯйканда,^{*3} ҳама канда мӯй,
Забон шохгӯву равон шохчӯй⁴.

Башутан ҳаме рафт⁵ пеши сипох
Бурида фашу думми аспи сиёҳ.

3935 Бар ӯ барниҳода нагунсор зин,
Зи зин андаровехта гурзи кин.

Ҳамон номвар хӯду хафтони ӯй,
Ҳамон таркашу^{*6} миғфари⁷ чангчӯй.

Сипаҳ рафту Баҳман ба Зобул бимонд,
Зи мижгон ҳаме хуни дил барфишонд.

Таҳамтан бибурдаш ба айвони хеш,
Ҳаме парваронид чун чони хеш.

Ба Гуштосп огоҳӣ омад зи роҳ,
Нагун шуд сари номбардор шох.

3940 Ҳама чомаҳо чок шуд дар бараш,
Ба хок андаромад сару афсараш.

Хурӯше баромад зи Эрон⁸ ба зор,
Қаҳон шуд пур аз номи Исфандёр.

1. Л – Чил астар биёвард.

2. ИМ – ду уштур будӣ.

3. М – хастарӯю.

4. ТПЗ – Нагун карда кӯсу дарида дурафш,
Ҳама чома карда кабуду бунафш.

5. ИЛ – буд.

6. М – чомаву.

7. Л – миғфару чавшани.

8. ИЛМ – айвон.

Ба Эрон ба ҳар сӯ, ки рафт огаҳӣ,
Бияндохтанд он кулоҳи меҳӣ.

Ҳама гуфт Гуштосп, к-«Эй покдин,
Ки чун ту набинад замону замин.

Пас аз рӯзгори Манучеҳр боз,
Наёмад чу ту низ гарданфароз.

3945 Биёлуд теғу биполуд кеш,
Ҷаҳонро ҳаме дошт бар ҷои хеш».

Бузургони Эрон гирифтанд ҳашм
В-аз озарми Гуштосп шустанд чашм.

Ба овоз гуфтанд, к-«Эй шӯрбаҳт,
Чу Исфандёре ту аз баҳри тахт

Ба Зобул фиристӣ ба куштан диҳӣ,*¹
Худ андар ҷаҳон тоҷ бар сар ниҳӣ²,

Саратро зи тоҷи шаҳон*² шарм бод,
Ба рафтани паи ахтарат гарм бод!»

3950 Бирафтанд яксар зи айвони ӯй,
Пур аз хок шуд тоҷу кайвони ӯй.

Чу огоҳ шуд модару хоҳарон,
Аз айвон бирафтанд бо духтарон.

Бараҳна сару пой пургарду хок,
Ба бар-бар*³ ҳама ҷомаҳо карда чок.

Башутан ҳаме рафт гирён ба роҳ,
Паси пушт тобуту аспи сиёҳ.

1. М – Ту бар гоҳ тоҷи меҳӣ барниҳӣ.

2. Л – Баҳона ба ҷархи равон барниҳӣ; И – Ту бар гоҳ тоҷи меҳӣ барниҳӣ.

3. М – тан-бар.

Занон бар¹ Башутан баровехтанд,
Ҳама хун зи мижгон фуру рехтанд,

3955 К-аз ин тангтобут сар баркушой,
Тани куштаре низ моро намой.

Башутан гамӣ² шуд миёни занон
Хурушону ҷӯшону баррухзанон³.

Ба оҳангарон гуфт: «Сӯҳони тез
Биёред, к-омад маро растахез».

Сари тангтобутро боз кард,
Ба наввӣ яке мӯя оғоз кард.

Чу модар-ш бо ҳоҳарон рӯи шоҳ
Пур аз мушк диданду риши сиёҳ,

3960 Бишуд ҳуш зи пӯшидарӯёни ӯй,
Пур аз хун дили ҷаъдмӯёни ӯй.

Чу аз беҳушӣ боз ҳуш омаданд,
Ба наздики фаррух суруш омаданд.

Бирафтанд яксар зи болини шоҳ
Хурушон ба наздики аспӣ сиёҳ.

Бисуданд аз меҳр⁴ ёлу сараш,
Катоюн ҳама рехт хок⁵ аз бараш,

К-аз ӯ шоҳро рӯз баргашта шуд,*⁶
Дар овард бар пушти ӯ кушта шуд*⁷

1. Л – бо.

2. И – гамин.

3. ЛМ – гӯшт аз ду бозу канон.

4. Л – пурмеҳр.

5. Л – хун.

6. М – буд.

7. М – буд.

3965 Ҳама гуфт модар-ш, к-«Эй шумпай,
Ба пеши ту-бар кушта шуд шоҳ кай?»¹

Аз ин пас киро бурд хоҳ ба чанг,
Киро дод хоҳ ба чанги наҳанг?»

Ба ёлаш ҳама андаровехтанд,
Ҳама хок бар торакаш рехтанд.

Ба абр андаромад хурӯши сипоҳ,
Башутан биёмад ба айвони шоҳ.

Чу шуд танг наздики тахташ фароз,
Набӯсид тахту² набурдаш намоз.

3970 Ба овоз гуфт: «Эй сари саркашон,
Зи баргаштани корат омад нишон.

Ту з-ин бо тани хеш бад кардай,
Дам аз шаҳрёрон³ баровардай.

Зи ту дур шуд фарраву бихрадаи,
Биёбӣ ту бодафраи эзадаи.

Шикаста шуд, эй⁴ номвар, пушти ту,
Аз ин пас бувад бод дар мушти ту.

Писарро ба куштан диҳ баҳри тахт,
Ки на тоҷ бинод чашмат, на бахт!

3975 Чаҳоне пур аз душману⁵ аз⁶ бадон
Намонад ба ту тоҷ то ҷовидон.

Бад-ин гетӣ-андар накӯҳиш бувад,
Ба рӯзи шуморат пижӯҳиш бувад».

1. Л –б. 3965 нест.

2. ИМ – Башутан чу дидаш.

3. ЛМ – шаҳри Эрон.

4. ИЛ – он.

5. Л – душманону.

6. И – пур.

Бигуфт ину рух сӯи Чомосп кард,
Ки «Эй шуми бадкешу бадрой*¹ мард.

Ба² гетӣ наронӣ³ сухан чуз дурӯғ,
Ба кажжӣ гирифтӣ ба ҳар сӯ⁴ фурӯғ,

Миёни каён душманӣ афканӣ,
Ҳама ин бад-он, он бад-ин барзанӣ.

3980 Надонӣ ҳама чуз бад омӯхтан,
Гусистан*⁵ зи некӣ, бадӣ тӯхтан.

Яке тухм киштӣ ту андар ҷаҳон,
К-аз он*⁶ бидравӣ ошкору ниҳон.

Бузурге ба⁷ гуфтори ту кушта шуд,
Ки рӯзи бузургон ҳама гашта шуд.

Ту омӯхтӣ шоҳро роҳи бад,
Аё пири бадкешу бадҳоҳи бад⁸. *⁹

Ту гуфтӣ, ки ҳуши ял Исфандёр
Бувад дар кафи Рустами номдор».

3985 Бигуфт ину гирён забон баркушод,
Ҳама панду андарзи ӯ кард ёд¹⁰.

Ҳам андарзи Баҳман ба Рустам бигуфт,
Баровард розе, ки буд аз¹¹ нухуфт.

1. М – бадкуниш шуми бераҳ.

2. Л – зи.

3. ИЛМ – надонӣ.

4. ИЛМ – зи ҳар кас.

5. М – Буридан.

6. М - Аё пири бемағзи дур аз хирад.

7. ИЛ – зи.

8. Л – б. 3983 нест.

9. М – Аё пири бемағзи дур аз хирад.

10. ТПЗЛ – Башутан бигуфт, он чи будааш ниҳон
Ба овоз бо шаҳрёрӣ ҷаҳон.

11. Л – дар.

Чу бишнид андарзи ӯ шахрёр,
Пушаймон шуд аз кори Исфандёр.

Чу пардахта шуд аз бузургон сарой,
Бирафтанд Бехофариду Ҳумой.

Ба назди падар-дар бихастанд рӯй,
Зи дарди бародар биканданд мӯй.

3990 Ба Гуштосп гуфтанд, к-«Эй номдор,
Наандешӣ аз марги^{1*2} Исфандёр,

Ки ӯ шуд нахустин ба кини Зарир,
Ҳама гӯр бистад зи чанголи шер.

Зи туркон ҳама кини ӯ боз хост,
Бад-ӯ шуд сари подшоҳит рост.

Ба гуфтори бадгӯй кардиш³ банд
Ба ғулли гарону амуду каманд.

Чу ӯ баста омад, ниё кушта шуд,
Сипахро ҳама рӯз баргашта шуд.

3995 Чу Арҷосп омад зи Халлух ба Балх,
Ҳама зиндагонӣ шуд аз ранҷ талх.

Чу моро, ки будем пӯшидарӯй⁴,
Бараҳна биёвард аз айвон ба кӯй.

Чу Нӯшозари зардуҳиштӣ бикушт,
Гирифт он замон подшоҳӣ ба мушт.

Ту фарзанд дидӣ, ба мардӣ чӣ кард,
Баровард аз эшон даму дуду гард.

1. И – кори.

2. М – Биандеш.

3. Л – бадгӯ кардӣ ба.

4. ИЛ – пӯшида дорем рӯй.

Зи Рӯиндиж овард моро барат,
Ниғаҳбони лашкар буду кишварат.*¹

4000 Зи эдар ба Зобул фиристодияш,
Басе панду андарзҳо додияш,

Ки то аз паи тоҷ бечон шавад,
Ҷаҳоне бар ӯ зору печон шавад.

На Симурғ кушташ, на Рустам, на Зол,
Ту куштӣ мар ӯро, чу куштӣ, манол!

Туро шарм бодо зи риши сапед,
Ки фарзанд куштӣ зи баҳри умед.

Ҷаҳондор пеш аз ту бисёр буд,
Ки бар тахти шоҳӣ сазовор буд,

4005 Ба куштан надоданд фарзандро,
На аз дудаву хешу пайвандро».²

Чунин гуфт пас бо Башутан, ки «Ҳез,
Бар ин оташи духтарон об рез».

Биёмад Башутан зи айвони шоҳ,
Занонро биёвард аз он ҷойгоҳ.

Башутан чунин гуфт бо модараш,
Ки «Чандин чи шеван кунӣ бар сараш»³,

1. М – афсарат.

2. ТПЗ – Писар гар зи ту тоҷи шоҳӣ бичуст,
Ту ҷустӣ зи Лӯҳросп гоҳ аз нахуст,
Сӯи Рум рафтӣ равон пурситез
Чу хунӣ равад сӯи роҳи гурез.
Ҳама то ба ту тоҷ наспурду тахт,
Туро рӯз торӣ буду кор сахт.
На кушту на дар оташ андохтат,
Ҳама тоҷу тахти меҳӣ сохтат.
Ту будӣ, ки аз баҳри ночизу чиз
Писарро зи ҷон хостӣ пуркафиз.

3. Л – Ба тундӣ чу гӯӣ дараш.

Ки ӯ шод хуфтасту равшанравон*¹,
Ки сер омад аз марзу аз марзбон.

4010 Чӣ дорӣ кунун дил ба тимори ӯй,
Кунун дар бихишт аст бозори ӯй».

Бипазруфт модар зи фарзанд² панд,
Ба доди Худованд кардаш писанд.

В-аз он пас ба соле ба ҳар барзане
Ба Эрон хурӯше буду шеване.

Зи тири газу банди Дасти Сом³
Ҳама мӯя карданд шабгиру шом⁴.

БОЗ ФИРИСТОДАНИ РУСТАМ БАҲМАНО БА ЭРОН

Ҳама буд Баҳман ба Зобулситон
Ба нахчиргаҳ бо маю гулситон.

4015 Савориву майхӯрдану боргоҳ
Биёмӯхт Рустам бад-он кинахоҳ.

Ба ҳар чиз беш аз писар дошташ,
Шабу рӯз хандон ба бар дошташ⁵.

Чу гуфтору кирдор пайванд шуд,
Дари кин ба Гуштосп - бар банд шуд.

Яке нома бинвишт Рустам бадард,
Ҳама кори фарзанди ӯ ёд кард.

1. М – Нӯшинравон.

2. ИЛ – диндор.

3. ЛМ – панди Симурғу Зол.

4. ЛМ – бисёр сол.

5. ТПЗ – Набуд огаҳ аз корҳои ниҳон,
Ки аз вай ҷӣ бархезад андар ҷаҳон.
Зи душман наёяд магар душманӣ
Ба фарҷом, агарчанд неки кунӣ.

Сари нома кард офарин аз нахуст,
Бар он кас, ки кина ба пӯзиш бишуст.

4020 Дигар гуфт: Яздон гувои ман аст,
Башутан бад-ин раҳнамои ман аст,

Ки ман чанд гуфтам ба Исфандёр,
Магар сар бигардонад аз¹ корзор.

Супорам бад-ӯ кишвару ганчи хеш,
Гузид ӯ зи ҳар гунае ранчи хеш,

Замонаш чунон буд, ки букшод чехр,
Маро дил пур аз дарду ҳам пур зи меҳр.

Бад-он гуна буд гардиши осмон
Писанда*² набошад касе бо замон.

4025 Кунун ин ҷаҳонҷӯй назди ман аст,
Ки фаррухтар аз урмузди ман аст.

Ҳунарҳои шоҳонаш омӯхтам,
Аз андарз воми хирад тӯхтам.

Чу паймон кунад шоҳи пӯзишпазир,
К-аз ин пас наандешад аз кори пир,

Ниҳони тану³ ҷони ман пеши ӯст,
Агар ганчу тоҷ⁴ аст, агар мағзу пӯст»,

Чу он нома шуд назди шоҳи ҷаҳон,
Пароканда шуд дар миёни меҳон.

4030 Башутан биёмад гувоҳи бидод,
Суханҳои Рустам ҳама кард ёд.

1. ИЛМ – кам кунад кинаву.

2. М – Басанда.

3. Л – ману.

4. Л – В-агар тоҷу ганҷ.

Ҳамон зориву панду андарзи хеш¹,
Сухан гуфтан аз ганҷ в-аз марзи хеш².

Зи Рустам дили номвар гашт х(в)аш,
Назад низ бар дил зи тимор таш.

Ҳам андар замон нома посух навишт³,
Ба боғи бузургӣ дарахте бикишт.

Чунин гуфт, к-аз даври чархи баланд
Чу хоҳад расидан касеро газанд,

4035 Ба парҳез чун боздорад касе,
Агар сӯи дониш гирояд басе?

Башутан бигуфт, он чӣ дархостӣ,
Дили ман ба хубӣ биёростӣ.

Зи гардуни гардон кӣ ёрад гузашт,
Хирадманд гирди гузашта нагашт.

Ту онӣ, ки бурдиву з-он беҳтарӣ,
Ба Ҳинду ба Қаннуч-бар меҳтарӣ.

Зи бешӣ ҳар он ч-ат бибояд, бихоҳ
Зи тахту зи мӯҳру зи теғу кулоҳ.

4040 Фиристода посух биёвард зуд
Бад-он сон, ки Гуштосп фармуда буд.

Аз он номвар паҳлавон шод гашт,
Варо дил зи андӯҳ озод гашт⁴.

Чунин то баромад бар ин кор чанд,
Бишуд шоҳзода ба боло баланд.

1. Л – арванди ўй.

2. Л – пайванди ўй;

ТПЗИЛ – В-аз он номвар шоҳ хушнуд гашт,*
Гирояндаро омадан суд гашт.*

* Л – шуд.

3. И – набишт.

4. ИЛ – б. 4041 нест.

Хирадманду бодонишу дастгоҳ
Зи шоҳон барафрӯхта фарру чоҳ¹.

Бидонист Чомосп аз неку бад,
Ки он подшоҳӣ ба Баҳман расад.

4045 Ба Гуштосп гуфт, «Эй писандида шоҳ,
Туро кард бояд ба Баҳман нигоҳ.

Зи дониш падар ҳарчӣ चुст андар ўй,
Ба ҷой омаду гашт бообрӯй.

Ба бегонакишвар² фаровон бимонд,
Касе номаи ту бар ў - бар нахонд.

Ба Баҳман яке нома бояд навишт
Ба сони дарахте ба боғи биҳишт.

Кӣ дорӣ ба гетӣ чуз^{*3} ў ёдгор,
Гусорандаи дарди Исфандёр?»

4050 Хуш омад суҳан шоҳ⁴ Гуштоспро,
Бифармуд фархунда Чомоспро,

Ки «Бинвис як нома наздики ўй,
Яке сӯи гарданкаши номчӯй⁵,

Ки яздонсипос, эй ҷаҳонпахлавон,
Ки мо аз ту шодему равшанравон.

Набера, ки аз ҷон гиromитар аст,
Ба дониш зи Чомосп номитар аст.

Ба баҳти ту омӯхт фарҳангу рой,
Сазад, гар фиристӣ варо⁶ боз ҷой».

1. Л – Барафрохт фарру кулоҳ. И – фаррух кулоҳ.

2. ЛМ – бегонашаҳре.

3. М – чун.

4. Л – шаҳаншоҳ.

5. И – ҷангчӯй.

6. ИЛ – кунун.

4055 Яке сӯи Баҳман, ки «Ҳам дар замон,
Чу нома бихонӣ, ба Зобул мамон,

Ки моро ба дидорат омад ниёз,
Баророй кору диранге масоз».

Ба Рустам чу бархонд нома дабир,
Аз ӯ¹ шод шуд марди донишпазир.

Зи чизе ки будаш ба ганҷ-андарун
Зи хафтону аз ханчари обгун,

Зи баргустувону зи тиру камон,
Зи кӯполу аз ханчари ҳиндувон.

4060 Зи кофур в-аз мушк в-аз уди тар,
Ҳам аз анбару гавҳару симу зар.

Зи дебову аз чомаи нобурид,
Парастор в-аз кӯдаки норасид,

Камарҳои заррину симинситом,
Зи ёкут пур карда заррин ду чом²,

Ҳама пок Рустам ба Баҳман супурд,
Баранда ба ганҷури ӯ баршумурд.

Таҳамтан ду манзил биёмад ба роҳ,
Пас ӯро фиристод наздики шоҳ.

4065 Чу Гуштосп рӯи набера бидид,
Шуд аз оби дида руҳаш нопадид.

Бад-ӯ гуфт: «Исфандёрӣ ту бас,
Намонӣ ба гетӣ ҷуз ӯро ба кас.

1. ИЛ – бад-он.

2. ТПЗ – Зи аспони тозӣ палангина зин,
Ба зину ситомаш нишонда нигин.
Яке тоҷи пургавҳари шоҳвор,
Яке тавки заррин забарҷаднигор.

Аз¹ он пас ҳама хондаш Ардашер,
Чу дидаш бад-он гуна вайро далер².

Гаве буд бозӯру гирандадаст,
Хирадманду донову эзадпара³ст.

Чу бар пой будӣ сарангушти ӯй,
Зи зону фурутар будӣ мушти ӯй.

4070 Ҳама озмудаш ба якчанд гоҳ,
Ҳама кард болои ӯро нигоҳ.

Ба майдону хангоми базму шикор
Гаве буд монанди Исфандёр.

Аз ӯ ҳеҷ Гуштосп нашкефтӣ,
Ба дидори ӯ-бар ба чон шефтӣ.

Ҳама гуфт, к-«Инам чаҳондор дод,
Ғамӣ будам, аз баҳри тимор дод.

Бимонод то ҷовидон Баҳманам,
Чу гум шуд сарафроз рӯинтанам».

4075 Сар омад кунун разми Исфандёр,
Ки ҷовид бодо сари шаҳрёр⁴.

Ҳамеша дил аз ранҷ пардохта,
Замона ба фармони ӯ сохта.

Дилаш бод шодону тоҷаш⁵ баланд,
Ба гардан бадандеша ӯро каманд⁶!

1. ИЛ – В-аз.

2. ИЛМ – Варо ёфт равшандилу ёдгир.

3. ИЛ – яздонпара³ст.

4. ИМ – 4075 нест.

5. Л – бахт.

6. ИМ – пас аз б. 4077 ин б. омада:

Зи Исфандёр омад ин достон,

Ба поён шуд аз гуфтаи бостон.

ФЕҲРИСТИ ФУСУЛИ ҶИЛДИ ШАШУМ

Васият кардани Кайхусрав Гударзро	5
Хостани Зол маншур аз Кайхусрав барои Рустам.....	8
Маншур додани Кайхусрав Гевро	10
Маншур додани Кайхусрав Тусро.....	12
Додани Кайхусрав подшоҳӣ ба Лӯҳросп	14
Падруд кардани Кайхусрав ба канизакони худ.....	19
Рафтани Кайхусрав ба кӯҳ ва попадид шудан дар барф	21
Ғарқ шудани паҳлавонон дар миёни барф.....	26
Огоҳӣ ёфтани Лӯҳросп аз нопадид шудани Кайхусрав	30

Подшоҳии Лӯҳросп. Оташкада сохтани Лӯҳросп ба Балх	34
Рафтани Гуштосп аз пеши Лӯҳросп ба хашм.....	36
Бозомадани Гуштосп бо Зарир.....	39
Рафтани Гуштосп ба сӯи Рум.....	44
Расидани Гуштосп ба Рум.....	45
Бурдани деҳқоне Гуштоспро дар хонаи хеш.....	50
Достони Катоюн - духтари Қайсар	52
Додани Қайсар Катоюн Гуштоспро.....	56
Хостани Мирин духтари дигарро аз Қайсар	59
Куштани Гуштосп гургро	65
Ба занӣ хостани Аҳран духтари сеюми Қайсарро	73
Куштани Гуштосп аждаҳоро ва додани Қайсар духтари худро ба Аҳран	80
Хунар намудани Гуштосп дар майдон.....	85
Номаи Қайсар ба Илёс ва бож хостан аз ӯ.....	90
Разми Гуштосп бо Илёс ва кушта шудани Илёс.....	95
Божи Эрон хостани Қайсар аз Лӯҳросп.....	97
Бурдани Зарир пайгоми Лӯҳросп ба Қайсар	101
Боз рафтани Гуштосп бо Зарир ба Эронзамин ва додани Лӯҳросп тахти Эрон ӯро.....	105

Подшоҳии Гуштосп. Ба хоб дидани Фирдавсӣ Дақиқиро	112
Ба Балх рафтани Лӯҳросп ва бар тахт нишастани Гуштосп.....	113
Пайдо шудани Зардушт ва пазируфтани Гуштосп дини ӯ.....	115
Пазируфтани Гуштосп божи Эрон Арҷоспро	119
Нома навиштани Арҷосп Гуштоспро	122

Пайгамбарон фиристодани Арҷосп Гуштоспро	126
Посуҳ додани Зарир Арҷоспро	130
Бозгаштани фиристодагони Арҷосп бо посуҳи Гуштосп	132
Гирд овардани Гуштосп лашкари худро	137
Гуфтани Ҷомосп анҷоми разм бо Гуштосп	139
Лашкар ороستاني Гуштосп ва Арҷосп	149
Оғози разми эронӣён ва туронӣён, кушта шудани	
Ардашер ва Ширӯ ва Шедасп	152
Кушта шудани Гиромӣ пури Ҷомосп ва Невзор	155
Кушта шудани Зарир бародари Гуштосп аз дасти Бедирафш	158
Оғохӣ ёфтани Исфандёр аз кушта шудани Зарир	164
Рафтани Исфандёр ба ҷанги Арҷосп	167
Куштани Насур ва Исфандёр Бедирафшро	171
Гурехтани Арҷосп аз қорзор	173
Бахшоиш ёфтани туркон аз Исфандёр	175
Базомадани Гуштосп ба Балх	178
Фиристодани Гуштосп Исфандёрро ба ҳама кишвар ва	
дини беҳ гирифтани эшон аз ӯ	180
Бадгӯй кардани Гуразм аз Исфандёр	184
Омадани Ҷомосп назди Исфандёр	187
Банд кардани Гуштосп Исфандёрро	190
Рафтани Гуштосп ба Систон ва лашкар ороستاني Арҷосп бори дигар	194
Анҷом шудани гуфтори Дақиқӣ ва боз омадани Фирдавсӣ	
ба гуфтори худ ба ситоиши шоҳ Маҳмуд ва нақӯҳиши	
сухани Дақиқӣ	198
Омадани лашкари Арҷосп ба Балх ва кушта шудани Лӯҳросп	201
Оғох шудани Гуштосп аз кушта шудани Лӯҳросп ва лашкар	
кашидани сӯи Балх	206
Ҳазимат шудани Гуштосп аз Арҷосп	211
Рафтани Ҷомосп ба дидани Исфандёр	215
Дидани Исфандёр бародари худ Фаршедвардро	223
Расидани Исфандёр бар кӯҳ ба назди Гуштосп	229
Фиристодани Гуштосп Исфандёрро бори дигар ба ҷанги Арҷосп	242
Достони ҳафт хон. Ситоиши подшоҳ Маҳмуд	245
Хони аввал – куштани Исфандёр ду гургро	247
Хони дуввум – куштани Исфандёр шеронро	254
Хони саввум – куштани Исфандёр аждаҳоро	256
Хони чаҳорум – куштани Исфандёр зани ҷодуро	260
Хони панҷум – куштани Исфандёр Симургро	265
Хони шашум – гузаштани Исфандёр аз барф	269
Хони ҳафтум – гузаштани Исфандёр аз рӯд ва куштан Гургсорро	278
Рафтани Исфандёр ба Рӯиндиҷ ба ҷомаи бозоргон	284

Шинохтани хохарон Исфандёрро	291
Хамла кардани Башутан ба Рӯиндиҷ	296
Куштани Исфандёр Арҷоспро	299
Куштани Исфандёр Кӯҳрамро	304
Нома навиштани Исфандёр ба Гуштосп ва посухи ӯ	310
Бозгаштани Исфандёр назди Гуштосп	314
 Достони разми Исфандёр бо Рустам. Оғози достон	321
Хостани Исфандёр подшохиرو аз падар	326
Посух додани Гуштосп писарро	330
Панд додани Катоюн Исфандёрро	336
Лашкар овардани Исфандёр ба Зобул	339
Фиристодани Исфандёр Баҳманро ба назди Рустам	342
Расидани Баҳман ба назди Зол	347
Пайғом додани Баҳман Рустамро	350
Посух додани Рустам Баҳманро	355
Бозгаштани Баҳман	360
Расидани Рустам ва Исфандёр бо якдигар	363
Нахондани Исфандёр Рустамро ба меҳмонӣ	369
Пӯзиш кардани Исфандёр аз нохондани Рустам ба меҳмонӣ	373
Накӯиш кардани Исфандёр нажоди Рустамро	377
Посуhi Рустам ба Исфандёр ва ситоиши нажод ва кирдори худ	379
Ситоиш кардани Исфандёр нажоди ҳешро	383
Ситоиш кардани Рустам паҳлавонии худро	387
Май хӯрдани Рустам бо Исфандёр	394
Бозгаштани Рустам ба айвони худ	402
Панд додани Зол Рустамро	407
Чанги Рустам бо Исфандёр	413
Кушта шудани писарони Исфандёр аз дасти Завора ва Фаромарз	419
Гурехтани Рустам ба болои кӯҳ	425
Рой задани Рустам бо ҳешон	433
Чора сохтани Симурғ Рустамро	436
Бозгаштани Рустам ба чанги Исфандёр	443
Тир андохтани Рустам Исфандёрро ба чашм	449
Андарз кардани Исфандёр Рустамро	456
Бурдани Башутан тобути Исфандёрро назди Гуштосп	463
Боз фиристодани Рустам Баҳманро ба Эрон	471

**"АХТАРОНИ АДАБ" (СИЛСИЛА)
ИБОРАТ АЗ 50 ЧИЛД**

Чилди 8

Абулқосим Фирдавсӣ

ШОҲНОМА

Чилди VI

Мухаррири ороиш *Р. Шералӣ*

Мухаррири

саҳифабандӣ

Мусахҳеҳон

М. Саидова

А. Хоҷаев ва

Т. Одинаева

Ф. Раҳимов

Тарроҳ

Хуруфчинони

компютерӣ

Ш. Мирзоева

С. Воҳидова

Р. Атоева

Ба матбаа 05.05.2008 тахвил гардид. Чопаш 22.09.2008 ба имзо расид. Коғазӣ офсет. Чопи офсет. Хуруфи адабӣ. Андозаи 60x90^{1/16}. Чузӣи чопии шартӣ 30,0. Адади нашр 5000 нуса. Супориши №80/08.

Нашриёти "Адиб"-и Вазорати фарҳанги
Ҷумҳурии Тоҷикистон, 734018, ш. Душанбе,
кӯчаи Неъмат Қаробоев, 17а.

Дар матбааи нашриёти «*Эҷод*» чоп шудааст.
734025, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 36.
Тел.: 221-95-43. E-mail: ejodfir@mail.ru.

ISBN 978-99947-32-84-5

